

COUNCIL OF EUROPE   CONSEIL DE L'EUROPE

Strasbourg, 7 grudnia 2011

ECRML (2011) 5

EUROPEJSKA KARTA JĘZYKÓW REGIONALNYCH LUB MNIEJSZOŚCIOWYCH

REALIZACJA POSTANOWIEŃ KARTY W POLSCE

Początkowy cykl monitorowania

- A. Raport Komitetu Ekspertów ds Karty**
- B. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie stosowania Karty przez Polskę**

Europejska karta języków regionalnych lub mniejszościowych ustanawia mechanizm kontroli umożliwiający ocenę stosowania karty przez państwo będące jej Stroną, z uwzględnieniem, tam gdzie to konieczne, wprowadzenia zaleceń w celu ulepszenia stosowanych przez nie przepisów, polityki i praktyk. Kluczowym elementem tej procedury jest Komitet Ekspertów, powołany zgodnie z artykułem 17 Karty. Jego głównym celem jest zbadanie faktycznej sytuacji języków regionalnych lub mniejszościowych w danym państwie, złożenie sprawozdania do Komitetowi Ministrów w sprawie oceny przestrzegania przez Stronę powziętych zobowiązań, a także, tam gdzie to stosowne, zachęcanie Strony to stopniowego zwiększenia stopnia zaangażowania.

Dla ułatwienia tej pracy, Komitet Ministrów przyjął, zgodnie z artykułem 15.1, zarys dla raportów okresowych, które Strona ma składać do Sekretariatu Generalnego. Raport powinien być upubliczniony przez odnośny rząd. Zarys ten wymaga, aby państwo zrelacjonowało konkretne stosowanie karty, ogólną strategię na rzecz języków chronionych na mocy Części II karty, a także, bardziej ściśle informacje dotyczące wszelkich środków, jakie podjęto na podstawie postanowień wybranych dla każdego języka chronionego na mocy Części III karty. Pierwszym zadaniem Komitetu jest zatem przeanalizowanie informacji zawartych w raporcie okresowym dla wszystkich odnośnych języków regionalnych lub mniejszościowych na terytorium danego państwa.

Rolą Komitetu jest przeprowadzenie oceny istniejących aktów prawnych, uregulowań i faktycznie stosowanych praktyk w każdym z państw w odniesieniu do jego języków regionalnych lub mniejszościowych. Zgodnie z tym celem Komitet ustalił swoje metody pracy. Gromadzi on informacje od władz oraz z niezależnych źródeł w danym państwie, mając na celu uzyskanie dokładnego i uczciwego przeglądu rzeczywistej sytuacji języka. Po wstępnej analizie raportu okresowego, jeżeli jest taka potrzeba, Komitet kieruje do zainteresowanej Strony szereg pytań dotyczących kwestii, które uznaje za niejasne lub omówione w niewystarczającym stopniu w samym raporcie. Po tej pisemnej procedurze zazwyczaj następuje wizytacja delegacji Komitetu w odnośnym państwie. W trakcie wizytacji na miejscu, delegacja spotyka się z organami i stowarzyszeniami, których praca jest ściśle związana z posługiwaniem się rzeczonymi językami oraz prowadzi konsultacje z władzami na tematy, które zwróciły jej uwagę.

Po zakończeniu tego procesu Komitet Ekspertów wydaje własny raport. Raport ten zostaje przedłożony Komitetowi Ministrów, wraz z sugestiami zaleceń, które mogą, wedle postanowienia Komitetu zostać przekazane państwu będącemu Stroną karty.

SPIS TREŚCI

A.	Raport Komitetu Ekspertów z realizacji postanowień Karty w Polsce.....	4
	Rozdział 1 Informacje ogólne	4
	1.1. Ratyfikacja Karty przez Polskę	4
	1.2. Praca Komitetu Ekspertów	4
	1.3. Sytuacja języków regionalnych i mniejszościowych	4
	1.4. Kwestie ogólne związane z oceną stosowania Karty w Polsce.....	7
	1.4.1 <i>Realizacja obowiązków prawnych wynikających z postanowień Karty</i>	7
	1.4.2 <i>Liczba osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi</i>	8
	1.4.3 <i>Liczba osób posługujących się językiem karaimskim</i>	8
	Rozdział 2. Ocena komitetu ekspertów w odniesieniu do części II i części III Karty.....	10
	2.1. Ocena komitetu ekspertów w odniesieniu do części II Karty.....	10
	2.2. Ocena w odniesieniu do części III Karty	14
	2.2.1 <i>Język białoruski</i>	14
	2.2.2 <i>Język niemiecki</i>	28
	2.2.3 <i>Kaszubski</i>	43
	2.2.4 <i>Język łemkowski</i>	57
	2.2.5 <i>Język litewski</i>	70
	2.2.6 <i>Ukraiński</i>	83
	2.2.7 <i>Języki ormiański, czeski, karaimski, romski, rosyjski, słowacki, tatarski i jidysz</i>	96
	Rozdział 3 Wnioski Komitetu Ekspertów w początkowym cyklu monitorowania.....	111
	Załącznik I: Dokument ratyfikacyjny.....	114
	Załącznik II: Uwagi władz polskich.....	116
B.	Zalecenia Komitetu Ministrów w sprawie realizacji postanowień Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych przez Polskę.....	127

A. Raport Komitetu Ekspertów z realizacji postanowień Karty w Polsce

przyjęty przez Komitet Ekspertów 5 maja 2011
i przedstawiony Komitetowi Ministrów Rady Europy
zgodnie z artykułem 16 Karty

Rozdział 1 Informacje ogólne

1.1. Ratyfikacja Karty przez Polskę

1. Polska podpisała Europejską kartę języków regionalnych lub mniejszościowych (zwaną dalej „Kartą”) w dniu 12 maja 2003 r. Dokument ratyfikacyjny został zdeponowany w siedzibie Rady Europy w dniu 12 lutego 2009 r. Karta weszła w życie z dniem 1 czerwca 2009 r.
2. Artykuł 15 ust. 1 Karty nakłada na Strony wymóg przedkładania co trzy lata raportów w formie określonej przez Komitet Ministrów¹. W dniu 30 września 2010 r. władze Polski przedstawiły Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy pierwszy raport z realizacji postanowień Karty.

1.2. Praca Komitetu Ekspertów

3. Pierwszy raport z oceny opiera się na informacjach uzyskanych przez Komitet Ekspertów na podstawie pierwszego raportu okresowego opracowanego przez Polskę oraz rozmów z przedstawicielami osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, a także z rozmów z przedstawicielami polskich władz, przeprowadzonych podczas wizyty w Polsce w dniach 7-10 lutego 2011 r. Komitet Ekspertów otrzymał również oświadczenia stowarzyszeń języków mniejszościowych, przekazane zgodnie z art. 16 ust. 2 Karty.
4. Niniejszy raport zawiera informacje odnoszące się do polityki, ustawodawstwa oraz środków realizowanych w okresie, w którym miała miejsce wizyta w Polsce. Wszelkiego rodzaju zjawiska, które wystąpiły w okresie późniejszym, zostaną uwzględnione w następnym raporcie komitetu ekspertów na temat sytuacji w Polsce.
5. Niniejszy raport został przyjęty przez Komitet Ekspertów w dniu 5 maja 2011 r.

1.3. Sytuacja języków regionalnych i mniejszościowych

6. W dokumencie ratyfikacyjnym władze polskie oświadczyły, że zamierzają stosować przepisy części II i III Karty w odniesieniu do języka ormiańskiego, białoruskiego, czeskiego, niemieckiego, hebrajskiego, karaimskiego, kaszubskiego, łemkowskiego, litewskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego, ukraińskiego oraz języka jidysz. Ponadto przedstawiciele stowarzyszeń z terenu Górnego Śląska poinformowali Komitet Ekspertów, iż domagają się uznania języka śląskiego za jeden z języków regionalnych używanych w Polsce.
7. Język ormiański był tradycyjnie używany na terenach znajdujących się na obszarze dawnych kresów wschodnich (Lwów, Łuck oraz Kamieniec Podolski). Ponadto w XIX w. językiem ormiańskim posługiwano się również na terenie obecnej Rzeczypospolitej, m.in. w Warszawie i Krakowie. Po II wojnie światowej Ormianie z terenu dawnych kresów wschodnich zostali w większości przesiedleni na obecne tereny państwa Polskiego. Inne grupy Ormian przywędrowały natomiast do Polski w drugiej połowie XX w. Zgodnie z wynikami spisu powszechnego z 2002 r. 321 osoby posługują się językiem ormiańskim w kontaktach domowych, a 261 osób należy do ormiańskiej mniejszości narodowej. Mniejszość ormiańska, która jest zainteresowana restytucją swojego języka, skoncentrowana jest przede wszystkim na terenie takich miast jak Warszawa, Kraków oraz Poznań. Polska uznaje język ormiański za język nieterytorialny.

---

¹ MIN-LANG (98) Siódmy plan sprawozdania okresowego przyjętego przez Komitet Ministrów Rady Europy w dniu 10 listopada 1998 r.

8. Język białoruski jest tradycyjnie używany na obszarze Polski od XIV w. Językiem tym posługują się głównie mieszkańcy południowo-wschodnich terenów województwa podlaskiego. Podczas narodowego spisu powszechnego z 2002 r.² 40 650 osób zadeklarowało, że posługuje się językiem białoruskim w kontaktach domowych, a 47 640 osób zadeklarowało przynależność do białoruskiej mniejszości narodowej. Jednakże przedstawiciele mniejszości białoruskiej szacują, że w Polsce zamieszkuje obecnie ok. 200 tys. Białorusinów. Osoby posługujące się językiem białoruskim zamieszkują głównie obszary powiatów Hajnówka, Bielsk, Białystok, Siemiatycze oraz Sokółka.

9. Język czeski jest tradycyjnie używany na obszarze Polski od XVI w. (imigracja osób przesiedlonych z powodów religijnych). Podczas narodowego spisu powszechnego z 2002 r. 1482 osoby zadeklarowały, że używają języka czeskiego w kontaktach domowych, 386 osób wskazało, że należy do mniejszości czeskiej. Według szacunków przedstawicieli mniejszości czeskiej w Polsce mieszka obecnie ok. 3 tys. osób tej narodowości. Skupisko mniejszości czeskiej znajduje się w mieście Żelów (województwo łódzkie).

10. Podczas narodowego spisu powszechnego z 2002 r. 204 537 osób zadeklarowało, że w kontaktach domowych posługuje się językiem niemieckim. 152 879 osób wskazało natomiast, że należy do mniejszości niemieckiej. 279 600 osób (głównie z terenu Górnego Śląska) oświadczyło, że ze względu na swoje pochodzenie posiada również obywatelstwo niemieckie. Według szacunków przedstawicieli mniejszości niemieckiej, w Polsce mieszka obecnie ok. 600 tys. osób tej narodowości. Mniejszość niemiecka zamieszkuje przede wszystkim teren Górnego Śląska (województwo opolskie i śląskie). W mniejszym stopniu występuje również na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Pojedyncze skupiska osób deklarujących przynależność do mniejszości niemieckiej znajdują się ponadto na terenie województwa dolnośląskiego, zachodniopomorskiego oraz pomorskiego. Większość osób narodowości niemieckiej to mieszkańcy lub potomkowie mieszkańców terenów, na których Niemcy stanowili dominującą grupę narodową. Po 1945 r. 8,5 mln Niemców zostało zmuszonych do opuszczenia tych obszarów. Poza tym mniejsze grupy osób narodowości niemieckiej tradycyjnie zamieszkują inne tereny Polski. Wpływ na obecną sytuację języka niemieckiego ma dyskryminacja mniejszości niemieckiej w latach 1945-1989 (zakaz używania i nauczania języka niemieckiego, systematyczne usuwanie śladów języka niemieckiego z miejsc publicznych, a także oficjalna odmowa uznania praw mniejszości niemieckiej w Polsce).

11. Język jidysz był używany na terenie Polski przez stulecia. Podczas narodowego spisu powszechnego z 2002 r. 36 osób zadeklarowało, że w kontaktach domowych posługuje się językiem jidysz. 1055 osób stwierdziło natomiast, że należy do mniejszości żydowskiej. Polska uznaje język jidysz za język nieterytorialny.

12. Podczas narodowego spisu powszechnego z 2002 r. 207 osób zadeklarowało, że w kontaktach domowych posługuje się językiem hebrajskim. Polska uznaje język hebrajski za język nieterytorialny. Komitet Ekspertów zwraca uwagę na fakt, iż przez ostatnie stulecia używanie klasycznego języka hebrajskiego ograniczało się wyłącznie do liturgii. Obecnie natomiast używa się w Polsce głównie języka nowohebrajskiego, który jednak znacznie się różni się od klasycznego języka hebrajskiego. Komitet Ekspertów nie wie jednak, czy język nowohebrajski/hebrajski był tradycyjnie używany na terytorium Polski zgodnie z definicją języka regionalnego lub mniejszościowego zawartą w artykule 1a Karty. Definicja ta oznacza *tradycyjną obecność* danego języka, w związku z czym zakłada się w tym przypadku, że dany język był wykorzystywany do codziennej komunikacji. Komitet Ekspertów zwróci się do władz polskich z prośbą o wyjaśnienie powyższych kwestii w ramach następnego raportu okresowego. Po otrzymaniu dodatkowych informacji Komitet Ekspertów ponownie zajmie się sprawą języka hebrajskiego.

13. Język karaïmski, należący do podgrupy języków tureckich, był tradycyjnie używany na terenach znajdujących się na obszarze dawnych kresów wschodnich (Halicz, Łuck, Lwów oraz Troki). Ponadto język karaïmski jest tradycyjnym językiem nieterytorialnym, używanym na obszarze dzisiejszej Polski od XIX w., kiedy to karaïmscy kupcy, urzędnicy państwowi i studenci osiedlili się w Warszawie. Podczas narodowego spisu powszechnego z 2002 r. 43 osoby zadeklarowały, że należą do mniejszości karaïmskiej. Żadna jednak osoba nie wskazała, że posługuje się tym językiem w kontaktach domowych. Jak jednak twierdzą przedstawiciele mniejszości karaïmskiej (zob. załącznik 5

² Zob. http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_nsp2002_tabl9.xls

do pierwszego raportu okresowego), niewielka część Karaimów (5 osób) w dalszym ciągu używa swojego narodowego języka. Polska uznaje język karaimski za język nieterytorialny.

14. Język kaszubski, należący do grupy języków słowiańskich, jest od wielu wieków tradycyjnie używany na obszarze obecnego województwa pomorskiego. Podczas narodowego spisu powszechnego w 2002 r. 52 665 osób zadeklarowało, że w kontaktach domowych posługuje się językiem kaszubskim. Jednakże przedstawiciele mniejszości kaszubskiej szacują, że na terytorium Polski mieszka obecnie ok. 250 tys. Kaszubów. Polskie ustawodawstwo nie uznaje Kaszubów za mniejszość etniczną, ale język kaszubski jest uznawany za język regionalny.

15. Język łemkowski, należący do grupy języków słowiańskich, jest od średniowiecza tradycyjnie używany na terenie tzw. Łemkowszczyzny, położonej na terenie województwa małopolskiego. W 1947 r. władze polskie zmusiły znaczną część Łemków i Ukraińców do osiedlenia się na terenach, na których pierwotnie zamieszkiwali przesiedleni stamtąd Niemcy („Akcja Wisła”). Na terenach tych języki łemkowski i ukraiński nie były tradycyjnie używane. Niemniej jednak część mniejszości łemkowskiej w dalszym ciągu zamieszkuje obszar, na którym język łemkowski jest tradycyjnie używany zgodnie z definicją języka zawartą w artykule 1 lit. a Karty (województwo małopolskie). Podczas narodowego spisu powszechnego w 2002 r. 5627 osób zadeklarowało, że w kontaktach domowych posługuje się językiem łemkowskim, a 5850 osób wskazało, iż należy do mniejszości łemkowskiej. W opinii przedstawicieli mniejszości łemkowskiej na terytorium Polski mieszka obecnie ok. 50 tys. Łemków.

16. Język litewski jest od wielu wieków tradycyjnie używany w północnej części obecnego województwa podlaskiego. Podczas narodowego spisu powszechnego w 2002 r. 5 838 osób zadeklarowało, że w kontaktach domowych posługuje się językiem litewskim, a 5 639 osób wskazało, iż należy do mniejszości litewskiej. Według szacunków przedstawicieli mniejszości litewskiej, w Polsce mieszka obecnie ok. 30 tys. osób tej narodowości. Mniejszość litewska zamieszkuje przede wszystkim obszar powiatu sejneńskiego, w szczególności miasto Puńsk.

17. Język romski jest od XV w. tradycyjnie używany na terytorium Polski, w szczególności na obszarze województwa małopolskiego. Podczas narodowego spisu powszechnego w 2002 r. 15 788 osób zadeklarowało, że w kontaktach domowych posługuje się językiem romskim, a 12 731 osób wskazało, iż należy do mniejszości romskiej. Jednakże przedstawiciele mniejszości romskiej szacują, że w Polsce mieszka obecnie ok. 20 tys. Romów. Polska uznaje język romski za język nieterytorialny.

18. Język rosyjski jest tradycyjnie używany na terytorium Polski od czasu przybycia na ten teren staroobrzędowców w XVIII w. Podczas narodowego spisu powszechnego w 2002 r. 15 299 osób zadeklarowało, że w kontaktach domowych posługuje się językiem rosyjskim, a 3 244 osoby wskazały iż należą do mniejszości rosyjskiej. Niemniej jednak jedynie część osób posługujących się językiem rosyjskim w dalszym ciągu zamieszkuje obszary na których osiedlili się staroobrzędowcy. Tereny te znajdują się w powiecie augustowskim (wsi Bór i Grabowe Grądy) oraz w powiecie suwalskim (Wodziki) na terenie województwa podlaskiego, a także w powiecie piskim (Wojnowo) na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Na tych obszarach język rosyjski jest tradycyjnie używany zgodnie z definicją zawartą w art. 1 ust. a Karty.

19. Język słowacki był przez stulecia tradycyjnie używany na terenie Polski. Podczas narodowego spisu powszechnego w 2002 r. 794 osoby zadeklarowały, że w kontaktach domowych posługują się językiem słowackim, a 1 710 osób wskazało, iż należy do mniejszości słowackiej. W opinii przedstawicieli mniejszości słowackiej na terytorium Polski mieszka obecnie ok. 15 tys. osób tej narodowości. Mniejszość słowacka zamieszkuje przede wszystkim obszar województwa małopolskiego.

20. Język tatarski jest tradycyjnie używany na obszarze obecnego województwa podlaskiego, w szczególności wioski Bohoniki (gmina Sokółka) oraz Kruszyniany (gmina Krynki) w powiecie sokólskim. Jedynie niewielka część osób należących do mniejszości tatarskiej używa rodzimego języka. Podczas narodowego spisu powszechnego w 2002 r. 9 osób zadeklarowało, że w kontaktach domowych posługuje się językiem tatarskim, a 447 osób wskazało, iż należy do mniejszości tatarskiej.

21. Język ukraiński jest od wielu wieków tradycyjnie używany na terytorium obecnego województwa małopolskiego, lubelskiego, podlaskiego oraz podkarpackiego. Podczas narodowego spisu powszechnego w 2002 r. 22 698 osób zadeklarowało, że w kontaktach domowych posługuje się

językiem ukraińskim, a 27 172 osoby wskazały, iż należą do mniejszości ukraińskiej. Jednakże przedstawiciele mniejszości ukraińskiej szacują, że w Polsce zamieszkuje obecnie ok. 200 tys. Ukraińców. W 1947 r. władze polskie zmusiły znaczną część Łemków i Ukraińców do osiedlenia się na terenach, na których pierwotnie zamieszkiwali przesiedleni stamtąd Niemcy („Akcja Wisła”). Na terenach tych języki łemkowski i ukraiński nie były tradycyjnie używane. Niemniej jednak części osób należących do mniejszości ukraińskiej udało się uniknąć przesiedlenia, innym natomiast po 1956 r. zezwolono na powrót na rdzenne tereny. W związku z tym znaczna liczba Ukraińców w dalszym ciągu zamieszkuje obszar, na którym język ukraiński jest tradycyjnie używany zgodnie z definicją zawartą w artykule 1 lit. a) Karty (województwo małopolskie i podkarpackie).

22. W czasie wizyty w Polsce przedstawiciele stowarzyszeń z terenu Górnego Śląska poinformowali Komitet Ekspertów, iż domagają się uznania języka śląskiego za jeden z języków regionalnych. Podjęta została nawet inicjatywa ustawodawcza mająca na celu dokonanie zmiany ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. W opinii władz polskich język śląski jest dialektem języka polskiego. Język ten nie został uwzględniony w dokumencie ratyfikacyjnym. W związku z otrzymanymi informacjami Komitet Ekspertów zwrócił się do polskich władz z prośbą o umieszczenie w następnym raporcie okresowym informacji dotyczących rezultatów wyżej wymienionej inicjatywy ustawodawczej.

1.4. Kwestie ogólne związane z oceną stosowania Karty w Polsce

1.4.1 Realizacja obowiązków prawnych wynikających z postanowień Karty

23. Dokument ratyfikacyjny złożony przez Polskę przewiduje realizację takich samych środków w odniesieniu do wszystkich języków regionalnych lub mniejszościowych. Ponieważ jednak sytuacja poszczególnych języków jest bardzo różna, pojawia się w tym kontekście cały szereg problemów. Po pierwsze niektórymi językami posługuje się znaczna liczba osób. Są one skoncentrowane na określonych obszarach geograficznych, na których osoby posługujące się tymi językami stanowią znaczną część lub też większość lokalnej społeczności (białoruski, niemiecki, litewski). W odniesieniu do sytuacji wyżej wymienionych języków Komitet Ekspertów uznaje, iż Polska powinna była dokonać wyboru środków związanych z postępowaniem sądowym (art. 9 ust.1), działalnością lokalnych organów władz państwowych (art. 10 ust. 1) oraz realizacją usług publicznych (art. 10 ust. 3), które są obecnie całkowicie wyłączone z zakresu stosowania Karty.

24. O ile wydaje się, że dokument ratyfikacyjny w odpowiedni sposób odzwierciedla sytuację takich języków jak kaszubski, łemkowski czy ukraiński, to zdaniem komitetu ekspertów decyzja Polski o stosowaniu części III w odniesieniu do języka ormiańskiego, czeskiego, hebrajskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego oraz jidysz – z uwagi na niewielką liczbą osób posługujących się tymi językami – jest bardzo ambitnym krokiem i wiąże się z dużą odpowiedzialnością. Niemniej jednak Komitet Ekspertów podkreśla, iż określone przez Polskę zobowiązania prawne muszą zostać wcielone w życie przy uwzględnieniu sytuacji dotyczącej każdego z języków. Realizacja zobowiązań prawnych określonych w Karcie wymaga od Stron podjęcia konkretnych środków, zarówno z inicjatywy własnej, jak i we współpracy z osobami posługującymi się tymi językami, co ma na celu ochronę i wspieranie języków regionalnych lub mniejszościowych w życiu publicznym.

25. Jeżeli chodzi o język czeski, karaimski, romski, rosyjski, słowacki, tatarski i jidysz, to jest kwestią oczywistą, iż niezbędne jest podjęcie indywidualnych i elastycznych działań mających na celu zapewnienie skutecznego wdrożenia postanowień Karty. Komitet Ekspertów uznaje, iż władze polskie powinny zainicjować dialog z przedstawicielami osób posługujących się każdym z tych języków, co będzie miało na celu opracowanie średniookresowej strategii na rzecz realizację postanowień Karty w odniesieniu do każdego z tych języków³. Z wyjątkiem języków nieterytorialnych, tj. języka ormiańskiego, jidysz, karaimskiego i romskiego, strategia ta powinna przede wszystkim zdefiniować terytorium, które stanowi bazę historyczną dla poszczególnych języków i na którym zapisy Karty będą realizowane. Całe terytorium Polski nie może bowiem pełnić funkcji tego rodzaju bazy. W wielu przypadkach terytorium to będzie ograniczało się do obszaru zaledwie jednego miasta (np. miasto Żelów w województwie łódzkim w przypadku języka czeskiego) lub też kilku lokalnych społeczności

---

³ Zob. np. Trzeci Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Węgier, ECRML (2007) 5, punkt 17

(np. w przypadku języka rosyjskiego, słowackiego czy tatarskiego). Ponadto władze polskie powinny opracować elastyczne i innowacyjne środki w celu implementacji postanowień Karty. Tego rodzaju środki powinny przewidywać utworzenie jednej centralnej placówki edukacyjnej dla każdego języka (np. szkoły z internatem), wykorzystanie Internetu do wspierania danego języka w mediach (np. radio internetowe i prasa), współpracę z innymi państwami, na terytorium których dany język jest używany (np. w zakresie szkoleń/wymiany nauczycieli i dziennikarzy, import podręczników, wymianę na płaszczyźnie kulturowej, retransmisję audycji radiowych i telewizyjnych), a także współpracę z sektorem prywatnym na terenie gminy, w kontekście implementacji artykułu 13.

Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do opracowania systemowej strategii w ramach ścisłej współpracy z osobami posługującymi się przedmiotowymi językami, a także do podjęcia elastycznych działań ułatwiających stosowanie Karty w odniesieniu do takich języków jak ormiański, czeski, karaïmski, romski, rosyjski, słowacki, tatarski i jidysz.

1.4.2 Liczba osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi

26. Komitet Ekspertów jest w posiadaniu informacji, z których wynika, że w 2011 r. przeprowadzono w Polsce spis powszechny, obejmujący również kwestie przynależności narodowej oraz używanego języka. Komitet nie otrzymał jednak dotychczas wyników nowego spisu powszechnego. Jednakże z uwagi na fakt, iż pierwszy raport oraz obecna polityka w zakresie języków regionalnych lub mniejszościowych są oparte na wynikach spisu powszechnego z 2002 r., Komitet Ekspertów pragnie podkreślić, że określona na podstawie tego spisu liczba osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi różni się znacznie od danych szacunkowych przytaczanych jeszcze przed rozpoczęciem spisu powszechnego z 2002 r. przez władze polskie, stowarzyszenia zrzeszające mniejszości narodowe oraz naukowców. Ponadto Komitet posiada również informacje dotyczące nieprawidłowości, które pojawiły się podczas przeprowadzania spisu. Niektórzy rachmistrzowie prawdopodobnie bowiem ominęli pytanie dotyczące przynależności narodowej oraz używanego języka, wpisując w kwestionariuszu automatycznie słowo „polski”, kwestionując uzyskaną odpowiedź lub też wpisując odpowiedzi na powyższe pytania ołówkiem. Około 775 tys. osób nie udzieliło odpowiedzi na pytanie dotyczące przynależności narodowej. W związku z powyższym przedstawiciele wszystkich mniejszości narodowych twierdzą, że spis nie uwzględnia rzeczywistej liczby osób należących do tych mniejszości⁴.

27. Komitet Ekspertów uznaje, że brak wiarygodnych danych w tym zakresie stwarza pewne problemy, w szczególności mając na uwadze fakt, iż wyniki spisu powszechnego stanowią podstawę do przydziału środków finansowych, czasu antenowego, a także są istotne w kontekście używania języków regionalnych lub mniejszościowych w kontaktach z władzami administracyjnymi (próg 20%, zob. analiza przedstawiona w artykule 10 poniżej). W szczególności fakt, iż dostępne dane są niedokładne, a sytuacja ulega szybkim zmianom, może spowodować, że dziesięcioletni okres pomiędzy datą przeprowadzenia pierwszego i drugiego spisu może utrudniać władzom polskim stworzenie planu oraz wdrożenie spójnych i trwałych działań na rzecz wspierania i ochrony języków regionalnych lub mniejszościowych⁵. W związku z powyższym Komitet Ekspertów ma pewne trudności z dokonaniem oceny czy Polska spełnia zobowiązania określone w Karcie. Komitet wzywa władze polskie do uzupełnienia wyników spisu powszechnego z 2011 r. poprzez zgromadzenie danych dotyczących liczby osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi oraz ich geograficznego rozmieszczenia. Powyższe powinno mieć miejsce we współpracy z osobami posługującymi się tymi językami.

1.4.3 Liczba osób posługujących się językiem karaïmskim

28. Komitet Ekspertów otrzymał sprzeczne dane dotyczące liczby osób posługujących się językiem karaïmskim. O ile bowiem zgodnie z wynikami spisu powszechnego z 2002 r. ani jedna osoba w Polsce nie posługiwała się językiem karaïmskim, o tyle przedstawiciele mniejszości karaïmskiej w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych stwierdzili w treści oświadczenia dołączonego do pierwszego raportu okresowego, iż pięć osób używa języka karaïmskiego w kontaktach domowych. Komitet Ekspertów zwraca się zatem do władz polskich z

⁴ Zob. Komitet Doradczy Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych, opinia dotycząca Polski, punkty 26-27

⁵ Zob. np. Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Republiki Słowackiej, ECRML (2007) 1, punkt 45

prośbą o wyjaśnienie w następnym raporcie okresowym kwestii dotyczącej obecnej liczby osób posługujących się językiem karaimskim. Wyjaśnienia te nie powinny opierać się wyłącznie na wynikach spisów powszechnych z 2002 r. i 2011 r., ale uwzględnić należy w tym przypadku również informacje przekazane przez mniejszość karaimską oraz źródła naukowe, o ile takie istnieją. Ponadto Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich z prośbą o wyjaśnienie, czy mniejszość karaimska jest zainteresowana restytucją języka karaimskiego jako języka żywego, również w kontekście faktu, iż Polska zamierza stosować przepisy części III w odniesieniu do tego języka.

Rozdział 2. Ocena komitetu ekspertów w odniesieniu do części II i części III Karty

2.1. Ocena komitetu ekspertów w odniesieniu do części II Karty

Artykuł 7

Ustęp 1

Strony zobowiązują się w stosunku do języków regionalnych lub mniejszościowych, na terytoriach, na których są one używane i odpowiednio do sytuacji każdego języka, opierać swoją politykę, ustawodawstwo i praktykę działania na następujących celach i zasadach:

a w uznaniu języków regionalnych lub mniejszościowych za przejaw bogactwa kulturalnego;

29. Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym w sposób wyraźny wskazuje wszystkie języki regionalne lub mniejszościowe, w odniesieniu do których stosuje się część III Karty. Ponadto ustawa definiuje i określa mniejszości narodowe i etniczne (art. 2), a także zawiera definicję praw związanych z używaniem języków mniejszościowych (rozdział 2, art. 7-16) oraz języków regionalnych (rozdział 4, art. 19 i 20).

b respektowaniu zasięgu geograficznego każdego języka regionalnego lub mniejszościowego, aby istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody dla wspierania określonego języka regionalnego lub mniejszościowego;

30. Zasada dotycząca respektowania zasięgu geograficznego każdego języka regionalnego lub mniejszościowego jest uwzględniona w art. 5 ust. 2 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, w którym zabrania się stosowania środków mających na celu zmianę proporcji narodowościowych lub etnicznych na obszarach zamieszkałych przez mniejszości. Zgodnie z pierwszym raportem okresowym w trakcie procesu kształtowania nowego podziału administracyjnego w Polsce (1999 r.) jednym z istotnych argumentów przemawiającym za utworzeniem powiatu sejneńskiego był fakt, iż obszary te zamieszkuje mniejszość litewska. Podobnie jednym z istotnych argumentów przeciwko włączeniu regionu opolskiego do obszaru nowego województwa śląskiego był fakt, że w regionie tym istnieje bardzo liczebna mniejszość niemiecka.

c uznaniu potrzeby zdecydowanych działań dla wspierania języków regionalnych lub mniejszościowych, w celu ich ochrony;

31. Zdecydowane działania dla wspierania języków regionalnych lub mniejszościowych w celu ich ochrony obejmują szereg różnego rodzaju aspektów, na przykład stworzenie ram prawnych na rzecz wspierania tego rodzaju języków, utworzenie instytucji odpowiedzialnych za realizację tego typu zadań lub też zapewnienie odpowiednich zasobów finansowych⁶.

32. Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym stanowi właściwe ramy prawne dla powyższego zobowiązania. Jednakże przedstawiciele osób posługujących się niektórymi z języków regionalnych lub mniejszościowych poinformowali Komitet Ekspertów w czasie jego wizyty w Polsce, iż władze polskie postrzegają kwestię ochrony języków regionalnych i mniejszościowych przede wszystkim jako zobowiązanie do zapobiegania dyskryminacji, w mniejszym natomiast stopniu są zainteresowane podejmowaniem zdecydowanych i konkretnych działań celem wspierania tych języków. Pomimo iż organy władzy centralnej są odpowiedzialne za przestrzeganie zobowiązań Polski wynikających z ratyfikacji Karty na szczeblu międzynarodowym, to realizacja znacznej liczby postanowień Karty leży w gestii poszczególnych gmin i jest uzależniona od ich politycznej woli, zasobów finansowych oraz wiedzy. I tak na przykład tworzenie przedszkoli, w których używany jest dany język regionalny lub mniejszościowy, leży w gestii władz gminnych, które nie otrzymują od władz centralnych odpowiednich środków przeznaczonych na ten cel. Komitet Ekspertów uznaje, iż realizacja przez Polskę zobowiązań określonych w Karcie wymaga bardziej aktywnych działań ze strony władz centralnych. Zwłaszcza przyjęcie odpowiedniej polityki w zakresie języków, a także związanych z nią określonych środków ustawodawczych lub innych działań (w dziedzinie edukacji, administracji, mediów itd.) oraz utworzenie instytucji odpowiedzialnych za realizację takich

⁶ Zob. np. Drugi Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Niemiec, ECRML (2006) 1, punkt 24, Drugi Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Szwecji, ECRML (2006) 4, punkt 28,

zadań przyczyniłoby się do skutecznej realizacji postanowień Karty w Polsce. W związku z powyższym Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do zagwarantowania, że zobowiązania Polski określone w Karcie zostaną spełnione m.in. poprzez informowanie władz gmin o ciążących na nich obowiązkach wynikających z postanowień Karty, a także zapewnienie tym władzom niezbędnej pomocy technicznej i finansowej, przekazanie szczegółowych wskazówek, nadzorowanie realizacji postanowień Karty oraz zastosowanie odpowiednich bodźców do działania⁷.

33. Jeżeli chodzi o zasoby finansowe, to władze polskie poinformowały Komitet Ekspertów, iż mniejszości narodowe i etniczne otrzymują pomoc finansową. Jednakże Komitet Ekspertów uzyskał informacje o pomocy finansowej, która dotyczy jedynie kultury i oświaty. W celu dokonania oceny pomocy finansowej udzielanej przez władze polskie Komitet Ekspertów zwrócił się z prośbą o przedstawienie w następnym raporcie okresowym konkretnych informacji na ten temat wysokości wsparcia dla każdego z języków regionalnych lub mniejszościowych, wykraczającego poza pomoc w dziedzinie kultury.

d *ułatwianiu lub popieraniu posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w mowie i na piśmie, w życiu publicznym i prywatnym;*

34. Komitet Ekspertów zajmie się rozpatrzeniem odpowiednich aspektów powyższej kwestii w ramach analizy dotyczącej części III.

e *utrzymywaniu i rozwijaniu związków, w sferze spraw objętych niniejszą Kartą, między grupami używającymi języka regionalnego lub mniejszościowego i innymi grupami w państwie, używającymi tego samego lub podobnego języka, a także tworzeniu kulturalnych związków z innymi grupami w tym państwie, używającymi innych języków;*

35. W treści pierwszego raportu okresowego stwierdza się, że art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym nakłada na organy władzy publicznej obowiązek podejmowania odpowiednich środków w celu umacniania dialogu międzykulturowego. Komitet Ekspertów wyraża uznanie dla władz polskich w związku z utworzeniem Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, która dla organizacji zrzeszających członków mniejszości pełni funkcję platformy wymiany doświadczeń, stanowi podstawę do współpracy pomiędzy tymi organizacjami, a także zapewnia możliwość informowania władz centralnych o potrzebach tych mniejszości.

f *zapewnieniu odpowiednich metod i środków do nauczania i studiów w językach regionalnych lub mniejszości, na wszystkich stosownych poziomach;*

36. Podczas wizyty w Polsce przedstawiciele kilku mniejszości wyrazili pochwały dla władz polskich za udostępnienie środków finansowych przeznaczonych na wsparcie nauczania w językach mniejszościowych lub regionalnych, co zapewnia działalność małych, lokalnych szkół, tak istotnych dla promocji tych języków. Jednakże przedstawiciele mniejszości zwrócili również uwagę na brak podręczników do nauki ww. języków, co jest efektem przyjęcia rozporządzenia Ministra Edukacji z dnia 23 grudnia 2008 r., dotyczącego nowej podstawy programowej. Komitet Ekspertów zwróci się do władz polskich z prośbą o odniesienie się do powyższej sytuacji w następnym raporcie okresowym.

37. W pierwszym raporcie okresowym stwierdza się, iż władze polskie we współpracy z mniejszością niemiecką i litewską opracowały strategie mające na celu rozwój edukacji w obu językach. Obie strategie, przyjęte jeszcze przed ratyfikacją Karty, odnoszą się m.in. do kwestii nauczania w języku niemieckim i litewskim. I chociaż treść tych strategii jedynie w pewnym zakresie dotyczy zobowiązań przyjętych przez Polskę zgodnie z Kartą, to Komitet Ekspertów uznaje, że opracowanie średniookresowych strategii w dziedzinie edukacji stanowi zdecydowane działanie na rzecz wspierania języków regionalnych lub mniejszościowych i powinno być przyjęte z zadowoleniem. W związku z powyższym Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich z prośbą o przedstawienie w następnym raporcie okresowym informacji dotyczących tworzenia strategii na rzecz języka niemieckiego i litewskiego, a także innych języków.

g *zapewnieniu środków umożliwiających osobom nie władającym językiem regionalnym lub mniejszościowym, zamieszkującym na obszarze gdzie jest on używany, naukę tego języka na ich życzenie;*

⁷ Zob. np. Trzeci Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Szwecji, ECRML (2009) 3, punkt 15, Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Danii, ECRML (2004) 2, punkty 19-20

38. Przepisy prawne regulujące kwestie nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych od okresu przedszkolnego do edukacji w technikach i szkołach zawodowych obowiązują również w odniesieniu do osób, które nie posługują się tymi językami. Jednakże Komitet Ekspertów nie uzyskał konkretnych informacji dotyczących ośrodków umożliwiających osobom dorosłym naukę języków regionalnych lub mniejszościowych. Komitet Ekspertów zwróci się do władz polskich z prośbą o przedstawienie informacji na ten temat w następnym raporcie okresowym.

h **wspieraniu studiów i badań nad językami regionalnymi lub mniejszościowymi na uniwersytetach lub w instytucjach równorzędnych;**

39. Komitet Ekspertów zajmie się rozpatrzeniem odpowiednich aspektów powyższej kwestii w ramach analizy dotyczącej części III.

i **wspieraniu odpowiednich rodzajów wymiany międzynarodowej w sferze spraw objętych niniejszą Kartą i dotyczących języków regionalnych lub mniejszościowych, używanych w identycznej lub podobnej formie w dwóch lub większej liczbie państw.**

40. Komitet Ekspertów zajmie się rozpatrzeniem odpowiednich aspektów powyższej kwestii w ramach analizy dotyczącej części III.

Ustęp 2

Strony zobowiązują się wyeliminować, jeśli dotychczas tego nie uczyniły, każde nieusprawiedliwione zróżnicowanie, wyłączenie, ograniczenie lub uprzywilejowanie dotyczące posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, wprowadzone z zamiarem zniechęcenia lub wystawienia na niebezpieczeństwo ich zachowania lub rozwoju. Podjęcie specjalnych przedsięwzięć na korzyść języków regionalnych lub mniejszościowych, w celu wspierania równości między ludźmi, którzy ich używają i resztą ludności lub takich działań, które właściwie uwzględniają szczególną sytuację (tych języków), nie uważa się za akt dyskryminacji tych, którzy posługują się językami powszechniej używanymi.

41. Zgodnie z pierwszym raportem okresowym Rzeczpospolita Polska nie stosuje żadnych form zróżnicowania, wyłączenia, ograniczenia lub preferencji dotyczących stosowania języków mniejszościowych oraz języka regionalnego, których celem jest zniechęcenie do używania wymienionych wyżej języków lub zagrożenie dla ich zachowania oraz rozwoju. Artykuł 6 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym zabrania dyskryminacji wynikającej z przynależności do mniejszości i zobowiązuje władze publiczne do podjęcia odpowiednich działań w celu popierania pełnej i rzeczywistej równości w sferze życia ekonomicznego, społecznego, politycznego i kulturalnego pomiędzy osobami należącymi do mniejszości a osobami należącymi do większości.

Ustęp 3

Strony zobowiązują się popierać, za pomocą odpowiednich środków, wzajemne zrozumienie między wszystkimi grupami językowymi w kraju, w szczególności przez uznanie poszanowania, zrozumienia i tolerancji wobec języków regionalnych lub mniejszościowych za jeden z celów oświaty, przez organizowanie szkoleń oraz zachęcanie do tego samego środków społecznego przekazu.

42. Komitet Ekspertów zwraca uwagę na fakt, iż zakres ochrony lub wsparcia języka regionalnego lub mniejszościowego odzwierciedla w wielu aspektach podejście i postrzeganie tych języków przez osoby należące do większości. W związku z tym podnoszenie wiedzy na temat ww. języków wśród osób należących do większości odgrywa niezwykle istotną rolę. Zgodnie z wyżej wymienionymi przepisami szczególne znaczenie mają w tym kontekście media. Komitet Ekspertów zwraca również uwagę na fakt, iż cel obecnego zobowiązania nie dotyczy jedynie wiedzy na temat języków regionalnych lub mniejszościowych występujących na terytorium danego kraju, ale obejmuje również kwestie dotyczące zrozumienia i tolerancji dla samych języków oraz osób, które się nimi posługują⁸.

43. Począwszy od lat 90-tych XX w. nastąpiło w Polsce znaczne otwarcie na potrzeby mniejszości narodowych. Jednakże przedstawiciele osób posługujących się niektórymi z języków regionalnych lub mniejszościowych poinformowali Komitet Ekspertów w czasie jego wizyty w Polsce, iż nie zostały podjęte żadne inicjatywy mające na celu podniesienie wiedzy społeczeństwa na temat mniejszości.

⁸ Zob. np. Trzeci Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Słowenii, ECRML (2010) 5, punkt 70

Dotyczy to zarówno mediów, jak i placówek oświatowych. Komitet Ekspertów uznaje, że należy zachęcić media – bez uszczerbku dla ich niezależności – do zwrócenia większej uwagi na języki regionalne i mniejszościowe oraz reprezentowane przez nie kultury. Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do podjęcia działań mających na celu podniesienie poziomu wiedzy społeczeństwa na temat języków regionalnych lub mniejszościowych. Działania te powinny objąć media masowe, a także ogólny system edukacji, w szczególności programy nauczania oraz materiały i szkolenia dla nauczycieli.

44. Podczas wizyty w Polsce Komitet Ekspertów został poinformowany, że w ostatnich latach dokonano zniszczenia wielu tablic z nazwami miejscowości w języku niemieckim. Przedstawiciele mniejszości łemkowskiej poinformowali o podobnych przypadkach w odniesieniu do tablic z dwujęzyczną nazwą miejscowości Bielanka/Білянка. Zdaniem osób posługujących się językiem niemieckim tego rodzaju akty wandalizmu nie spotkały się jednak z odpowiednią reakcją ze strony polskich władz. Ponadto przedstawiciele osób posługujących się językiem niemieckim stwierdzili, iż mediach pojawiły się nieprzychylnie komentarze dotyczące umieszczenia tablic z dwujęzycznymi nazwami ulic w mieście Dobrodzień/Guttentag. Padły również inne pejoratywne opinie na ten temat, w tym także z ust posłów. Komitet Ekspertów uznaje, iż władze polskie powinny podjąć dalsze wysiłki na rzecz aktywnego przeciwstawiania się wyrazom nietolerancji, a także zwiększenia wiedzy szerokich kręgów społecznych na temat języków regionalnych i mniejszościowych, stanowiących bogactwo kulturowe Polski.

Komitet Ekspertów wzywa polskie władze do wspierania w społeczeństwie polskim wiedzy i tolerancji wobec języków regionalnych i mniejszościowych, a także kultur, które języki te reprezentują.

Ustęp 4

Przy ustalaniu polityki dotyczącej języków regionalnych lub mniejszościowych Strony uwzględniają potrzeby i życzenia wyrażane przez grupy posługujące się tymi językami. Będą one wspierać tworzenie ciał, jeśli to konieczne, mających na celu doradzanie władzom we wszystkich sprawach dotyczących języków regionalnych lub mniejszościowych.

45. Zgodnie z pierwszym raportem okresowym osoby należące do mniejszości narodowych i etnicznych mają możliwość wyrażania opinii w sprawach realizacji ich praw na forum Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych Komisja została utworzona na podstawie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym jako organ opiniotwórczo-doradczy Prezesa Rady Ministrów. Do zadań Komisji Wspólnej należy wyrażanie opinii w sprawach realizacji praw i potrzeb mniejszości, opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących mniejszości, opiniowanie wysokości i zasad podziału środków przeznaczonych w budżecie państwa na wspieranie działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości oraz zachowania i rozwoju języka kaszubskiego. Komisję Wspólną tworzą przedstawiciele ministrów, mniejszości narodowych i etnicznych oraz przedstawiciele Kaszubów. Do końca marca 2010 r. odbyło się 20 posiedzeń Komisji. Prowadziła ona również prace nad projektem ustawy o ratyfikacji Karty.

Ustęp 5

Strony zobowiązują się stosować, z niezbędnymi zmianami, zasady wymienione powyżej w ustępach 1 do 4 do języków nieterytorialnych. Jednakże w odniesieniu do tych języków istota i zakres działań podejmowanych dla realizacji niniejszej Karty powinny być określone w sposób elastyczny, z uwzględnieniem potrzeb i życzeń oraz z poszanowaniem tradycji i cech charakterystycznych grup posługujących się tymi językami.

46. Zgodnie z pierwszym raportem okresowym władze polskie rozważają możliwość uznania języka ormiańskiego, hebrajskiego, karaïmskiego, romskiego i jidysz za języki nieterytorialne.

2.2. Ocena w odniesieniu do części III Karty

2.2.1 Język białoruski

Artykuł 8 – Oświata

Kwestie ogólne

47. Jak wynika z informacji przekazanych Komitetowi Ekspertów w trakcie wizyty w Polsce przez reprezentantów kilku mniejszości narodowych, niektórzy rodzice mają wrażenie, że nauczanie w języku regionalnym lub mniejszościowym może okazać się pewną przeszkodą w edukacji ich dzieci i może wpływać destrukcyjnie na ich perspektywy edukacyjne. Komitet Ekspertów uznaje, że niezbędne jest podjęcie działań mających na celu zwiększenie poziomu wiedzy na temat korzyści wynikających z nauczania języków regionalnych i mniejszościowych oraz zalet wielojęzyczności⁹. Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do aktywnego wspierania oświaty w językach regionalnych lub mniejszościowych wśród rodziców i uczniów¹⁰.

48. W trakcie wizyty w Polsce przedstawiciele kilku mniejszości narodowych poinformowali Komitet Ekspertów, iż w zależności od liczby uczniów objętych oświatą w języku regionalnym lub mniejszościowym, szkoły otrzymują subwencję zwiększoną o 20% w stosunku do innych szkół, a w przypadku szkół, w których liczba uczniów jest niska (do 84 uczniów w szkole podstawowej i do 42 uczniów w gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej) wartość subwencji jest wyższa o 150%. Wysokość subwencji jest określana corocznie na podstawie wniosków rodziców o objęcie ich dzieci oświatą w języku regionalnym lub mniejszościowym. Jednakże fakt, iż wysokość subwencji jest uzależniona od liczby uczniów, zachęca szkoły do ograniczenia liczby uczniów uczestniczących w zajęciach w języku regionalnym lub mniejszościowym. Ponadto fakt, iż wysokość subwencji jest na nowo obliczana każdego roku, wiąże się z ryzykiem zaprzestania realizacji oświaty w języku regionalnym lub mniejszościowym. Komitet został również poinformowany o przypadkach, w których subwencje przeznaczone na oświatę w języku regionalnym lub mniejszościowym zostały wykorzystane przez lokalne władze na inny cel. W związku z powyższym Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do podjęcia działań mających na celu usprawnienie systemu subsydiów na rzecz oświaty w językach regionalnych lub mniejszościowych, tak aby zapewnić ciągłość jej funkcjonowania. Ponadto Komitet wzywa polskie władze do regularnego monitorowania działalności władz lokalnych pod kątem odpowiedniego wykorzystania subwencji przeznaczonych na oświatę w języku regionalnym lub mniejszościowym.

Ustęp 1

W sferze oświaty Strony zobowiązują się, w odniesieniu do terytorium, na którym te języki są używane i w zależności od sytuacji każdego z tych języków oraz bez szkody dla nauczania oficjalnego języka (języków), do:

a i udostępnienia oświaty przedszkolnej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

49. Zgodnie z pierwszym raportem okresowym ustawa o systemie oświaty z 1991 r. oraz rozporządzenie wykonawcze do tej ustawy z 2007 r. stanowią podstawę prawną do realizacji oświaty w językach regionalnych lub mniejszościowych, w tym również w odniesieniu do przedszkoli. Oświata przedszkolna w językach regionalnych lub mniejszościowych może zostać zorganizowana przez dyrektora przedszkola na prośbę rodziców dzieci. Powyższe stosuje się, gdy nauką jest zainteresowanych co najmniej siedmioro dzieci.

50. Obecnie nie istnieją przedszkola, w których używany byłby język białoruski. W trakcie wizyty w Polsce Komitet Ekspertów został poinformowany o powstaniu dwujęzycznego przedszkola w Białymstoku. Przedszkole to powstało z inicjatywy rodziców. Jednakże Komitet Ekspertów zwraca uwagę na fakt, iż obecne zobowiązania wymagają zapewnienia możliwości realizacji oświaty przedszkolnej w językach regionalnych lub mniejszościowych. Z powyższego wynika zatem potrzeba zapewnienia w pierwszym rzędzie oświaty, która będzie prowadzona w języku regionalnym lub mniejszościowym. Organizacja znacznej części edukacji przedszkolnej w języku regionalnym lub

⁹ Zob. np. <http://www.unesco.org/en/languages-and-multilingualism>; <http://www.cilt.org.uk>

¹⁰ Zob. np. Czwarty Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Węgier, ECRML (2010) 2, punkt 68

mniejszościowym, co wydaje się mieć miejsce w przypadku dwujęzycznego przedszkola, nie jest środkiem wystarczającym, ponieważ tego rodzaju model oświaty jest objęty mniej wymagającym zobowiązaniem art. 8 ust. 1 lit. a pkt ii, którego Polska nie ratyfikowała. Komitet Ekspertów podkreśla również, iż oświata przedszkolna w języku regionalnym lub mniejszościowym musi być dostępna niezależnie od próśb rodziców o jej zapewnienie, ponieważ tego rodzaju warunek wstępny jest przewidziany wyłącznie w ramach zobowiązania określonego w art. 8 ust. 1 lit. a pkt iii, który nie ma zastosowania do Polski.

51. Zważywszy na zobowiązanie przyjęte przez Polskę¹¹ Komitet Ekspertów uznaje, iż nie zostało one spełnione. Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do udostępnienia oświaty przedszkolnej w języku białoruskim.

b i udostępnienia oświaty podstawowej w odpowiednich językach regionalnych; lub

52. Zgodnie z pierwszym raportem okresowym istnieje podstawa prawna do realizacji oświaty podstawowej w językach regionalnych lub mniejszościowych. Powyższe stosuje się, gdy nauką jest zainteresowanych co najmniej siedmioro dzieci.

53. Obecnie nie istnieją jednak szkoły podstawowe, w których używany byłby język białoruski. W województwie podlaskim język białoruski jest jedynie nauczany jako jeden z przedmiotów szkolnych (w wymiarze trzech godzin lekcyjnych tygodniowo), na przykład w Bielsku Podlaskim. Jednakże Komitet Ekspertów zwraca uwagę na fakt, iż obecne zobowiązania wymagają zapewnienia możliwości realizacji oświaty podstawowej w językach regionalnych lub mniejszościowych. Z powyższego wynika zatem potrzeba zapewnienia w pierwszym rzędzie oświaty, która będzie prowadzona w języku regionalnym lub mniejszościowym. Nauczanie języka białoruskiego nie jest zatem środkiem wystarczającym, ponieważ tego rodzaju model oświaty jest objęty mniej wymagającym zobowiązaniem art. 8 ust. 1 lit. b pkt iii, którego Polska nie ratyfikowała. Komitet Ekspertów podkreśla również, iż edukacja na poziomie podstawowym w języku regionalnym lub mniejszościowym musi być dostępna niezależnie od próśb rodziców o jej zapewnienie, ponieważ tego rodzaju warunek wstępny jest przewidziany wyłącznie w ramach zobowiązania określonego w art. 8 ust. 1 lit. b pkt iv, który nie ma zastosowania do Polski.

54. Zważywszy na zobowiązanie przyjęte przez Polskę Komitet Ekspertów uznaje, iż nie zostało ono spełnione. Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do udostępnienia oświaty podstawowej w języku białoruskim.

c i udostępnienia oświaty na poziomie średnim w odpowiednich językach regionalnych; lub

55. Zgodnie z pierwszym raportem okresowym oświata na poziomie średnim może być realizowana w językach regionalnych lub mniejszościowych z wyjątkiem przedmiotu „język polski”, a także tej części historii i geografii, która dotyczy Polski. Jednakże organizacja zajęć w języku regionalnym lub mniejszościowym jest uzależniona od tego, czy zainteresowanie wyrazi co najmniej 14 uczniów.

56. Obecnie nie istnieje jednak edukacja na poziomie średnim, w przypadku której używany byłby język białoruski. W Bielsku Podlaskim (województwo podlaskie) język białoruski jest jedynie nauczany jako jeden z przedmiotów szkolnych (w wymiarze trzech godzin lekcyjnych tygodniowo). Jednakże Komitet Ekspertów zwraca uwagę na fakt, iż obecne zobowiązania wymagają zapewnienia możliwości realizacji oświaty na poziomie średnim w językach regionalnych lub mniejszościowych. Z powyższego wynika zatem potrzeba zapewnienia w pierwszym rzędzie oświaty, która będzie prowadzona w języku regionalnym lub mniejszościowym. Nauczanie języka białoruskiego nie jest zatem środkiem wystarczającym, ponieważ tego rodzaju model oświaty jest objęty mniej wymagającym zobowiązaniem art. 8 ust. 1 lit. c pkt iii, którego Polska nie ratyfikowała. Komitet Ekspertów podkreśla również, iż oświata na poziomie średnim w języku regionalnym lub mniejszościowym musi być dostępna niezależnie od próśb rodziców o jej zapewnienie, ponieważ tego rodzaju warunek wstępny jest przewidziany wyłącznie w ramach zobowiązania określonego w art. 8 ust. 1 lit. c pkt iii, który nie ma zastosowania do Polski. W związku z powyższym Komitet Ekspertów zauważa, iż fakt, że znacznie mniej uczniów uczęszcza do szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, w których nauczany

---

¹¹ Zob. np. Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Hiszpanii, ECRML (2005) 4, punkty 624-625, 874-875

jest język białoruski niż do podobnych szkół podstawowych (zob. str. 42 raportu okresowego) jest również konsekwencją obowiązywania dwukrotnie wyższego progu dotyczącego minimalnej liczby uczniów w przypadku oświaty na poziomie średnim w stosunku do edukacji na poziomie podstawowym. Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do ponownego rozpatrzenia progu dotyczącego minimalnej liczby uczniów (czternastu).

57. Zważywszy na zobowiązanie przyjęte przez Polskę Komitet Ekspertów uznaje, iż nie zostało one spełnione. Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do udostępnienia oświaty na poziomie średnim w języku białoruskim.

Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do podjęcia działań mających na celu udostępnienie oświaty w języku białoruskim na poziomie podstawowym i średnim w celu zapewnienia jej ciągłości od poziomu podstawowego do średniego na terenach, na których używany jest język białoruski.

d ...

iii zapewnienia w ramach oświaty zawodowej możliwości nauczania odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralnej części programu; lub

58. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez władze polskie w roku szkolnym 2010/2011 ośmiu uczniów szkół gimnazjalnych i pogimnazjalnych uczęszczało na zajęcia z języka białoruskiego. Jednakże nauczanie języka białoruskiego nie stanowiło integralnej części programu.

59. Komitet Ekspertów uznaje, że liczba ośmiu uczniów jest stanowczo zbyt niska w stosunku do liczby osób posługujących się w Polsce językiem białoruskim. Ponadto profil tego rodzaju szkoły jest zbyt specjalistyczny, aby oferta edukacyjna szkoły była w wystarczającym stopniu atrakcyjna dla uczniów zainteresowanych nauką języka białoruskiego w technikach i szkołach zawodowych. Komitet Ekspertów zwraca również uwagę na fakt, iż zgodnie z niniejszym zobowiązaniem nauczanie języka białoruskiego musi stanowić integralną część programu.

60. Komitet Ekspertów uznaje, iż zobowiązanie to zostało częściowo spełnione. Komitet Ekspertów wzywa polskie władze do zapewnienia w ramach oświaty zawodowej możliwości nauczania języka białoruskiego jako integralnej części programu na terenach, na których język ten jest używany.

e ...

ii zapewnienia możliwości studiowania tych języków jako przedmiotów uniwersyteckich lub innych na poziomie wyższym; lub

61. Zgodnie z pierwszym raportem okresowym w 2008 r. 192 osoby studiowały język białoruski na studiach filologicznych lub kierunkach kulturoznawczych na uniwersytetach lub też w innych placówkach oświatowych. Jednakże w trakcie wizyty w Polsce Komitet Ekspertów został poinformowany o zamknięciu Katedry Kultury Białoruskiej na Uniwersytecie w Białymstoku, pomimo że jest to jedyna tego rodzaju jednostka na obszarze, na którym język białoruski jest tradycyjnie używany i pomimo dużego zainteresowania studentów tą specjalnością. Kierunek ten cieszył się szczególnym powodzeniem, ponieważ obejmował również elementy wiedzy medioznawczej. W miejsce Katedry Kultury Białoruskiej utworzono natomiast Katedrę Filologii Białoruskiej, która ze względu na swój wyłącznie lingwistyczny profil nie jest w wystarczającym stopniu atrakcyjna dla studentów. W konsekwencji nie spełnia ona dobrze swojej roli.

62. Komitet Ekspertów uznaje, iż zobowiązanie to zostało formalnie spełnione. Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do zapewnienia możliwości studiowania języka białoruskiego jako przedmiotu uniwersyteckiego lub innego na poziomie wyższym, a także do przedstawienia informacji dotyczącej liczby osób studiujących język białoruski na poziomie wyższym.

g podjęcia działań w celu zapewnienia nauczania historii i kultury, która ma swoje odzwierciedlenie w językach regionalnych lub mniejszościowych;

63. Komitet Ekspertów zwraca również uwagę na fakt, iż obecne zobowiązanie dotyczy przekazywania wiedzy na temat historii oraz tradycji związanych z językami regionalnymi lub mniejszościowymi używanymi na danym terytorium nie tylko uczniom posługującym się tymi językami,

ale również i pozostałym osobom. Powyższe wymaga zwykle uwzględnienia w krajowych programach nauczania określonych elementów historii i kultury, która ma swoje odzwierciedlenie w językach regionalnych lub mniejszościowych w celu zapewnienia nauczania historii i kultury, bądź też przynajmniej uwzględnienia tych elementów w programach obowiązujących dla uczniów z danego terytorium¹².

64. Nowa podstawa programowa (rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 23 grudnia 2008 r.) przewiduje kształcenie wszystkich uczniów w zakresie wiedzy na temat mniejszości występujących w Polsce (włącznie z ich kulturą, historią i tradycjami), wyraźnie określając ten wymóg w odniesieniu do oświaty na poziomie średnim (gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne). Jednakże z uwagi na fakt, iż wdrażanie nowego programu rozpoczęło się dopiero w 2009 r., jest jeszcze zbyt wcześnie, aby dokonać oceny jego skuteczności.

65. W związku z powyższym Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Komitet Ekspertów zwraca się do polskich władz z prośbą o przedstawienie w następnym raporcie okresowym informacji wskazujących, w jaki sposób nowa podstawa programowa zapewnia nauczanie historii i kultury, która ma swoje odzwierciedlenie w językach regionalnych lub mniejszościowych.

h zapewnienia podstawowych i dalszych szkoleń nauczycieli, niezbędnych dla wdrożenia punktów z ustępów a) do g), które zostały przyjęte przez Stronę;

66. W treści pierwszego raportu okresowego stwierdza się, że na mocy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli istnieje możliwość powoływania doradców metodycznych w zakresie nauczania języków mniejszościowych lub regionalnych. Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, podmiotem odpowiedzialnym za zorganizowanie i prowadzenie, stosownie do potrzeb, doradztwa metodycznego są wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli. W 2009 r. opiekę metodyczną nad szkołami dla mniejszości sprawowało 5 nauczycieli konsultantów oraz 12 doradców metodycznych specjalizujących się w językach mniejszości. Jednakże Komitet Ekspertów zwraca uwagę na fakt, iż tego rodzaju konsultacje metodologiczne nie zapewniają podstawowych i dalszych szkoleń nauczycieli, niezbędnych do nauczania w językach regionalnych lub mniejszości na różnych poziomach oświaty.

67. Komitet Ekspertów uznaje, iż zobowiązanie to nie zostało spełnione.

Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do podjęcia środków mających na celu zapewnienia podstawowych i dalszych szkoleń nauczycieli, niezbędnych dla zapewnienia oświaty w języku białoruskim na poziomie oświaty przedszkolnej, podstawowej i średniej, a także nauczania języka białoruskiego w szkołach technicznych i zawodowych.

i powołania rady lub rad nadzorczych odpowiedzialnych za kontrolę podjętych działań i osiągniętego postępu we wprowadzaniu i rozwijaniu nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych oraz za przygotowanie okresowych raportów o dokonanych ustaleniach, które będą podawane do wiadomości publicznej.

68. W pierwszym sprawozdaniu okresowym stwierdza się, że sprawowanie nadzoru na procesem nauczania języków mniejszościowych oraz języka regionalnego należy do kompetencji wojewódzkich kuratorów oświaty. Jednakże nic na wskazuje na to, iż kuratorzy kontrolują działania i osiągnięte postępy we wprowadzaniu i rozwijaniu nauczania języka białoruskiego oraz przygotowania okresowych raportów podawanych do wiadomości publicznej. W trakcie wizyty w Polsce władze polskie stwierdziły, że minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych co dwa lata sporządza raport z wdrażania ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych. Jednakże raport ten dotyczy ochrony mniejszości w ogóle i nie odnosi się szczegółowo do nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych.

69. W związku z powyższym Komitet Ekspertów zwraca uwagę na fakt¹³, iż wymóg ten nakłada obowiązek utworzenia organu lub organów, które będą analizować sytuację oświaty w językach regionalnych lub mniejszościowych. Funkcję tego rodzaju organu może realizować organ już istniejący,

¹² Zob. np. Drugi Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Chorwacji, ECRML (2005) 3, punkt 100; Drugi Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Republiki Słowackiej, ECRML (2009) 6, punkt 322

¹³ Zob. np. Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Wielkiej Brytanii, ECRML (2004) 1, punkt 131

który będzie kontrolować działania i osiągnięte postępy we wprowadzaniu i rozwijaniu nauczania języka regionalnego lub mniejszościowego oraz przygotowywać okresowe raporty podawane do wiadomości publicznej.

70. Komitet Ekspertów uznaje, iż zobowiązanie to nie zostało spełnione. Komitet wzywa władze polskie do ustanowienia organu nadzorczego, odpowiedzialnego za kontrolę i działań i osiągniętych postępów we wprowadzaniu i rozwijaniu nauczania języka białoruskiego oraz przygotowania okresowych raportów podawanych do wiadomości publicznej.

Ustęp 2

W sferze oświaty na terytoriach innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi to uzasadnia, do zezwalania, zachęcania lub zapewnienia nauczania w języku regionalnym lub mniejszościowym, lub też nauczania o tym języku, odpowiednio na wszystkich poziomach.

71. Zgodnie z pierwszym raportem okresowym ramy prawne regulujące nauczanie języków mniejszościowych lub regionalnych (zob. postanowienia Artykułu 8 ust. 1 lit. d) tiret trzecie powyżej) obowiązują również w odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie używane. Jednakże Komitet Ekspertów nie uzyskał konkretnych informacji dotyczących wdrożenia tych przepisów w odniesieniu do języka białoruskiego.

72. W związku z powyższym Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich z prośbą o przedstawienie informacji na ten temat w następnym raporcie okresowym.

Artykuł 9 – Władze sądownicze

Ustęp 2

Strony zobowiązują się:

- a nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych sporządzonych wewnątrz państwa wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym*

73. Zgodnie z pierwszym raportem okresowym ustawa o systemie oświaty (artykuł 2 ust. 2) nie narusza praw osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, włącznie z ważnością dokumentów urzędowych sporządzonych w tego rodzaju językach.

74. Komitet Ekspertów uznaje, że zobowiązanie to jest spełnione.

Artykuł 10 - Władze administracyjne i służby publiczne

Ustęp 2

W odniesieniu do władz lokalnych i regionalnych, na których terytorium liczba mieszkańców będących użytkownikami języków regionalnych lub mniejszościowych jest taka, że uzasadnia środki wymienione poniżej, Strony zobowiązują się do dopuszczania lub zachęcania do:

...

- b możliwości składania przez użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych ustnych lub pisemnych wniosków w tych językach;*

75. Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym przewiduje możliwość używania przed organami gmin i władz lokalnych języków regionalnych lub mniejszościowych, jeżeli osoby należące do danej mniejszości stanowią nie mniej niż 20% ogółu mieszkańców, zgodnie z wynikami spisu powszechnego z 2002 r. Osoba posługująca się językiem regionalnym lub mniejszościowym może zwrócić się do władz gminy w swoim języku, zarówno w formie pisemnej, jak i ustnej, a także otrzymać odpowiedź pisemną lub ustną w tym języku, pod warunkiem, że procedura odwoławcza odbywa się wyłącznie w języku polskim. Warunkiem wstępnym

używania języków regionalnych lub mniejszościowych w kontaktach z władzami gmin jest wcześniejsze wprowadzenie na terenie danej gminy tego języka jako tzw. „języka pomocniczego” w oparciu o wniosek składany przez radę gminy. Osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi nie dysponują jednak prawem do składania pisemnych lub ustnych podań w ich języku również w kontaktach z władzami powiatów (władze lokalne) oraz województw (władze regionalne), zgodnie z wymogiem określonym w artykuł 10 ust. 2 "władze lokalne i regionalne".

76. Komitet Ekspertów zauważa, że ograniczenie możliwości składania podań pisemnych lub ustnych przez osoby posługujące się językami mniejszościowymi lub regionalnymi jedynie do gmin, w których osoby te stanowią nie mniej niż 20% ogółu mieszkańców stanowi zastrzeżenie o charakterze terytorialnym, co jest niezgodne z Kartą. Poza tym próg 20% wydaje się w każdym razie zbyt wysoki, ponieważ liczba osób, w odniesieniu do których uzasadnione jest zastosowanie środków ochronnych przewidzianych w Karcie kształtuje się na znacznie niższym poziomie niż wyżej wymieniony próg procentowy.

77. Dotychczas język białoruski został wprowadzony jako „język pomocniczy” na terenie pięciu z dwunastu gmin, w odniesieniu do których spełnione jest kryterium 20%-go progu. Jednakże język Białoruski nie może być używany ani w kontaktach z władzami powiatów Hajnówka, Bielsk, Białystok, Siemiatycze i Sokółka, ani też w kontaktach z władzami województwa podlaskiego. Ponadto w czterech gminach na terenie województwa podlaskiego mniejszość białoruska stanowi od 10% do 19,9% ogółu ludności. W konsekwencji fakt istnienia powyższego progu pozbawia ochrony wielu Białorusinów zamieszkujących tereny, na których osoby posługujące się tym językiem tradycyjnie zamieszkiwały i na których tworzą one znaczną część osób objętych celem niniejszego zobowiązania. W trakcie wizyty komitetu ekspertów w Polsce przedstawiciele osób posługujących się językiem białoruskim bardzo krytycznie wyrażali się na temat powyższej sytuacji.

78. Mając na uwadze problemy formalne i praktyczne związane ze stosowaniem powyższego progu, Komitet Ekspertów uznaje, że artykuł 10 ust. 2 lit. b) stosuje się również w odniesieniu do tych władz lokalnych i regionalnych, na których terenie osoby posługujące się językiem regionalnym lub mniejszościowym nie stanowią wprawdzie 20% ogółu mieszkańców, ale reprezentują znaczną liczbę osób objętych celem rozpatrywanego tu zobowiązania. Wdrożenie tego przepisu musi oznaczać, że polskie władze stworzą dla osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi możliwość prawną w zakresie składania pisemnych lub ustnych wniosków w ich języku również w kontaktach z władzami powiatów i województw, a także ponownie rozpatrzą zasadność istnienia progu na poziomie 20%.¹⁴

79. Komitet Ekspertów uznaje, iż zobowiązanie to nie zostało spełnione.

Komitet wzywa polskie władze do określenia we współpracy z osobami posługującymi się językiem białoruskim, na jakich obszarach osoby posługujące się tym językiem zamieszkują w liczbie wystarczającej do objęcia celem zobowiązania podjętego przez Polskę zgodnie z artykułem 10 ust.2 lit. b), przy czym we wszystkich tych przypadkach nie jest osiągnięty próg 20%, a także do stosowania artykułu 10 ust. 2 lit.b) w odniesieniu do zainteresowanych władz lokalnych i regionalnych. Ponadto Komitet Ekspertów wzywa polskie władze do stworzenia dla osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi podstaw prawnych do składania pisemnych lub ustnych wniosków w ich języku również w kontaktach z władzami powiatów i województw, na których obszarze osoby te zamieszkują w wystarczającej liczbie.

g) posługiwania się lub przyjęcia, w razie konieczności w połączeniu z nazwą istniejącą w języku lub językach oficjalnych, tradycyjnych i poprawnych form dla nazw miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych.

80. Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym przewiduje możliwość przyjęcia i używania w połączeniu z nazwą polską tradycyjnych i poprawnych nazw miejscowości, obiektów fizjograficznych oraz ulic w językach regionalnych lub mniejszościowych w gminach, na których obszarze osoby należące do danej mniejszości lub też grupa językowa Kaszubów stanowią co najmniej 20% ogółu ludności zgodnie z wynikami spisu powszechnego z 2002 r. Warunkiem wstępnym przyjęcia nazw topograficznych w językach regionalnych lub

¹⁴ Zob. np. Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Republiki Słowackiej, ECRML (2007) 1, punkt 592-593 (między innymi odnoszący się do sytuacji języka polskiego jako języka mniejszości na Słowacji)

mniejszościowych jest wystąpienie z odpowiednim wnioskiem przez radę gminy. Tego rodzaju wnioski podlegają ocenie właściwego wojewody oraz Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych. W przypadku gmin, na których terenie mniejszość nie stanowi co najmniej 20 % ogółu mieszkańców rada gminy może zorganizować konsultacje dotyczące przyjęcia dodatkowych nazw miejscowości w języku regionalnym lub mniejszościowym. W takim przypadku stosowanie dodatkowej nazwy miejscowości może zostać ograniczone do określonych części gminy (wiosek), w których większość mieszkańców opowiedziała się za tego rodzaju rozwiązaniem. Polskie ustawodawstwo nie zezwala na przyjmowanie dodatkowych nazw powiatów (władze lokalne), ani też województw (władze regionalne) w językach regionalnych lub mniejszościowych, jak wymaga tego artykuł 10 ust. 2 (władze lokalne i regionalne").

81. Komitet Ekspertów zauważa, że ograniczenie możliwości przyjęcia nazw miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych jedynie do gmin, w których osoby należące do mniejszości stanowią nie mniej niż 20% ogółu mieszkańców stanowi zastrzeżenie o charakterze terytorialnym, co jest niezgodne z Kartą. Poza tym wydaje się, że próg na poziomie 20% jest w tym kontekście wartością zbyt wysoką, ponieważ przyjęcie dodatkowych nazw miejscowości jest stosunkowo prostym środkiem wsparcia, który jednakże w znacznym stopniu dodatnio wpływa na prestiż oraz wiedzę społeczeństwa na temat danego języka regionalnego lub mniejszościowego. W związku z powyższym Komitet Ekspertów wzywa polskie władze do przyjęcia elastycznego podejścia w kwestii dotyczącej nazw miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych.¹⁵

82. Dotychczas nazwy miejscowości lub inne nazwy topograficzne w języku białoruskim zostały wprowadzone na terenie jednej z dwunastu gmin, w odniesieniu do których spełnione jest kryterium 20%-go progu. Jednakże ani takie miejscowości jak Hajnówka, Bielsk, Białystok, Siemiatycze i Sokółka, ani też województwo podlaskie nie przyjęły nazw w języku białoruskim. Jak wspomniano w punkcie 77 powyżej, w czterech gminach na terenie województwa podlaskiego mniejszość białoruska stanowi od 10% do 19,9% ogółu ludności. W żadnej z tych gmin rada nie podjęła decyzji o zorganizowaniu konsultacji w sprawie przyjęcia dodatkowych nazw miejscowości. W konsekwencji fakt istnienia powyższego progu pozbawia ochrony wielu Białorusinów zamieszkujących tereny, na których osoby posługujące się tym językiem tradycyjnie zamieszkiwały i na których tworzą one znaczną część osób objętych celem niniejszego zobowiązania. Mając na uwadze problemy formalne i praktyczne związane ze stosowaniem powyższego progu, Komitet Ekspertów uznaje, że artykuł 10 ust. 2 lit. b) stosuje się również w odniesieniu do tych władz lokalnych i regionalnych, na których terenie osoby posługujące się językiem regionalnym lub mniejszościowym nie stanowią wprawdzie 20% ogółu mieszkańców, ale reprezentują znaczną liczbę osób objętych celem rozpatrywanego tu zobowiązania. Wdrożenie niniejszego przepisu nieuchronnie wiąże się z koniecznością ponownego rozpatrzenia przez władze polskie zasadności istnienia progu na poziomie 20 %.¹⁶

83. Komitet Ekspertów uznaje, iż zobowiązanie to zostało częściowo spełnione.

Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do zezwolenia i/lub zachęcania do przyjęcia tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowości w języku białoruskim również w przypadku tych władz lokalnych i regionalnych, na których terenie osoby posługujące się językiem białoruskim nie stanowią wprawdzie 20% ogółu mieszkańców, ale reprezentują znaczną liczbę osób objętych celem rozpatrywanego tu zobowiązania.

Ustęp 5

Strony zobowiązują się zezwolić, na podstawie wniosku osób zainteresowanych, na posługiwanie się lub przyjęcie nazwisk w ich brzmieniu w języku regionalnym lub mniejszościowym.

84. W pierwszym raporcie okresowym stwierdza się, że osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi mogą dokonywać zmiany imienia i nazwiska na wersję zgodną z brzmieniem i pisownią języka ojczystego na podstawie ustawy o zmianie imienia i nazwiska oraz ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Zmiany mogą być dokonywane rejestrze urodzeń, rejestrze zawartych małżeństw oraz w rejestrze zgonów i są wpisywane do dokumentów tożsamości. Imiona i nazwiska osób należących do mniejszości zapisane

¹⁵ Zob. np. Drugi Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Chorwacji, ECRML (2005) 3, punkt 152

¹⁶ Zob. np. Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Republiki Słowackiej, ECRML (2007) 1, punkt 592-593 (między innymi odnoszący się do sytuacji języka polskiego jako języka mniejszości na Słowacji)

w alfabecie innym niż alfabet łaciński podlegają transliteracji. Rozporządzenie dotyczące sposobu transliteracji stosowane jest między innymi do języka białoruskiego. Prawo do używania imienia i nazwiska w języku mniejszościowym gwarantuje również Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy zawarty pomiędzy Polską a Białorusią. Jeżeli chodzi o język białoruski, żadna osoba nie dokonała zmiany nazwiska w okresie objętym raportem.

85. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie jest spełnione.

Artykuł 11 – Media

Ustęp 1

Strony zobowiązują się na rzecz osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, w stosunku do terytoriów, na których językami tymi się mówi, w zależności od sytuacji każdego z tych języków i w takim zakresie, w jakim władze publiczne są bezpośrednio lub pośrednio właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania innej roli w tej sferze oraz, z zastrzeżeniem poszanowania zasady niezależności i autonomii mediów, do:

a w zakresie, w jakim radio i telewizja spełniają misje służby publicznej:

...

ii zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

iii wydania odpowiednich przepisów zobowiązujących stacje nadawcze do oferowania programów w językach regionalnych lub mniejszościowych;

86. Przepisy określone w lit. a) tiret drugie i trzecie stanowią opcje alternatywne. Polska zdecydowała się na wybór opcji określonej w lit. a) tiret drugie, w związku z czym opcja określona w lit. a) tiret trzecie staje się zbędna. Zgodnie ze stosowaną praktyką oraz w kontekście sytuacji dotyczącej języka białoruskiego Komitet Ekspertów zbada z urzędu jedynie opcję określoną w lit. a) tiret drugie.

87. Zgodnie z pierwszym raportem okresowym ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym zapewnia emisję programów informacyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych jako część misji mediów publicznych. Programy te, emitowane przez regionalne stacje radiowe lub lokalne oddziały Telewizji Polskiej S.A., muszą być poświęcone sprawom, które dotyczą mniejszości narodowych i są redagowane przez zespół, w którego skład wchodzi przedstawiciele danej mniejszości.

88. Nie istnieje obecnie żadna stacja radiowa, która nadawałaby programy wyłącznie w języku białoruskim, czego wymaga zobowiązanie określone w lit. a) tiret drugie. Dwa programy w języku białoruskim są natomiast emitowane przez Radio Białystok. Jest to program „Pod znakiem Pogoni” (codziennie 15-30 minut) oraz audycja z życzeniami i piosenkami, zamawianymi przez słuchaczy (raz w tygodniu).

89. Nie istnieje obecnie żaden kanał telewizyjny, który nadawałoby audycje wyłącznie w języku białoruskim, czego wymaga zobowiązanie określone w lit. a) tiret drugie. Program w języku białoruskim zatytułowany „Tydzień Białoruski” jest natomiast emitowany w każdy niedzielny poranek na antenie lokalnego oddziału Telewizji Polskiej.

90. Polska przyjęła zobowiązanie do zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; Wdrożenie tego zobowiązania wymaga od części władz podjęcia konkretnych działań (w tym, w razie potrzeby, zapewnienia odpowiednich środków finansowych) w celu zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego. W związku z powyższym Komitet Ekspertów zauważa, iż istnienie jedynie programów w języku białoruskim nie jest wystarczające do spełnienia rozpatrywanego tu zobowiązania i nie jest adekwatne do obecnej sytuacji dotyczącej języka białoruskiego. Komitet Ekspertów zwraca również uwagę na ogromne znaczenie

mediów, w szczególności telewizji, w kontekście wspierania języków regionalnych lub mniejszościowych w nowoczesnych społeczeństwach oraz w kontekście prestiżu tych języków.¹⁷

91. Zważywszy na zobowiązanie przyjęte przez Polskę Komitet Ekspertów uznaje, iż nie zostało one spełnione.

Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w języku białoruskim, których obszar emisji obejmie terytorium, gdzie używany jest język białoruski.

b ...

ii zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów radiowych w językach regionalnych lub mniejszościowych

92. Zgodnie z ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych organy władzy publicznej mogą przyznać dotacje celowe lub podmiotowe mające na celu wspieranie programów radiowych realizowanych przez mniejszości. Jeżeli chodzi o język białoruski, to władze polskie wspierają prywatną stację radiową "Racja", która nadaje program w języku białoruskim. Program ten składa się z wiadomości, audycji poświęconych tematyce społecznej i kulturze, a także muzyki. Łączny czas emisji wynosi 250 godzin rocznie.

93. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za zobowiązanie to jest spełnione. Jednakże Komitet wzywa Polskę do podjęcia środków mających na celu ułatwienie zwiększenia czasu emisji programów w języku białoruskim przez nadawców prywatnych.

c ...

ii zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów telewizyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

94. Nie istnieje obecnie żadna prywatna stacja telewizyjna, która nadawałaby programy w języku białoruskim.

95. Komitet Ekspertów uznaje, iż zobowiązanie to nie zostało spełnione. Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów telewizyjnych w języku białoruskim przez prywatne stacje telewizyjne.

d zachęcania lub ułatwienia produkcji i dystrybucji materiałów audiowizualnych w językach regionalnych lub mniejszościowych

96. Zgodnie z pierwszym raportem okresowym ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym umożliwia przyznanie wsparcia ze strony państwa (dotacje celowe lub podmiotowe) dla tworzenia materiałów audiowizualnych. Jednakże nic nie wskazuje na to, iż polskie władze zachęcały lub ułatwiały produkcję i dystrybucję materiałów audiowizualnych w języku białoruskim.

97. Komitet Ekspertów uznaje, iż zobowiązanie to nie zostało spełnione. Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do zachęcania lub ułatwienia produkcji i dystrybucji materiałów audiowizualnych w języku białoruskim.

e i zachęcania lub ułatwienia utworzenia i utrzymania przynajmniej jednej gazety w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

98. Jak wynika z informacji przedstawionych w pierwszym raporcie okresowym władze polskie wspierają finansowo tygodnik „Niwa”, redagowany wyłącznie w języku białoruskim oraz dwujęzyczny (polsko-białoruski) miesięcznik „Czasopis”.

99. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

¹⁷ Zob. np. Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Wielkiej Brytanii, ECRML (2004) 1, punkt 263; Drugi Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Republiki Słowackiej, ECRML (2009) 6, punkt 504; Drugi Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Szwajcarii, ECRML (2004) 6, punkt 118

f ...

ii wykorzystywania istniejących środków pomocy finansowej również do produkcji audiowizualnej w językach regionalnych lub mniejszościowych;

100. Z dostępnych informacji wynika, że władze polskie nie wykorzystwały istniejących środków pomocy finansowej do produkcji audiowizualnej w języku białoruskim.

101. Komitet Ekspertów uznaje, iż zobowiązanie to nie zostało spełnione. Komitet wzywa polskie władze do wykorzystywania istniejących środków pomocy finansowej również do produkcji audiowizualnej w językach regionalnych lub mniejszościowych.

g pomocy w szkoleniu dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

102. Na podstawie informacji przedstawionych w pierwszym sprawozdaniu okresowym trudno jest stwierdzić, czy władze polskie udzielają pomocy w szkoleniu dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi. W trakcie wizyty komitetu ekspertów w Polsce przedstawiciele osób posługujących się językiem białoruskim zwrócili uwagę na brak odpowiednich szkoleń dla dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

103. Komitet Ekspertów uznaje, iż zobowiązanie to nie zostało spełnione. Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do udzielenia pomocy w szkoleniu dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językiem białoruskim.

Ustęp 2

Strony zobowiązują się zagwarantować swobodny bezpośredni odbiór programów radia i telewizji nadawanych z sąsiednich krajów w języku używanym w identycznej lub podobnej formie i nie sprzeciwiać się retransmisji programów radia i telewizji z sąsiednich krajów w tym języku. Ponadto zobowiązują się one do zapewnienia, iż nie zostaną wprowadzone ograniczenia swobody wypowiedzi i swobodnego przepływu informacji w prasie wydawanej w języku używanym w formie identycznej lub podobnej do języka regionalnego lub mniejszościowego. Korzystanie z tych swobód, ze względu na to, że wiąże się z obowiązkami i odpowiedzialnością, może być poddane takim wymogom prawnym, uwarunkowaniom, ograniczeniom lub karom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego, w interesie zapobiegania przestępstwom lub naruszeniom porządku publicznego, ochrony zdrowia lub moralności, ochrony dobrego imienia lub praw innych osób, zapobieżenia ujawnianiu informacji poufnych lub dla zagwarantowania powagi i bezstronności władzy sądowej.

104. Zgodnie z pierwszym raportem ustawa o radiofonii i telewizji zapewnia swobodny odbiór programów nadawanych z sąsiednich krajów w językach regionalnych lub mniejszościowych. Ponadto prawo do rozpowszechniania i wymiany informacji zostało zagwarantowane postanowieniami Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy.

105. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

Ustęp 3

Strony zobowiązują się zapewnić, aby interesy osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi były reprezentowane lub brane pod uwagę w organach, które mogą być tworzone zgodnie z prawem i odpowiedzialne za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów.

106. W pierwszym raporcie okresowym stwierdza się, że zgodnie z ustawą o radiofonii i telewizji dyrektorzy oddziałów, powołując rady programowe oddziałów publicznego radia i telewizji emitujących programy w językach regionalnych lub mniejszościowych, uwzględnią kandydatów zgłaszanych przez organizacje mniejszości. Jednakże podczas wizyty w Polsce Komitet Ekspertów został poinformowany, że dotychczas do rady programowej powołano tylko jednego przedstawiciela osób posługujących się językiem białoruskim. Osoba ta nie jest już jednak członkiem rady, a przedstawiciele osób posługujących się językiem białoruskim nie potrafią określić, czy reprezentant tej mniejszości ponownie zostanie powołany do składu rady programowej.

107. Z uwagi na fakt, iż raport nie zawiera informacji dotyczących sposobu uwzględnienia interesów osób posługujących się językiem białoruskim w inny sposób, Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich z prośbą o wyjaśnienie w następnym raporcie okresowym, czy interesy osób posługujących się językiem karaimskim zostały wzięte pod uwagę przy tworzeniu rad programowych.

Artykuł 12 – Działalność kulturalna i jej baza materialna

Ustęp 1

W odniesieniu do działalności kulturalnej i jej bazy materialnej - w szczególności bibliotek, wideotek, ośrodków kultury, muzeów, archiwów, uczelni, teatrów, kin, jak również twórczości literackiej i produkcji filmowej, ludowych form twórczości kulturalnej, festiwalu i przemysłu produkującego na rzecz kultury, włączając w to m.in. stosowanie nowych technologii - Strony zobowiązują się na terytorium, na którym takie języki są używane i w zakresie, w jakim władze publiczne są właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania roli w tej dziedzinie, do:

- a popierania form wypowiedzi i innych inicjatyw charakterystycznych dla języków regionalnych lub mniejszościowych oraz roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w tych językach;*

108. W treści pierwszego raportu okresowego stwierdza się, że zgodnie z ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (artykuł 18 oraz artykuł 20 ust. 2) organy władzy publicznej mają obowiązek podejmowania odpowiednich środków mających na celu wspieranie działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości narodowych. Jeżeli chodzi o język białoruski to władze przytoczyły kilka konkretnych przykładów inicjatyw, którym udzielono wsparcia. Chodzi tu na przykład o Studio Folkloru i Piosenki Białoruskiej " (Ja Naradziusia Tut)" oraz o koło teatralne w języku białoruskim „Zabawa w teatrze”. W trakcie wizyty w Polsce przedstawiciele osób posługujących się językiem białoruskim poinformowali Komitet Ekspertów o organizacji w 2011 r. 18-tej edycji Ogólnopolskiego Festiwalu Piosenki Białoruskiej. Jednocześnie wyrazili oni jednak obawy dotyczące ciągłości finansowania tego rodzaju imprez kulturalnych.

109. W celu stwierdzenia, czy powyższe zobowiązanie zostało spełnione, Komitet Ekspertów musi dysponować większą ilością informacji dotyczących sposobu, w jaki władze polskie popierają formy wypowiedzi i inicjatywy charakterystyczne dla języka białoruskiego, a także w jaki sposób roztaczają opiekę nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w języku białoruskim. Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich z prośbą o przedstawienie informacji na ten temat w następnym raporcie okresowym.

- b roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;*

110. Z uwagi na brak informacji na ten temat Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich z prośbą o przedstawienie szczegółowych informacji na ten temat w następnym raporcie okresowym.

- c troski o dostęp w językach regionalnych lub mniejszościowych do prac tworzonych w innych językach przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;*

111. Z uwagi na brak informacji na ten temat Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich z prośbą o przedstawienie szczegółowych informacji na ten temat w następnym raporcie okresowym.

- d zapewnienia, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie różnego rodzaju działalności kulturalnej właściwie uwzględniały znajomość i umiejętność posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi oraz znajomość związanej z nimi kultury w inicjatywach, które podejmują lub które wspomagają;*

112. Z uwagi na brak informacji na ten temat Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich z prośbą o przedstawienie szczegółowych informacji na ten temat w następnym raporcie okresowym.

e popierania działań mających na celu zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie działalności kulturalnej miały w swojej dyspozycji pracowników z płynną znajomością odpowiedniego języka (języków) reszty ludności;

113. Z uwagi na brak informacji na ten temat Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich z prośbą o przedstawienie szczegółowych informacji na ten temat w następnym raporcie okresowym.

f zachęcania do bezpośredniego uczestnictwa reprezentantów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w tworzeniu podstaw materialnych i planowaniu działalności kulturalnej;

114. Z uwagi na brak informacji na ten temat Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Komitet Ekspertów zwróci się do władz polskich z prośbą o przedstawienie szczegółowych informacji na ten temat w następnym raporcie okresowym.

g zachęcania lub ułatwiania tworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za gromadzenie, przechowywanie i wystawianie lub publikowanie prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

115. Dotychczasowy system pomocy finansowej nie gwarantuje w dłuższej perspektywie czasowej odpowiedniego funkcjonowania organów odpowiedzialnych za wspieranie języka białoruskiego. W trakcie wizyty w Polsce Komitet Ekspertów został poinformowany o planach utworzenia instytucji odpowiedzialnych za wspieranie kultury każdej z istniejących mniejszości narodowych (Instytuty Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz Języka Regionalnego). Komitet Ekspertów oczekuje na przekazanie w następnym raporcie okresowym bardziej szczegółowych informacji na temat procesu tworzenia tych instytucji, a także wzywa władze polskie do zapewnienia odpowiedniego funkcjonowania tego rodzaju instytucji, co powinno mieć miejsce w ścisłej współpracy z osobami posługującymi się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

Ustęp 2

W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są zwyczajowo używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym to usprawiedliwia, do udzielania zezwoleń, popierania lub zapewnienia odpowiedniej działalności kulturalnej i odpowiednich warunków do jej prowadzenia, zgodnie z treścią ustępu poprzedniego.

116. W trakcie wizyty w Polsce Komitet Ekspertów został poinformowany o projekcie „Kultura+”, który ma na celu promocję polskiego dziedzictwa kulturowego. Komitet Ekspertów dostrzega w tym projekcie szansę na promowanie dziedzictwa kulturowego, które ma swoje odzwierciedlenie w językach regionalnych lub mniejszościowych oraz udostępnienie tego dziedzictwa szerszym kręgom społecznym, w tym również na obszarach, na których języki te nie są tradycyjnie obecne. Jednakże w odniesieniu do okresu objętego raportem Komitet Ekspertów nie uzyskał żadnych informacji dotyczących wdrożenia tego zobowiązania, w związku z czym nie jest w stanie stwierdzić, czy zostało ono spełnione. Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich z prośbą o przedstawienie odpowiednich informacji na ten temat w następnym raporcie okresowym.

Ustęp 3

Przy realizacji polityki kulturalnej za granicą Strony zobowiązują się podejmować odpowiednie działania na rzecz języków regionalnych lub mniejszościowych i kultur, których są one odbiciem.

117. Pierwszy raport okresowy odnosi się w sposób ogólny do umów dwustronnych zawartych przez Polskę. Brakuje jednak informacji wskazujących, jakie działania zostały podjęte w celu wdrożenia przedmiotowego zobowiązania. Komitet Ekspertów zwraca uwagę na fakt, iż przepis odnosi się nie tylko do polityki kulturowej wobec mniejszości państwa sąsiedzkiego, ale ma bardziej ogólny charakter i nakłada na Polskę obowiązek podjęcia odpowiednich działań na rzecz języka białoruskiego

i kultury, która jest jego odbiciem w krajach, w których Polska dokonuje prezentacji swojej własnej kultury i dziedzictwa kulturowego.¹⁸

118. Komitet Ekspertów uznaje, iż zobowiązanie to nie zostało spełnione. Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do podjęcia przy realizacji polityki kulturalnej za granicą odpowiednich działań na rzecz języka białoruskiego i kultury, która jest jego odbiciem.

Artykuł 13 – Życie ekonomiczne i społeczne

Ustęp 1

W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, na całym swoim terytorium, do:

...

b zakazania umieszczania w regulacjach wewnętrznych przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wyłączających lub ograniczających posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, przynajmniej między osobami używającymi tego samego języka;

119. Polskie ustawodawstwo nie zawiera zakazu wymaganego zgodnie z powyższym zobowiązaniem.¹⁹

120. Komitet Ekspertów uznaje, iż zobowiązanie to nie zostało spełnione. Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do wprowadzenia zakazu umieszczania w regulacjach wewnętrznych przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wyłączających lub ograniczających posługiwanie się językiem białoruskim, przynajmniej między osobami używającymi tego samego języka;

c przeciwstawiania się praktykom mającym na celu zniechęcanie do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną;

121. Artykuł 32 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, iż „nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny”. Jednakże brak jest jakichkolwiek informacji wskazujących, w jaki sposób władze polskie za pomocą konkretnych środków²⁰ przeciwstawiają się praktykom mającym na celu zniechęcanie do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną.

122. W związku z powyższym Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Komitet Ekspertów zwraca się prośbą do władz polskich z prośbą o przedstawienie w następnym raporcie okresowym informacji na temat przeciwstawiania się za pomocą konkretnych środków praktykom mającym na celu zniechęcanie do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną.

d ułatwiania lub zachęcania do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi za pomocą środków innych, niż wymienione w powyższych punktach.

123. Z informacji przedstawionych w pierwszym raporcie okresowym wynika, że władze polskie nie podjęły aktywnych działań na rzecz ułatwienia lub zachęcania do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w życiu ekonomicznym i społecznym. Komitet Ekspertów zwraca również uwagę na fakt, iż przepis ten odnosi się do konkretnych środków, takich jak na przykład ułatwienia lub zachęcanie do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi na tablicach domów, na terenie dworców kolejowych i portów lotniczych, stosowania dwujęzycznych broszur w turystyce, muzeach, przyznawanie nagród przedsiębiorstwom, które skutecznie posługują

¹⁸ Zob. np. Trzeci Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Węgier, ECRML (2007) 5, punkt 202

¹⁹ Zob. np. Drugi Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Hiszpanii, ECRML (2008) 5, punkt 521; Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Chorwacji, ECRML (2001) 2, punkt 105

²⁰ Zob. np. Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Chorwacji, ECRML (2001) 2, punkt 106

się językiem regionalnym lub mniejszościowym, a także inicjowanie kampanii na rzecz dwujęzyczności itd.²¹

124. Komitet Ekspertów uznaje, iż zobowiązanie to nie zostało spełnione. Komitet Ekspertów wzywa władze polskie do zachęcania lub ułatwienia posługiwania się językiem białoruskim w życiu ekonomicznym i społecznym na terenie całego kraju.

Ustęp 2

W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, w zakresie, w którym władze publiczne są właściwe, na terytorium na którym języki regionalne lub mniejszościowe są używane, i w możliwie największym stopniu, w uzasadnionych granicach, do:

...

b *w sektorach ekonomicznym i społecznym, pozostających pod ich bezpośrednią kontrolą (sektor publiczny), organizowania działalności popierającej posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi;*

125. Informacje przedstawione w pierwszym sprawozdaniu okresowym odnoszą się głównie do pracowników zatrudnionych w urzędach władz lokalnych. Jednakże zobowiązanie to odnosi się również do przedsiębiorstw publicznych, takich jak kolej, przedsiębiorstwa oferujące usługi w zakresie transportu miejskiego, dostawy energii elektrycznej, wody, gazu, a także sprzątania i dezynfekcji, usług telefonicznych, wywozu i usuwania śmieci oraz dostępu do obiektów sportowych. Z przekazanych informacji wynika, że nie zostały podjęte żadne działania na rzecz popierania posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w tych dziedzinach.

126. Komitet Ekspertów uznaje, iż zobowiązanie to nie zostało spełnione.

Artykuł 14 – Wymiana graniczna

Strony zobowiązują się do:

a *stosowania istniejących umów dwustronnych i wielostronnych, które je wiążą z państwami, w których ten sam język jest używany w identycznej lub podobnej formie, lub, jeśli jest to konieczne, dążenia do zawarcia takich umów tak, aby ułatwić kontakty między osobami posługującymi się tym samym językiem w państwach, o które tu chodzi, w sferze kultury, oświaty, informacji, szkolenia zawodowego i edukacji ciągłej;*

127. Polska i Białoruś zawarły Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy (1992 r.), Umowę o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty (1995 r.) oraz o Umowę o uznaniu ekwiwalencji w szkolnictwie wyższym, równoważności stopni naukowych i stopni w zakresie sztuk (2005 r.). Umowy te dotyczą m.in. wspierania kontaktów w dziedzinie kultury, oświaty, mediów, szkoleń i edukacji pomiędzy osobami posługującymi się językiem białoruskim w obu krajach.

128. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

b *ułatwiania, na korzyść języków regionalnych lub mniejszościowych, lub wspierania współpracy przez granice, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi tam, gdzie te same języki są używane w identycznej lub podobnej formie.*

129. Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy zawarty pomiędzy Polską a Białorusią zawiera postanowienia dotyczące współpracy pomiędzy gminami oraz innymi jednostkami administracyjnymi i terytorialnymi. Komitet Ekspertów uznaje, że zobowiązanie to jest spełnione i zwraca się do władz polskich z prośbą o określenie w następnym raporcie okresowym, jakie korzyści dla języka białoruskiego wynikają z tego rodzaju współpracy.

---

²¹ Zob. np. Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Austrii, ECRML (2005) 1, punkt 195; Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dotyczący Armenii, ECRML (2006) 2, punkt 150.

Artykuł 8 – Oświata

Kwestie ogólne

130. Z informacji, które Komitet Ekspertów otrzymał podczas wizyty na miejscu od przedstawicieli kilku mniejszości narodowych, wynika że wielu rodziców ma wrażenie, iż nauczanie języków regionalnych lub mniejszościowych może być uciążliwe i może przynieść odwrotny skutek dla perspektyw edukacyjnych ich dzieci. Komitet Ekspertów jest zdania, że potrzebne są intensywniejsze działania na rzecz podnoszenia świadomości na temat wartości nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych oraz korzyści płynących z wielojęzyczności²². Komitet zachęca organy polskie do aktywnego wspierania nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych wśród rodziców i uczniów²³.

131. Podczas wizyty na miejscu Komitet Ekspertów został poinformowany przez przedstawicieli kilku mniejszości narodowych, że w zależności od liczby uczniów objętych nauczaniem języków regionalnych lub mniejszościowych szkoły otrzymują dofinansowanie w wysokości 20% lub – gdy liczba uczniów jest niewielka (w przypadku szkół podstawowych – mniej niż 84 uczniów, w przypadku szkół średnich – mniej niż 42 uczniów) – w wysokości 150%. Dofinansowanie jest przydzielane co roku na podstawie wniosków rodziców o nauczanie języka regionalnego lub mniejszościowego. Ponieważ jednak kwota przyznanego dofinansowania zależy od liczby uczniów, szkoły wolą ograniczać liczbę uczniów objętych nauczaniem języków regionalnych lub mniejszościowych. Ponadto coroczne odnawianie kalkulacji dokonywanych na potrzeby dofinansowania stwarza ryzyko, że nauczanie języków regionalnych lub mniejszościowych zostanie wstrzymane. Komitet Ekspertów został także poinformowany o przypadkach, w których dofinansowanie przeznaczone na nauczanie języków regionalnych lub mniejszościowych zostało wykorzystane przez organy lokalne na inne cele (zostało wykorzystane niewłaściwie). W świetle powyższego Komitet Ekspertów zachęca organy polskie do usprawnienia systemu przyznawania dofinansowania na nauczanie języków regionalnych lub mniejszościowych w celu zapewnienia ciągłości tego nauczania. Komitet zachęca też organy polskie do regularnego monitorowania wykorzystania przez organy lokalne dofinansowania przeznaczonego na nauczanie języków regionalnych lub mniejszościowych.

Ustęp 1

W sferze oświaty Strony zobowiązują się, w odniesieniu do terytorium, na których te języki są używane i w zależności od sytuacji każdego z tych języków oraz bez szkody dla nauczania oficjalnego języka (języków), do:

a i udostępnienia oświaty przedszkolnej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

132. Jak wynika ze wstępnego raportu okresowego Ustawa o systemie oświaty z 1991 r. oraz rozporządzenie wykonawcze z 2007 stanowią podstawę prawną do nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych, w tym także w przedszkolach. Oświata przedszkolna w językach regionalnych lub mniejszościowych może być organizowana przez kierownika przedszkola na wniosek rodziców. Ma tutaj zastosowanie minimalny próg siedmiorga dzieci.

133. W praktyce jednak nie ma przedszkoli, w których język niemiecki jest używany jako język nauczania. W Raszowie/Raschau (województwo opolskie) przy wsparciu Niemiec utworzono jedną dwujęzyczną (polsko-niemiecką) grupę przedszkolną. Mimo to Komitet Ekspertów podkreśla, że obecne zobowiązanie wymaga udostępnienia oświaty przedszkolnej w językach regionalnych lub mniejszościowych. Oznacza to zapewnienie oświaty zasadniczo z ustanowieniem języka regionalnego lub mniejszościowego jako języka nauczania. Organizacja znacznej części oświaty przedszkolnej w określonym języku regionalnym lub mniejszościowych, tak jak to miało miejsce w przypadku jednej dwujęzycznej grupy przedszkolnej, nie wystarczy, gdyż ten model oświaty jest objęty mniej restrykcyjnego zobowiązania zgodnie z art. 8 ust. 1, którego Polska nie ratyfikowała. Komitet Ekspertów również podkreśla, że oświata przedszkolna w języku regionalnym lub mniejszościowym musi być udostępniona niezależnie od wcześniejszych wniosków rodzin, gdyż taki warunek wstępny

²² Zob. np. <http://www.unesco.org/en/languages-and-multilingualism>; <http://www.cilt.org.uk>

²³ Zob. również IV Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Węgier, ECRML (2010) 2, ustęp 68

jest przewidziany wyłącznie w zobowiązaniu zgodnie z art. 8 ust. 1 ppkt iii, który również nie ma zastosowania do Polski.

134. W świetle zobowiązania podjętego przez Polskę²⁴ Komitet Ekspertów uznaje, że zobowiązanie to nie zostało spełnione. Komitet zachęca organy polskie do udostępnienia oświaty przedszkolnej w języku niemieckim.

b i udostępnienia oświaty podstawowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

135. Jak wynika ze wstępnego raportu okresowego, w zakresie ram prawnych, nie istnieje żadna podstawa prawna do zapewnienia oświaty podstawowej w języku regionalnym lub mniejszościowym. Ma tutaj zastosowanie minimalny próg siedmiorga uczniów.

136. W praktyce jednak nie ma przedszkoli, w których język niemiecki jest używany jako język nauczania. Język niemiecki jest zazwyczaj nauczony wyłącznie jako jeden z przedmiotów (trzy godziny tygodniowo), z zastosowaniem metodologii nauczania języka niemieckiego jako języka obcego. Przy dodatkowym wsparciu z Niemiec, w województwie śląskim utworzono jedną dwujęzyczną szkołę podstawową (polsko-niemiecką). Komitet Ekspertów podkreśla, że obecne zobowiązanie wymaga udostępnienia oświaty podstawowej w określonym języku regionalnym lub mniejszościowym. Oznacza to zapewnienie oświaty zasadniczo z ustanowieniem języka regionalnego lub mniejszościowego jako języka nauczania. Nauczanie języka niemieckiego wyłącznie jako jednego z przedmiotów lub organizacja znacznej części oświaty podstawowej w języku regionalnym lub mniejszościowym, tak jak to miało miejsce w przypadku jednej dwujęzycznej szkoły podstawowej, nie wystarczy, gdyż te modele oświaty są objęte zobowiązaniami zgodnie z art. 8 ust. 1 lit. b) ppkt iii i lit. b) ppkt ii odpowiednio, których Polska nie ratyfikowała. Komitet Ekspertów również podkreśla, że oświata podstawowa w języku regionalnym lub mniejszościowym musi być udostępniona niezależnie od wcześniejszych wniosków rodzin, gdyż taki warunek wstępny jest przewidziany wyłącznie w zobowiązaniu zgodnie z art. 8 ust. 1 lit. b) ppkt iv, który również nie ma zastosowania do Polski.

137. W świetle zobowiązania podjętego przez Polskę²⁵ Komitet Ekspertów uznaje, że zobowiązanie to nie zostało spełnione. Komitet zachęca organy polskie do udostępnienia oświaty podstawowej w języku niemieckim.

c i udostępnienia oświaty na poziomie średnim w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

138. Jak wynika ze wstępnego raportu okresowego, w zakresie ram prawnych, nie istnieje żadna podstawa prawna do zapewnienia oświaty na poziomie średnim w języku regionalnym lub mniejszościowym. Utworzenie klasy języka regionalnego lub mniejszościowego zależy od osiągnięcia minimalnego progu 14 uczniów.

139. W praktyce jednak nie istnieje oświata na poziomie średnim, w której język niemiecki jest używany jako język nauczania. Język niemiecki jest zazwyczaj nauczony wyłącznie jako jeden z przedmiotów (trzy godziny tygodniowo), z zastosowaniem metodologii nauczania języka niemieckiego jako języka obcego. Przy dodatkowym wsparciu z Niemiec, w Solarni (województwo opolskie) utworzono jedno dwujęzyczne gimnazjum. Mimo to Komitet Ekspertów podkreśla, że obecne zobowiązanie wymaga udostępnienia oświaty na poziomie średnim w języku regionalnym lub mniejszościowym. Oznacza to zapewnienie oświaty zasadniczo z ustanowieniem języka regionalnego lub mniejszościowego jako języka nauczania. Nauczanie języka niemieckiego wyłącznie jako jednego z przedmiotów lub organizacja znacznej części oświaty na poziomie średnim w języku regionalnym lub mniejszościowym, tak jak to miało miejsce w przypadku jednego dwujęzycznego gimnazjum, nie wystarczy, gdyż te modele oświaty są objęte zobowiązaniami zgodnie z art. 8 ust. 1 lit. c) ppkt iii i lit. c) ppkt ii odpowiednio, których Polska nie ratyfikowała. Ponadto Komitet Ekspertów podkreśla, że oświata na poziomie średnim w języku regionalnym lub mniejszościowym musi być udostępniona niezależnie od wcześniejszych wniosków rodzin lub uczniów, gdyż taki warunek wstępny jest przewidziany wyłącznie w zobowiązaniu zgodnie z art. 8 ust. 1 lit. c) ppkt iv, który również nie ma zastosowania do Polski. W tym kontekście Komitet Ekspertów pragnie zauważyć, że fakt iż jest o

²⁴ Zob. również I Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Hiszpanii, ECRML (2005) 4, akapity 624-625, 874-875

²⁵ Zob. również I Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Hiszpanii, ECRML (2005) 4, akapity 624-625, 874-875

wiele mniej uczniów zapisanych do klas z nauczaniem języka niemieckiego na poziomie średnim niż na poziomie podstawowym (zob. str. 42 raportu okresowego) wynika również z minimalnego progu 14 uczniów, który jest dwukrotnie wyższy w stosunku do poziomu przewidzianego dla przedszkoli i poziomu przewidzianego dla szkół podstawowych. Komitet Ekspertów zachęca organy polskie do zmiany ponownej weryfikacji progu 14 uczniów.

140. W świetle zobowiązania podjętego przez Polskę²⁵ Komitet Ekspertów uznaje, że zobowiązanie to nie zostało spełnione. Komitet zachęca organy polskie do udostępnienia oświaty na poziomie średnim w języku niemieckim.

Komitet Ekspertów zachęca organy polskie do udostępnienia oświaty w języku niemieckim na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim oraz do zapewnienia ciągłości od oświaty przedszkolnej do oświaty na poziomie średnim na obszarach, w których używa się języka niemieckiego.

d ...

iii zapewnienia w ramach oświaty zawodowej możliwości nauczania odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralnej części programu; lub

141. Jak podają organy polskie, w roku szkolnym 2010/2011 do klas, w których prowadzono nauczanie języka niemieckiego, uczęszczało 44 uczniów. Przedstawiciele osób posługujących się językiem niemieckim poinformowały Komitet Ekspertów, że klasy te nie stanowiły integralnej części programu.

142. Komitet Ekspertów jest zdania, że liczba 44 uczniów jest ewidentnie zbyt niska, biorąc pod uwagę liczbę osób posługujących się językiem niemieckim w Polsce. Ponadto zobowiązanie wymaga zapewnienia nauczania języka niemieckiego jako integralnej części programu i udostępnienia go na wszystkich obszarach, na których używa się języka niemieckiego, w zależności od sytuacji związanej z tym językiem.

143. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie spełnione częściowo. Komitet zachęca organy polskie do zapewnienia w ramach oświaty zawodowej możliwości nauczania języka niemieckiego jako integralnej części programu na obszarach, na których używa się języka niemieckiego.

e ...

ii zapewnienia możliwości studiowania tych języków jako przedmiotów uniwersyteckich lub innych na poziomie wyższym; lub

144. Jak wynika ze wstępnego raportu okresowego, w roku 2008 na uniwersytetach lub innych uczelniach wyższych w ramach kierunków filologicznych lub kulturoznawstwa język niemiecki studiowało 13 452 studentów.

145. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

g podjęcia działań w celu zapewnienia nauczania historii i kultury, która ma swoje odzwierciedlenie w językach regionalnych lub mniejszościowych;

146. Komitet Ekspertów podkreśla, że obecne zobowiązanie dotyczy zapewnienia nauczania dla uczniów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, ale także zapewnienia osobom nieposługującym się tymi językami możliwości nauki o historii i tradycjach związanych z językami regionalnymi lub mniejszościowymi używanymi na danym obszarze. To zwykle oznacza włączenie elementów historii i kultury, która ma swoje odzwierciedlenie w językach regionalnych lub mniejszościowych, do programu nauczania danego kraju lub przynajmniej do programu nauczania dla wszystkich uczniów na przedmiotowym obszarze²⁶. O takie nauczanie chodzi również w przypadku języka niemieckiego, gdyż w Polsce utrzymują się silne historyczne uprzedzenia wobec osób posługujących się językiem niemieckim.

²⁶ Zob. np. II Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Chorwacji, ECRML 2005 (3), ustęp 100; II Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Republiki Słowackiej ECRML 2009 (6), ustęp 322

147. W swoim oświadczeniu przedstawiciele osób posługujących się językiem niemieckim poinformowały Komitet Ekspertów, że w żadnej szkole nie prowadzi się odpowiedniego nauczania historii i kultury mającej swoje odzwierciedlenie w języku niemieckim. Nowa krajowa podstawa programowa (rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r.) przewiduje jednak naukę o mniejszościach w Polsce (obejmującą ich kulturę, historię i tradycje) dla wszystkich uczniów, z wyraźnym odniesieniem do oświaty na poziomie średnim (tj. do gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych). Ponieważ jednak realizację programu rozpoczęto dopiero w 2009 r., jest jeszcze zbyt wcześnie, aby móc ocenić jego skuteczność.

148. Komitet Ekspertów nie jest w stanie wyciągnąć wniosków w sprawie spełnienia tego zobowiązania. Komitet zwraca się z prośbą do organów polskich o dostarczenie w następnym raporcie okresowym dokładnych informacji o tym, w jaki sposób nowa krajowa podstawa programowa zapewnia w sposób praktyczny naukę o historii i kulturze, która ma swoje odzwierciedlenie w języku niemieckim.

h zapewnienia podstawowych i dalszych szkoleń nauczycieli, niezbędnych dla wdrożenia punktów z ustępów a) do g), które zostały przyjęte przez Stronę;

149. Ze wstępnego raportu okresowego wynika, że na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli istnieje możliwość wyznaczenia doradców metodycznych w zakresie nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych. Zgodnie z treścią Ustawy o systemie oświaty, za organizację i przeprowadzenie konsultacji metodologicznych w zależności od zapotrzebowania odpowiedzialne są wojewódzkie placówki doskonalenia zawodowego nauczycieli. W 2009 r. opiekę metodyczną nad szkołami dla mniejszości sprawowało pięciu nauczycieli konsultantów oraz dwunastu doradców metodycznych wyznaczonych dla wszystkich języków regionalnych lub mniejszościowych. Komitet Ekspertów zauważa jednak, że takie konsultacje metodologiczne nie zapewniają podstawowego i uzupełniającego doskonalenia nauczycieli, które jest wymagane do nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych na poszczególnych poziomach oświaty.

150. Podczas wizyty na miejscu przedstawiciele osób posługujących się językiem niemieckim wyraziły zaniepokojenie brakiem nauczycieli będących w stanie nauczać języka niemieckiego, który wynika z braku odpowiedniego szkolenia pedagogicznego. Komitet Ekspertów został również poinformowany o obawach dotyczących poziomu kwalifikacji nauczycieli, biorąc pod uwagę że prawo nie przewiduje rozróżnienia na szkolenie pedagogiczne w celu nauczania języka niemieckiego jako języka obcego oraz jako języka mniejszościowego. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nysie oferuje studia podyplomowe o nazwie „Nauczanie języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej”. Studia te są skierowane do osób posiadających kwalifikacje do nauczania języka niemieckiego jako języka obcego, które chcą uzyskać kwalifikacje do nauczania niemieckiego jako języka mniejszościowego. Ponadto na Uniwersytecie Opolskim istnieje ośrodek doskonalenia nauczycieli, który prowadzi podyplomowy program „nauczanie języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej”, ale obecnie do programu nie zapisał się ani jeden student. Komitet Ekspertów zwraca uwagę, że programy studiów w Nysie i Opolu zapewniają raczej doskonalenie nauczycieli języka niemieckiego niż nauczycieli, którzy mogliby nauczać przedmioty w języku niemieckim zgodnie z zobowiązaniami podjętymi przez Polskę. Studia w Nysie są jednak płatne.

151. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione.

Komitet Ekspertów zachęca organy polskie do zapewnienia możliwości podstawowego i uzupełniającego doskonalenia nauczycieli niezbędnego do udostępnienia oświaty w języku niemieckim na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim oraz nauczania języka niemieckiego w ramach oświaty zawodowej.

i powołania rady lub rad nadzorczych odpowiedzialnych za kontrolę podjętych działań i osiągniętego postępu we wprowadzaniu i rozwijaniu nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych oraz za przygotowanie okresowych raportów o dokonanych ustaleniach, które będą podawane do wiadomości publicznej.

152. Ze wstępnego raportu okresowego wynika, że nadzór nad procesem nauczania języków mniejszościowych i regionalnych sprawują wojewódzcy kuratorzy oświaty. Brakuje jednak informacji o tym, czy kuratorzy monitorują podjęte działania i postęp we wprowadzaniu i rozwijaniu nauczania w

języku niemieckim oraz przygotowanie okresowych raportów podawanych do wiadomości publicznej. Podczas wizyty na miejscu do Komitetu Ekspertów dotarły skargi przedstawicieli osób posługujących się językiem niemieckim dotyczące faktu, że programy nauczania są ustalane na szczeblu gminy oraz że nie są zharmonizowane. Ponadto podczas wizyty na miejscu organy polskie oświadczyły, że co dwa lata Minister właściwy do spraw Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych sporządza sprawozdanie z realizacji Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Sprawozdanie dotyczy jednak ochrony mniejszości w ogóle, a nie nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych.

153. W świetle powyższego Komitet Ekspertów podkreśla²⁷, że to zobowiązanie wymaga ustanowienia niezależnego organu odpowiedzialnego za monitorowanie nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych. Organem tym może być istniejący organ, który monitoruje podjęte działania i osiągnięty postęp w nauczaniu języków regionalnych lub mniejszościowych oraz przedstawia i publikuje raporty okresowe.

154. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca organy polskie do powołania rady nadzorczej odpowiedzialnej za kontrolę podjętych działań i osiągniętego postępu we wprowadzaniu i rozwijaniu nauczania w języku niemieckim oraz za przygotowanie okresowych raportów, które będą podawane do wiadomości publicznej.

Ustęp 2

Jeśli chodzi o szkolnictwo i w odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba użytkowników języka regionalnego lub mniejszościowego to uzasadnia, umożliwić, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku regionalnym lub mniejszościowym lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania.

155. Jak wynika ze wstępnego raportu okresowego, ramy prawne regulujące nauczanie języków regionalnych lub mniejszościowych (zob. przepisy art. 8 ust. 1 lit. a) i - d) iii powyżej) mają zastosowanie także poza obszarami, na których tradycyjnie występują języki regionalne lub mniejszościowe. Komitet Ekspertów nie otrzymała jednak konkretnych informacji dotyczących realizacji tego przepisu w odniesieniu do języka niemieckiego.

156. Komitet Ekspertów nie jest w stanie wyciągnąć wniosków w sprawie spełnienia tego zobowiązania. Wzywa organy polskie do przekazania tych informacji w kolejnych raporcie okresowym.

---

²⁷ Zob. np. I Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Zjednoczonego Królestwa, ECRML (2004) 1, akapit 131

Artykuł 9 – Władze sądowe

Ustęp 2

Strony zobowiązują się do:

- a *nie odmawiania uznania, w stosunkach między stronami, ważności dokumentów prawnych sporządzonych w danym kraju, wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym; lub*

157. Jak wynika ze wstępnego sprawozdania okresowego, Ustawa o języku polskim (art. 2 ust. 2) nie narusza praw osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, w tym ważności dokumentów prawnych sporządzonych w tych językach.

158. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne

Ustęp 2

W stosunku do władz regionalnych lub lokalnych, na których terytorium liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi uzasadnia niżej wymienione działania, Strony zobowiązują się zezwolić lub zachęcać do:

...

- b *umożliwienia składania przez osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi wniosków ustnych lub pisemnych w tych językach;*

159. Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym zezwala na używanie języka regionalnego lub mniejszościowego w kontaktach z władzami gmin, w których osoby należące do danej mniejszości stanowią – zgodnie ze spisem ludności – co najmniej 20% ogólnej liczby mieszkańców. Użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych mogą zwracać się do organów gminy w swoim języku w formie pisemnej lub ustnej i uzyskiwać, na wyraźny wniosek, odpowiedzi także w tym języku w formie pisemnej lub ustnej, z zastrzeżeniem, że procedura odwoławcza odbywa się wyłącznie w języku polskim. Warunkiem wstępnym używania języka regionalnego lub mniejszościowego w kontaktach z gminami jest jego wcześniejsze wprowadzenie jako „języka pomocniczego” danej gminy na podstawie wniosku rady gminy. Osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi nie mają jednak prawnej możliwości składania ustnych ani pisemnych wniosków w swoich językach również w odniesieniu do powiatów (organów lokalnych) i województw (organów regionalnych), zgodnie z wymogami art. 10 ust. 2, który dotyczy „organów lokalnych i regionalnych”.

160. Komitet Ekspertów zauważa, że ograniczenie możliwości użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych składania ustnych lub pisemnych wniosków w tych językach w gminach, w których 20% ogólnej liczby mieszkańców należy do mniejszości, stanowi terytorialne zastrzeżenie, które jest niezgodne z Kartą. Ponadto w każdym razie 20-procentowy próg wydaje się zbyt wysoki, gdyż liczba osób uzasadniająca środki ochrony zgodnie z Kartą jest zazwyczaj znacznie poniżej tej wartości procentowej.

161. Język niemiecki został jak dotąd wprowadzony jako „język pomocniczy” w 22 na 28 gmin, w których osiągnięto próg 20-procentowy. Mimo to język niemiecki nie może być używany w kontaktach z powiatami Strzelce Opolskie (21% Niemców) i Opole (20%), ani województwem opolskim (14,5%). Jest jeszcze 17 innych gmin i pięć powiatów na Górnym Śląsku, w których mniejszość niemiecka stanowi 10-19,9% liczby mieszkańców, oraz jedna gmina w województwie warmińsko-mazurskim, gdzie mniejszość ta stanowi 8% (Stawiguda). Ten próg konsekwentnie pozbawia język niemiecki ochrony na wielu obszarach, na których osoby posługujące się językiem niemieckim stale przebywają i stanowią znaczny udział na potrzeby niniejszego zobowiązania.

162. Uwzględniając formalne i praktyczne problemy wywołane przez ten próg, Komitet Ekspertów jest zdania, że art. 10 ust. 2 lit. b) ma również zastosowanie do tych organów lokalnych i

regionalnych, w których osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi nie osiągają progu 20-procentowego, ale mimo to stanowią wystarczającą liczbę osób na potrzeby niniejszego zobowiązania. Wdrożenie tego przepisu nieuchronnie wiąże się z tym, aby organy polskie stworzyły osobom posługującym się językami regionalnymi lub mniejszościowymi prawną możliwość składania ustnych lub pisemnych wniosków w tych językach również w odniesieniu do powiatów i województw oraz aby ponownie rozważyły próg 20-procentowy²⁸.

163. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione.

Komitet Ekspertów zachęca organy polskie do ustalenia, we współpracy z osobami posługującymi się językiem niemieckim, na których obszarach te osoby stale przebywają w wystarczającej liczbie na potrzeby zobowiązania podjętego przez Polskę zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. b), we wszystkich przypadkach niekwalifikujących się na podstawie 20-procentowego progu, oraz do zastosowania art. 10 ust. 2 lit. b) dotyczącego przedmiotowych organów lokalnych i regionalnych. Ponadto Komitet Ekspertów zachęca organy polskie do zapewnienia podstawy prawnej wymaganej w przypadku osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi do przedstawienia ustnych lub pisemnych wniosków w ich językach również w przypadku powiatów i województw, w których osoby te występują w wystarczającej liczbie.

g *posługiwanie się lub przyjęcia, w razie konieczności w połączeniu z nazwą istniejącą w języku lub językach oficjalnych, tradycyjnych i poprawnych form dla nazw miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych.*

164. Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym zezwala na używanie lub przyjęcie w połączeniu z nazwą polską tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowości, nazw obiektów fizjograficznych i ulic w językach regionalnych lub mniejszościowych w gminach, w których osoby należące do danej mniejszości lub kaszubskiej grupy językowej stanowią – zgodnie ze spisem ludności – co najmniej 20% ogólnej liczby mieszkańców. Warunkiem wstępnym przyjęcia nazw topograficznych w językach regionalnych lub mniejszościowych jest wniosek rady gminy. Wnioski te są rozpatrywane przez wojewodę (zwierzchnika administracji na terenie województwa) oraz Komisję Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych. W gminach, w których mniejszość nie osiąga progu 20%, rada gminy może podjąć decyzję o przeprowadzeniu konsultacji w sprawie przyjęcia dodatkowych nazw miejscowości w języku regionalnym lub mniejszościowym. W takim przypadku używanie dodatkowych nazw miejscowości może być ograniczone do niektórych części gminy (wsi), w których większość głosujących opowiedziało się za ich używaniem. Polskie ustawodawstwo nie zezwala powiatom (organom lokalnym) ani województwom (organom regionalnym) na używanie czy przyjęcie nazw miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych zgodnie z art. 10 ust. 2, który dotyczy „organów lokalnych i regionalnych”.

165. Komitet Ekspertów zauważa, że ograniczenie możliwości przyjęcia nazw miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych do gmin, w których 20% ogólnej liczby mieszkańców należy do mniejszości, stanowi terytorialne zastrzeżenie, które jest niezgodne z Kartą. Ponadto w każdym razie 20-procentowy próg wydaje się w tym kontekście zbyt wysoki, gdyż przyjęcie dodatkowych nazw miejscowości jest stosunkowo prostym działaniem promocyjnym, które jednak może przynieść istotnie pozytywne skutki dla prestiżu i świadomości społeczeństwa w kwestii języka regionalnego lub mniejszościowego. Komitet Ekspertów zachęca więc organy polskie do przyjęcia elastycznego podejścia w sprawie nazw miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych²⁹.

166. Nazwy miejscowości w języku niemieckim, ale nie nazwy ulic czy inne nazwy topograficzne, zostały do tej pory wprowadzone w 23 na 28 gmin, w których osiągnięto próg 20-procentowy. Ani powiaty Strzelce Opolskie i Opole, ani województwo opolskie nie przyjęło jednak nazw niemieckich. Jak wspomniano w ustępie 161 powyżej, jest jeszcze 17 innych gmin i pięć powiatów na Górnym Śląsku, w których mniejszość niemiecka stanowi 10-19,9% liczby mieszkańców, oraz jedna gmina w województwie warmińsko-mazurskim, gdzie mniejszość ta stanowi 8%. W dwóch gminach (Krapkowice: 15%; Strzelce Opolskie: 14% rady gmin odmówiły w 2010 r. przeprowadzenia konsultacji w sprawie wprowadzenia dodatkowych nazw miejscowości. Próg konsekwentnie pozbawia język

²⁸ Zob. np. I Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Republiki Słowackiej ECRML (2007) 1, ustępy 592-593 (m.in. w odniesieniu do języka polskiego jako języka mniejszościowego na Słowacji)

²⁹ Zob. np. II Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Chorwacji, ECRML (2005) 3, ustęp 152

niemiecki ochrony na wielu obszarach, na których osoby posługujące się językiem niemieckim stale przebywają i stanowią znaczny udział na potrzeby niniejszego zobowiązania. Uwzględniając formalne i praktyczne problemy wywoływane przez ten próg, Komitet Ekspertów jest zdania, że art. 10 ust. 2 lit. g) ma również zastosowanie do tych organów lokalnych i regionalnych, w których osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi nie osiągają progu 20-procentowego, ale mimo to stanowią wystarczającą liczbę osób na potrzeby niniejszego zobowiązania. Wdrożenie tego przepisu nieuchronnie wiąże się z tym, aby organy polskie ponownie rozważyły próg 20-procentowy³⁰.

167. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie spełnione częściowo.

Komitet Ekspertów zachęca organy polskie do dopuszczenia lub wspierania używania lub przyjęcia nazw miejscowości w języku niemieckim także w odniesieniu do tych organów lokalnych i regionalnych, na których obszarze osoby posługujące się językiem niemieckim nie osiągają progu 20-procentowego, ale mimo to stanowią wystarczającą liczbę osób na potrzeby niniejszego zobowiązania.

Ustęp 5

Strony zobowiązują się zezwolić, na podstawie wniosku osób zainteresowanych, na posługiwanie się lub przyjęcie nazwisk w ich brzmieniu w języku regionalnym lub mniejszościowym.

168. Jak wynika ze wstępnego raportu okresowego, użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych mogą zmienić imię i nazwisko zgodnie z wymową i pisownią danego języka na podstawie Ustawy o zmianie imienia i nazwiska oraz Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Zmian można dokonywać w rejestrach urodzeń, małżeństw i zgonów oraz w dokumentach tożsamości.

169. W 2009 roku swoje imię na imię niemieckie zmieniły 83 osoby. Mimo to podczas wizyty na miejscu Komitet Ekspertów został poinformowany, że wielu urzędników nie jest świadomych prawnej możliwości przyjęcia lub używania nazwisk w języku niemieckich. Powoduje to regularnie opóźnienia w rozpatrywaniu wniosków o zmianę nazwiska.

170. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione. Niemniej zachęca organy polskie do bardziej aktywnego wspierania prawnej możliwości przyjęcia lub używania nazwisk w języku niemieckim przed odpowiednimi organami, np. poprzez rozporządzenia ministerialne i okólniki³¹.

Artykuł 11 – Media

Ustęp 1

Strony zobowiązują się na rzecz osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, w stosunku do terytoriów, na których językami tymi się mówi, w zależności od sytuacji każdego z tych języków i w takim zakresie, w jakim władze publiczne są bezpośrednio lub pośrednio właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania innej roli w tej sferze oraz, z zastrzeżeniem poszanowania zasady niezależności i autonomii mediów, do:

- a w zakresie, w jaki radio i telewizja spełniają misje służby publicznej:***
  - ...
  - ii zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub***
  - iii wydania odpowiednich przepisów zobowiązujących stacje nadawcze do oferowania programów w językach regionalnych lub mniejszościowych;***

171. Przepisy z lit. a) ii i a) iii stanowią rozwiązania alternatywne. Ponieważ Polska wybrała wariant a) ii, wariant a) iii jest zbędny. Zgodnie z przyjętą praktyką i w kontekście sytuacji języka niemieckiego Komitet Ekspertów z urzędu rozpatrzy wariant a) ii.

³⁰ Zob. np. I Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Republiki Słowackiej, ECRML (2007) 1, ustępy 592-593 (m.in. w odniesieniu do języka polskiego jako języka mniejszościowego na Słowacji)

³¹ Zob. np. I Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Republiki Słowackiej, ECRML (2007) 1, ustępy 592-593 (m.in. w odniesieniu do języka polskiego jako języka mniejszościowego na Słowacji)

172. Jak wynika ze wstępnego raportu okresowego, Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym przewiduje nadawanie programów informacyjnych w językach regionalnych i mniejszościowych jako część misji służby publicznej. Programy te są nadawane przez regionalne stacje radiowe i lokalne oddziały Telewizji Polskiej S.A.

173. Nie istnieje ani jedna publiczna stacja radiowa nadająca głównie lub wyłącznie w języku niemieckim zgodnie z treścią zobowiązania a) ii. Programy w języku niemieckim są nadawane na Górnym Śląsku przez Radio Opole („Nasz Heimat”, 25-minutowy dwujęzyczny program nadawany w niedzielę po południu), Radio Katowice (dwujęzyczny magazyn „Pojednanie i Przyszłość”, nadawany w poniedziałek wieczorem) oraz na Warmii i Mazurach przez Radio Olsztyn („Allensteiner Welle”, w niedzielę wieczorem). Podczas wizyty na miejscu przedstawiciele osób posługujących się językiem niemieckim stwierdzili, że programy te są nadawane w czasie, gdy wiele tych osób nie może ich słuchać. Transmisje nie obejmują też wszystkich obszarów, na których używa się języka niemieckiego, w tym np. województwa opolskiego.

174. Nie istnieje publiczny kanał telewizyjny nadawany głównie lub wyłącznie w języku niemieckim zgodnie z treścią zobowiązania a) ii. Na Górnym Śląsku Telewizja Polska raz w tygodniu (rano) nadaje program „Schlesien-Journal”.

175. Polska zobowiązała się do zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych. Realizacja tego zobowiązania wymaga konkretnego działania (w tym w razie potrzeby – także finansowania) ze strony organów w celu zachęcania lub ułatwienia utworzenia co najmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego. Mimo to Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji dotychczas odmawiała przyznania częstotliwości stacjom radiowym i kanałom telewizyjnym dla mniejszości niemieckiej. Komitet Ekspertów zwraca uwagę, że obecna propozycja nadawania tylko programów w języku niemieckim nie wystarczy do spełnienia tego zobowiązania i nie odpowiada sytuacji języka niemieckiego. Komitet Ekspertów podkreśla istotną rolę mediów elektronicznych, szczególnie telewizji, w promowaniu języków regionalnych lub mniejszościowych we współczesnym społeczeństwie oraz ich prestiżu tych języków wśród społeczeństwa³².

176. W świetle zobowiązania podjętego przez Polskę Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione.

Komitet Ekspertów zachęca organy polskie do zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku niemieckim, które zasięgiem obejmowałyby obszary, na których używa się języka niemieckiego.

b ...

ii zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów radiowych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

177. Zgodnie z Ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym organy publiczne mogą przeznaczyć ukierunkowane lub przeznaczone dla określonych użytkowników dofinansowanie w celu wspierania programów radiowych prowadzonych przez mniejszości. W odniesieniu do języka niemieckiego prywatne radio „Vanessa” nadaje dwa programy w języku niemieckim („Die deutsche Stimme aus Ratibor” i „Mittendrin”). Jednak zasięg tych programów obejmuje jedynie pięć gmin na Górnym Śląsku. Ponadto raz w tygodniu przez godzinę Radio „Park FM” nadaje program w języku niemieckim „Kaffeeklatsch”. Ogólnie rzecz biorąc, przeważająca większość gmin na Górnym Śląsku, w których mieszkają osoby posługujące się językiem niemieckim nie jest objętych zasięgiem tych programów. Dodatkowo nie istnieją żadne prywatne programy radiowe w języku niemieckim poza obszarem Górnego Śląska, na przykład w województwie warmińsko-mazurskim.

³² Zob. I Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Zjednoczonego Królestwa, ECRML (2004) 1, ustęp 263; II Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Republiki Słowackiej, ECRML (2009) 6, ustęp 504; II Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Szwajcarii, ECRML (2004) 6, ustęp 118

178. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie spełnione częściowo. Komitet zachęca organy polskie do zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku niemieckim, obejmujących zasięgiem obszary, na których używa się języka niemieckiego.

c ...

ii zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów telewizyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

179. Nie istnieją żadne prywatne programy telewizyjne w języku niemieckim.

180. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca organy polskie do zachęcania lub regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku niemieckim.

d zachęcania lub ułatwienia produkcji i dystrybucji materiałów audiowizualnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

181. Jak wynika ze wstępnego raportu okresowego, wsparcie państwa (dofinansowanie ukierunkowane lub przeznaczone dla określonych użytkowników) na materiały audiowizualne jest możliwe na podstawie Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Jednak na podstawie informacji zawartych we wstępnym raporcie okresowym organy polskie nie zachęcają ani nie ułatwiają produkcji i dystrybucji niemieckojęzycznych materiałów audiowizualnych.

182. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca organy polskie do zachęcania lub ułatwienia produkcji i dystrybucji niemieckojęzycznych materiałów audiowizualnych.

e i zachęcania lub ułatwienia utworzenia i utrzymania przynajmniej jednej gazety w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

183. **Jak wynika ze wstępnego raportu okresowego**, organy polskie zapewniają wsparcie dwujęzycznemu tygodnikowi „Schlesisches Wochenblatt”. Ta gazeta jest jednak tylko w połowie w języku niemieckim.

184. Komitet Ekspertów zwraca uwagę, że tygodnik odpowiada „gazecie” zgodnie z niniejszym zobowiązaniem. Biorąc jednak pod uwagę liczbę osób posługujących się językiem niemieckim w Polsce, organy polskie powinny starać się zbadać możliwości zachęcania lub ułatwienia utworzenia dziennika w języku niemieckim.

185. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie spełnione częściowo. Komitet zachęca organy polskie do podjęcia działań, które ułatwiłyby zwiększenie udziału języka niemieckiego w „Schlesisches Wochenblatt”.

f ...

ii wykorzystania istniejących środków pomocy finansowej również do produkcji audiowizualnej w językach regionalnych lub mniejszościowych;

186. Jak wynika ze wstępnego raportu okresowego, organy polskie nie wykorzystały istniejących środków pomocy finansowej również do produkcji audiowizualnej w języku niemieckim.

187. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca organy polskie do wykorzystania istniejących środków pomocy finansowej również do produkcji audiowizualnej w języku niemieckim.

g pomocy w szkoleniu dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

188. Z informacji zawartych we wstępnym raporcie okresowym nie wynika jasno, w jaki sposób organy polskie wspierają szkolenie dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi. Podczas wizyty na miejscu przedstawiciele osób posługujących się językiem niemieckim skarżyły się na brak szkolenia dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językiem niemieckim.

189. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca organy polskie do wspierania szkolenia dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językiem niemieckim.

Ustęp 2

Strony zobowiązują się zagwarantować swobodny odbiór programów radia i telewizji, nadawanych z sąsiednich krajów w języku używanym w identycznej lub podobnej formie do języka regionalnego lub mniejszościowego i nie sprzeciwiać się retransmisji programów radia i telewizji z sąsiednich krajów w tym języku. Ponadto zobowiązują się one do zapewnienia, iż nie zostaną wprowadzone ograniczenia swobody wypowiedzi i swobodnego przepływu informacji w prasie wydawanej w języku używanym w formie identycznej lub podobnej do języka regionalnego lub mniejszościowego. Korzystanie z tych swobód, ze względu na to, że wiąże się z obowiązkami i odpowiedzialnością, może być poddane takim wymogom prawnym, uwarunkowaniom, ograniczeniom lub karom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego, w interesie zapobiegania przestępstwom lub naruszeniom porządku publicznego, ochrony zdrowia lub moralności, ochrony dobrego imienia lub praw innych osób, zapobieżenia ujawnieniu informacji poufnych lub dla zagwarantowania powagi i bezstronności władzy sądowej.

190. Jak wynika ze wstępnego raportu okresowego, swobodny odbiór programów z sąsiadujących krajów w języku regionalnym lub mniejszościowym gwarantuje Ustawa o radiofonii i telewizji. Ponadto prawo do rozpowszechniania i wymiany informacji w języku niemieckim zostało zapewnione w Traktacie o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, podpisanym przez Polskę i Niemcy.

191. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

Ustęp 3

Strony zobowiązują się zapewnić, aby interesy osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi były reprezentowane lub brane pod uwagę w organach, które mogą być utworzone zgodnie z prawem i odpowiedzialne za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów.

192. Jak wynika ze wstępnego raportu okresowego, zgodnie z Ustawą o radiofonii i telewizji oddziały publicznego radia i telewizji nadające programy w językach regionalnych lub mniejszościowych przy wyznaczaniu rad programowych uwzględniają kandydatów zaproponowanych przez organizacje mniejszościowe. Przedstawiciele osób posługujących się językiem niemieckim poinformowały jednak Komitet Ekspertów, że interesy użytkowników języka niemieckiego są nie obecnie reprezentowane ani uwzględniane w ramach rad programowych.

193. Ponieważ raport krajowy nie zawiera informacji o innych sposobach uwzględniania interesów użytkowników języka niemieckiego, Komitet Ekspertów nie jest w stanie wyciągnąć wniosków w sprawie spełnienia tego zobowiązania. Komitet wzywa organy polskie do wyjaśnienia w kolejnym raporcie okresowym, czy interesy użytkowników języka niemieckiego są reprezentowane lub uwzględniane w radach programowych.

Artykuł 12 – Działalność kulturalna i jej baza materialna

Ustęp 1

W odniesieniu do działalności kulturalnej i jej bazy materialnej – w szczególności bibliotek wideotek, ośrodków kultury, muzeów, archiwów, uczelni, teatrów, kin, jak również twórczości literackiej i produkcji filmowej, ludowych form twórczości kulturalnej, festiwali i przemysłu produkującego na rzecz kultury, włączając w to m.in. stosowanie nowych technologii – Strony zobowiązują się, na terytorium, na którym takie języki są używane i w zakresie, w jakim władze publiczne są właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania roli w tej dziedzinie, do:

- a popierania form wypowiedzi i innych inicjatyw charakterystycznych dla języków regionalnych lub mniejszościowych oraz roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w tych językach;*

194. Początkowa ocena okresowa stwierdza, że zgodnie z Ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (art. 18 i art. 20.2) władze publiczne są zobowiązane do podjęcia odpowiednich działań mających na celu ochronę, zachowanie i rozwój tożsamości kulturowej mniejszości narodowych.

195. Aby być w stanie stwierdzić, czy to zobowiązanie jest spełnione, Komitet Ekspertów będzie potrzebował więcej informacji o tym, jak polskie władze wspierają formy wyrazu i inicjatywy specyficzne dla języka niemieckiego i promują różne formy dostępu do prac tworzonych w języku niemieckim. Komitet Ekspertów prosi polskie władze o przekazanie takich informacji w następnej ocenie okresowej.

b *roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;*

196. Ze względu na brak konkretnych informacji Komitet Ekspertów nie jest w stanie zakończyć tego przedsięwzięcia. Prosi polskie władze o przekazanie dalszych informacji w następnej ocenie okresowej.

c *troski o dostęp w językach regionalnych lub mniejszościowych do prac tworzonych w innych językach, przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;*

197. Ze względu na brak konkretnych informacji Komitet Ekspertów nie jest w stanie zakończyć tego przedsięwzięcia. Prosi polskie władze o przekazanie dalszych informacji w następnej ocenie okresowej.

d *zapewnienia, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie różnego rodzaju działalności kulturalnej właściwie uwzględniały znajomość i umiejętność posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi oraz znajomość związanej z nimi kultury w inicjatywach, które podejmują lub które wspomagają;*

198. Ze względu na brak konkretnych informacji Komitet Ekspertów nie jest w stanie zakończyć tego przedsięwzięcia. Prosi polskie władze o przekazanie dalszych informacji w następnej ocenie okresowej.

e *popierania działań mających na celu zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie działalności kulturalnej miały do swojej dyspozycji pracowników z płynną znajomością odpowiedniego języka regionalnego lub mniejszościowego, jak również języka (języków) reszty ludności;*

199. Ze względu na brak konkretnych informacji Komitet Ekspertów nie jest w stanie zakończyć tego przedsięwzięcia. Prosi polskie władze o przekazanie dalszych informacji w następnej ocenie okresowej.

f *zachęcania do bezpośredniego uczestnictwa reprezentantów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w tworzeniu podstaw materialnych i planowaniu działalności kulturalnej;*

200. Ze względu na brak konkretnych informacji Komitet Ekspertów nie jest w stanie zakończyć tego przedsięwzięcia. Prosi polskie władze o przekazanie dalszych informacji w następnej ocenie okresowej.

g *zachęcania lub ułatwiania tworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za gromadzenie, przechowywanie i wystawianie lub publikowanie prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych;*

201. Działający do tej pory system dotacji nie gwarantuje długotrwałego funkcjonowania organów zaangażowanych w promocję kultury niemieckiej. W trakcie wizyty na miejscu Komitet Ekspertów został poinformowany o planach utworzenia instytucji odpowiedzialnych za promowanie kultury każdej z mniejszości (Instytutów Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz Języka Regionalnego). Komitet Ekspertów z zadowoleniem przyjąłby bardziej szczegółowe informacje w następnej ocenie okresowej na temat rozwoju tych organów i zachęca polskie władze do zorganizowania funkcjonowania takich instytucji w ścisłej współpracy z osobami posługującymi się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

Ustęp 2

W odniesieniu do terytoriów innych niż te, w których języki regionalne lub mniejszościowe są zwyczajowo używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym to usprawiedliwia, do udzielania zezwoleń, popierania lub zapewnienia odpowiedniej działalności kulturalnej i odpowiednich warunków do jej prowadzenia, zgodnie z treścią ustępu poprzedniego.

202. W trakcie wizyty na miejscu Komitet Ekspertów został poinformowany o projekcie „Kultura+”, który został przewidziany na rzecz promocji polskiego dziedzictwa. Komitet Ekspertów widzi w tym projekcie okazję do promowania dziedzictwa znajdującego odbicie w językach regionalnych lub mniejszościowych, a także do uczynienia go dostępnym dla szerszej publiczności również w obszarach, gdzie nie są one tradycyjnie obecne. Jednakże w odniesieniu do okresu sprawozdawczego Komitet Ekspertów nie otrzymał żadnych informacji w sprawie wdrożenia tego przedsięwzięcia i nie jest w stanie stwierdzić, czy zostało ono zrealizowane. Komitet Ekspertów prosi polskie władze o przekazanie stosownych informacji w następnej ocenie okresowej.

Ustęp 3

Przy realizacji polityki kulturalnej za granicą Strony zobowiązują się podejmować odpowiednie działania na rzecz języków regionalnych lub mniejszościowych i kultur, których są one odbiciem.

203. Pierwotna ocena okresowa odnosi się ogólnie do dwustronnych traktatów zawartych przez Polskę. Brakuje jednak odpowiedniego postanowienia w polityce kulturalnej za granicą na rzecz języka niemieckiego i jego kultury. Komitet Ekspertów podkreśla, że przepis ten odnosi się nie tylko do zewnętrznej polityki kulturalnej w odniesieniu do państwa pobratymczego danej mniejszości, ale bardziej ogólnie zobowiązuje polskie władze do wprowadzenia właściwego przepisu dla języka niemieckiego i jego kultury w krajach, w których Polska prezentuje swoją kulturę i dziedzictwo.³³

204. Komitet Ekspertów uznaje, że przedsięwzięcie to nie zostało zrealizowane. Zachęca polskie władze do stworzenia odpowiedniego przepisu w zakresie zagranicznej polityki kulturalnej na rzecz języka niemieckiego i kultury, która jest jego odbiciem.

Artykuł 13 – Życie ekonomiczne i społeczne

Ustęp 1

W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, na całym swoim terytorium, do:

...

- b zakazania umieszczania w regulacjach wewnętrznych przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wyłączających lub ograniczających posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, przynajmniej między osobami używającymi tego samego języka;**

205. Polskie ustawodawstwo nie zawiera zakazu wymaganego przez niniejsze przedsięwzięcie.³⁴

206. Komitet Ekspertów uznaje, że przedsięwzięcie to nie zostało zrealizowane. Zachęca się polskie władze do zakazania umieszczania w regulacjach wewnętrznych przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wyłączających lub ograniczających posługiwanie się językiem niemieckim, przynajmniej między osobami używającymi tego samego języka;

- c przeciwstawiania się praktykom mającym na celu zniechęcanie do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną;**

207. Art. 32.2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stwierdza, że „Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.” Jednakże nie ma informacji o tym, jak władze Polski przeciwstawiają się przy użyciu konkretnych

³³ Patrz na przykład 3. Raport Komitetu Ekspertów o Węgrzech, ECRML (2007) 5, pkt 202

³⁴ Patrz na przykład 2. Raport Komitetu Ekspertów o Hiszpanii, ECRML (2008) 5, pkt 521; 1. Raport Komitetu Ekspertów o Chorwacji, ECRML (2001) 2, pkt 105;

środków³⁵ wszelkiemu zniechęcaniu przed korzystaniem z języków regionalnych lub mniejszościowych w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną.

208. Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy to zobowiązanie zostało spełnione. Zwraca się do władz polskich o dokonanie sprawozdania, w ramach następczej oceny okresowej, na temat tego jak przeciwstawić się praktykom mającym na celu zniechęcenie do posługiwania się językiem niemieckim w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną.

d *ułatwiania lub zachęcania do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi za pomocą środków innych, niż wymienione w powyższych punktach.*

209. Z informacji zawartych w pierwotnej ocenie okresowej wynika, że polskie władze nie wspierały aktywnie i / lub nie zachęcały do używania języków regionalnych lub mniejszościowych w życiu ekonomicznym i społecznym. Komitet Ekspertów podkreśla, że przepis ten zapewni pozytywne środki i może obejmować, na przykład, ułatwienia i / lub zachętę do stosowania języków regionalnych lub mniejszościowych na znakach na budynkach, na stacjach kolejowych i lotniskach, do używania dwujęzycznych broszur w turystyce i muzeach, rozdawanie nagród firmom, które skutecznie stosują języka regionalnego lub mniejszościowego, organizowania kampanii na rzecz dwujęzyczności itp.³⁶

210. Komitet Ekspertów uznaje, że przedsięwzięcie to nie zostało zrealizowane. Zachęca władze polskie, by ułatwiły i / lub zachęciły do korzystania z języka niemieckiego w życiu ekonomicznym i społecznym na terenie całego kraju.

Ustęp 2

W odniesieniu do działalności gospodarczej i społecznej, w zakresie kompetencji organów władzy publicznej i w obrębie terytorium, na którym używane są języki regionalne lub mniejszościowe oraz w możliwie jak największym stopniu, Strony podejmują się:

...

b *w sektorach gospodarczych i społecznych bezpośrednio pod ich kontrolą (sektor publiczny) organizowania działań na rzecz promowania języków regionalnych i mniejszościowych;*

211. Informacje zawarte w początkowym sprawozdaniu okresowym dotyczą głównie władz lokalnych. Jednak zobowiązanie to dotyczy przedsiębiorstw publicznych, takich jak kolej, transport miejski, elektryczność, woda i gaz, sprzątanie i oczyszczanie, usługi telefonii, wywozu i utylizowania odpadów, obiektów sportowych czy miejsc rozrywki. Zgodnie z informacjami zawartymi w początkowym sprawozdaniu okresowym, żadne działania nie zostały zorganizowane w celu promowania języków regionalnych lub mniejszościowych w tej dziedzinie.

212. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zwraca się do polskich władz o zorganizowanie, bezpośrednio pod ich kontrolą, działań na rzecz promocji języka niemieckiego w sektorze gospodarczym i społecznym (sektor publiczny).

Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna

Strony zobowiązują się do:

a *zastosowania umów dwustronnych i wielostronnych, które wiążą je z państwami, w których ten sam język jest używany w identycznej lub podobnej formie lub, o ile będzie to konieczne, do podjęcia starań o zawarcie takich umów, w taki sposób, aby sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami tego samego języka w zainteresowanych państwach na polu kultury, edukacji, informacji, szkolnictwa zawodowego i kształcenia ustawicznego;*

213. Polska i Niemcy podpisały traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy (1991), traktat o współpracy kulturalnej (1997) oraz traktat o uznaniu ekwiwalencji w szkolnictwie wyższym (1997). Traktaty te dotyczą między innymi promowania kontaktów pomiędzy użytkownikami języka niemieckiego w obu krajach, w dziedzinie kultury, edukacji, mediów, kształcenia i szkolnictwa.

³⁵ Patrz na przykład 1. Raport Komitetu Ekspertów o Chorwacji, ECRML (2001) 2, pkt 106

³⁶ Patrz na przykład 1. Raport Komitetu Ekspertów o Austrii, ECRML (2005) 1, pkt 195; 1. Raport Komitetu Ekspertów o Armenii, ECRML (2006) 2, pkt 150

214. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

b z korzyścią dla języków regionalnych lub mniejszościowych – do ułatwiania i/lub promowania współpracy ponad granicami, w szczególności pomiędzy władzami regionalnymi lub lokalnymi, na terytorium których ten sam język używany jest w identycznej lub podobnej formie.

215. Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, zawarty pomiędzy Niemcami a Polską, zawiera postanowienia dotyczące współpracy pomiędzy gminami i innymi jednostkami administracyjnymi i terytorialnymi.

2.2.3 Kaszubski

Artykuł 8 – Edukacja

Kwestie ogólne

216. Zgodnie z informacjami uzyskanymi przez Komitet Ekspertów w trakcie wizytacji na miejscu od przedstawicieli kilku mniejszości narodowych, wielu rodziców odnosi wrażenie, że nauczanie języków regionalnych lub języków mniejszości będzie działaniem uciążliwym i bezproduktywnym dla perspektyw edukacyjnych ich dzieci. Komitet Ekspertów uznaje, że konieczna jest większa wiedza na temat zalet nauki języka regionalnego lub języka mniejszości, a także korzyści płynących z wielojęzyczności.³⁷ Zachęca polskie władze do czynnego promowania nauczania języków regionalnych i mniejszościowych wśród rodziców i uczniów.³⁸

217. W trakcie wizytacji na miejscu, Komitet Ekspertów został poinformowany przez przedstawicieli kilku mniejszości narodowych, iż w zależności od liczby uczniów uczestniczących w nauce języka regionalnego lub mniejszościowego, szkoły otrzymują dodatkową subwencję w wysokości 20% lub, gdy liczba uczniów jest niska 150% (szkoły podstawowe liczące poniżej 84 uczniów i mniej niż 42 uczniów w przypadku gimnazjum i szkoły ponadgminazjalnej). Subwencja jest przyznawana co roku na podstawie wniosków rodziców w sprawie nauczania języka regionalnego lub mniejszościowego. Jednak, jako że wysokość subwencji zależy od liczby uczniów, stanowi to zachętę dla szkół do ograniczenia liczby uczniów uczących się języka regionalnego lub języka mniejszości. Ponadto, coroczne obliczanie od nowa wysokości subwencji pociąga za sobą ryzyko, iż nauka języka regionalnego lub języka mniejszości zostanie przerwana. Komitet Ekspertów został także powiadomiony o przypadkach, w których subwencje przeznaczone na nauczanie języka regionalnego lub mniejszościowego zostały wykorzystane przez władze lokalne w innych celach. W świetle powyższego, Komitet Ekspertów zwraca się do polskich władz o ulepszenie systemu przyznawania subwencji z tytułu nauczania języka regionalnego lub języka mniejszości w celu zapewnienia ciągłości kształcenia. Ponadto Komitet zwraca się do polskich władz o systematyczne monitorowanie wykorzystania przez lokalne władze subwencji przeznaczonych na nauczanie języka regionalnego lub języka mniejszości.

Ustęp 1

W zakresie szkolnictwa Strony zobowiązują się, w obrębie terytorium, na którym język ten jest używany, zgodnie z sytuacją każdego z tych języków, i bez uszczerbku dla nauczania oficjalnego języka (języków) państwa:

- a i udostępnić nauczanie przedszkolne w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub*

218. Zgodnie z początkowym sprawozdaniem okresowym, ustawa o systemie oświaty z 1991 roku oraz rozporządzenie wykonawcze z 2007 roku stanowią podstawę prawną dla nauczania języka regionalnego lub języka mniejszości, także w przedszkolach. Edukacja przedszkolna w zakresie języków regionalnych lub mniejszościowych może być organizowana przez kierownika przedszkola, na wniosek rodziców. Minimalny stosowany próg liczebności wynosi siedmioro dzieci.

219. Nie ma kształcenia przedszkolnego tam, gdzie kaszubski jest używany jako język nauczania. W niewielu miejscach w województwie pomorskim w przedszkolach używa się kaszubskiego okazjonalnie. Jednak Komitet Ekspertów podkreśla, że obecne zobowiązanie wymaga, aby kształcenie przedszkolne w zakresie języka regionalnego lub mniejszościowego zostało udostępnione. Pociąga to za sobą udostępnienie kształcenia zasadniczo z regionalnym lub mniejszościowym językiem jako językiem nauczania. Okazjonalne posługiwanie się językiem regionalnym nie jest wystarczające, ponieważ ten model kształcenia nie spełnia wymogów zobowiązania na mocy artykułu 8.1.a.ii, którego Polska nie ratyfikowała. Komitet Ekspertów podkreśla także, iż kształcenie przedszkolne w zakresie języka regionalnego lub języka mniejszości musi zostać udostępnione bez względu na wcześniejsze wnioski ze strony rodzin, ponieważ taki warunek konieczny został przewidziany jedynie przez zobowiązanie na mocy Artykułu 8.1.a.iii, który również nie ma zastosowania wobec Polski.

³⁷ Zob. np. <http://www.unesco.org/en/languages-and-multilingualism>; <http://www.cilt.org.uk>

³⁸ Zob. też 4, sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Węgier, ECRML (2010) 2, ust. 68

220. W świetle obowiązku, do którego Polska przystąpiła³⁹, Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zwraca się do polskich władz o udostępnienie nauczania przedszkolnego w języku kaszubskim.

b i udostępnić szkolnictwo podstawowe w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

221. Według początkowego sprawozdania okresowego, w zakresie ram prawnych, istnieje podstawa prawna dla szkolnictwa podstawowego w języku regionalnym lub mniejszościowym. Stosowany minimalny próg liczby uczniów wynosi siedmioro.

222. Jednak w praktyce nie ma szkół podstawowych, w których kaszubski jest używany jako język nauczania. Kaszubski jest obecny jedynie jako przedmiot (trzy godziny tygodniowo). Jednak Komitet Ekspertów podkreśla, że obecne zobowiązanie wymaga, aby udostępnić szkolnictwo podstawowe w języku regionalnym lub mniejszościowym. Pociąga to za sobą udostępnienie kształcenia, zasadniczo z regionalnym lub mniejszościowym językiem jako językiem nauczania. Nauczanie języka kaszubskiego tylko jako przedmiotu nie jest wystarczające, ponieważ ten model szkolnictwa wchodzi w zakres zobowiązania na mocy artykułu 8.1.b.iii, którego Polska nie ratyfikowała. Komitet Ekspertów podkreśla również, że nauczanie na poziomie podstawowym w języku regionalnym lub mniejszościowym musi zostać udostępnione niezależnie od wcześniejszych wniosków ze strony rodzin, co jest warunkiem koniecznym przewidzianym dla zobowiązania tylko na mocy artykułu 8.1.b.iv., który także nie ma zastosowania wobec Polski.

223. W świetle obowiązku, do którego przystąpiła Polska⁴⁰, Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zwraca się do polskich władz o udostępnienie szkolnictwa podstawowego w języku kaszubskim.

c i udostępnić szkolnictwo średnie w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

224. Według początkowego sprawozdania okresowego, w zakresie ram prawnych, istnieje podstawa prawna dla szkolnictwa średniego w języku regionalnym lub mniejszościowym. Progu liczebności dla utworzenia klasy z językiem regionalnym lub mniejszościowym wynosi 14 uczniów.

225. Jednak w praktyce nie ma szkół średnich, w których kaszubski jest używany jako język nauczania. Kaszubski jest obecny jedynie jako przedmiot (trzy godziny tygodniowo). Jednak Komitet Ekspertów podkreśla, że obecne zobowiązanie wymaga, aby udostępnić szkolnictwo średnie w języku regionalnym lub mniejszościowym. Pociąga to za sobą udostępnienie kształcenia, zasadniczo z regionalnym lub mniejszościowym językiem jako językiem nauczania. Nauczanie języka kaszubskiego tylko jako przedmiotu nie jest wystarczające, ponieważ ten model szkolnictwa wchodzi w zakres zobowiązania na mocy artykułu 8.1.c.iii, którego Polska nie ratyfikowała. Komitet Ekspertów podkreśla również, że nauczanie na poziomie średnim w języku regionalnym lub mniejszościowym musi zostać udostępnione niezależnie od wcześniejszych wniosków ze strony rodzin, co jest warunkiem koniecznym przewidzianym dla zobowiązania tylko na mocy artykułu 8.1.c.iv., który także nie ma zastosowania wobec Polski. W tym kontekście Komitet Ekspertów pragnie zauważyć, iż fakt, że jest o wiele mniej uczniów w klasach z nauczaniem kaszubskiego na poziomie szkolnictwa średniego niż podstawowego (zob. s. 42 sprawozdania okresowego) spowodowany jest istnieniem progu liczebności minimum 14 uczniów, który jest dwa razy wyższy od progu na poziomie przedszkolnym i na poziomie szkolnictwa podstawowego. Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich o zmianę progu 14 uczniów.

226. W świetle obowiązku, do którego przystąpiła Polska⁴⁰, Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zwraca się do polskich władz o udostępnienie szkolnictwa średniego w języku kaszubskim.

³⁹ Zob. też 1. sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Hiszpanii, ECRML 2005 (4), ust. 624-625, 874-875

⁴⁰ Zob. też 1. sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Hiszpanii, ECRML 2005 (4), ust. 624-625, 874-875

Komitet Ekspertów zwraca się do polskich władz o udostępnienie nauczania w kaszubskim na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim oraz o zapewnienie ciągłości kształcenia od poziomu przedszkolnego do średniego na terytorium, na którym język kaszubski jest używany.

d ...

iii *uwzględnić w ramach szkolnictwa technicznego i zawodowego nauczanie odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralną część programu nauczania; lub*

227. Według początkowego sprawozdania okresowego, ośmiu uczniów uczęszczało do klas, w których nauczano kaszubskiego w ramach szkolnictwa zawodowego w roku 2008/2009, jednak klasy te nie były integralną częścią programu. W roku szkolnym 2009/2010 i 2010/2011 na takie zajęcia nie uczęszczał żaden uczeń. Komitet Ekspertów podkreśla, że zgodnie z niniejszym zobowiązaniem, nauczanie kaszubskiego musi być zapewnione jako integralna część programu nauczania.

228. Komitet Ekspertów uznaje obecnie to zobowiązanie za niespełnione. Zwraca się do polskich władz o zapewnienie, w ramach szkolnictwa technicznego i zawodowego, nauczania kaszubskiego jako integralnej części programu nauczania na terytorium, na którym kaszubski jest używany.

e ...

ii *zapewnić możliwość studiowania tych języków jako przedmiotów w szkolnictwie na poziomie uniwersyteckim i wyższym; lub*

229. Według początkowego sprawozdania okresowego, w roku 2009/2010 Uniwersytet Gdański wprowadził specjalność "kaszubistyka" na kierunku studiów – filologia polska. Studiowanie tej specjalności pozwoli poznać właściwości języka kaszubskiego, dorobek literatury i piśmiennictwa w tym języku. Wśród nauczanych przedmiotów znajdują się: literatura kaszubska, praktyczna nauka języka kaszubskiego oraz historia i kultura Kaszub. Absolwent kierunku filologia polska, specjalizacja – kaszubistyka, posiadający wiedzę ogólnohumanistyczną, a zarazem humanistyczno-regionalną, będzie przygotowany do pracy naukowej, do wykonywania zawodu nauczyciela, animatora kultury, pracy w archiwach, wydawnictwach, redakcjach czasopism, środkach masowego przekazu. Jednakże w trakcie wizytacji na miejscu przedstawiciele Kaszubów skarżyli się, że bez powodzenia lobbowali za utworzeniem specjalnego wydziału filologii kaszubskiej w Gdańsku.

230. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione. Niemniej zwraca się do władz polskich o objaśnienie możliwości wprowadzenia kaszubskiego jako przedmiotu kierunkowego i o relację w tej sprawie w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

g *podjąć starania zmierzające do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada dany język regionalny lub mniejszościowy;*

231. Komitet Ekspertów podkreśla, że niniejsze zobowiązanie dotyczy szkolnictwa na rzecz uczniów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, ale także szkolnictwa na rzecz osób niewładających tymi językami, w zakresie historii i tradycji związanych z językami regionalnymi lub mniejszościowymi używanymi na odnośnym terytorium. Zazwyczaj pociąga to za sobą włączenie do programu nauczania elementów historii i kultury, które znajdują odzwierciedlenie w języku regionalnym lub języku mniejszości, lub przynajmniej do programu nauczania dla wszystkich uczniów na odnośnym terytorium.⁴¹

232. Nowa krajowa podstawa programowa (rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 roku) przewiduje nauczanie o mniejszościach w Polsce (w tym o ich kulturze, historii i tradycjach) dla wszystkich uczniów i jednoznacznie określa kształcenie w tym zakresie dla poziomu średniego (gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne). Jednak, jako że wdrażanie programu nauczania rozpoczęto dopiero w 2009 roku, jest za wcześnie, żeby dokonać oceny efektywności programu.

233. Komitet Ekspertów nie jest w stanie wysnuć wniosków co do przestrzegania tego zobowiązania. Zwraca się do władz polskich o dostarczenie, w kolejnym sprawozdaniu okresowym,

⁴¹ Zob. np. 2. sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Chorwacji, ECRML 2005 (3), ust. 100; 2. sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Słowacji, ECRML 2009 (6), ust. 322

konkretnych informacji na temat tego, w jaki sposób nowa krajowa podstawa programowa gwarantuje nauczanie historii i kultury, które odpowiadają językowi kaszubskiemu w praktyce.

h zapewnić nauczycielom podstawowe i dalsze szkolenie niezbędne do zrealizowania przyjętych przez Stronę punktów od a do g;

234. Początkowe sprawozdanie okresowe przewiduje, że na podstawie postanowień rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 roku w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, istnieje możliwość powoływania doradców metodycznych w zakresie nauczania języków mniejszościowych lub regionalnych. Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli są podmiotami odpowiedzialnymi za organizowanie i prowadzenie, stosowanie do potrzeb, doradztwa metodycznego dla nauczycieli języków mniejszościowych oraz języka regionalnego. W 2009 roku opieką metodyczną nad szkołami dla mniejszości sprawowało pięciu nauczycieli konsultantów oraz dwunastu doradców metodycznych specjalizujących się w językach mniejszości. Jednakże Komitet Ekspertów zauważa, iż takie konsultacje metodyczne nie gwarantują podstawowego i dalszego szkolenia nauczycieli, wymaganego przy nauczaniu w językach regionalnych lub mniejszościowych na różnych poziomach szkolnictwa.

235. W odniesieniu do języka kaszubskiego, rozszerzona specjalizacja nauczycielska na Uniwersytecie Gdańskim zapewni studentom solidne przygotowanie do nauczania polskiego i kaszubskiego w różnych typach szkół. Uniwersytet Gdański przeprowadził także trzy edycje studiów podyplomowych dla nauczycieli języka kaszubskiego, finansowane ze środków Unii Europejskiej. Ponadto Instytut Polonistyki Akademii Pomorskiej w Słupsku, od roku akademickiego 2009/10 prowadzi również studium podyplomowe o profilu metodyczno-kulturoznawczym w zakresie nauczania języka kaszubskiego. Studia kierowane są do osób posiadających dyplom ukończenia studiów pierwszego lub drugiego stopnia dowolnego kierunku kształcenia, którzy znają język kaszubski w mowie i piśmie. Absolwenci wspomnianych studiów zdobywają kwalifikacje niezbędne do nauczania języka kaszubskiego w szkole. W roku akademickim 2009/10 do rekrutacji przystąpiło około 60 osób. Jednak Komitet Ekspertów zauważa, że te programy studiów zapewniają podstawowe szkolenie nauczycieli języka kaszubskiego, nie zaś nauczycieli, którzy byłiby w stanie nauczać przedmiotów w języku kaszubskim zgodnie ze zobowiązaniami podjętymi przez Polskę.

236. W trakcie wizytacji na miejscu, przedstawiciele osób posługujących się językiem kaszubskim poinformowali Komitet Ekspertów, iż nie ma przejrzystej procedury otrzymywania specjalnych grantów na szkolenie nauczycieli z powodu podziału pomiędzy właściwymi ministerstwami. Ponadto organizacja mniejszości kaszubskiej przeprowadziła szkolenie dla nauczycieli korzystając ze wsparcia funduszy z UE.

237. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za częściowo spełnione.

Komitet Ekspertów zwraca się do polskich władz o zapewnienie podstawowego i dalszego szkolenia nauczycieli wymaganego do zapewnienia nauczania w języku kaszubskim na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim, a także nauczania kaszubskiego w ramach szkolnictwa technicznego i zawodowego.

i ustanowić organ lub organy nadzorcze odpowiedzialne za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych oraz za sporządzanie okresowych raportów na temat wysuniętych przez nie wniosków, które będą przekazywane do wiadomości publicznej

238. Początkowe sprawozdanie okresowe uznaje, że sprawowanie nadzoru nad prawidłowością organizowania procesu nauczania języków mniejszościowych lub regionalnych na terenie poszczególnych województw należy do kompetencji wojewódzkich kuratorów oświaty. Jednak nie ma wskazówek dotyczących tego, iż kuratorzy monitorują podjęte środki i postępy poczynione we wprowadzaniu lub rozwoju nauczania języka kaszubskiego lub sporządzania okresowych raportów. Władze polskie, w trakcie wizytacji na miejscu, oświadczyły, że co dwa lata, raport w sprawie wykonywania ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych i o języku regionalnym, jest sporządzany przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych. Jednak raport traktuje o ochronie mniejszości w sposób ogólny i nie jest poświęcony nauczaniu języka regionalnego lub mniejszościowego.

239. W świetle powyższych rozważań, Komitet Ekspertów podkreśla⁴², że zobowiązanie wymaga niezależnego organu, którego zadaniem byłoby monitorowanie szkolnictwa w zakresie języka regionalnego lub mniejszościowego. Organ ten może być organem już istniejącym, który monitoruje podjęte środki i postęp osiągnięty w nauczaniu języka regionalnego lub mniejszościowego i sporządza raporty okresowe.

240. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zwraca się do polskich władz o ustanowienie organu nadzorującego, odpowiadającego za monitorowanie podjętych środków i postępy osiągnięte we wprowadzaniu lub rozwoju nauczania kaszubskiego, oraz sporządzanie raportów okresowych.

Ustęp 2

W zakresie szkolnictwa i na terytoriach innych niż te, na których języki regionalne lub języki mniejszości są tradycyjnie używane, Strony zobowiązują się, jeżeli liczba użytkowników języka regionalnego lub mniejszościowego to uzasadnia, umożliwiać, zachęcać, i zapewniać nauczanie w języku regionalnym lub mniejszościowym na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania.

241. Według początkowego sprawozdania okresowego, ramy prawne regulujące nauczanie języka regionalnego lub mniejszościowego (zob. postanowienia artykułu 8.1.ai-d.iii powyżej) stosują się również poza obszarami, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie obecne. Jednak Komitet Ekspertów nie otrzymał żadnych konkretnych informacji dotyczących wykonywania tego postanowienia w przypadku języka kaszubskiego.

242. Komitet Ekspertów nie jest w stanie wysnuć wniosków na temat przestrzegania tego zobowiązania. Zwraca się do władz polskich o przedłożenie konkretnych informacji w treści raportu okresowego.

Artykuł 9 – Władze sądownicze

Ustęp 2

Strony zobowiązują się:

- a nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych sporządzonych wewnątrz państwa wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym; lub*

243. Według raportu okresowego, ustawa o języku polskim (artykuł 2.2) nie narusza praw osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym, także w zakresie ważności dokumentów prawnych sporządzonych w takim języku.

244. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne

Ustęp 2

W odniesieniu do władz lokalnych i regionalnych, na których terytorium liczba mieszkańców będących użytkownikami języków regionalnych lub mniejszościowych jest taka, że uzasadnia środki wymienione poniżej, Strony zobowiązują się do dopuszczania lub zachęcania do:

...

- b możliwości składania przez użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych ustnych lub pisemnych wniosków w tych językach;*

245. Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym przewiduje możliwość używania języka regionalnego lub mniejszościowego przed organami gminy, w

---

⁴² Zob. np. 1. sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące UK, ECRML (2004) 1, ust. 131

której osoby należące do danej mniejszości lub kaszubskiej grupy językowej, stanowią co najmniej 20% ogólnej liczby mieszkańców. Użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych mogą zwracać się do organów gminy na piśmie i ustnie i mogą również, na wyraźny wniosek, otrzymać ustną lub pisemną odpowiedź w tym języku, z zastrzeżeniem, iż procedura odwoławcza odbywa się wyłącznie w języku polskim. Warunkiem koniecznym używania języka regionalnego lub mniejszościowego w kontaktach z organami gminy jest wcześniejsze zarejestrowanie go jako „języka pomocniczego” danej gminy, w oparciu o wniosek rady lokalnej. Jednak nie ma możliwości prawnej, aby osoby posługujące się językiem regionalnym lub mniejszościowym składały ustne lub pisemne wnioski w ich językach, również na szczeblu powiatów i województw, jak przewiduje artykuł 10.2, który dotyczy „władz lokalnych i regionalnych”.

246. Komitet Ekspertów zauważa, że ograniczenie możliwości przedkładania wniosków ustnych lub na piśmie w tych językach władzom gmin, w których 20% ludności należy do mniejszości, oznacza terytorialne zastrzeżenie, które nie jest zgodne z Kartą. Poza tym, 20%-owy prób wydaje się w każdym przypadku zbyt wysoki, jako że liczba osób uzasadniających środki ochrony w ramach Karty jest zazwyczaj poniżej tej wartości.

247. Język kaszubski został jak dotąd zarejestrowany jako „język pomocniczy” w dwóch z dziesięciu gmin, które spełniają wymóg 20% progu. Jednak kaszubski nie może być używany w kontaktach z odnośnymi powiatami ani z województwem pomorskim. Istnieją inne gminy w województwie pomorskim, gdzie Kaszubi stanowią 10-10% ludności. Prób pozbawia zatem język kaszubski ochrony na wielu obszarach, na których osoby posługujące się tym językiem są tradycyjnie obecne, i gdzie stanowią liczbę odpowiadającą celom niniejszego zobowiązania.

248. Zważywszy na formalne i praktyczne problemy, jakie tworzy nałożony próg, Komitet Ekspertów uznaje, że artykuł 10.2b stosuje się także do tych władz lokalnych i regionalnych, w przypadku których osoby posługujące się językiem regionalnym lub mniejszościowym nie osiągają 20%-owego progu, niemniej stanowią wystarczającą liczbę do celów niniejszego zobowiązania. Wykonywanie tego przepisu w sposób nieunikniony zakłada, że polskie władze tworzą możliwość prawną dla osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym, w zakresie składania ustnych lub pisemnych wniosków w ich języku również na poziomie powiatów i województw, oraz ponownie rozważa wynoszący 20% próg.⁴³

249. Ponadto, w trakcie wizytacji w terenie, przedstawiciele osób posługujących się kaszubskim skarżyli się na fakt, iż chociaż prawo przewiduje, że urzędnik stanu cywilnego z certyfikatem poświadczającym, że posługuje się on/ona językiem kaszubskim może otrzymać dodatkowe subwencje w wysokości do 10% jego/jej podstawowej pensji, w praktyce żaden urzędnik stanu cywilnego nie posiada takiego certyfikatu wydanego przez ministra spraw wewnętrznych. Przedstawiciele społeczności kaszubskojęzycznej skarżyli się na to, iż do uzyskania certyfikatu ministerstwo wymaga certyfikatu nauczyciela jednak uniwersytet nie świadczy takiej usługi.

250. Komitet Ekspertów uznaje, że zobowiązanie to nie jest spełnione. Zwraca się do polskich władz o dostarczenie konkretnych informacji na temat procedury uzyskiwania przez urzędników stanu cywilnego certyfikatu uznającego znajomość języka kaszubskiego, w kolejnym raporcie okresowym.

Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich o ustalenie, we współpracy ze społecznością kaszubskojęzyczną, na jakich obszarach język kaszubski jest tradycyjnie obecny w wystarczającym stopniu do celów zobowiązania, do którego przystąpiła Polska na mocy artykułu 10.2b, we wszystkich tych przypadkach nie stosując progu 20% i stosując artykuł 10.2b w odniesieniu do władz lokalnych i regionalnych. Ponadto Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich o przedstawienie podstawy prawnej wymaganej w przypadku posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym, które chcą przedkładać wnioski ustne lub pisemne w swoim języku także na szczeblu powiatowym i wojewódzkim, gdzie liczebność posługujących się takim językiem jest wystarczająca.

⁴³ Zob. np. 1. sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Słowacji, ECRML (2007) 1, ust 592-593 (m.in. w odniesieniu do polskojęzycznej mniejszości na Słowacji)

g *używania lub przyjmowania, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w językach regionalnych lub mniejszościowych.*

251. Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym przewiduje możliwość wprowadzenia na terenie gminy dodatkowych tradycyjnych nazw ulic, miejscowości i obiektów fizjograficznych w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz w języku regionalnym., jeżeli w wyniku ostatniego spisu powszechnego urzędowo ustalona liczba mieszkańców gminy deklarujących przynależność do mniejszości lub posługiwanie się językiem kaszubskim jest nie mniejsza niż 20 %. Warunkiem koniecznym dla przyjęcia nazw topograficznych w języku regionalnym lub mniejszościowym jest wniosek od rady lokalnej. Wnioski takie są opiniowane przez wojewodę oraz Komisję Nazw Miejscowości i Obiektów Topograficznych. W gminach, w których mniejszość nie osiąga progu 20%, rada lokalna może postanowić o przeprowadzeniu konsultacji w sprawie przyjęcia dodatkowych nazw miejscowych w języku regionalnym lub mniejszościowym. W takim przypadku używanie dodatkowych nazw miejscowych może być ograniczone do pewnych części gminy (wsi), gdzie większość głosujących opowiedziała się za takim działaniem. Polskie prawo nie umożliwiłoby powiatom ani województwom używania lub przyjmowania nazw miejscowych w języku regionalnym lub mniejszościowym, jak przewiduje artykuł 10.2, który dotyczy „władz lokalnych i regionalnych”. Ponadto warunkiem wymaganym dla wprowadzenia dodatkowej nazwy miejsca, obiektu fizjograficznego lub ulicy w języku regionalnym lub mniejszościowym jest wpisanie gminy do Rejestru Gmin.

252. Komitet Ekspertów zauważa, że ograniczenie przyjmowania nazw miejscowych w językach regionalnych lub mniejszościowych tam, gdzie 20% ludności należy do mniejszości, stanowi terytorialne zastrzeżenie, które nie jest zgodne z Kartą. Ponadto próg 20%-owy wydaje się w każdym przypadku zbyt wysoki w tym kontekście, jako że przyjmowanie dodatkowych nazw miejscowych jest względnie prostym środkiem promocji z pozytywnym skutkiem dla prestiżu i publicznej świadomości w zakresie regionalnego lub mniejszościowego języka. Komitet Ekspertów zwraca się zatem do polskich władz o przyjęcie elastycznego podejścia do nazw miejscowych w językach regionalnych i mniejszościowych.⁴⁴

253. Nazwy miejscowe w kaszubskim, jednak nie nazwy ulic czy inne nazwy topograficzne, jak dotąd zostały wprowadzone w siedmiu z dziesięciu gmin, które spełniają wymóg 20%-owego progu. Żaden z odnośnych powiatów ani województwo pomorskie nie mogą przyjąć nazw kaszubskich. Zgodnie z ust. 24 powyżej, istnieją inne gminy, w których Kaszubowie stanowią od 10 do 19.9% ludności. W żadnej z nich rady lokalne nie postanowiły o przeprowadzeniu konsultacji w sprawie wprowadzenia dodatkowych nazw miejscowych. Próg ten konsekwentnie pozbawia kaszubski ochrony na wielu obszarach, na których osoby posługujące się tym językiem są tradycyjnie obecne i gdzie ich liczebność jest wystarczająca do celów niniejszego zobowiązania. Zważywszy na formalne i praktyczne problemy, jakie pociąga za sobą nałożony próg, Komitet Ekspertów uznaje, że artykuł 10.2g stosuje się także do lokalnych i regionalnych władz, gdzie liczebność osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym nie osiągnęła 20%-owego progu, niemniej jest wystarczająca do celów niniejszego zobowiązania. Wykonywanie tego przepisu w sposób nieunikniony zakłada, że polskie władze rozważą ponownie 20%-owy próg.⁴⁵

254. Ponadto w trakcie wizytacji na miejscu przedstawiciele społeczności kaszubskojęzycznej skarżyli się, iż nawet na obszarach, gdzie 20% ludności stanowią Kaszubi, występowały trudności z wpisaniem gmin do Rejestru Gmin. Przedstawiciele społeczności poinformowali Komitet Ekspertów, że wnioski nie są rozpatrywane z powodu braku określonych terminów granicznych dla ministra do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych, w zakresie dokonywania wpisów do rejestru. Komitet Ekspertów zwraca się do polskich władz o informacje na ten temat w kolejnym raporcie okresowym.

255. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za częściowo spełnione.

⁴⁴ Zob. np. 2. sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Chorwacji, ECRML (2005) 3, ust. 152

⁴⁵ Zob. np. 2. sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Słowacji, ECRML (2007) 1, ust 592-593 (m.in. w odniesieniu do polskojęzycznej mniejszości na Słowacji)

Komitet Ekspertów zwraca się do polskich władz o umożliwienie i/lub zachęcanie do używania lub przyjmowania tradycyjnych form nazw miejscowych w języku kaszubskim, również w odniesieniu do tych władz lokalnych i regionalnych, na których terytorium społeczność posługująca się kaszubskim nie osiąga 20%-ego progu, jednak jest wystarczająco liczebna do celów niniejszego zobowiązania.

Ustęp 5

Strony zobowiązują się do zezwolenia, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w językach regionalnych lub mniejszościowych.

256. Zgodnie z początkowym sprawozdaniem okresowym, osoby posługujące się językiem regionalnym lub mniejszościowym mogą dokonywać zmiany imienia i nazwiska na wersję zgodną z brzmieniem i pisownią języka ojczystego na podstawie ustawy o zmianie imienia i nazwiska oraz ustawie o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Zmiany mogą być dokonywane w aktach urodzenia, małżeństwa, zgonu oraz w dokumentach tożsamości. Jednak w odniesieniu do kaszubskiego żadne zmiany nazwisk nie zostały dokonane w okresie objętym sprawozdaniem.

257. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za formalnie spełnione.

Artykuł 11 – Media

Ustęp 1

Strony zobowiązują się na rzecz osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, w stosunku do terytoriów, na których językami tymi się mówi, w zależności od sytuacji każdego z tych języków i w takim zakresie, w jakim władze publiczne są bezpośrednio lub pośrednio właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania innej roli w tej sferze oraz, z zastrzeżeniem poszanowania zasady niezależności i autonomii mediów, do:

- a w zakresie, w jakim radio i telewizja spełniają misję służby publicznej:
...*
- ii zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub*
- iii wydania odpowiednich przepisów zobowiązujących stacje nadawcze do oferowania programów w językach regionalnych lub mniejszościowych;*

258. Postanowienia punktów a.ii oraz a.iii są wobec siebie alternatywne. Ponieważ Polska wybrała opcję a.ii, opcja a.iii nie ma zastosowania. Zgodnie ze swoją praktyką i w świetle sytuacji języka kaszubskiego, Komitet Ekspertów weźmie z urzędu pod uwagę wyłącznie opcję a.ii.

259. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym przewiduje emisję programów informacyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych jako element misji publicznej. Programy te emitowane przez regionalne stacje radiowe i lokalne oddziały Telewizji Polskiej S.A. mają być w całości poświęcone problematyce dotyczącej mniejszości narodowych oraz redagowane przez zespoły złożone z przedstawicieli danej mniejszości.

260. Nie istnieje publiczna stacja radiowa nadająca w większości lub w całości w języku kaszubskim jak przewiduje zobowiązanie a.ii. Dwa programy w języku kaszubskim nadawane są w Gdańsku (odpowiednio 33,1 i 105 godz.) i jeden w Koszalinie (29,3 godz.). W programie Radio Gdańsk w każdą niedzielę w godzinach porannych i w nocy ukazuje się pięćdziesięciminutowy „Magazyn Kaszubski”, a od poniedziałku do czwartku magazyn informacyjny „Klëka” (serwis informacyjny na temat udziału Kaszubów w życiu politycznym, społecznym i kulturalnym), który w godzinach popołudniowych trwa 2 minuty, a wieczorem 15 minut. Radio Koszalin emituje piętnastominutowy „Magazyn Kaszubski” i dwuminutowy „Serwis Kaszubski” w każdą niedzielę, a w każdy piątek 1-minutową prognozę pogody po kaszubsku.

261. Nie istnieje publiczna stacja telewizyjna nadająca programy w większości lub w całości w języku kaszubskim jak przewiduje zobowiązanie a.ii. Telewizja Polska w każdą niedzielę w godzinach porannych emituje natomiast program „Rodnô zemia”, a w każdy wtorek dwujęzyczny magazyn „Tede jo”. W trakcie kontroli na miejscu, przedstawiciele Kaszubów skarżyli się, że wcześniej w telewizji raz w tygodniu emitowany był dwudziestominutowy program w języku kaszubskim, jednak został on dwa lata temu skrócony o połowę. Choć Kaszobom udało się znaleźć sponsorów, aby dofinansować kolejny dwudziestominutowy program, przedstawiciele osób posługujących się językiem kaszubskim skarżyli się, że system sponsorowania dotyczy jedynie zakupu czasu reklamowego na szczeblu centralnym i nie może on być wykorzystany do wsparcia ich programu regionalnego. Ponadto przedstawiciele poinformowali Komitet Ekspertów o tym, iż jeden ze wspomnianych programów telewizyjnych nie jest już emitowany od stycznia 2011 r.

262. Polska zobowiązała się do zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w języku regionalnych lub mniejszościowym. Aby zrealizować powyższe zobowiązanie, niezbędne są pozytywne działania (w tym dofinansowanie, jeżeli zaistnieje taka potrzeba) ze strony władz w celu zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego. Komitet Ekspertów zauważa jednak, że aktualna oferta uwzględniająca programy wyłącznie w języku kaszubskim jest niewystarczająca do wypełnienia wspomnianego zobowiązania oraz że nie odzwierciedla ona sytuacji języka kaszubskiego. Komitet Ekspertów podkreśla istotną rolę mediów elektronicznych, a zwłaszcza telewizji, w promowaniu języków regionalnych lub mniejszościowych w dzisiejszym społeczeństwie oraz w kształtowaniu ich statusu⁴⁶.

263. W świetle zobowiązania przyjętego przez Polskę, Komitet Ekspertów uznaje, że nie zostało ono spełnione.

Komitet Ekspertów zachęca polskie organy władzy publicznej do zachęcania lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego w języku kaszubskim nadawanych na terytorium, na którym mówi się po kaszubsku.

b ...

ii zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów radiowych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

264. Zgodnie z ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, organy władzy publicznej mogą zapewnić dotacje celowe lub podmiotowe na wspieranie programów telewizyjnych i audycji radiowych realizowanych przez mniejszości. W odniesieniu do języka kaszubskiego, polskie organy władzy publicznej wspierają audycję niepublicznej stacji radiowej „Kaszëbë” o charakterze informacyjnym, publicystycznym, kulturalnym, rozrywkowym i edukacyjnym. Liczba mieszkańców objętych zasięgiem programu wynosi obecnie 800 tys.

265. Komitet Ekspertów uznaje, że powyższe zobowiązanie zostało spełnione.

c ...

ii zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów telewizyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

266. Kaszubska telewizja satelitarna CSBTV nadaje programy w języku kaszubskim. W trakcie inspekcji Komitet Ekspertów został poinformowany o złożonym wniosku o dofinansowanie do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych na cotygodniowy piętnastominutowy program. Nie jest jednak wiadome czy powyższe dofinansowanie zostało przyznane. W chwili obecnej Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić czy przyjęte zobowiązanie zostało spełnione i oczekuje na dalsze informacje związane z tą kwestią w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

⁴⁶ Zobacz: Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dla Zjednoczonego Królestwa, ECRML (2004) 1, ust. 263; Drugi Raport Komitetu Ekspertów dla Republiki Słowackiej, ECRML (2009) 6, ust. 504; Drugi Raport Komitetu Ekspertów dla Szwajcarii, ECRML (2004) 6, ust. 118

d zachęcania lub ułatwienia produkcji i dystrybucji materiałów audiowizualnych w językach regionalnych lub mniejszościowych

267. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, możliwe jest wsparcie ze strony państwa (dotacje celowe lub podmiotowe) na materiały audiowizualne na mocy ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Nie ma jednak dowodów na to, że polskie organy państwowe zachęcają lub ułatwiają produkcję i dystrybucję materiałów audiowizualnych w języku kaszubskim.

268. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca on polskie władze publiczne do zachęcania lub ułatwienia produkcji i dystrybucji materiałów audiowizualnych w języku kaszubskim.

e i zachęcania lub ułatwienia utworzenia i utrzymania przynajmniej jednej gazety w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

269. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, polskie władze udzielają wsparcia finansowego dwujęzycznemu miesięcznikowi „Pomerania”. Komitet Ekspertów zaznacza jednak, że gazeta odpowiadająca przyjętemu zobowiązaniu powinna być wydawana przynajmniej raz w tygodniu⁴⁷.

270. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca on polskie władze publiczne do zachęcania lub ułatwienia utworzenia i utrzymania przynajmniej jednej gazety w języku kaszubskim wydawanej przynajmniej raz w tygodniu.

f ...

ii wykorzystywania istniejących środków pomocy finansowej również do produkcji audiowizualnej w językach regionalnych i mniejszościowych;

271. Zgodnie z dostępnymi informacjami, polskie władze nie wykorzystwały istniejących środków pomocy finansowej do produkcji audiowizualnych w języku kaszubskim.

272. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca on polskie władze publiczne do wykorzystywania istniejących środków pomocy finansowej również do produkcji audiowizualnych w języku kaszubskim.

g pomocy w szkoleniu dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

273. W pierwszym sprawozdaniu okresowym nie ma żadnej wzmianki o systemie szkolenia dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językiem kaszubskim.

274. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca on polskie władze do pomocy w szkoleniu dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językiem kaszubskim.

Ustęp 2

Strony zobowiązują się zagwarantować swobodny bezpośredni odbiór programów radia i telewizji, nadawanych z sąsiednich krajów w języku używanym w identycznej lub podobnej formie do języka regionalnego lub mniejszościowego i nie sprzeciwiać się retransmisji programów radia i telewizji z sąsiednich krajów w tym języku. Ponadto zobowiązują się one do zapewnienia, iż nie zostaną wprowadzone ograniczenia swobody wypowiedzi i swobodnego przepływu informacji w prasie wydawanej w języku używanym w formie identycznej lub podobnej do języka regionalnego lub mniejszościowego. Korzystanie z tych swobód, ze względu na to, że wiąże się z obowiązkami i odpowiedzialnością, może być poddane takim wymogom prawnym, uwarunkowaniom, ograniczeniom lub karom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego, w interesie zapobiegania przestępstwom lub naruszeniom porządku publicznego, ochrony zdrowia lub moralności, ochrony dobrego imienia lub praw innych osób, zapobieżenia ujawnieniu informacji poufnych lub dla zagwarantowania powagi i bezstronności władzy sądowej.

⁴⁷ Zobacz: Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dla Serbii, ECRML (2009) 2, ust. 267; Drugi Raport Komitetu Ekspertów dla Republiki Słowackiej, ECRML (2009) 8, ust. 654.

275. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, swobodny odbiór programów nadawanych z sąsiednich krajów w języku regionalnym lub mniejszościowym jest zagwarantowany w ustawie o radiofonii i telewizji.

276. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

Ustęp 3

Strony zobowiązują się zagwarantować, aby interesy osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi były reprezentowane lub brane pod uwagę przez organy, które mogą być utworzone zgodnie z prawem i odpowiedzialne za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów.

277. Pierwsze sprawozdanie okresowe stwierdza, że zgodnie z ustawą o radiofonii i telewizji oddziały publicznego radia i telewizji emitujące programy w językach regionalnych lub mniejszościowych uwzględniają kandydatów zgłaszanych przez organizacje społeczne tych mniejszości w trakcie powoływania swoich rad programowych. Jednak żaden z przedstawicieli osób posługujących się językiem kaszubskim nie wchodzi w skład rady programowej.

278. Ponieważ sprawozdanie przedstawione przez państwo nie zawiera informacji na temat innego sposobu uwzględniania interesów użytkowników języka kaszubskiego, Komitet Ekspertów nie jest w stanie uznać przyjętego zobowiązania za spełnione. Komitet zwraca się więc z prośbą do polskich organów władzy publicznej o wyjaśnienie w kolejnym sprawozdaniu okresowym czy interesy użytkowników języka kaszubskiego są reprezentowane lub uwzględniane w radach programowych.

Artykuł 12 – Działalność kulturalna i jej baza materialna

Ustęp 1

W odniesieniu do działalności kulturalnej i jej bazy materialnej – w szczególności bibliotek, wideotek, ośrodków kultury, muzeów, archiwów, uczelni, teatrów, kin, jak również twórczości literackiej i produkcji filmowej, ludowych form twórczości kulturalnej, festiwali i przemysłu produkującego na rzecz kultury, włączając w to, m.in. stosowanie nowych technologii – Strony zobowiązują się, na terytorium, na którym takie języki są używane i w zakresie, w jakim władze publiczne są właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania roli w tej dziedzinie, do:

a popierania form wypowiedzi i innych inicjatyw charakterystycznych dla języków regionalnych lub mniejszościowych oraz roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w tych językach;

279. Pierwsze sprawozdanie okresowe określa, że na mocy ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (art. 18 i art. 20 ust. 2), organy władzy publicznej zobowiązane są do podejmowania odpowiednich środków w celu wspierania działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości.

280. W celu stwierdzenia czy przyjęte zobowiązanie zostało spełnione, Komitet Ekspertów potrzebuje większej ilości informacji na temat sposobu w jaki polskie organy władzy publicznej popierają formy wypowiedzi i inne inicjatywy charakterystyczne dla języka kaszubskiego oraz roztaczają opiekę nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w języku kaszubskim. Komitet Ekspertów zwraca się z prośbą do polskich organów władzy publicznej o zawarcie tych informacji w następnym sprawozdaniu okresowym.

b troski o dostęp w językach regionalnych lub mniejszościowych do prac tworzonych w innych językach, przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;

281. Z uwagi na brak informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić czy przyjęte zobowiązanie zostało spełnione. Komitet Ekspertów zwraca się z prośbą do polskich organów władzy publicznej o dostarczenie dalszych informacji w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

c troski o dostęp w językach regionalnych lub mniejszościowych do prac tworzonych w innych językach, przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;

282. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, znany polski utwór dramatyczny („Ślub” Witolda Gombrowicza) został przetłumaczony na język kaszubski dzięki wsparciu finansowemu ze strony polskich organów władzy państwowej. W celu stwierdzenia czy przyjęte zobowiązanie zostało spełnione, Komitet Ekspertów potrzebuje jednak bardziej szczegółowych informacji.

- d** *zapewnienia, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie różnego rodzaju działalności kulturalnej właściwie uwzględniały znajomość i umiejętność posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi oraz znajomość związanej z nimi kultury w inicjatywach, które podejmują lub które wspomagają;*

283. Z uwagi na brak informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić czy powyższe zobowiązanie zostało spełnione. Komitet Ekspertów zwraca się z prośbą do polskich organów władzy publicznej o dostarczenie dalszych informacji w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

- e** *popierania działań mających na celu zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie działalności kulturalnej miały do swojej dyspozycji pracowników z płynną znajomością odpowiedniego języka regionalnego lub mniejszościowego, jak również języka (języków) reszty ludności;*

284. Z uwagi na brak informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić czy powyższe zobowiązanie zostało spełnione. Komitet Ekspertów zwraca się z prośbą do polskich organów władzy publicznej o dostarczenie dalszych informacji w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

- f** *zachęcania do bezpośredniego uczestnictwa reprezentantów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w tworzeniu podstaw materialnych i planowaniu działalności kulturalnej;*

285. Z uwagi na brak informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić czy powyższe zobowiązanie zostało spełnione. Komitet Ekspertów zwraca się z prośbą do polskich organów władzy publicznej o dostarczenie dalszych informacji w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

- g** *zachęcania lub ułatwiania tworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za gromadzenie, przechowywanie i wystawianie lub publikowanie prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych;*

286. Dotychczasowy system dotowania nie gwarantuje długoterminowego funkcjonowania organów zaangażowanych w promowanie kultury kaszubskiej. W czasie inspekcji Komitet Ekspertów został poinformowany o planach utworzenia instytucji odpowiedzialnych za promowanie kultury wszystkich mniejszości (Instytuty Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz Języka Regionalnego). Komitet Ekspertów liczy na otrzymanie w kolejnym sprawozdaniu okresowym bardziej szczegółowych informacji na temat rozwijania tych organów i zachęca polskie organy władzy publicznej do wspierania funkcjonowania takich instytucji w bliskiej współpracy z osobami posługującymi się językami regionalnym lub mniejszościowymi.

Ustęp 2

W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są zwyczajowo używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym to usprawiedliwia, do udzielania zezwoleń, popierania lub zapewnienia odpowiedniej działalności kulturalnej i odpowiednich warunków do jej prowadzenia, zgodnie z treścią ustępu poprzedniego.

287. W trakcie inspekcji Komitet Ekspertów został poinformowany o projekcie „Kultura+”, którego celem jest promowanie polskiego dziedzictwa. Komitet Ekspertów widzi w tym projekcie szansę na promowanie dziedzictwa, którego odbiciem są języki regionalne i mniejszościowe, oraz jego udostępnienie szerszej publiczności również z terytoriów, na których nie są one zwyczajowo używane. W odniesieniu do okresu sprawozdawczego Komitet Ekspertów nie otrzymał jednak żadnych informacji na temat implementacji powyższego zobowiązania i nie jest w stanie stwierdzić czy zostało ono spełnione. Komitet Ekspertów zwraca się z prośbą do polskich organów władzy publicznej o dostarczenie potrzebnych informacji w następnym sprawozdaniu okresowym.

Ustęp 3

Przy realizacji polityki kulturalnej za granicą Strony zobowiązują się podejmować odpowiednie działania na rzecz języków regionalnych lub mniejszościowych i kultur, których są one odbiciem.

288. Pierwsze sprawozdanie okresowe odnosi się generalnie do dwustronnych traktatów zawartych przez Polskę. Nie ma jednak w nim dowodów na podjęcie jakichkolwiek kroków w celu realizacji powyższego zobowiązania. Komitet Ekspertów podkreśla, że powyższe zobowiązanie odnosi się nie tylko do polityki kulturalnej w odniesieniu do kraju danej mniejszości, ale zasadniczo zobowiązuje polskie organy władzy publicznej do odpowiednich działań na rzecz języka kaszubskiego oraz kultury, którą odzwierciedla on w krajach, w których Polska prezentuje swoją własną kulturę i dziedzictwo⁴⁸.

289. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca on polskie organy władzy publicznej do podejmowania odpowiednich działań w celu realizowania za granicą swojej polityki kulturowej względem języka kaszubskiego i kultury, którą odzwierciedla.

Artykuł 13 – Życie ekonomiczne i społeczne

Ustęp 1

W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, na całym swoim terytorium, do:

...

b zakazania umieszczania w regulacjach wewnętrznych przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wyłączających lub ograniczających posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, przynajmniej między osobami używającymi tego samego języka;

290. Polskie prawodawstwo nie zawiera zakazu wymaganego przez powyższe zobowiązanie⁴⁹.

291. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca on polskie organy władzy publicznej do zakazania umieszczania w regulacjach wewnętrznych przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wyłączających lub ograniczających posługiwanie się językiem kaszubskim, przynajmniej między osobami posługującymi się tym samym językiem.

c przeciwstawiania się praktykom mającym na celu zniechęcanie do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną;

292. Art. 32 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, iż „nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny”. Nie ma jednak informacji o tym, w jaki sposób polskie organy władzy publicznej przy użyciu określonych środków⁵⁰ przeciwstawiają się zniechęcaniu do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną.

293. Komitet Ekspertów nie jest w stanie potwierdzić wypełnienia powyższego zobowiązania. Zwraca się do polskich władz publicznych o przedstawienie w kolejnym sprawozdaniu okresowym sposobu, w jaki przy użyciu określonych środków przeciwstawiają się oni praktykom mającym na celu zniechęcanie do posługiwania się językiem kaszubskim w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną.

d ułatwiania lub zachęcania do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi za pomocą środków innych, niż wymienione w powyższych punktach.

294. Zgodnie z informacjami zawartymi w pierwszym sprawozdaniu okresowym, polskie władze publiczne nie prowadzą aktywnych działań w celu ułatwiania lub zachęcania do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w życiu ekonomicznym lub społecznym. Komitet Ekspertów podkreśla, iż to postanowienie przewiduje zastosowanie takich środków jak np. ułatwianie

⁴⁸ Zob. np.: Trzeci Raport Komitetu Ekspertów dla Węgier, ECRML 2007 (5), ust. 202.

⁴⁹ Zob. np.: Drugi Raport Komitetu Ekspertów dla Hiszpanii, ECRML (2008) 5, ust. 521; Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dla Chorwacji, ECRML (2001) 2, ust. 105.

⁵⁰ Zob. np.: Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dla Chorwacji, ECRML (2001) 2, ust. 106.

lub zachęcanie do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi przy oznakowaniu budynków, dworców czy lotnisk, drukowanie dwujęzycznych folderów turystycznych czy muzealnych, przyznawanie wyróżnień firmom, których pracownicy czynnie używają języka regionalnego lub mniejszościowego, inicjowanie kampanii promujących dwujęzyczność itp.⁵¹.

295. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca on polskie organy władzy publicznej do ułatwiania lub zachęcania do posługiwania się językiem kaszubskim w życiu ekonomicznym i społecznym w całym kraju.

Ustęp 2

W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, w zakresie, w którym władze publiczne są właściwe, na terytorium na którym języki regionalne lub mniejszościowe są używane, i w możliwie największym stopniu, w uzasadnionych granicach, do:

...

- b w sektorach ekonomicznym i społecznym, pozostających pod ich bezpośrednią kontrolą (sektor publiczny), organizowania działalności popierającej posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi;*

296. Informacje zawarte w pierwszym sprawozdaniu okresowym dotyczą głównie pracowników organów lokalnej władzy. Zobowiązanie to dotyczy zaś przedsiębiorstw państwowych takich jak przedsiębiorstwa kolejowe, komunikacji miejskiej, energii elektrycznej, wodociągowe, gazowe, oczyszczania, usług telekomunikacyjnych, wywozu odpadów komunalnych czy obiektów sportowych bądź rozrywkowych. Z dostępnych informacji wynika, że nie zorganizowano żadnych działań popierających posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w tym zakresie.

297. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione.

Artykuł 14 – Wymiana graniczna

Strony zobowiązują się do:

- a stosowania istniejących umów dwustronnych i wielostronnych, które je wiążą z państwami, w których ten sam język jest używany w identycznej lub podobnej formie, lub jeśli jest to konieczne, dążyć do zawarcia takich umów tak, aby ułatwić kontakty między osobami posługującymi się tym samym językiem w państwach, o które tu chodzi, w sferze kultury, oświaty, informacji, szkolenia zawodowego i edukacji ciągłej;*

298. Nie istnieją żadne umowy dwustronne lub wielostronne odpowiadające powyższemu, ani też nie ma innych państw, w których byłyby używane ten sam język w identycznej lub podobnej formie .

- b ułatwiania, na korzyść języków regionalnych lub mniejszościowych, lub wspierania współpracy przez granice, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi tam, gdzie te same języki są używane w identycznej lub podobnej formie.*

299. Nie istnieje współpraca transgraniczna odpowiadająca powyższemu, ani też nie ma innych państw, w których byłyby używane ten sam język w identycznej lub podobnej formie.

---

⁵¹ Zob. np.: Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dla Austrii, ECRML (2005) 1, ust. 195; Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dla Armenii, ECRML (2006) 2, ust. 150.

2.2.4 Język łemkowski

Artykuł 8 – Oświata

Kwestie ogólne

300. Zgodnie z informacjami, które Komitet Ekspertów uzyskał w trakcie inspekcji od przedstawicieli kilku mniejszości narodowych, wielu rodzicom wydaje się, że nauczanie w języku regionalnym lub mniejszościowym byłoby uciążliwe i w perspektywie przyniosło dla edukacji ich dzieci skutki odwrotne do zamierzonych. Komitet Ekspertów uznaje, że istnieje potrzeba zwiększania społecznej świadomości zalet nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych oraz korzyści płynących z wielojęzyczności⁵². Zachęca on polskie organy władzy publicznej to aktywne promowania nauczania w językach regionalnych i mniejszościowych wśród rodziców i uczniów⁵³.

301. W czasie inspekcji, Komitet Ekspertów został poinformowany przez przedstawicieli kilku mniejszości narodowych o tym, iż w zależności od liczby uczniów podlegających nauczaniu w języku regionalnym lub mniejszościowym, szkoły otrzymują dodatkową dotację w wysokości 20% lub w przypadku, gdy liczba studentów jest niska (poniżej 84 uczniów dla szkoły podstawowej i poniżej 42 uczniów dla szkoły średniej) w wysokości 150%. Dotacja jest przyznawana co roku na podstawie próśb rodziców o wprowadzenie nauczania w języku regionalnym lub mniejszościowym. Ponieważ jednak wysokość przyznanej dotacji zależy od liczby uczniów, zachęca to szkoły do ograniczania liczby uczniów uczęszczających na zajęcia w języku regionalnym lub mniejszościowym. Ponadto coroczne obliczanie wysokości dotacji stwarza ryzyko zaprzestania nauczania w języku regionalnym lub mniejszościowym. Komitet Ekspertów został poinformowany również o przypadkach, w których dotacje przeznaczone na nauczanie języka regionalnego lub mniejszościowego zostały wykorzystane przez władze lokalne na inne cele. W świetle powyższego, Komitet Ekspertów zachęca polskie władze publiczne do ulepszenia systemu przyznawania dotacji na oświatę w językach regionalnych i mniejszościowych, aby zagwarantować ciągłość edukacji. Zachęca on ponadto polskie władze publiczne do regularnego kontrolowania wykorzystywania dotacji przeznaczonych na nauczanie w językach regionalnych i mniejszościowych.

Ustęp 1

W sferze oświaty Strony zobowiązują się, w odniesieniu do terytorium, na którym te języki są używane i w zależności od sytuacji każdego z tych języków oraz bez szkody dla nauczania oficjalnego języka (języków), do:

a i udostępnienia oświaty przedszkolnej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

302. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem, ustawa o systemie oświaty z 1991 r. wraz z przepisami wykonawczymi z 2007 r. stanowi podstawę prawną dla oświaty w językach regionalnych i mniejszościowych, włączając w to przedszkola. Dyrektor przedszkola może zapewnić edukację przedszkolną w językach regionalnych i mniejszościowych na wniosek rodziców. Wymagana w tym celu minimalna liczba dzieci wynosi siedmioro.

303. Nie ma przedszkoli, w których nauczanie odbywałoby się w języku łemkowskim. Komitet Ekspertów zaznacza, że niniejsze zobowiązanie wymaga udostępnienia edukacji przedszkolnej w języku regionalnym lub mniejszościowym. Zasadniczo oznacza to obowiązek zapewnienia oświaty, w której językiem nauczania jest język regionalny lub mniejszościowy. Komitet Ekspertów zaznacza również, że oświata przedszkolna w języku regionalnym lub mniejszościowym powinna być dostępna niezależnie od tego czy miały miejsce wcześniejsze prośby ze strony rodzin, które to prośby są warunkiem wymaganym wyłącznie przez zobowiązanie na mocy art. 8.1.a.iii, który nie obowiązuje w Polsce.

304. W świetle zobowiązania przyjętego przez Polskę⁵⁴, Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca on polskie organy władzy publicznej do udostępnienia oświaty przedszkolnej w języku łemkowskim.

⁵² Zobacz np.: <http://www.unesco.org/en/languages-and-multilingualism>; <http://www.cilt.org.uk>.

⁵³ Zobacz także: Czwarty Raport Komitetu Ekspertów dla Węgier, ECRML (2010) 2, ust. 68.

⁵⁴ Zobacz także: Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dla Hiszpanii, ECRML (2005) 4, ust. 624-625, 874-875.

b i udostępnienia oświaty podstawowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

305. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, istnieje podstawa prawna do udostępnienia oświaty podstawowej w języku regionalnym lub mniejszościowym. Wymagana w tym celu minimalna liczba uczniów wynosi siedmioro.

306. Jednak w praktyce nie ma szkół podstawowych, w których językiem nauczania byłby język łemkowski. W kilku gminach naucza się języka łemkowskiego tylko w charakterze jednego z przedmiotów (trzy godziny lekcyjne w tygodniu). Komitet Ekspertów podkreśla, że niniejsze zobowiązanie wymaga udostępnienia edukacji na poziomie podstawowym w języku regionalnym lub mniejszościowym. Zasadniczo oznacza to obowiązek zapewnienia oświaty, w której językiem nauczania jest język regionalny lub mniejszościowy. Nauczanie języka łemkowskiego jedynie w charakterze jednego z przedmiotów nie jest wystarczające z uwagi na to, że taki model nauczania uwzględniony jest w zobowiązaniu na mocy art. 8.1.b.iii, którego Polska nie ratyfikowała. Komitet Ekspertów zaznacza również, że edukacja na poziomie podstawowym w języku regionalnym lub mniejszościowym powinna być dostępna niezależnie od tego, czy miały miejsce wcześniejsze prośby ze strony rodzin, które to prośby są warunkiem wymaganym wyłącznie przez zobowiązanie na mocy art. 8.1.b.iv, który w Polsce również nie obowiązuje.

307. W świetle zobowiązania przyjętego przez Polskę⁵⁵, Komitet Ekspertów uznaje powyższe zobowiązanie za niespełnione. Zachęca on polskie organy władzy publicznej do udostępnienia oświaty podstawowej w języku łemkowskim.

c i udostępnienia oświaty na poziomie średnim w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

308. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, istnieje podstawa prawna do udostępnienia oświaty na poziomie średnim w języku regionalnym lub mniejszościowym. Warunkiem utworzenia klasy z językiem regionalnym lub językiem mniejszościowym jest minimalna liczba czternastu uczniów.

309. Jednak w praktyce nie ma szkół średnich, w których językiem nauczania byłby język łemkowski. W kilku gminach naucza się języka łemkowskiego tylko w charakterze jednego z przedmiotów (trzy godziny lekcyjne w tygodniu). Komitet Ekspertów podkreśla, że niniejsze zobowiązanie wymaga udostępnienia edukacji na poziomie średnim w języku regionalnym lub mniejszościowym. Zasadniczo oznacza to obowiązek zapewnienia oświaty, w której językiem nauczania jest język regionalny lub mniejszościowy. Nauczanie języka łemkowskiego jedynie w charakterze jednego z przedmiotów nie jest wystarczające z uwagi na to, że taki model nauczania uwzględniony jest w zobowiązaniu na mocy art. 8.1.c.iii, którego Polska nie ratyfikowała. Komitet Ekspertów zaznacza również, że edukacja na poziomie średnim w języku regionalnym lub mniejszościowym powinna być dostępna niezależnie od tego czy miały miejsce wcześniejsze prośby ze strony rodzin, które to prośby są warunkiem wymaganym wyłącznie przez zobowiązanie na mocy art. 8.1.c.iv, który w Polsce również nie obowiązuje. W tym kontekście Komitet Ekspertów zauważa, że powodem, dla którego liczba uczniów zapisanych do klas, w których naucza się języka łemkowskiego jest mniejsza na poziomie oświaty średniej w porównaniu do oświaty podstawowej (zobacz sprawozdanie okresowe str. 42), jest również wymagana minimalna liczba czternastu uczniów, dwukrotnie wyższa niż w przypadku przedszkoli i szkół podstawowych. Komitet Ekspertów zachęca polskie władze państwowe do rewizji powyższego wymogu minimalnej liczby czternastu uczniów.

310. W świetle zobowiązania przyjętego przez Polskę⁵⁵, Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca on polskie organy władzy publicznej do udostępnienia oświaty na poziomie średnim w języku łemkowskim.

Komitet Ekspertów zachęca polskie organy władzy publicznej do udostępnienia oświaty w języku łemkowskim na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim oraz do zagwarantowania ciągłości nauczania od przedszkola do szkoły średniej.

⁵⁵ Zobacz także: Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dla Hiszpanii, ECRML (2005) 4, ust. 624-625, 874-875.

d ...

iii zagwarantowania, w ramach oświaty zawodowej, możliwości nauczania odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralnej części programu; lub

311. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, na zajęcia z języka łemkowskiego w ramach oświaty zawodowej w roku szkolnym 2010/2011 uczęszczało trzech uczniów. Nauczanie języka łemkowskiego nie było jednak integralną częścią programu.

312. Komitet Ekspertów uznaje, że liczba trzech uczniów jest wyraźnie zbyt niska w stosunku do liczby osób posługujących się językiem łemkowskim. Zauważa również, że zgodnie z niniejszym zobowiązaniem, nauczanie języka łemkowskiego powinno być zagwarantowane jako integralna część programu.

313. Komitet Ekspertów uznaje powyższe zobowiązanie za częściowo spełnione. Zachęca on polskie organy władzy publicznej do zagwarantowania, w ramach oświaty zawodowej, nauczania języka łemkowskiego jako integralnej części programu.

e ...

ii zagwarantowania możliwości studiowania tych języków jako przedmiotów uniwersyteckich lub innych na poziomie wyższym; lub

314. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, Instytut Filologii Rosyjskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie oferuje w ramach filologii rosyjskiej specjalizację z językiem rusińsko-łemkowskim. Powodem utworzenia wspomnianej specjalizacji było zapotrzebowanie na nauczycieli języka łemkowskiego. Studenci tej specjalizacji, oprócz gruntownego przygotowania do nauczania języka łemkowskiego, mają również możliwość kształcenia się w zakresie: pedagogiki, kulturoznawstwa i językoznawstwa oraz warsztatów z dziennikarstwa etnicznego.

315. Komitet Ekspertów uznaje powyższe zobowiązanie za spełnione.

g podjęcia działań w celu zapewnienia nauczania historii i kultury, która ma swoje odzwierciedlenie w językach regionalnych lub mniejszościowych;

316. Komitet Ekspertów podkreśla, że niniejsze zobowiązanie dotyczy zarówno edukacji uczniów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, jak również uczniów nieposługujących się danym językiem w zakresie historii i tradycji związanych z językiem regionalnym lub mniejszościowym używanym na danym obszarze. Wiąże się to zazwyczaj z uwzględnieniem elementów historii i kultury, która ma swoje odzwierciedlenie w języku regionalnym lub mniejszościowym w ministerialnym programie nauczania lub przynajmniej w programie dla uczniów na określonych obszarach⁵⁶. Wspomniane nauczanie jest zasadne również w przypadku języka łemkowskiego zważywszy na wciąż silne w Polsce uprzedzenia historyczne w stosunku do osób posługujących się językiem łemkowskim.

317. Nowa podstawa programowa (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r.) przewiduje nauczanie o mniejszościach w Polsce (uwzględniając ich kulturę, historię i tradycje) dla wszystkich uczniów, jednoznacznie określając je tylko w przypadku oświaty na poziomie średnim (gimnazja i szkoły średnie). Zważywszy jednak na to, że wspomnianą podstawę programową zaczęto realizować w 2009 r., jest zbyt wcześnie na ocenę jej skuteczności.

318. Komitet Ekspertów nie jest w stanie zdecydować o wypełnieniu powyższego zobowiązania. Zwraca się do polskich władz publicznych o dostarczenie w następnym sprawozdaniu okresowym dokładnych informacji o sposobie, w jaki w praktyce nowa ministerialna podstawa programowa gwarantuje nauczanie historii i kultury, która ma swoje odzwierciedlenie w języku łemkowskim.

h zagwarantowania podstawowych i dalszych szkoleń nauczycieli, niezbędnych dla wdrożenia punktów z ust. a) do g), które zostały przyjęte przez Stronę;

⁵⁶ Zob. np.: Drugi Raport Komitetu Ekspertów dla Chorwacji, ECRML 2005 (3), ust. 100; Drugi Raport Komitetu Ekspertów dla Republiki Słowackiej, ECRML 2009 (6), ust. 322.

319. Pierwsze sprawozdanie okresowe stwierdza, że na mocy postanowień Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli możliwe jest wyznaczanie językowych doradców metodycznych w ramach nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych. Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, wojewódzkie ośrodki doskonalenia nauczycieli są odpowiedzialne za organizowanie i prowadzenie doradztwa metodycznego w zależności od zaistniałych potrzeb. W 2009 r., opieka metodyczna nad szkołami dla mniejszości narodowych była sprawowana w sumie przez pięciu nauczycieli konsultantów i dwunastu doradców metodycznych dla wszystkich języków regionalnych i mniejszościowych. Komitet Ekspertów zauważa jednak, że powyższe doradztwo metodyczne nie gwarantuje podstawowego i dodatkowego szkolenia nauczycieli, którzy mają nauczać w językach regionalnych lub mniejszościowych na poszczególnych poziomach oświaty.

320. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, Instytut Filologii Rosyjskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie oferuje w ramach filologii rosyjskiej specjalizację z językiem rusińsko-łemkowskim. W ramach tej specjalizacji kształcą się nauczycieli języka łemkowskiego. Komitet Ekspertów zauważa jednak, że program studiów przewiduje podstawowe kształcenie nauczycieli języka łemkowskiego, nie zaś nauczycieli, którzy byliby w stanie nauczać różnych przedmiotów w języku łemkowskim zgodnie ze zobowiązaniem przyjętym przez Polskę.

321. Komitet Ekspertów uznaje powyższe zobowiązanie za niespełnione.

Komitet Ekspertów zachęca polskie władze publiczne do zagwarantowania podstawowego i dodatkowego szkolenia nauczycieli potrzebnych do nauczania w języku łemkowskim na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim, jak również nauczania języka łemkowskiego na poziomie oświaty zawodowej.

i powołania organu lub organów nadzorczych odpowiedzialnych za kontrolę podjętych działań i osiągniętego postępu we wprowadzaniu i rozwijaniu nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych oraz za przygotowanie okresowych raportów na temat podjętych ustaleń, które będą podawane do wiadomości publicznej.

322. Pierwsze sprawozdanie okresowe stwierdza, że nauczanie języków regionalnych i mniejszościowych nadzorują wojewódzcy kuratorzy oświaty. Nie ma jednak żadnych dowodów na to, że kuratorzy monitorują podejmowane działania i postępy osiągane we wprowadzaniu lub rozwijaniu nauczania w języku łemkowskim oraz że sporządzają raporty okresowe. W trakcie inspekcji polskie organy władzy publicznej oświadczyły, że co dwa lata minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych sporządza raport na temat realizacji ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Raport odnosi się jednak ogólnie do ochrony mniejszości narodowych, nie jest natomiast poświęcony szczegółowo nauczaniu w językach regionalnych lub mniejszościowych.

323. W świetle powyższego Komitet Ekspertów podkreśla⁵⁷, że wspomniane zobowiązanie wymaga utworzenia niezależnego organu odpowiedzialnego za oświatę w językach regionalnych i mniejszościowych. Mógłby nim zostać organ już istniejący, który monitoruje podejmowane środki i postępy osiągane w nauczaniu w języku regionalnym lub mniejszościowym oraz sporządza i publikuje raporty okresowe.

324. Komitet Ekspertów uznaje powyższe zobowiązanie za niespełnione. Zachęca on polskie władze publiczne do utworzenia organu nadzorującego, odpowiedzialnego za monitorowanie środków i postępów osiąganych we wprowadzaniu lub rozwijaniu nauczania w języku łemkowskim oraz za sporządzanie ogólnodostępnych raportów okresowych.

Ustęp 2

W sferze oświaty na terytoriach innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi to uzasadnia, do zezwalania, zachęcania lub zagwarantowania nauczania w języku regionalnym lub mniejszościowym, lub też nauczania o tym języku, odpowiednio na wszystkich poziomach.

⁵⁷ Zobacz np.: Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów dla Zjednoczonego Królestwa, ECRML (2004) 1, ust. 131W.

325. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, ramy prawne regulujące nauczanie w języku regionalnym lub mniejszościowym (zobacz postanowienia art. 8.1.ai – d.iii powyżej) mają zastosowanie również w odniesieniu do obszarów innych niż terytoria, na których język regionalny lub mniejszościowy był powszechnie obecny. Komitet Ekspertów nie uzyskał jednak żadnych szczegółowych informacji na temat realizacji tego postanowienia dla języka łemkowskiego.

326. Komitet Ekspertów nie jest w stanie zdecydować o wypełnieniu powyższego zobowiązania. Zwraca się on do polskich organów władzy publicznej o zawarcie stosownych informacji w następnym sprawozdaniu okresowym.

Artykuł 9 – Władze sądownicze

Ustęp 2

Strony zobowiązują się:

- a nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych sporządzonych wewnątrz Państwa wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym; lub*

327. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, Ustawa o Języku Polskim (Artykuł 2.2) nie narusza praw społeczności posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, a ważność dokumentów prawnych sporządzonych w takich językach nie jest podważana.

328. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za spełnione.

Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne

Ustęp 2

W odniesieniu do władz lokalnych i regionalnych, na których terytorium liczba mieszkańców będących użytkownikami języków regionalnych lub mniejszościowych jest taka, że uzasadnia środki wymienione poniżej, Strony zobowiązują się do dopuszczania oraz/lub zachęcania do:

...

- b możliwości składania przez użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych ustnych lub pisemnych wniosków w tych językach;*

329. Ustawa o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz o Języku Regionalnym przewiduje możliwość używania języków regionalnych lub mniejszościowych w kontaktach z organami gminy lub władzami lokalnymi, pod warunkiem, że liczba mieszkańców gminy należących do danej mniejszości wynosi, zgodnie ze spisem powszechnym, przynajmniej 20% populacji. Użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych mogą składać do władz gminnych pisemne lub ustne wnioski w swoim języku oraz, na wyraźne życzenie, otrzymać również ustną lub pisemną odpowiedź w tym języku, jednakże z zastrzeżeniem, że procedura odwoławcza musi być przeprowadzana w języku polskim. Warunkiem umożliwiającym korzystanie z języków regionalnych lub mniejszościowych w kontaktach z organami gminy jest uprzednie wprowadzenie tego języka jako „języka pomocniczego” używanego w danej gminie na wniosek przedstawicieli rady gminy. Jednakże nie istnieje żadna prawna możliwość, zgodnie z którą użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych mogliby składać pisemne lub ustne wnioski w swoim języku również przed władzami powiatowymi oraz/lub wojewódzkimi, co jest wymagane na mocy Artykułu 10.2 dotyczącego „władz lokalnych i regionalnych”.

330. Komitet Ekspertów zauważa, że ograniczanie możliwości składania pisemnych lub ustnych wniosków przez użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych w tych właśnie językach wyłącznie do gmin, w których 20% populacji należy do mniejszości, stanowi ograniczenie terytorialne będące niezgodne z postanowieniami Karty. Ponadto, próg 20% wydaje się być zbyt wygórowany, gdyż pozbawia on dostępu do korzystania z tej możliwości użytkowników języka łemkowskiego, którzy nie osiągają tego progu w żadnej z gmin chronionych na mocy Artykułu 10.2b.

331. Zgodnie ze spisem powszechnym przeprowadzonym w 2002 r., najwyższy odsetek ludności łemkowskiej występuje w gminach Uście Gorlickie (12%) i Sękowa (6%) w powiecie Gorlickim w województwie małopolskim. Chociaż nazwę pewnej miejscowości wiejskiej należącej do gminy Gorlice oficjalnie przyjęto już w języku łemkowskim (patrz Artykuł 10.2g poniżej), języka tego nie wprowadzono dotychczas jako „języka pomocniczego” w żadnej gminie. Język łemkowski nie może być używany w oficjalnych kontaktach z gminą Gorlice ani województwem małopolskim. W związku z tym, ustanowiony próg 20% pozbawia społeczność łemkowską ochrony na obszarach, na których użytkownicy języka łemkowskiego żyją od dawna oraz stanowią znaczący, z punktu widzenia wspomnianego zobowiązania, odsetek populacji.

332. Mając na uwadze formalne i praktyczne problemy, jakie stwarza ustanowiony próg, Komitet Ekspertów uznaje, że Artykuł 10.2b ma zastosowanie również w przypadku władz lokalnych i regionalnych funkcjonujących na terenach, na których użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych nie stanowią 20% populacji, jednak pomimo to stanowią odsetek populacji wystarczający dla celów wspomnianego zobowiązania. Wdrożenie tego postanowienia zakłada, że polskie władze muszą po pierwsze stworzyć dla użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych prawną możliwość składania pisemnych lub ustnych wniosków w ich języku również w kontaktach z władzami gmin i województw, po drugie zaś rozważyć zasadność progu w wysokości 20%.⁵⁸

333. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za niespełnione.

Komitet Ekspertów zaleca polskim władzom określenie, we współpracy z użytkownikami języka łemkowskiego, obszarów, na których użytkownicy języka łemkowskiego są tradycyjnie obecni w liczebności wystarczającej dla celów zobowiązania podjętego przez Polskę na mocy Artykułu 10.2b we wszystkich przypadkach, które nie spełniają wymaganego progu 20%, jak również zastosowanie postanowień Artykułu 10.2b względem właściwych władz lokalnych i regionalnych. Ponadto, Komitet Ekspertów zaleca polskim władzom ustanowienie podstaw prawnych, na mocy których użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych mogliby składać pisemne lub ustne wnioski w swoim języku do władz powiatowych i wojewódzkich na obszarach, na których liczebność użytkowników takich języków jest wystarczająca.

g używania lub przyjmowania, o ile będzie to konieczne łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym, tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w językach regionalnych lub mniejszościowych.

334. Ustawa o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz o Języku Regionalnym przewiduje możliwość używania i przyjęcia, w połączeniu z nazwą w języku polskim, tradycyjnych i poprawnych nazw miejscowości, obiektów fizjograficznych i ulic w językach regionalnych lub mniejszościowych w gminach, w których liczba mieszkańców należących do danej mniejszości lub posługujących się językiem kaszubskim wynosi, zgodnie ze spisem powszechnym, przynajmniej 20% populacji. Warunkiem umożliwiającym przyjęcie nazw topograficznych w językach regionalnych lub mniejszościowych jest złożenie wniosku przez radę gminy. Wnioski takie rozpatrywane są przez właściwego wojewodę oraz Komisję Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych. W gminach, w których liczebność mniejszości nie osiąga progu 20%, rada gminy może zdecydować o przeprowadzeniu konsultacji dotyczących przyjęcia dodatkowych nazw miejscowości lub obiektów w języku regionalnym lub mniejszościowym. W takim przypadku, użycie dodatkowych nazw miejscowych może zostać ograniczone wyłącznie do niektórych obszarów gminy (konkretnych wiosek), w których większość osób głosujących była przychylna takiemu rozwiązaniu. Polskie prawodawstwo nie przewiduje możliwości używania lub przyjmowania nazw miejscowych w językach regionalnych lub mniejszościowych przez powiaty ani województwa, co jest wymagane na mocy Artykułu 10.2 dotyczącego „władz lokalnych i regionalnych”.

335. Komitet Ekspertów zauważa, że ograniczanie możliwości przyjmowania nazw miejscowych w językach regionalnych lub mniejszościowych wyłącznie do gmin, w których 20% populacji należy do mniejszości, stanowi ograniczenie terytorialne będące niezgodne z postanowieniami Karty. Ponadto, próg 20% wydaje się być w tym kontekście zbyt wygórowany, gdyż przyjęcie dodatkowej nazwy miejscowej stanowi środek promocyjny względnie prosty do zastosowania, wywierający zaś znaczny

⁵⁸ Patrz np. Pierwszy Raport Komisji Ekspertów dla Republiki Słowacji, ECRML (2007) 1, paragrafy 592-593 (m.in. dotyczące języka polskiego jako języka mniejszościowego na terenie Słowacji).

pozytywny efekt na prestiż i świadomość społeczną w zakresie danego języka regionalnego lub mniejszościowego. W związku z tym, Komitet Ekspertów zaleca polskim władzom przyjęcie elastycznej strategii w zakresie używania nazw miejscowych w językach regionalnych lub mniejszościowych.⁵⁹

336. Dotychczas nazwy miejscowe (nieobejmujące jednak nazw ulic ani innych nazw topograficznych) w języku łemkowskim zostały wprowadzone dla miejscowości Bielanka/Білянка, wsi należącej do gminy i powiatu Gorlice w województwie małopolskim. Jednakże ani gmina Gorlice, ani województwo małopolskie nie mają możliwości przyjęcia swoich nazw w języku łemkowskim. Jak wspomniano w ustępie 331 powyżej, istnieją przynajmniej dwie inne gminy, na terenie których tradycyjnie obecni są użytkownicy języka łemkowskiego w znacznej liczebności. Rada żadnej z tych gmin nie zdecydowała się dotychczas na przeprowadzenie konsultacji w sprawie wprowadzenia dodatkowych nazw miejscowych. Ponadto, próg 20% pozbawia społeczność łemkowską ochrony na obszarach, na których użytkownicy języka łemkowskiego żyją od dawna oraz stanowią znaczący, z punktu widzenia wspomnianego zobowiązania, odsetek populacji. Mając na uwadze formalne i praktyczne problemy, jakie stwarza ustanowiony próg, Komitet Ekspertów uznaje, że Artykuł 10.2g ma zastosowanie również w przypadku władz lokalnych i regionalnych funkcjonujących na terenach, na których użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych nie stanowią 20% populacji, jednak pomimo to stanowią odsetek populacji wystarczający dla celów wspomnianego zobowiązania. Wdrożenie tego postanowienia zakłada, że polskie władze muszą rozważyć zasadność progu w wysokości 20%.⁶⁰

337. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za częściowo spełnione.

Komitet Ekspertów zaleca polskim władzom zezwolenie na oraz/lub zachęcanie do używania lub przyjmowania tradycyjnych i poprawnych nazw miejscowych w języków łemkowskim również względem tych władz lokalnych i regionalnych, na terytorium których użytkownicy języka łemkowskiego nie osiągnęli progu 20%, jednak pomimo to stanowią odsetek populacji wystarczający dla celów tego zobowiązania.

Ustęp 5

Strony zobowiązują się do zezwolenia, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w językach regionalnych lub mniejszościowych.

338. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych mogą dokonywać zmiany imienia i nazwiska na wersję zgodną z brzmieniem i pisownią języka ojczystego na podstawie Ustawy o Zmianie Imienia i Nazwiska oraz Ustawy o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz o Języku Regionalnym. Zmiany takie mogą być dokonywane w dokumentach potwierdzających narodziny, zawarcie związku małżeńskiego oraz zgon, jak również umieszczane w dokumentach tożsamości. Imiona i nazwiska osób korzystających z alfabetu innego, niż alfabet łaciński, podlegają transliteracji. Istnieje przepis określający metodę transliteracji m.in. dla języka łemkowskiego. W okresie czasu objętym raportem nie dokonano żadnej zmiany imienia ani nazwiska na język łemkowski.

339. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za spełnione.

Artykuł 11 – Media

Ustęp 1

Strony zobowiązują się, ze względu na użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych na terytoriach, na których mówi się tymi językami, w zależności od sytuacji każdego języka, w zakresie, w jakim władze publiczne posiadają bezpośrednie lub pośrednie kompetencje, uprawnienia lub w jakim odgrywają rolę w tej dziedzinie, i przy poszanowaniu zasad niezależności i autonomii mediów:

a w stopniu, w jakim radio i telewizja pełnią misję służby publicznej:

⁵⁹ Patrz np. Drugi Raport Komisji Ekspertów dla Chorwacji, ECRML (2005) 1, paragraf 152.

⁶⁰ Patrz np. Pierwszy Raport Komisji Ekspertów dla Republiki Słowacji, ECRML (2007) 1, paragrafy 592-593 (m.in. dotyczące języka polskiego jako języka mniejszościowego na terenie Słowacji).

...

ii że zachęcą do utworzenia oraz/lub ułatwią utworzenie co najmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

iii że wydadzą odpowiedni przepis przewidujący, by nadawcy oferowali programy w językach regionalnych lub mniejszościowych;

340. Postanowienia zawarte w punktach a.ii oraz a.iii przedstawiają alternatywę. Ponieważ Polska wybrała możliwość oferowaną przez punkt a.ii, możliwość z punktu a.iii staje się tym samym zbędna. Zgodnie z tą praktyką oraz w świetle sytuacji języka łemkowskiego, Komitet Ekspertów *ex officio* podda analizie tylko opcję a.ii.

341. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, Ustawa o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz o Języku Regionalnym przewiduje emisję programów informacyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych w ramach misji służby publicznej. Programy takie, emitowane przez regionalne stacje radiowe oraz lokalne oddziały Telewizji Polskiej S.A., muszą być w pełni poświęcone kwestiom dotyczącym mniejszości narodowych oraz montowane i edytowane przez zespół, w skład którego wchodzi przedstawiciele tychże mniejszości. Jednakże nie istnieją żadne audycje radiowe ani audycje telewizji publicznej prowadzone w języku łemkowskim.

342. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za niespełnione.

Komitet Ekspertów zaleca polskim władzom, aby zachęcały do utworzenia lub/oraz ułatwiły utworzenie przynajmniej jednej stacji radia publicznego i jednego kanału telewizji publicznej w języku łemkowskim, których audycje emitowane byłyby na obszarach, na których język łemkowski jest używany.

b ...

ii że zachęcą do regularnego nadawania oraz/lub ułatwią regularne nadawanie programów radiowych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

343. Zgodnie z Ustawą o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz o Języku Regionalnym, władze publiczne mogą dokonywać dotacji celowych lub podmiotowych wspierających programy radiowe prowadzone przez przedstawicieli mniejszości. Jednakże nie istnieją żadne prywatne programy radiowe prowadzone w języku łemkowskim.

344. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za niespełnione. Komisja zaleca polskim władzom, aby zachęcały do utworzenia lub/oraz ułatwiły utworzenie prywatnych programów radiowych nadawanych regularnie w języku łemkowskim.

c ...

ii że zachęcą do regularnego nadawania oraz/lub ułatwią regularne nadawanie programów telewizyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

345. Nie istnieją żadne programy telewizji prywatnych prowadzone w języku łemkowskim.

346. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za niespełnione. Komisja zaleca polskim władzom, aby zachęcały do utworzenia lub/oraz ułatwiły utworzenie prywatnych programów telewizyjnych nadawanych regularnie w języku łemkowskim

d że zachęcą do produkcji i dystrybucji utworów dźwiękowych i audiowizualnych w językach regionalnych lub mniejszościowych lub ułatwią taką produkcję i dystrybucję

347. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, wsparcie państwowe (dotacje celowe lub podmiotowe) dla utworów dźwiękowych jest możliwe na podstawie Ustawy o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz o Języku Regionalnym. Jednakże nic nie wskazuje na to, aby polskie władze zachęcały do produkcji i dystrybucji utworów dźwiękowych i audiowizualnych w języku łemkowskim lub taką produkcję i dystrybucję ułatwiały.

348. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za niespełnione. Komisja zaleca polskim władzom, aby zachęcały do produkcji i dystrybucji utworów dźwiękowych i audiowizualnych w języku łemkowskim lub taką produkcję i dystrybucję ułatwiały.

e i że zachęcą do utworzenia lub ułatwią utworzenie oraz/ lub utrzymanie co najmniej jednej gazety w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

349. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, władze polskie świadczą wsparcie finansowe dla publikacji „Łemkiwska Storinka”, dodatku do ukraińskiego tygodnika „Nasze Słowo”. Dodatek ten publikowany jest całkowicie w języku łemkowskim, jednakże Komitet Ekspertów nie została poinformowana o objętości tego dodatku. Ponadto, dodatek do tygodnika lub gazety nie może być zakwalifikowany jako samodzielna gazeta, co jest wymagane na mocy tego zobowiązania.

350. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za niespełnione. Komisja zaleca polskim władzom, aby rozważyły utworzenie oddzielnej gazety w języku łemkowskim, publikowanej nie rzadziej, niż raz w tygodniu.

f ...

ii że zastosują istniejące środki pomocy finansowej także w odniesieniu do produkcji audiowizualnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

351. Z dostępnych informacji wynika, że władze polskie nie zastosowały istniejących środków pomocy finansowej także w odniesieniu do produkcji audiowizualnych w języku łemkowskim.

352. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za niespełnione. Komisja zaleca polskim władzom, aby zastosowały istniejące środków pomocy finansowej także w odniesieniu do produkcji audiowizualnych w języku łemkowskim.

g że będą wspierały szkolenie dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

353. Z informacji zawartych we wstępnym raporcie okresowym nie wynika jasno, w jaki sposób polskie władze wspierają szkolenie dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

354. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za niespełnione. Komisja zaleca polskim władzom, aby wspierały szkolenie dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językiem łemkowskim.

Ustęp 2

Strony zobowiązują się, że zagwarantują wolność bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku stosowanym w formie identycznej lub podobnej do języka regionalnego lub mniejszościowego i nie będą sprzeciwiały się retransmisjom audycji radiowych i telewizyjnych w takim języku z państw sąsiednich. Ponadto Strony zobowiązują się, że zapewnią, by nie nakładano żadnych ograniczeń na swobodę wypowiedzi i swobodny przepływ informacji w mediach drukowanych w języku stosowanym w formie identycznej lub podobnej do języka regionalnego lub mniejszościowego. Ponieważ korzystanie z wyżej wymienionych wolności pociąga za sobą obowiązki, może podlegać ono takim wymaganiom formalnym, warunkom, ograniczeniom lub karom, które przewiduje prawo i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym, leżą w interesie bezpieczeństwa narodowego, integralności terytorialnej bądź bezpieczeństwa publicznego, ze względu na konieczność zapobieżenia niepokojom lub przestępności, ochronie zdrowia i moralności, ochronie reputacji i praw innych osób, zapobieganiu ujawniania informacji otrzymanych jako poufne, lub utrzymaniu autorytetu i bezstronności sądownictwa.

355. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, wolność bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w językach regionalnych lub mniejszościowych jest gwarantowana na mocy Ustawy o Radiofonii i Telewizji.

356. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za spełnione.

Ustęp 3

Strony zobowiązują się do zapewnienia, by interesy użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych były reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów.

357. Ze wstępnego raportu okresowego wynika, że, zgodnie z Ustawą o Radiofonii i Telewizji, oddziały publicznych stacji radiowych i telewizyjnych nadających programy w językach regionalnych lub mniejszościowych biorą pod uwagę kandydatów zgłaszanych przez organizacje mniejszościowe w procesie wyznaczania członków rad programowych. Jednakże żaden użytkownik języka łemkowskiego nie jest członkiem żadnej rady programowej.

358. Ponieważ raport państwowy nie dostarcza żadnych informacji na temat tego, w jakie inne sposoby interesy użytkowników języka łemkowskiego są brane pod uwagę, Komitet Ekspertów nie jest upoważniona do wydania opinii o spełnieniu lub niespełnieniu tego zobowiązania. Komisja zwraca się do polskich władz z prośbą o określenie, w następnym raporcie okresowym, czy interesy użytkowników języka łemkowskiego są reprezentowane lub brane pod uwagę przez rady programowe.

Artykuł 12 – Działania kulturalne i obiekty kultury

Ustęp 1

W odniesieniu do działań i obiektów kulturalnych – a w szczególności bibliotek, bibliotek wideo, ośrodków kulturalnych, muzeów, archiwów, stowarzyszeń, teatrów i kin, jak również dzieł literackich i filmowych, powszechnych form ekspresji kulturalnej, festiwali i organizacji kulturalnych, włączając między innymi zastosowanie nowych technologii – Strony zobowiązują się, na terytoriach, na których takie języki są używane, i w stopniu, w jakim władze publiczne są kompetentne, posiadają prawo lub odgrywają rolę w tej dziedzinie:

- a popierać formy wyrazu i inicjatywy właściwe językom regionalnym lub mniejszościowym i promować różne formy dostępu do dzieł tworzonych w tych językach;**

359. Ze wstępnego raportu okresowego wynika, że, zgodnie z Ustawą o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz o Języku Regionalnym (Artykuł 18 oraz Artykuł 20.2), władze publiczne zobowiązane są do podjęcia odpowiednich środków mających na celu ochronę, zachowanie oraz rozwój tożsamości kulturowej mniejszości narodowych. Podczas wizyty na miejscu, przedstawiciele użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych poinformowali Komisję Ekspertów o Międzynarodowym Festiwalu Kultury Łemkowskiej Watra. Komitet Ekspertów nie jest jednakże pewna, czy władze polskie zorganizowały wsparcie dla tego festiwalu.

360. Aby możliwe było wydanie opinii o spełnieniu lub niespełnieniu tego zobowiązania, Komitet Ekspertów powinna uzyskać więcej informacji o sposobach, w jakie polskie władze zachęcają do podejmowania inicjatyw i środków wyrazu właściwych dla kultury łemkowskiej oraz promują różne formy dostępu do dzieł tworzonych w języku łemkowskim. Komitet Ekspertów zwraca się do polskich władz z prośbą o dostarczenie takich informacji w następnym raporcie okresowym.

- b wspierać różne formy dostępu w innych językach do dzieł tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych poprzez wspomaganie i rozwijanie działań w zakresie przekładu, dubbingu, postsynchronizacji i napisów dialogowych;**

361. Z uwagi na brak konkretnych informacji, Komitet Ekspertów nie jest upoważniona do wydania opinii o spełnieniu lub niespełnieniu tego zobowiązania. Komisja zwraca się do polskich władz z prośbą o dostarczenie takich informacji w następnym raporcie okresowym.

- c wspierać dostęp w językach regionalnych lub mniejszościowych do dzieł tworzonych w innych językach poprzez wspomaganie i rozwijanie działań w zakresie przekładu, dubbingu, postsynchronizacji i napisów dialogowych;**

362. Z uwagi na brak konkretnych informacji, Komitet Ekspertów nie jest upoważniona do wydania opinii o spełnieniu lub niespełnieniu tego zobowiązania. Komisja zwraca się do polskich władz z prośbą o dostarczenie takich informacji w następnym raporcie okresowym.

- d** *zapewnić, by organy odpowiedzialne za organizację i popieranie różnych rodzajów działań kulturalnych uwzględniały w odpowiednim wymiarze wykorzystanie znajomości i użytkowania regionalnych lub mniejszościowych języków i kultur w przedsięwzięciach, które są przez nie inicjowane lub którym udzielają one wsparcia;*

363. Z uwagi na brak konkretnych informacji, Komitet Ekspertów nie jest upoważniona do wydania opinii o spełnieniu lub niespełnieniu tego zobowiązania. Komisja zwraca się do polskich władz z prośbą o dostarczenie takich informacji w następnym raporcie okresowym.

- e** *promować rozwiązania zapewniające, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość odpowiedniego języka regionalnego lub mniejszościowego, jak również języka (języków) pozostałej części ludności;*

364. Z uwagi na brak konkretnych informacji, Komitet Ekspertów nie jest upoważniona do wydania opinii o spełnieniu lub niespełnieniu tego zobowiązania. Komisja zwraca się do polskich władz z prośbą o dostarczenie takich informacji w następnym raporcie okresowym.

- f** *zachęcać do bezpośredniego udziału przedstawicieli użytkowników danego języka regionalnego lub mniejszościowego podczas tworzenia obiektów i planowania działań kulturalnych;*

365. Z uwagi na brak konkretnych informacji, Komitet Ekspertów nie jest upoważniona do wydania opinii o spełnieniu lub niespełnieniu tego zobowiązania. Komisja zwraca się do polskich władz z prośbą o dostarczenie takich informacji w następnym raporcie okresowym.

- g** *popierać lub ułatwiać tworzenie instytucji odpowiedzialnych za gromadzenie, przechowywanie kopii i prezentację lub publikację dzieł powstałych w językach regionalnych lub mniejszościowych;*

366. Zgodnie z informacjami dostarczonymi przez polskie władze, istnieje kilka działań archiwizacyjnych otrzymujących wsparcie rządowe. Są to następujące działania: Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zydranowej, Izba Pamięci Iwana Rusenki przy Centrum Kultury Łemkowskiej oraz Ośrodek Badań Naukowych nad Kulturą Łemkowską przy Łemkowskim Zespole Pieśni i Tańca „Kyczera”. Jednakże, z uwagi na brak konkretnych informacji, Komitet Ekspertów nie jest pewna, czy wspomniane instytucje kwalifikują się jako organy wymagane na mocy niniejszego zobowiązania, a także czy otrzymują regularne wsparcie finansowe. Komitet Ekspertów nie jest zatem upoważniona do wydania opinii o spełnieniu lub niespełnieniu tego zobowiązania i zwraca się do polskich władz z prośbą o dostarczenie takich informacji w następnym raporcie okresowym.

367. System wsparcia finansowego funkcjonujący dotychczas nie gwarantuje długoterminowego istnienia i działania organów zaangażowanych w promocję kultury łemkowskiej. Podczas wizyty na miejscu, Komitet Ekspertów została poinformowana o planach stworzenia instytucji odpowiedzialnych za promocję kultury każdej z mniejszości (Instytuty Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz Języka Regionalnego). Komitet Ekspertów z chęcią zapoznałaby się w następnym raporcie okresowym z bardziej szczegółowymi informacjami dotyczącymi rozwoju takich instytucji. Komisja zaleca także polskim władzom zakładanie oraz wspieranie funkcjonowania takich instytucji w ścisłej współpracy z użytkownikami języków regionalnych lub mniejszościowych.

Ustęp 2

W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba użytkowników języka regionalnego lub mniejszościowego to uzasadnia, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne, zgodnie z ustępem poprzedzającym.

368. Polskie władze udzielają wsparcia dla Łemkowskiego Zespołu Pieśni i Tańca w Legnicy. Jednakże, informacje na ten temat nie są wystarczająco szczegółowe, aby umożliwić Komisji Ekspertów wydanie jakiegokolwiek opinii. Komitet Ekspertów zwraca się do polskich władz z prośbą o dostarczenie dalszych informacji na temat realizacji tego zobowiązania w następnym raporcie okresowym.

369. Podczas wizyty na miejscu, Komitet Ekspertów została poinformowana o projekcie „Kultura+”, którego celem jest promowanie polskiego dziedzictwa kulturowego. Komitet Ekspertów postrzega ten projekt jako szansę na promocję dziedzictwa odzwierciedlanego przez języki regionalne lub mniejszościowe oraz przedstawienie i udostępnienie tego dziedzictwa szerszej publiczności, również

na terenach, na których kultura taka nie jest tradycyjnie obecna. Jednakże Komitet Ekspertów nie uzyskała żadnych informacji o realizacji tego zobowiązania dla ujętego w raporcie okresu sprawozdawczego, w związku z czym nie jest w stanie wydać opinii o jego spełnieniu lub niespełnieniu. Komitet Ekspertów zwraca się do polskich władz z prośbą o dostarczenie takich informacji w następnym raporcie okresowym.

Ustęp 3

Strony zobowiązują się do odpowiedniego uwzględnienia, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą, języków regionalnych lub mniejszościowych i kultur, którym one odpowiadają.

370. Wstępny raport okresowy ogólnie odnosi się do dwustronnych traktatów zawartych przez Polskę. Jednakże nie znajdują się w nim żadne wzmianki na temat jakichkolwiek kroków podjętych w celu realizacji niniejszego zobowiązania. Komitet Ekspertów podkreśla, że postanowienie to odnosi się nie tylko do polityki kulturalnej prowadzonej za granicą względem krajów rodzinnych społeczności mniejszościowych, lecz również w szerszym i bardziej ogólnym zakresie zobowiązuje ono polskie władze do uwzględnienia języka łemkowskiego i kultury, której on odpowiada, w krajach, w których Polska przedstawia swoją własną kulturę i dziedzictwo.⁶¹

371. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za niespełnione. Komisja zaleca polskim władzom odpowiednie uwzględnienie, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą, języka łemkowskiego i kultury, której on odpowiada.

Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne

Ustęp 1

W odniesieniu do działań gospodarczych i społecznych Strony zobowiązują się w całym kraju:

...

b zabronić umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języków regionalnych lub mniejszościowych, przynajmniej pomiędzy użytkownikami tego samego języka;

372. Polskie prawodawstwo nie zawiera zakazu wymaganego na mocy niniejszego zobowiązania.⁶²

373. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za niespełnione. Komisja zaleca polskim władzom wprowadzenie zakazu umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języka łemkowskiego, przynajmniej pomiędzy użytkownikami tego samego języka.

c sprzeciwić się praktykom, których celem jest zniechęcanie do stosowania języków regionalnych lub mniejszościowych w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi;

374. Artykuł 32.2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej głosi, że „nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny”. Jednakże nie dostarczono żadnych informacji o sposobie, w jaki polskie władze za pomocą konkretnych działań⁶³ sprzeciwiają się praktykom zniechęcającym do stosowania języków regionalnych lub mniejszościowych w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi.

375. Komitet Ekspertów nie jest upoważniona do wydania opinii o spełnieniu lub niespełnieniu tego zobowiązania. Komisja zwraca się do polskich władz z prośbą o dostarczenie, w następnym raporcie okresowym, informacji o sposobach, w jaki polskie władze za pomocą konkretnych działań sprzeciwiają się praktykom zniechęcającym do stosowania języka łemkowskiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi.

⁶¹ Patrz np. Trzeci Raport Komisji Ekspertów dla Węgier, ECRML 2007 (5) 1, paragraf 202.

⁶² Patrz np. Drugi Raport Komisji Ekspertów dla Hiszpanii, ECRML (2008) 5, paragraf 521; Pierwszy Raport Komisji Ekspertów dla Chorwacji, ECRML (2001) 2, paragraf 105.

⁶³ Patrz np. Pierwszy Raport Komisji Ekspertów dla Chorwacji, ECRML (2001) 2, paragraf 106.

- d** ułatwiać oraz/ lub popierać stosowanie języków regionalnych lub mniejszościowych innymi metodami niż te, które zostały wymienione w powyższych punktach.

376. Zgodnie z informacjami zawartymi we wstępnym raporcie okresowym, polskie władze nie podjęły aktywnych działań mających na celu ułatwianie oraz/lub popieranie stosowania języków regionalnych lub mniejszościowych w życiu gospodarczym i społecznym. Komitet Ekspertów podkreśla, że postanowienie to przewiduje stosowanie działań pozytywnych, mogących obejmować, przykładowo, ułatwianie oraz/lub popieranie stosowania języków regionalnych lub mniejszościowych na oznakowaniach budynków, dworcach kolejowych i lotniskach, tworzenie dwujęzycznych broszur turystycznych i muzealnych, przyznawanie nagród firmom i przedsiębiorstwom, które skutecznie używają języków regionalnych lub mniejszościowych, organizację kampanii promującej dwujęzyczność itp.⁶⁴

377. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za niespełnione. Komisja zaleca polskim władzom podjęcie aktywnych działań mających na celu ułatwianie oraz/lub popieranie stosowania języka łemkowskiego w życiu gospodarczym i społecznym na terenie całego kraju.

Ustęp 2

W odniesieniu do działań gospodarczych i społecznych Strony zobowiązują się w stopniu, w jakim władze publiczne posiadają kompetencje, na terytorium, na którym są używane języki regionalne lub mniejszościowe, i w takiej mierze, w jakiej jest to racjonalnie możliwe:

...

- b** w sektorach gospodarczych i społecznych, pozostających bezpośrednio pod ich kontrolą (sektor publiczny), zorganizować działania promujące używanie języków regionalnych lub mniejszościowych;

378. Informacje zawarte we wstępnym raporcie okresowym dotyczą przede wszystkim pracowników władz lokalnych. Jednakże zobowiązanie to obejmuje również przedsiębiorstwa publiczne i państwowe takie, jak koleje, transport miejski, energia elektryczna, woda i gaz, usługi sanitarne i usługi oczyszczania, usługi telekomunikacji, sprzątanie i utylizacja odpadów, obiekty sportowe oraz rozrywkowe. Z dostępnych informacji wynika, że nie zostały podjęte żadne działania mające na celu promowanie używania języków regionalnych lub mniejszościowych w tym zakresie.

379. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za niespełnione.

Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna

Strony zobowiązują się:

- a** do zastosowania istniejących umów dwustronnych lub wielostronnych, które wiążą je z państwami, w których ten sam język jest używany w identycznej lub podobnej formie, lub, o ile będzie to konieczne, do podjęcia starań o zawarcie takich umów, w taki sposób, aby sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami tego samego języka w zainteresowanych państwach na polu kultury, edukacji, informacji, szkolnictwa zawodowego i kształcenia ustawicznego;

380. Komitet Ekspertów nie otrzymała żadnych konkretnych informacji dotyczących umów dwustronnych z państwami, w których ten sam język jest używany w identycznej lub podobnej formie. Komisja zwraca się do polskich władz z prośbą o dostarczenie takich informacji w następnym raporcie okresowym.

- b** dla korzyści języków regionalnych lub mniejszościowych, do ułatwiania oraz/lub popierania współpracy transgranicznej, w szczególności pomiędzy władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium ten sam język jest używany w formie identycznej lub podobnej.

381. Komitet Ekspertów nie otrzymała żadnych konkretnych informacji współpracy transgranicznej. Komisja zwraca się do polskich władz z prośbą o dostarczenie takich informacji w następnym raporcie okresowym.

⁶⁴ Patrz np. Pierwszy Raport Komisji Ekspertów dla Austrii, ECRML (2005) 1, paragraf 195; Pierwszy Raport Komisji Ekspertów dla Armenii, ECRML (2006) 2, paragraf 150.

2.2.5 Język litewski

Artykuł 8 – Szkolnictwo

Kwestie ogólne

382. Zgodnie z informacjami otrzymanymi przez Komisję Ekspertów podczas wizyty na miejscu od przedstawicieli kilku mniejszości narodowych, wielu rodziców odnosi wrażenie, że nauczanie prowadzone w językach regionalnych lub mniejszościowych było by problematyczne i nieproduktywne dla przyszłych perspektyw edukacyjnych ich dzieci. Komitet Ekspertów uznaje, że niezbędne są działania zwiększające świadomość pozytywnych aspektów nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych, jak również korzyści płynących z wielojęzyczności.⁶⁵ Komisja zachęca polskie władze do podjęcia aktywnych działań promujących nauczanie w językach regionalnych lub mniejszościowych wśród rodziców oraz samych uczniów.⁶⁶

383. Podczas wizyty na miejscu, Komitet Ekspertów została poinformowana przez przedstawicieli kilku mniejszości narodowych o tym, że – w zależności od liczby uczniów zapisanych na zajęcia nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych – szkoły otrzymują dodatkowe dofinansowanie w wysokości 20% lub, w przypadku niewielkiej liczby takich uczniów (poniżej 84 uczniów dla szkół podstawowych oraz poniżej 42 uczniów dla szkół średnich), w wysokości 150%. Dofinansowanie takie przyznawane jest corocznie na podstawie wniosków rodziców o prowadzenie nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych. Jednakże, z uwagi na to, że kwota dofinansowania zależna jest od liczby uczniów, szkoły zachęcane są do ograniczania liczby uczniów uczęszczających na zajęcia prowadzone w językach regionalnych lub mniejszościowych. Ponadto, przyznawanie dofinansowania corocznie stwarza ryzyko zaprzestania kontynuacji nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych. Komitet Ekspertów została również poinformowana o przypadkach, w których dofinansowanie przeznaczone na nauczanie w językach regionalnych lub mniejszościowych zostało przez lokalne władze wykorzystane w innych celach. W świetle powyższych informacji, Komitet Ekspertów zaleca polskim władzom usprawnienie systemu świadczenia dofinansowania na nauczanie w językach regionalnych lub mniejszościowych tak, aby zapewnić ciągłość takiego nauczania. Ponadto, Komisja zaleca polskim władzom regularne monitorowanie sposobów, w jaki lokalne władze wykorzystują dofinansowania przeznaczone na nauczanie w językach regionalnych lub mniejszościowych.

Ustęp 1

W zakresie szkolnictwa Strony zobowiązują się na terytorium, na którym takie języki są używane, zgodnie z sytuacją każdego z tych języków i bez uszczerbku dla nauczania oficjalnego języka (języków) Państwa:

- a i udostępnić nauczanie przedszkolne w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub*

384. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, Ustawa o Systemie Oświaty z 1991 r. wraz rozporządzeniem wykonawczym z roku 2007 stanowią podstawę prawną dla nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych, w tym również w przedszkolach. Edukacja przedszkolna w zakresie języków regionalnych lub mniejszościowych może być zorganizowana przez dyrektora przedszkola na życzenie rodziców. Jednakże w tym celu wymagany jest próg minimalny w liczbie siedmiorga dzieci.

385. Jeżeli chodzi o język litewski, szkoła „Žiburys” w Sejnach, wspierana przez Fundację im. Antanasa Baranuskasa, jak również szkoły w miejscowościach Widugiery/Vidugiriai, Nowiniki/Navinykai, Puńsk/Punkas oraz Przystawańce/Pristavonys mają przy sobie przedszkola, w których język litewski jest językiem nauczania. Komitet Ekspertów popiera tę inicjatywę, jednakże równocześnie pragnie podkreślić, że nauczanie przedszkolne w językach regionalnych lub mniejszościowych musi być dostępne niezależnie od wcześniejszych wniosków rodzin, gdyż warunek ten przewidywany jest jedynie na mocy zobowiązania wynikającego z Artykułu 8.1.a.iii, który nie obowiązuje w Polsce.

⁶⁵ Patrz np. <http://www.unesco.org/en/languages-and-multilingualism>; <http://www.cilt.org.uk>

⁶⁶ Patrz również Czwarty Raport Komisji Ekspertów dla Węgier, ECRML (2010) 2, paragraf 68.

386. Mając na uwadze kompleksową ofertę nauczania przedszkolnego w języku litewskim, Komitet Ekspertów niemniej uznaje niniejsze zobowiązanie za spełnione.

b i udostępnić szkolnictwo podstawowe w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

387. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, ramy prawne dostarczają podstawy prawnej do zapewnienia nauczania podstawowego w języku regionalnym lub mniejszościowym. W tym celu wymagany jest próg minimalny w liczbie siedmiorga uczniów.

388. Jeżeli chodzi o język litewski, szkoła „Žiburys” w Sejnach, jak również szkoły w miejscowościach Widugiery/Vidugiriai, Nowiniki/Navinykai, Puńsk/Punskas oraz Przystawańce/Pristavonys obejmują szkoły podstawowe, w których język litewski jest językiem nauczania. Komitet Ekspertów popiera tę inicjatywę, jednakże równocześnie pragnie podkreślić, że nauczanie na poziomie szkoły podstawowej w językach regionalnych lub mniejszościowych musi być dostępne niezależnie od wcześniejszych wniosków rodzin, gdyż warunek ten przewidywany jest jedynie na mocy zobowiązania wynikającego z Artykułu 8.1.b.iv, który nie obowiązuje w Polsce.

389. Mając na uwadze kompleksową ofertę nauczania na poziomie podstawowym w języku litewskim, Komitet Ekspertów niemniej uznaje niniejsze zobowiązanie za spełnione.

c i udostępnić szkolnictwo średnie w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

390. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, ramy prawne dostarczają podstawy prawnej do zapewnienia nauczania na poziomie średnim w języku regionalnym lub mniejszościowym. W celu utworzenia klasy, w której językiem nauczania jest język regionalny lub mniejszościowy, wymagany jest próg minimalny w liczbie 14 uczniów.

391. Jeżeli chodzi o język litewski, szkoła „Žiburys” w Sejnach, wspierana przez Fundację im. Antanasa Baranauskasa, jak również szkoły Dariu i Girenas w miejscowości Puńsk/Punskas obejmują szkoły średnie niższe (gimnazja), w których język litewski jest językiem nauczania. Liceum Ogólnokształcące z Litewskim Językiem Nauczania w miejscowości Puńsk/Punskas również oferuje nauczanie w języku litewskim. Komitet Ekspertów popiera tę inicjatywę, jednakże równocześnie pragnie podkreślić, że nauczanie na poziomie szkół średnich w językach regionalnych lub mniejszościowych musi być dostępne niezależnie od wcześniejszych wniosków rodzin, gdyż warunek ten przewidywany jest jedynie na mocy zobowiązania wynikającego z Artykułu 8.1.c.iv, który nie obowiązuje w Polsce. W tym kontekście Komitet Ekspertów zauważa, że fakt, że do klas z litewskim językiem nauczania uczęszcza o wiele mniej uczniów na poziomie szkolnictwa średniego, niż podstawowego (patrz: str. 42 raportu okresowego) wynika również z ustanowionego progu minimalnego w wysokości 14 uczniów, dwukrotnie wyższego niż próg obowiązujący dla poziomów przedszkolnego i podstawowego. Komitet Ekspertów zaleca polskim władzom ponowne rozważenie progu w wysokości 14 uczniów.

392. Przedstawiciele użytkowników języka litewskiego zwrócili uwagę Komisji Ekspertów na problem transportu, z którym zmagają się uczniowie pragnący uczęszczać do szkoły średniej w miejscowości Puńsk/Punskas. Niektórzy z nich muszą odbywać długie podróże w celu dojazdu do szkoły, ponieważ jest to jedyna szkoła na tym poziomie szkolnictwa z litewskim językiem nauczania w całym regionie. Jest to również jedyna szkoła w Polsce, która świadczy usługi nauczania za pomocą języka regionalnego lub mniejszościowego na poziomie szkolnictwa średniego. W związku z tym, Komitet Ekspertów zaleca polskim władzom upewnienie się, że cięcia budżetowe nie ograniczą transportu i zakwaterowania, które obecnie świadczone są tym uczniom.

393. Mając na uwadze kompleksową ofertę nauczania na poziomie średnim w języku litewskim, Komitet Ekspertów niemniej uznaje niniejsze zobowiązanie za spełnione

d ...

iii udostępnić, w ramach szkolnictwa technicznego i zawodowego nauczanie odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralną część programu nauczania; lub

394. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, w latach 2009/2010 oraz 2010/2011 sześciu uczniów uczyło się języka litewskiego w szkołach średnich technicznych. Jednakże nauka języka litewskiego nie stanowiła integralnej części programu nauczania.

395. Komitet Ekspertów uznaje, że sześciu uczniów to zdecydowanie zbyt mała liczba, biorąc pod uwagę silną pozycję języka litewskiego na poziomach szkolnictwa przedszkolnego, podstawowego i średniego. Ponadto, zgodnie z niniejszym zobowiązaniem, nauczanie języka litewskiego musi być dostępne jako integralna część programu nauczania.

396. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za częściowo spełnione. Komisja zaleca polskim władzom, aby sprawiły, że nauczanie języka litewskiego stanie się integralną częścią programu nauczania w szkołach technicznych i zawodowych na terenach, na których język litewski jest używany.

e ...

ii zapewnić możliwość studiowania tych języków jako przedmiotów w szkolnictwie na poziomie uniwersyteckim i wyższym; lub

397. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, 32 studentów studiowało język litewski w ramach studiów filologicznych w roku 2008.

398. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za spełnione.

g podjąć starania zmierzające do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada dany język regionalny lub mniejszościowy;

399. Komitet Ekspertów podkreśla, że niniejsze zobowiązanie dotyczy nauczania uczniów, którzy posługują się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, lecz również nauczania osób nieznanymi tych języków w zakresie historii i tradycji właściwych dla języków regionalnych lub mniejszościowych używanych w danym rejonie. Nauczanie takie powinno obejmować umieszczenie elementów historii i kultury odzwierciedlanej przez dany język regionalny lub mniejszościowy w krajowym programie nauczania, lub przynajmniej w programie nauczania obejmującym wszystkich uczniów z danego rejonu.⁶⁷

400. Nowy Ogólnopolski Program Nauczania (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r.) przewiduje nauczanie o mniejszościach w Polsce (w tym o ich kulturze, historii i tradycjach) dla wszystkich uczniów, a także wyraźnie nakłada obowiązek prowadzenia takiego nauczania jedynie na poziomie szkolnictwa średniego (niższe i wyższe szkoły średnie). Jednakże z uwagi na to, że nowy program nauczania został wdrożony dopiero w roku 2009, jest jeszcze zbyt wcześnie na to, aby móc ocenić jego skuteczność.

401. Komitet Ekspertów nie jest upoważniona do wydania opinii o spełnieniu lub niespełnieniu tego zobowiązania. Komisja zwraca się do polskich władz z prośbą o szczegółowe określenie, w następnym raporcie okresowym, sposobów, w jakie Nowy Ogólnopolski Program Nauczania gwarantuje nauczanie historii i kultury odzwierciedlanych przez język litewski w praktyce.

h zapewnić nauczycielom podstawowe i dalsze szkolenie niezbędne do zrealizowania przyjętych przez Stronę punktów od a do g;

402. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, na podstawie postanowień Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, istnieje możliwość powołania doradców metodycznych w zakresie nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych. Zgodnie z Ustawą o Systemie Oświaty, podmiotem odpowiedzialnym za zorganizowanie i prowadzenie, stosownie do potrzeb, doradztwa metodycznego dla nauczycieli języków mniejszościowych oraz języka regionalnego są wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli, prowadzone przez samorząd województwa. W roku 2009 opiekę metodyczną nad szkołami dla mniejszości sprawowało pięciu nauczycieli konsultantów oraz 12 doradców metodycznych specjalizujących się we wszystkich językach mniejszości lub regionalnych. Jednakże Komitet Ekspertów

⁶⁷ Patrz np. Drugi Raport Komisji Ekspertów dla Chorwacji, ECRML 2005 (3), paragraf 100; Drugi Raport Komisji Ekspertów dla Republiki Słowacji, ECRML 2009 (6), paragraf 322.

zauważa, że tego typu doradztwo metodyczne nie zapewnia podstawowego i dalszego szkolenia nauczycieli niezbędnego do nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych na różnych poziomach szkolnictwa.

403. Jeżeli chodzi o język litewski, Komitet Ekspertów została poinformowana podczas wizyty na miejscu o tym, że istnieje kilka dobrze funkcjonujących ośrodków szkoleniowych dla nauczycieli współpracujących z podobnymi ośrodkami z Litwy.

404. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za spełnione na chwilę obecną. Niemniej jednak Komisja zaleca polskim władzom zapewnienie świadczenia podstawowych i dalszych szkoleń nauczycieli niezbędnych do nauczania w języku litewskim na poziomach szkolnictwa przedszkolnego, podstawowego i średniego w przyszłości.

i ustanowić organ lub organy nadzorcze odpowiedzialne za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych oraz za sporządzanie okresowych raportów na temat wysuniętych przez nie wniosków, które będą przekazywane do wiadomości publicznej.

405. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, sprawowanie nadzoru na prawidłowością organizowania procesu nauczania języków mniejszościowych oraz regionalnych w należy do kompetencji wojewódzkich kuratorów oświaty. Jednakże nie istnieją żadne informacje wskazujące na to, że kuratorzy nadzorują podjęte działania i osiągnięte postępy w procesie ustanawiania lub rozwijania nauczania w języku litewskim lub sporządzają publicznie dostępne raporty okresowe. Podczas wizyty na miejscu polskie władze stwierdziły, że raport z realizacji postanowień Ustawy o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych sporządzany jest co dwa lata przez Ministra właściwego do spraw mniejszości religijnych, narodowych i etnicznych. Jednakże raport ten poświęcony jest ogólnym kwestiom ochrony praw mniejszości i nie obejmuje tematyki nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych.

406. W świetle powyższego, Komitet Ekspertów podkreśla,⁶⁸ że niniejsze zobowiązania wymaga powołania niezależnego organu nadzorującego proces nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych. Organem tym może zostać istniejący organ dotychczas nadzorujący podjęte działania i osiągnięte postępy w procesie ustanawiania lub rozwijania nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych oraz sporządzający publicznie dostępne raporty okresowe.

407. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za niespełnione. Komisja zaleca polskim władzom ustanowienie organu nadzorczego odpowiedzialnego za monitorowanie podjętych działań i osiągniętych postępów w procesie ustanawiania lub rozwijania nauczania w języku litewskim oraz sporządzanie publicznie dostępnych raportów okresowych.

Ustęp 2

Jeśli chodzi o szkolnictwo i w odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba użytkowników języka regionalnego lub mniejszościowego to uzasadnia, umożliwiać, zachęcać i zapewniać nauczanie w języku regionalnym lub mniejszościowym lub nauczanie tego języka na wszystkich odpowiednich poziomach nauczania.

408. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, ramy prawne regulujące nauczanie w językach regionalnych lub mniejszościowych (zob. postanowienia Artykułu 8.1.ai – d.iii powyżej) mają zastosowanie również poza obszarami, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie obecne. Jednakże Komitet Ekspertów nie otrzymała żadnych konkretnych informacji dotyczących wdrażania tego zobowiązania dla języka litewskiego.

409. Komitet Ekspertów nie jest upoważniona do wydania opinii o spełnieniu lub niespełnieniu tego zobowiązania. Komisja zwraca się do polskich władz z prośbą o dostarczenie szczegółowych informacji w następnym raporcie okresowym.

---

⁶⁸ Patrz np. Pierwszy Raport Komisji Ekspertów dla Wielkiej Brytanii, ECRML (2004) 1, paragraf 131.

Artykuł 9 – Władze sądowicze

Ustęp 2

Strony zobowiązują się:

- a nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych sporządzonych wewnątrz Państwa wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym; lub*

410. Zgodnie z treścią wstępnego raportu okresowego, Ustawa o Języku Polskim (Artykuł 2.2) nie narusza praw społeczności posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, a ważność dokumentów prawnych sporządzonych w takich językach nie jest podważana.

411. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za spełnione.

Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne

Ustęp 2

W stosunku do władz regionalnych lub lokalnych, na których terytorium liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi uzasadnia niżej wymienione działania, Strony zobowiązują się zezwolić lub zachęcać do:

...

- b umożliwienia składania przez osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi wniosków ustnych lub pisemnych w tych językach;*

412. Ustawa o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz Językach Regionalnych zezwala na używanie języków regionalnych i mniejszościowych w kontaktach z władzami gminy, w których liczebność danej mniejszości, zgodnie ze spisem ludności, wynosi przynajmniej 20%. Osoby posługujące się językami mniejszościowymi mogą zwracać się do władz gminy, ustnie lub pisemnie, w ich własnym języku oraz, na wyraźną prośbę, otrzymywać ustną lub pisemną odpowiedź w tymże języku, pod warunkiem, że postępowanie apelacyjne odbywa się w Polsce. Warunkiem wstępnym do używania języków regionalnych lub mniejszościowych w kontaktach z władzami gminnymi jest ich uprzednie zgłoszenie jako "języka pomocniczego" danej gminy, na podstawie wniosku złożonego przez władze lokalne. Jakkolwiek, nie jest prawnie dozwolone, aby użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych składali ustne lub pisemne wnioski w ich językach do powiatów (władze lokalne) i województw (władze regionalne), zgodnie z Artykułem 10.2 dotyczącym "władz lokalnych i regionalnych."

413. Komitet Ekspertów zauważa, że ograniczenie możliwości składania ustnych i pisemnych wniosków w językach regionalnych i mniejszościowych dla osób posługujących się nimi w gminach, w których 20% populacji przynależy do mniejszości, jest równoznaczne z ograniczeniem terytorialnym, sprzecznym z Kartą. Ponadto, próg 20% jest zbyt wysoki, jako że liczba ludności wystarczająca, aby uzasadnić zastosowanie środków ochronnych w ramach Karty jest zwykle niższa.

414. Język litewski został uznany za "język pomocniczy" w Puńsku/Punskas, w jedynej gminie, w której przekroczony został próg 20%. Jakkolwiek, w powiecie sejneńskim ani w województwie podlaskim nie można używać w kontaktach z władzami języka litewskiego. W dwóch gminach w powiecie sejneńskim województwa podlaskiego, mniejszość litewska stanowi kolejno 19% i 8% populacji. Próg sprawia, że język litewski nie jest chroniony w dwóch gminach, zwyczajowo zamieszkałych przez osoby posługujące się językiem litewskim, mimo, że ich liczba jest wystarczająca w kontekście powyższego zobowiązania.

415. Biorąc pod uwagę problemy formalne i praktyczne spowodowane przez ustanowienie progu, Komitet Ekspertów uznaje, że Artykuł 10.2b odnosi się również do tych władz lokalnych i regionalnych, na których terytoriach liczba użytkowników języków regionalnych i mniejszościowych nie stanowi 20% ale stanowi liczbę wystarczającą w kontekście tego zobowiązania. Zastosowanie niniejszego postanowienia zakłada, że władze polskie stworzą prawne możliwości składania ustnych i pisemnych

wniosków dla osób posługujących się językami regionalnymi i mniejszościowymi w ich językach również do władz powiatowych i wojewódzkich i ponownie rozważą 20% próg.⁶⁹

416. Komitet Ekspertów Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie. za niespełnione.

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do określenia, we współpracy z osobami posługującymi się językiem litewskim, na jakich obszarach zamieszkują zwyczajowo użytkownicy języka litewskiego w liczbie wystarczającej na potrzeby niniejszego zobowiązania, wprowadzonego w Polsce na mocy Artykułu 10.2b , we wszystkich przypadkach nie spełniający wymaganego 20% progu, i objęcia Artykułem 10.2b odpowiednich władz lokalnych i regionalnych. Co więcej, Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do stworzenia podstaw prawnych wymaganych dla osób posługujących się językami regionalnymi i mniejszościowymi do składania ustnych lub pisemnych wniosków w ich językach, również do władz powiatowych i wojewódzkich, w jednostkach terytorialnych zamieszkałych przez wystarczającą liczbę użytkowników języka.

g b postugiwania się lub przyjęcia, w razie konieczności w połączeniu z nazwą istniejącą w języku lub językach oficjalnych, tradycyjnych i poprawnych form dla nazw miejscowości w językach regionalnych mniejszościowych.

417. Ustawa o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz Językach Regionalnych zezwala na posługiwanie się i przyjęcie, w połączeniu z nazwą polską, tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowości, nazw fizjograficznych i ulic w językach regionalnych i mniejszościowych w gminach, w których liczba osób należących do danej mniejszości lub grupy języków kaszubskich stanowi, według spisu ludności, 20% populacji. Warunkiem wstępnym do przyjęcia nazw topograficznych w językach regionalnych lub mniejszościowych jest wniosek złożony przez władze lokalne. Wnioski takie poddawane są ocenie danego wojewody i Komisji ds. Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych. W gminach, w których mniejszość nie przekracza progu 20%, władze lokalne mogą zdecydować o wstrzymaniu konsultacji na temat przyjęcia dodatkowych nazw miejscowości w języku regionalnym lub mniejszościowym. W takim przypadku, używanie dodatkowych miast miejscowości może ograniczać się do pewnych części gmin (wsi), w których, w wyniku głosowania, pomysł został poparty większością głosów. Zgodnie z Artykułem 10.2 dotyczącym "władz lokalnych i regionalnych", polskie prawodawstwo nie zezwala powiatom i województwom na przyjmowanie nazw miejscowości w językach regionalnych i mniejszościowych

418. Komitet Ekspertów zauważa, że ograniczenie możliwości przyjmowania nazw miejscowości w językach regionalnych i mniejszościowych dla osób posługujących się nimi, w gminach gdzie 20% populacji należy do mniejszości, jest równoznaczne z ograniczeniem terytorialnym, sprzecznym z Kartą. Ponadto, próg 20% w wielu przypadkach zdaje się być zbyt wysoki jako, że przyjęcie dodatkowych nazw miejscowości jest relatywnie łatwym środkiem promocyjnym, posiadającym wyraźnie pozytywny wpływ na prestiż i świadomość publiczną języka regionalnego lub mniejszościowego. Komitet Ekspertów zachęca tym samym władze polskie do przyjęcia elastycznego podejścia w odniesieniu do nazw miejscowości w językach regionalnych i mniejszościowych⁷⁰

419. Nazwy miejscowości w języku litewskim, z wyłączeniem nazw ulic i innych nazw topograficznych, zostały do tej pory wprowadzone w Puńsku/Punskas, gdzie przekroczony został próg 20%. Powiat sejneński ani województwo podlaskie nie mogą przyjąć nazw litewskich. Zgodnie z ustępem 411, istnieją jeszcze dwie gminy, w których mniejszość litewska stanowi kolejno 19% i 8% populacji. W żadnej z nich, władze nie zdecydowały się do tej pory na konsultację dotyczącą wprowadzenia dodatkowych nazw miejscowości. Próg sprawia, że język litewski nie jest chroniony w gminach, zwyczajowo zamieszkałych przez osoby posługujące się językiem litewskim, w których stanowią znaczącą liczbę w kontekście tego zobowiązania. Biorąc pod uwagę problemy formalne i praktyczne spowodowane przez ustanowienie progu, Komitet Ekspertów uznaje, że Artykuł 10.2g odnosi się również do tych władz lokalnych i regionalnych, na których terytoriach liczba użytkowników języków regionalnych i mniejszościowych nie stanowi 20% ale stanowi liczbę wystarczającą w

⁶⁹ Patrz: Pierwsze Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Republiki Słowacji, ECRML (2007) 1, paragraf 592-593 (między innymi o języku polskim jako językiem mniejszościowym w Słowacji.)

⁷⁰ Patrz: Drugie Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Chorwacji, ECRML (2005) 3, paragraph 152.

kontekście niniejszego zobowiązania. Wprowadzenie w życie niniejszych postanowień zakłada, że władze polskie przeżyją 20% próg.⁷¹

420. Komitet Ekspertów uznaje niniejsze zobowiązanie za częściowo spełnione.

Komitet Ekspertów zaleca władzom polskim zezwolić i/lub promować posługiwanie się i przyjmowanie tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowości w języku litewskim również w odniesieniu do tych władz lokalnych i regionalnych, na których terytoriach liczba osób posługujących się językiem litewskim nie osiąga progu 20% ale mimo to stanowi liczbę wystarczającą w kontekście niniejszego zobowiązania.

Ustęp 5

Strony zobowiązują się zezwolić, na podstawie wniosku osób zainteresowanych, na posługiwanie się lub przyjęcie nazwisk w ich brzmieniu w języku regionalnym lub mniejszościowym.

421. Zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym, osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi mogą dokonywać zmiany imion i nazwisk, zgodnie z wymową i pisownią w danym języku, na podstawie Ustawy o Zmianie Imion i Nazwisk oraz Ustawie o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz Językach Regionalnych. Zmiany mogą być dokonywane w księgach urodzeń, zgonów i rejestrach małżeństw oraz uwzględniane są w dokumentach tożsamości. Prawo do posługiwania się imionami i nazwiskami w językach mniejszościowych gwarantuje Deklaracja o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską. W 2009 roku, siedem osób zmieniło swoje imiona i nazwiska na litewskie.

422. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

Artykuł 11 – Media

Ustęp 1

Strony zobowiązują się na rzecz osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, w stosunku do terytoriów, na których językami tymi się mówi, w zależności od sytuacji każdego z tych języków i w takim zakresie, w jakim władze publiczne są bezpośrednio lub pośrednio właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania innej roli w tej sferze oraz, z zastrzeżeniem poszanowania zasady niezależności i autonomii mediów, do:

a   **zakresie, w jakim radio i telewizja spełniają misję służby publicznej:**

...

ii   **zachęcania i/lub ułatwienia utworzenie przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub**

iii   **wydania odpowiednich przepisów zobowiązujących stacje nadawcze do oferowania programów w językach regionalnych lub mniejszościowych;**

423. Przepisy a.ii i a.iii stanowią opcje alternatywne. Ponieważ Polska wybrała opcję a.ii, opcja a.iii nie obowiązuje. Zgodnie z praktyką i w obec sytuacji języka litewskiego, Komitet Ekspertów przeanalizuje *ex officio* tylko opcję a.ii.

424. Zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym, Ustawa o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz Językach Regionalnych przewiduje emitowanie programów informacyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych w ramach swojej misji publicznej. Programy te, emitowane przez regionalne stacje radiowe oraz regionalne oddziały Telewizji Polskiej S.A., muszą być w pełni poświęcone zagadnieniom dotyczącym mniejszości narodowych i być edytowane przez zespół, w którym działają przedstawiciele danej mniejszości.

425. Nie istnieje żadna publiczna stacja radiowa nadająca głównie lub wyłącznie w języku litewskim, zgodnie z wymogiem a.ii. Program w języku litewskim nadawany jest przez stację

⁷¹ Patrz: Pierwsze Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Republiki Słowacji, ECRML (2007) 1, paragraf 592-593 (między innymi o języku polskim jako językiem mniejszościowym w Słowacji.)

regionalną w Białymstoku trzy razy w tygodniu ("Litewski magazyn", 15-30 minut, w sobotnie wieczory o 6.30 rano, co jest niewygodne dla słuchaczy.)

426. Nie istnieje żadnen publiczny kanał telewizyjny nadający głównie lub wyłącznie w języku litewskim, zgodnie z wymogiem a.ii. Telewizja Polska nadaje program lokalny ("Panorama litewska" cztery razy w miesiącu, w niedzielne popołudnia przez siedem minut.) Podczas wizyty na miejscu, przedstawiciele osób posługujących się językiem litewskim skarżyli się, że nadajniki nie obejmują całego terenu zamieszkania mniejszości litewskiej.

427. Polska zobowiązała się do zachęcania i/lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w języku regionalnym lub mniejszościowym. Wprowadzenie w życie tego zobowiązania wymaga pozytywnych działań (oraz funduszy) ze strony władz, aby wspierać i/lub ułatwić utworzenie przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego. Jakkolwiek, Komitet Ekspertów zauważyła, że propozycja nadawania jedynie programów w języku litewskim nie jest wystarczająca aby sprostać temu zobowiązaniu i nie odpowiada sytuacji, w której znajduje się język litewski. Komitet Ekspertów podkreśla ogromne znaczenie mediów elektronicznych, a w szczególności telewizji, w promocji języków mniejszości narodowych i mniejszościowych we współczesnym społeczeństwie dla podniesienia ich społecznego prestiżu.⁷²

428. W świetle zobowiązań, jakie wzięła na siebie Polska, Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione.

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie, aby wspierać i/lub ułatwić stworzenie przynajmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego kanału telewizji publicznej nadających w języku litewskim, których zasięg obejmować będzie terytoria, na których używany jest język litewski.

b ...

ii zachęcania lub ułatwiania regularnego nadawania programów radiowych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

429. Zgodnie z Ustawą o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz Językach Regionalnych, władze publiczne mogą zapewnić dotacje celowe lub podmiotowe, w celu wsparcia programów radiowych prowadzonych przez mniejszości. Jakkolwiek, nie istnieją żadne prywatne programy radiowe w języku litewskim.

430. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca władze polskie do promowania i/lub ułatwiania regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku litewskim.

c ...

ii zachęcania i/lub ułatwiania regularnego nadawania programów telewizyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

431. Nie istnieją żadne prywatne programy telewizyjne nadawane w języku litewskim.

432. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca władze polskie do promowania i/lub ułatwiania regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku litewskim.

d zachęcania lub ułatwiania produkcji i dystrybucji materiałów audiowizualnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

433. Zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym, pomoc państwa (dotacje celowe i podmiotowe) dotyczące materiałów audio jest możliwa na mocy Ustawy o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz Językach Regionalnych. Jakkolwiek, nie istnieją żadne dowody

---

⁷² Patrz: Pierwsze Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Zjednoczonego Królestwa, ECMRL (2004)1, paragraph 263; Drugie Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. republiki Słowackii, ECMRL (2009) 6, paragraph 504; Drugie Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Szwajcarii, ECRML (2004) 6, paragraf 118.

wskazujące, że władze polskie promowały i/lub ułatwiły produkcję i dystrybucję materiałów audio i audiowizualnych w języku litewskim.

434. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca władze polskie do promowania i/lub ułatwiania produkcji i dystrybucji materiałów audio i audiowizualnych w języku litewskim.

e i zachęcania i/lub ułatwienia utworzenie przynajmniej jednej gazety w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

435. Zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym, władze polskie zapewniają wsparcie finansowe dla dwutygodnika "Aušra" oraz dla miesięcznika dla dzieci "Aušrelė". Komitet Ekspertów popiera te inicjatywy, w szczególności magazyn dla dzieci, lecz podkreśla, że "gazeta" zgodnie z niniejszym zobowiązaniem powinna być publikowana przynajmniej raz na tydzień.⁷³

436. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca władze polskie do promowania i ułatwienia stworzenia i/lub utrzymania gazety w języku litewskim wydawanej przynajmniej raz w tygodniu.

f ...

ii wykorzystywania istniejących środków pomocy finansowej również do produkcji audiowizualnej w językach regionalnych i mniejszościowych;

437. Według dostępnych informacji, władze polskie nie użyły jeszcze istniejących środków w celu finansowego wsparcia audiowizualnych produkcji w języku litewskim.

438. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca władze polskie do zastosowania istniejących środków, w celu finansowego wsparcia produkcji audiowizualnych w języku litewskim.

g pomocy w szkoleniu dziennikarzy i innych pracowników mediów postępujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

439. Z informacji zawartych we wstępnym sprawozdaniu okresowym nie wynika jasno jak władze polskie wspierają szkolenie dziennikarzy i innych pracowników mediów używających języków regionalnych lub mniejszościowych.

440. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca władze polskie do wspierania szkolenia dziennikarzy i pozostałych pracowników mediów postępujących się językiem litewskim.

Ustęp 2

Strony zobowiązują się zagwarantować swobodny bezpośredni odbiór programów radia i telewizji, nadawanych z sąsiednich krajów w języku używanym w identycznej lub podobnej formie do języka regionalnego lub mniejszościowego i nie sprzeciwiać się retransmisji programów radia i telewizji z sąsiednich krajów w tym języku. Ponadto zobowiązują się one do zapewnienia, iż nie zostaną wprowadzone ograniczenia swobody wypowiedzi i swobodnego przepływu informacji w prasie wydawanej w języku używanym w formie identycznej lub podobnej do języka regionalnego lub mniejszościowego. Korzystanie z tych swobód, ze względu na to, że wiąże się z obowiązkami i odpowiedzialnością, może być poddane takim wymogom prawnym, uwarunkowaniom, ograniczeniom lub karom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego, ochrony zdrowia lub moralności, ochrony dobrego imienia lub praw innych osób, zapobieżenia ujawnieniu informacji poufnych lub dla zagwarantowania powagi i bezstronności władzy sądowej.

441. Zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym, swobodny odbiór programów z państw sąsiadujących, w języku regionalnym lub mniejszościowym, gwarantuje Ustawa o Radiofonii i Telewizji. Co więcej, prawo do rozpowszechniania i wymiany informacji w języku litewskim został

⁷³ Patrz: Pierwsze Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Serbii, ECMLR (2009) 2, paragraph 267; Drugie Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. republiki Słowackii, ECMLR (2009) 8, paragraph 654.

zagwarantowany na mocy Deklaracji o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską.

442. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

Ustęp 3

Strony zobowiązują się zapewnić, aby interesy osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi były reprezentowane lub brane pod uwagę w organach, które mogą być utworzone zgodnie z prawem i odpowiedzialne za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów.

443. Według wstępnego sprawozdania okresowego, zgodnie z Ustawą o Radiofonii i Telewizji, oddziały polskiego radia i telewizji nadające programy w językach regionalnych lub mniejszościowych biorą pod uwagę kandydatów proponowanych przez organizacje mniejszościowe podczas mianowania rad programowych. Jakkolwiek, żadni przedstawiciele mniejszości litewskiej nie są członkami rady programowej.

444. Jako, że raport krajowy nie dostarcza żadnej informacji dotyczącej kwestii, w jaki inny sposób brane są pod uwagę interesy osób posługujących się językiem litewskim, Komitet Ekspertów nie może uznać zobowiązania za spełnione. Zwraca się do władz polskich o sprecyzowanie, w następnym sprawozdaniu okresowym, czy interesy mniejszości litewskiej są reprezentowane i brane pod uwagę przez rady programowe.

Artykuł 12 – Działalność kulturalna i jej baza materialna

Ustęp 1

W odniesieniu do działalności kulturalnej i jej bazy materialnej- w szczególności bibliotek, wideotek, ośrodków kultury, muzeów, archiwów, uczelni, teatrów, kin, jak również twórczości literackiej i produkcji filmowej, ludowych form twórczości kulturalnej, festiwali i przemysłu produkującego na rzecz kultury, włączając w to m.in. stosowanie nowych technologii- Strony zobowiązują się, na terytorium, na którym takie języki są używane i w zakresie , w jakim władze publiczne są właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania roli w tej dziedzinie, do:

- a popierania form wypowiedzi i innych inicjatyw charakterystycznych dla języków regionalnych lub mniejszościowych oraz roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w tych językach;*

445. Według wstępnego sprawozdania rocznego, zgodnie z Ustawą o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz Językach Regionalnych (Artykuł 18 i 20.2), władze publiczne zobowiązane są do podejmowania odpowiednich środków w celu ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości narodowych. Odnośnie języka litewskiego, zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym, pewne środki zostały przeznaczone na organizację dziecięcego konkursu piosenki (Dainorews), oraz festiwalu i na działalność grupy artystycznej w Domu Litewskim w Sejnach. Jakkolwiek, dla Komitetu Ekspertów pozostaje niejasnym czy działania te otrzymują stałe wsparcie finansowe, ponieważ podczas wizytacji przedstawiciele mniejszości litewskiej narzekali na brak finansowego wsparcia dla organizacji działalności kulturalnej.

446. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za częściowo spełnione. Zachęca władze polskie do popierania tego typu formuły i inicjatywy charakterystycznej dla Litwinów i propagowanie dostępu do prac w języku litewskim.

- b roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;*

447. Z powodu braku informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie wypowiedzieć się na temat tego zobowiązania. Zwraca się do władz polskich o dostarczenie szczegółowych informacji w następnym sprawozdaniu okresowym.

- c troski o dostęp w językach regionalnych lub mniejszościowych do prac tworzonych w innych językach przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;*

448. Z powodu braku informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie wypowiedzieć się na temat tego zobowiązania. Zwraca się do władz polskich o dostarczenie szczegółowych informacji w następnym sprawozdaniu okresowym.

- d** *zapewnienia, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie różnego rodzaju działalności kulturalnej właściwie względniały znajomość i umiejętność posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi oraz znajomość związanej z nimi kultury w inicjatywach, które podejmują lub które wspomagają;*

449. Z powodu braku informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie wypowiedzieć się na temat tego zobowiązania. Zwraca się do władz polskich o dostarczenie szczegółowych informacji w następnym sprawozdaniu okresowym.

- e** *popierania działań mających na celu zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie działalności kulturalnej miały do swojej dyspozycji pracowników z płynną znajomością odpowiedniego języka regionalnego lub mniejszościowego, jak również języka (języków) reszty ludności;*

450. Z powodu braku informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie wypowiedzieć się na temat tego zobowiązania. Zwraca się do władz polskich o dostarczenie szczegółowych informacji w następnym sprawozdaniu okresowym.

- f** *zachęcania do bezpośredniego uczestnictwa reprezentantów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w tworzeniu podstaw materialnych i planowaniu działalności kulturalnej;*

451. Z powodu braku informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie wypowiedzieć się na temat tego zobowiązania. Zwraca się do władz polskich o dostarczenie szczegółowych informacji w następnym sprawozdaniu okresowym.

- g** *zachęcania lub ułatwiania tworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za gromadzenie, przechowywanie i wystawianie lub publikowanie prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych;*

452. Dotychczasowy system dotacji nie gwarantuje długoterminowego funkcjonowania organów zaangażowanych w propagowanie kultury litewskiej. Podczas wizytacji, Komitet Ekspertów został poinformowany o planach stworzenia instytucji odpowiedzialnych za promowanie kultury każdej mniejszości (Instytuty Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz Języka Regionalnego). W kolejnym sprawozdaniu okresowym, Komitet Ekspertów chętnie zapozna się ze szczegółowymi informacjami na temat rozwijania organów i zachęcania władz polskich do organizowania działalności takich instytucji w ścisłej współpracy z osobami posługującymi się językami regionalnymi i mniejszościowymi.

Ustęp 2

W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są zwyczajowo używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym to usprawiedliwia, do udzielenia zezwoleń, popierania lub zapewnienia odpowiedniej działalności kulturalnej i odpowiednich warunków do jej prowadzenia, zgodnie z treścią ustępu poprzedniego.

453. Podczas wizytacji na miejscu, Komitet Ekspertów został poinformowany o projekcie "Kultura+" promującym dziedzictwo polskie. Komitet Ekspertów postrzega projekt jako możliwość promowania dziedzictwa przejawiającego się poprzez języki regionalne lub mniejszościowe i uczynienie ich dostępnymi szerszej rzeszy odbiorców również na terytoriach, gdzie nie są obecne zwyczajowo. Co do sprawozdania okresowego, Komitet Ekspertów nie otrzymał informacji na temat wprowadzenia w życie tego postanowienia i nie jest w stanie orzec o jego spełnieniu. Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich z prośbą o zawarcie odpowiednich informacji w następnym sprawozdaniu okresowym.

Ustęp 3

Przy realizacji polityki kulturalnej za granicą Strony zobowiązują się podejmować odpowiednie działania na rzecz języków regionalnych lub mniejszościowych i kultur, których są one odbiciem.

454. Wstępne sprawozdanie okresowe odnosi się do dwustronnych traktatów zawartych przez Polskę. Jakkolwiek, nie wskazuje czy jakiegokolwiek kroki zostały podjęte w celu wprowadzenia w życie tego zobowiązania. Komitet Ekspertów podkreśla, że zapis ten nie tylko odnosi się do zagranicznej

polityki kulturalnej w odniesieniu do kraju pochodzenia mniejszości, ale w sposób ogólny zobowiązuje władze polskie do uwzględnienia języka litewskiego i kultury, którą reprezentuje w krajach, w których Polska przedstawia swoją kulturę i dziedzictwo.⁷⁴

455. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca władze polskie do uwzględnienia języka litewskiego i kultury, którą reprezentuje w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą.

Artykuł 13 – Życie ekonomiczne i społeczne

Ustęp 1

W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, na całym swoim terytorium, do:

...

b zakazania umieszczania w regulacjach wewnętrznych przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wyłączających lub ograniczających posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, przynajmniej między osobami używającymi tego samego języka;

456. Polskie prawodawstwo nie zawiera zakazu wymaganego przez to zobowiązanie.⁷⁵

457. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca władze polskie do zakazania umieszczania w regulacjach wewnętrznych przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wyłączających lub ograniczających posługiwanie się językiem litewskim, przynajmniej między osobami używającymi tego samego języka;

c przeciwstawiania się praktykom mającym na celu zniechęcanie do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną;

458. Zgodnie z Artykułem 32.2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej "Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny." Jakkolwiek, nie ma informacji o tym jak władze polskie przeciwstawiają się za pomocą konkretnych środków⁷⁶ praktykom mającym na celu zniechęcenie do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną.

459. Komitet Ekspertów nie jest w stanie wypowiedzieć się na temat spełnienia tego zobowiązania. Zwraca się do władz polski o wykazanie, w kolejnym sprawozdaniu okresowym, jak przeciwstawiają się za pomocą konkretnych środków praktykom mającym na celu zniechęcenie do posługiwania się językiem litewskim w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną.

d ułatwiania i/lub zachęcania do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi za pomocą środków innych, niż wymienione w powyższych punktach.

460. Zgodnie z informacjami zawartymi we wstępnym sprawozdaniu okresowym, władze polskie nie ułatwiały ani nie zachęcały do używania języków regionalnych lub mniejszościowych w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną. Komitet Ekspertów podkreśla, że zapis ten przewiduje pozytywne środki i mógłby obejmować, na przykład, ułatwianie i/lub zachęcanie do używania języków regionalnych i mniejszościowych woznakowaniu budynków, na stacjach kolejowych lub lotniskach, używanie dwujęzycznych broszur dla turystów, w muzeach, nagradzanie przedsiębiorstw, które używają języków regionalnych lub mniejszościowych, prowadzą bilingwialną kampanię, etc.⁷⁷

461. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca władze polskie do ułatwiania lub/i promowania posługiwania się językiem litewskim w działalności gospodarczej i ekonomicznej w całym kraju.

⁷⁴ Patrz: przykład Trzecie Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Węgier, ECRML (2007) 5, paragraf 202.

⁷⁵ Patrz: Drugie Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Hiszpanii, ECMRL (2008) 5, paragraf 521; Pierwsze Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Chorwacji, ECMRL (2001) 2, paragraf 105.

⁷⁶ Patrz: Pierwsze Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Chorwacji, ECMRL (2001) 2, paragraf 106.

⁷⁷ Patrz: Pierwsze Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Austrii, ECMRL (2005) 1, paragraf 195; Pierwsze Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Armenii, ECMRL (2006) 2, paragraf 150.

Ustęp 2

W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, w zakresie, w którym władze publiczne są właściwe, na terytorium na którym języki regionalne lub mniejszościowe są używane, i w możliwie największym stopniu, w uzasadnionych granicach, do:

...

- b w sektorach ekonomicznym i społecznym, pozostających pod ich bezpośrednią kontrolą (sector publiczny), organizowania działalności popierającej posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi;*

462. Informacje zawarte we wstępnym sprawozdaniu okresowym dotyczą głównie pracowników władz lokalnych. Jakkolwiek, zobowiązanie to tyczy się przedsiębiorstw publicznych takich jak koleje, transport miejski, dostawcy elektryczności, wody i gazu, służby oczyszczania miasta i sanitarne, przedsiębiorstwa telekomunikacyjne, służby komunalne, obiekty sportowe i rozrywkowe. Z dostępnych informacji wynika, że na tym polu nie zostały zorganizowane żadne działania mające na celu promocję posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

463. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione.

Artykuł 14 – Wymiana graniczna

Strony zobowiązują się do:

- a stosowania istniejących umów dwustronnych i wielostronnych, które je wiążą z państwami, w których ten sam język jest używany w identycznej lub podobnej formie, lub, jeśli jest to konieczne, dążenia do zawarcia takich umów tak, aby ułatwić kontakty między osobami posługującymi się tym samym językiem w państwach, o które tu chodzi, w sferze kultury, oświaty, informacji, szkolenia zawodowego i edukacji ciągłej;*

464. Polska i Litwa zawarły Deklarację o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską (1994), Deklarację o Współpracy w Zakresie Kultury, Oświaty i Nauki (1998) oraz Deklarację o Polsko-litewskim Funduszu Wymiany Młodych Ludzi (2007). Deklaracje te dotyczą, między innymi, promowania kontaktów między osobami posługującymi się językiem litewskim w obydwu krajach w zakresie kultury, oświaty, mediów, szkoleń i edukacji. Dodatkowo, podczas wizytacji na miejscu, przedstawiciele mniejszości litewskiej zwrócili uwagę na dobrą współpracę między centrami szkoleniowymi dla nauczycieli w obydwu krajach.

465. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

- b ułatwiania na korzyść języków regionalnych lub mniejszościowych, i/lub wspierania współpracy przez granice, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi tam, gdzie te same języki są używane w identycznej lub podobnej formie.*

466. Deklaracja o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską zawiera zapisy dotyczące współpracy między władzami miejskimi i innymi jednostkami administracyjnymi i terytorialnymi. Jakkolwiek, nie zostało sprecyzowane w jakim zakresie ma przebiegać współpraca na rzecz języka litewskiego. Komitet Ekspertów zwraca się do władz polskich z prośbą o przedstawienie przykładów praktycznych z wdrożenia w następnym sprawozdaniu okresowym.

2.2.6 Ukraiński

Artykuł 8 – Oświata

Kwestie ogólne

467. Znaczna część osób posługujących się językiem ukraińskim i łemkowskim została w 1947 roku deportowana z zamieszkałych obszarów, głównie na terytoria obecnego województwa warmińsko-mazurskiego, zachodniopomorskiego, dolnośląskiego i lubuskiego. Jako, że znaczna część obydwu grup językowych nadal zamieszkuje te województwa, posługiwanie się językami ukraińskim i łemkowskim jest powszechne, nawet poza zwyczajowym terytorium. Tym samym, Komitet Ekspertów zdecydował się, na mocy Artykułu 8.1, zbadać sytuację języka ukraińskiego zarówno na terytoriach zwyczajowo zamieszkałych przez tę ludność jak i na terenach przesiedleńczych.

468. Zgodnie z informacjami, które Komitet Ekspertów otrzymał podczas wizytacji na miejscu od przedstawicieli kilku mniejszości narodowych, wielu rodziców odnosi wrażenie, że nauczanie w językach regionalnych lub mniejszościowych byłoby uciążliwe i bezproduktywne dla perspektyw edukacyjnych ich dzieci. Komitet Ekspertów uznaje, że istnieje potrzeba podniesienia świadomości zalet nauczania języków regionalnych i mniejszościowych, jak i korzyści płynących z wielojęzyczności.⁷⁸ Zachęca władze polskie do aktywnego promowania języków regionalnych i mniejszościowych wśród rodziców i uczniów.⁷⁹

469. Podczas wizytacji, Komitet Ekspertów został poinformowany przez przedstawicieli kilku mniejszości narodowych, że w zależności od ilości uczniów zapisanych na lekcje języka regionalnego lub mniejszościowego, szkoły otrzymują dodatkowe dotacje wynoszące 20%, lub 150%, kiedy liczba uczniów jest niska (mniej niż 84 uczniów w szkołach podstawowych i mniej niż 42 uczniów w szkołach średnich). Dotacje przyznawane są każdego roku na podstawie wniosków zgłaszanych przez rodziców o nauczanie języków regionalnych lub mniejszościowych. Jakkolwiek, kwota przyznawanych dotacji zależy od ilości uczniów, co zachęca szkoły do ograniczania ilości uczniów uczestniczących w nauczaniu języków regionalnych i mniejszościowych. Dodatkowo, fakt, że wyliczenie dotacji podlega corocznej aktualizacji stwarza ryzyko, że nauczanie języków regionalnych i mniejszościowych nie będzie kontynuowane. Komitet Ekspertów został również poinformowany o sytuacjach, kiedy dotacje przeznaczone na nauczanie języków regionalnych i mniejszościowych używane były przez władze lokalne dla innych celów. W związku z powyższym, Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do udoskonalenia systemu przydziału dotacji na nauczanie języków regionalnych i mniejszościowych, aby zapewnić ciągłość nauczania. Dodatkowo, zachęca władze polskie to regularnego monitorowania sposobu, w jaki władze lokalne dysponują dotacjami przyznawanymi na nauczanie języków regionalnych i mniejszościowych.

Ustęp 1

W sferze oświaty Strony zobowiązują się, w odniesieniu do terytorium, na którym te języki są używane i w zależności od sytuacji każdego z tych języków oraz bez szkody dla nauczania oficjalnego języka (języków), do:

a i udostępniania oświaty przedszkolnej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

470. Zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym, Ustawa o Systemie Oświaty z 1991 oraz rozporządzenie z 2007 roku, wprowadzające ją w życie, stanowią podstawę prawną do nauczania języka regionalnego lub mniejszościowego, również w przedszkolach. Edukację przedszkolną w językach regionalnych lub mniejszościowych może organizować dyrektor przedszkola na wniosek rodziców. Wymagane jest minimum siedmiorga dzieci.

471. Nie istnieją żadne przedszkola, gdzie odbywa się nauczanie języka ukraińskiego. W Przemyślu (województwo podkarpackie) i Bartoszycach otwarto dwujęzyczne (polsko-ukraińskie) przedszkola. Jakkolwiek, Komitet Ekspertów podkreśla, że zgodnie z niniejszym zobowiązaniem edukacja przedszkolna w języku regionalnym i mniejszościowym powinna być dostępna. Oznacza to,

⁷⁸ Patrz: <http://www.unesco.org/en/languages-and-multilingualism>; <http://www.cilt.org.uk>

⁷⁹ Patrz: Czwarte Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Węgier, ECRML (2010) 2, paragraf 68.

że język regionalny lub mniejszościowy powinien stać się językiem nauczania. Organizowanie znacznej części nauczania przedszkolnego w języku regionalnym lub mniejszościowym, jak w przypadku dwóch dwujęzycznych przedszkoli, nie jest wystarczające, ponieważ taki model edukacyjny określa Artykuł 8.1.a.ii, którego Polska nie ratyfikowała. Komitet Ekspertów podkreśla również, że nauczanie przedszkolne w języku regionalnym lub mniejszościowym musi być dostępne bez względu na wcześniejsze wnioski rodziców, ponieważ takowe przewidziane jest jedynie w Artykule 8.1.a.iii, które nie odnosi się do Polski.

472. Wobec zobowiązań podjętych przez Polskę⁸⁰, Komitet Ekspertów uznaje nieniejsze zobowiązanie za niespełnione. Zachęca władze polskie do zorganizowania nauczania przedszkolnego w języku ukraińskim.

b i udostępniania oświaty podstawowej w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

473. Zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym, istnieją podstawy prawne do zapewniania nauczania na poziomie podstawowym w języku regionalnym lub mniejszościowym. Wymagane jest minimum siedmiorga uczniów.

474. Jeżeli chodzi o język ukraiński, istnieją dwie szkoły podstawowe, jedna w Bartoszczach (województwo warmińsko-mazurskie) i jedna w Białym Borze (województwo pomorskie), gdzie nauczanie odbywa się w języku ukraińskim lub w obydwu językach. Co więcej, w Przemyślu (województwo podkarpackie) otwarto dwujęzyczną (polsko-ukraińską) szkołę podstawową. Jakkolwiek, Komitet Ekspertów zauważa, że obecna oferta nauczania w języku ukraińskim w dwóch szkołach podstawowych nie jest wystarczająca wobec ilości osób posługujących się językiem ukraińskim w Polsce. Komitet Ekspertów podkreśla również, że nauczanie na poziomie podstawowym w języku regionalnym lub mniejszościowym musi być dostępne bez względu na wcześniejsze wnioski rodziców, ponieważ takowe przewidziane jest jedynie w Artykule 8.1.b.iv, które nie odnosi się do Polski.

475. Wobec zobowiązania jakie podjęła Polska⁸⁰, Komitet Ekspertów uznaje kwestię za częściowo spełnioną. Zachęca władze polskie to rozszerzenia oferty nauczania na poziomie podstawowym w języku ukraińskim.

c i udostępniania oświaty na poziomie średnim w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

476. Zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym, istnieją podstawy prawne do zapewniania nauczania na poziomie średnim w języku regionalnym lub mniejszościowym. Utworzenie klas złożonych z osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym jest możliwe przy minimum 14 uczniów.

477. Jeżeli chodzi o język ukraiński, na terenach przesiedleńczych, istnieją cztery gimnazja (Bartoszyce, Biały Bór, Górowo Iławieckie, Legnica) i cztery licea (Biały Bór, Górowo Iławieckie, Legnica) oferujące nauczanie w języku ukraińskim lub nauczanie dwujęzyczne. Co więcej, na terenach zwyczajowych, istnieje jedno gimnazjum dwujęzyczne (polsko-ukraińskie) i jedno dwujęzyczne liceum w Przemyślu (województwo podkarpackie.) Komitet Ekspertów podkreśla, że nauczanie na poziomie średnim w języku regionalnym lub mniejszościowym musi być dostępne bez względu na wcześniejsze wnioski rodziców, ponieważ takowe przewidziane jest jedynie w Artykule 8.1.c.iv, które nie odnosi się do Polski. Wobec powyższego, Komitet Ekspertów zauważa, że fakt, że liczba uczniów w klasach z nauczaniem ukraińskiego na poziomie średnim jest dużo niższa niż na poziomie podstawowym (patrz str. 42 sprawozdania okresowego) wynika z obowiązującego progu 14 osób, dwukrotnie wyższego dla nauczania średniego niż podstawowego. Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do przemyślenia 14 osobowego progu.

478. Wobec zobowiązania podjętego przez Polskę⁸⁰, Komitet Ekspertów uznaje je za częściowo spełnione.

---

⁸⁰ Patrz: Pierwsze Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Hiszpanii, ECMRL (2005) 4, paragraf 624-625, 874-875.

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do zapewnienia nauczania w języku ukraińskim na poziomie przedszkolnym, rozszerzenia go na poziomie podstawowym i zagwarantowania ciągłości na poziomie średnim.

d ...

iii zapewnienia w ramach oświaty zawodowej możliwości nauczania odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralnej części programu; lub

479. Według władz polskich, w roku szkolnym 2009/2010 28 uczniów w technikach, 5 uczniów w specjalistycznych szkołach średnich uczyło się języka ukraińskiego. W roku 2010/2011, dziewięciu uczniów uczyło się ukraińskiego w technikach. Jakkolwiek, nauczanie ukraińskiego nie stanowiło integralnej części programu nauczania.

480. Komitet Ekspertów jest zdania, że liczba uczniów jest zbyt niska w porównaniu z ilością osób posługujących się językiem ukraińskim w Polsce. Zgodnie z tym zobowiązaniem, nauka języka ukraińskiego powinna zostać włączona do programu nauczania.

481. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za częściowo spełnione. Zachęca władze polskie to zapewnienia, w obrębie edukacji technicznej i zawodowej, nauczania języka ukraińskiego jako integralnej części programu nauczania.

e ...

ii zapewnienia możliwości studiowania tych języków jako przedmiotów uniwersyteckich lub innych na poziomie wyższym; lub

482. Zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym, w 2008 roku filologię ukraińską studiowało 614 studentów uniwersytetów i innych instytucji szkolnictwa wyższego.

483. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

g podjęcia działań w celu zapewnienia nauczania historii i kultury, która ma swoje odzwierciedlenie w językach regionalnych lub mniejszościowych;

484. Komitet Ekspertów podkreśla, że niniejsze zobowiązanie dotyczy edukacji dla uczniów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi oraz nauczania osób nie posługujących się tymi językami historii i tradycji związanej z językami regionalnymi i mniejszościowymi używanymi na danym terytorium. Zwykle niesie to za sobą uwzględnienie elementów historii i kultury, które odzwierciedlane są w języku regionalnym lub mniejszościowym, w krajowym programie nauczania, lub przynajmniej w programie nauczania dla wszystkich uczniów zamieszkujących w obrębie danego terytorium.⁸¹ Takie nauczanie ma znaczenie w przypadku języka ukraińskiego, biorąc pod uwagę silne uprzedzenia wobec osób posługujących się nim w Polsce.

485. Nowa narodowa Podstawa Programowa (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 23 grudnia 2008) gwarantuje naukę o mniejszościach w Polsce (włącznie z ich kulturą, historią i tradycjami) dla wszystkich uczniów na poziomie średnim (gimnazjum i ponadgimnazjalnym). Jako, że wdrożenie podstawy programowej rozpoczęło się w 2009 roku, jest zbyt wcześnie, żeby móc ocenić jej skuteczność.

486. Komitet Ekspertów nie jest w stanie wypowiedzieć się na temat spełnienia tego zobowiązania. Zwraca się do władz polski o zapewnienie, w kolejnym sprawozdaniu okresowym, szczegółowych informacji na temat sposobu w jaki Nowa Podstawa Programowa zapewnia naukę o historii i kulturze, reprezentowanych przez język ukraiński.

h zapewnienia podstawowych i dalszych szkoleń nauczycieli, niezbędnych dla wdrożenia punktów z ustępów a do g, które zostały przyjęte przez Stronę;

487. Zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym, na podstawie zapisów Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 19 listopada 2009 w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli,

⁸¹ Patrz: Drugie Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Chorwacji, ECMRL (2005) 3, paragraf 100; Drugie Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. republiki Słowacji, ECMRL (2009) 6, paragraf 322.

istnieje możliwość powołania językowych doradców metodycznych na potrzeby nauczania języków regionalnych i mniejszościowych. Zgodnie z Ustawą o Systemie Oświaty, wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli zajmują się, w zależności od potrzeb, organizacją i doradztwem metodologicznym. W 2009 roku, opiekę metodologiczną nad szkołami dla mniejszości sprawowało pięciu konsultantów i dwunastu doradców metodologicznych w zakresie wszystkich języków regionalnych i mniejszościowych. Jakkolwiek, Komitet Ekspertów zauważa, że konsultacja metodologiczna nie stanowi podstawowego i dalszego szkolenia dla nauczycieli wymaganego, aby nauczać w językach regionalnych lub mniejszościowych na różnych poziomach edukacji.

488. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione.

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do zapewnienia podstawowego i dalszego szkolenia nauczycieli wymaganego, aby nauczać w języku ukraińskim na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim oraz nauczania ukraińskiego w szkołach technicznych i zawodowych.

i powołania rady lub rad nadzorczych odpowiedzialnych za kontrole podjętych działań i osiągniętego postępu we wprowadzaniu i rozwijaniu nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych oraz za przygotowanie okresowych raportów o dokonanych ustaleniach, które będą podawane do wiadomości publicznej.

489. Zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym powoływani są komisarze wojewódzcy nadzorujący nauczanie języków regionalnych i mniejszościowych. Jakkolwiek, nie ma żadnych informacji, czy komisarze monitorują podejmowane kroki oraz osiągane postępy w zakresie organizowania i rozwijania nauczania języka ukraińskiego i czy sporządzają raporty okresowe. Władze polski stwierdziły podczas wizytacji, że co dwa lata Minister odpowiedzialny za wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne sporządza raport na temat wdrożenia Ustawy o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych i Językach Regionalnych. Jakkolwiek, raport odnosi się w sposób ogólny do ochrony mniejszości i nie jest poświęcony językom regionalnym i mniejszościowym.

490. Wobec powyższego, Komitet Ekspertów⁸² podkreśla, że zobowiązanie to wymaga powołania oddzielnego organu, który nadzorował będzie nauczanie języków regionalnych i mniejszościowych. Organem tym może stać się istniejąca instytucja, która będzie monitorować podejmowane środki i osiągnięte postępy w nauczaniu języków regionalnych i mniejszościowych i publikować raporty okresowe.

491. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Zachęca władze polskie to powołania organu nadzorującego, którego odpowiedzialnością będzie monitorowanie podejmowanych kroków i osiąganych postępów w organizacji lub rozwijaniu nauczania w języku ukraińskim i sporządzanie raportów okresowych.

Ustęp 2

W sferze oświaty na terytoriach innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi to uzasadnia, do zezwalania, zachęcania lub zapewniania nauczania w języku regionalnym lub mniejszościowym, lub też nauczania o tym języku, odpowiednio na wszystkich poziomach.

492. Zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym, przepisy prawa regulujące nauczanie języków regionalnych i mniejszościowych (patrz Artykuł 8.1.a.i-d.iii) obowiązują również poza terenami gdzie języki regionalne i mniejszościowe używane są zwyczajowo. Zgodnie z powyższym (ust. 464) Komitet Ekspertów zdecydował się zbadać stan edukacji w języku ukraińskim na terytoriach innych niż te gdzie jest on używany zwyczajowo, zgodnie z Artykułem 8.1.

⁸² Patrz: Pierwsze Sprawozdanie Okresowe dot. Zjednoczonego Królestwa, ECMRL (2004) 1, paragraf 131.

Artykuł 9 – Władze sądowe

Ustęp 2

Strony zobowiązują się do:

- a *nie odmawiania uznania, w stosunkach między stronami, ważności dokumentów prawnych sporządzonych w danym kraju, wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym; lub*

493. Zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym, Ustawa o Języku Polskim (Artykuł 2.2.) nie ogranicza praw osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, w tym ważności dokumentów prawnych sporządzonych w tych językach.

494. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby publiczne

Ustęp 2

W stosunku do władz regionalnych lub lokalnych, na których terytorium liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi uzasadnia niżej wymienione działania, Strony zobowiązują się zezwolić lub zachęcić do:

...

- b *umożliwienia składania przez osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi wniosków ustnych lub pisemnych w tych językach;*

495. Ustawa o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz Językach Regionalnych zezwala na posługiwanie się językiem regionalnym lub mniejszościowym w kontaktach z władzami lokalnymi gmin, w których osoby należące do danej mniejszości stanowią, według spisu ludności, przynajmniej 20% populacji. Osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi mogą zwracać się do władz gmin w ich języku, zarówno ustnie jak i pisemnie oraz, na wyraźne życzenie, otrzymywać ustną lub pisemną odpowiedź w tym języku, pod warunkiem, że procedura odwoławcza odbywa się w Polsce. Warunkiem wstępnym dla używania języka regionalnego i mniejszościowego w kontaktach z władzami gmin jest ich uprzednie zgłoszenie jako "język pomocniczy" w danej gminie, na podstawie wniosku wystosowanego przez radę. Jakkolwiek, nie istnieje prawna możliwość, aby użytkownicy języków regionalnych lub mniejszościowych składali ustne lub pisemne wnioski w ich językach do powiatów (władze lokalne) i województw (władze regionalne), zgodnie z Artykułem 10.2 dotyczącym "władz lokalnych i regionalnych."

496. Komitet Ekspertów zauważa, że ograniczenie możliwości składania ustnych i pisemnych wniosków w językach regionalnych i mniejszościowych dla osób posługujących się nimi, w gminach gdzie 20% populacji należy do mniejszości jest równoznaczne z ograniczeniem terytorialnym, sprzecznym z Kartą. Ponadto, próg 20% każdorazowo okazuje się zbyt wysoki, jako, że pozbawia język ukraiński ochrony zgodnie z Artykułem 10.2b, w sytuacji, gdy liczba osób posługujących się nim jest niższa niż 20%.

497. Zgodnie ze spisem ludności, największy odsetek Ukraińców zamieszkuje gminy Komańcza (10%), Stubno (8%) i Zagórz (3%) w województwie podkarpackim. Ukraiński został uznany w tych gminach za "język pomocniczy". Język ukraiński nie może być używany w kontaktach z powiatami sanockim i przemyskim, ani województwem podkarpackim. Próg pozbawia język ukraiński ochrony na terenach, zamieszkiwanych zwyczajowo przez osoby posługujące się nim, na których ich liczba jest wystarczająca w kontekście niniejszego zobowiązania.

498. Biorąc pod uwagę problemy formalne i praktyczne spowodowane przez ustanowienie progu, Komitet Ekspertów uznaje, że Artykuł 10.2b odnosi się również do tych władz lokalnych i regionalnych, na których terytoriach liczba użytkowników języków regionalnych i mniejszościowych nie stanowi 20% ale stanowi liczbę wystarczającą w kontekście niniejszego zobowiązania. Zastosowanie niniejszego postanowienia zakłada, że władze polskie stworzą prawne możliwości składania ustnych i

pisemnych wniosków dla osób posługujących się językami regionalnymi i mniejszościowymi w ich językach również do władz powiatowych i wojewódzkich i ponownie rozważą 20% próg.⁸³

499. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione.

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do określenia, we współpracy z osobami posługującymi się językiem ukraińskim, na jakich obszarach zamieszkują zwyczajowo użytkownicy ukraińskiego w liczbie wystarczającej w kontekście niniejszego zobowiązania wprowadzonego w Polsce na mocy Artykułu 10.2b, we wszystkich przypadkach nie spełniających wymaganego 20% progu, i objęcia Artykułem 10.2b odpowiednich władz lokalnych i regionalnych. Co więcej, Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do stworzenia podstaw prawnych wymaganych dla osób posługujących się językami regionalnymi i mniejszościowymi do składania ustnych lub pisemnych wniosków w ich językach, również do władz powiatowych i wojewódzkich, w jednostkach terytorialnych zamieszkałych przez wystarczającą liczbę użytkowników języka.

g b postugiwania się lub przyjęcia, w razie konieczności w połączeniu z nazwą istniejącą w języku lub językach oficjalnych, tradycyjnych i poprawnych form dla nazw miejscowości w językach regionalnych mniejszościowych.

500. Ustawa o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz Językach Regionalnych zezwala na posługiwanie się i przyjęcie, w połączeniu z nazwą polską, tradycyjnych i poprawnych form nazw miejsc, nazw fizjograficznych i ulic w językach regionalnych i mniejszościowych w gminach, w których liczba osób należących do danej mniejszości lub grupy języków kaszubskich stanowi, zgodnie ze spisem ludności 20% populacji. Warunkiem wstępnym do przyjęcia nazw topograficznych w językach regionalnych lub mniejszościowych jest wniosek złożony przez władze lokalne. Wnioski takie poddawane są ocenie danego wojewody i Komisji ds. Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych. W gminach, w których mniejszość nie przekracza progu 20%, władze lokalne mogą zdecydować o wstrzymaniu konsultacji na temat przyjęcia dodatkowych nazw miejscowości w języku regionalnym lub mniejszościowym. W takim przypadku, używanie dodatkowych miast miejscowości może ograniczać się do pewnych części gmin (wsi), w których w wyniku głosowania pomysł został poparty większością głosów. Polskie prawodawstwo nie zezwala powiatom i województwom na przyjmowanie nazw miejscowości w językach regionalnych i mniejszościowych, zgodnie z Artykułem 10.2 dotyczącym "władz lokalnych i regionalnych."

501. Komitet Ekspertów zauważa, że ograniczenie możliwości przyjmowania nazw miejscowości w językach regionalnych i mniejszościowych dla osób posługujących się nimi, w gminach gdzie 20% populacji należy do mniejszości jest równoznaczne z ograniczeniem terytorialnym, sprzecznym z Kartą. Ponadto, próg 20% w wielu przypadkach zdaje się być w tym kontekście zbyt wysoki jako, że przyjęcie dodatkowych nazw miejscowości jest relatywnie łatwym środkiem promocyjnym, posiadającym wyraźnie pozytywny wpływ na prestiż i świadomość publiczną języka regionalnego lub mniejszościowego. Komitet Ekspertów zachęca tym samym władze polskie do przyjęcia elastycznego podejścia w odniesieniu do nazw miejscowości w językach regionalnych i mniejszościowych⁸⁴

502. Nie istnieje żadna gmina, w której władze lokalne zdecydowały się na konsultację w sprawie wprowadzenia dodatkowych nazw miejscowości w języku ukraińskim. Nazwy w języku ukraińskim nie mogą być przyjęte w powiatach sanockim i przemyskim, ani województwie podkarpackim. Próg pozbawia język ukraiński ochrony na terenach, zamieszkiwanych zwyczajowo przez osoby posługujące się nim, na których stanowią oni znaczącą liczbę w kontekście niniejszego zobowiązania. Biorąc pod uwagę problemy formalne i praktyczne spowodowane przez ustanowienie progu, Komitet Ekspertów uznaje, że Artykuł 10.2g odnosi się również do tych władz lokalnych i regionalnych, na których terytoriach liczba użytkowników języków regionalnych i mniejszościowych nie stanowi 20% ale stanowi liczbę wystarczającą na potrzeby niniejszego zobowiązania. Wprowadzenie w życie niniejszych postanowień zakłada, że władze polskie przemyślą 20% próg.⁸⁵

503. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione.

⁸³ Patrz: Pierwsze Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Republiki Słowacji, ECRML (2007) 1, paragraf 592-593 (między innymi o języku polskim jako językiem mniejszościowym w Słowacji.)

⁸⁴ Patrz: Drugie Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Chorwacji, ECRML (2005) 3, paragraf 152.

⁸⁵ Patrz: Pierwsze Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dot. Republiki Słowacji, ECRML (2007) 1, paragraf 592-593 (między innymi o języku polskim jako językiem mniejszościowym w Słowacji.)

Komitet Ekspertów zaleca władzom polskim zezwolić i/lub promować posługiwanie się i przyjmowanie tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowości w języku ukraińskim również w odniesieniu do tych władz lokalnych i regionalnych, na których terytoriach liczba osób posługujących się językiem ukraińskim nie osiąga progu 20%, ale mimo to stanowi liczbę wystarczającą w kontekście niniejszego zobowiązania.

Ustęp 5

Strony zobowiązują się zezwolić, na podstawie wniosku osób zainteresowanych, na posługiwanie się lub przyjęcie nazwisk w ich brzmieniu w języku regionalnym lub mniejszościowym.

504. Zgodnie ze wstępnym sprawozdaniem okresowym, osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi mogą dokonywać zmiany imion i nazwisk zgodnie z wymową i pisownią w danym języku na podstawie Ustawy o Zmianie Imion i Nazwisk oraz Ustawie o Mniejszościach Narodowych i Etnicznych oraz Językach Regionalnych. Zmiany mogą być dokonywane w księgach urodzeń, zgonów oraz rejestrach małżeństw oraz uwzględniane są w dokumentach tożsamości. Imiona i nazwiska osób, posługujących się alfabetem innym niż łaciński podlegają transliteracji. Rozporządzenie precyzuje metodę transliteracji między innymi dla języka ukraińskiego. Prawo do posługiwania się imionami i nazwiskami w języku mniejszościowym gwarantuje Deklaracja o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą. W 2009 roku, jedna osoba zmieniła swoje imię i nazwisko na ukraińskie.

505. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za spełnione.

Artykuł 11 – Media

Ustęp 1

Strony zobowiązują się, na potrzeby użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych na terytorium, na którym używa się tych języków, zgodnie z sytuacją, w jakiej znajduje się każdy z tych języków, w stopniu, w którym władze publiczne, bezpośrednio lub pośrednio, sprawują władzę w tej dziedzinie lub odgrywają w niej rolę oraz z należytym poszanowaniem zasady niezależności i autonomii mediów:

a w stopniu, w którym radio i telewizja spełniają misję publiczną:

...

ii że zachęcą do utworzenia lub ułatwią utworzenie co najmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

iii że wydadzą odpowiedni przepis przewidujący, by nadawcy oferowali programy w językach regionalnych lub mniejszościowych;

506. Postanowienia a.ii oraz a.iii są opcjonalne. Jako że Polska dokonała wyboru opcji a.ii, opcja a.iii staje się zbędna. Zgodnie z tą praktyką oraz w świetle sytuacji, w jakiej znajduje się język ukraiński, Komitet Ekspertów dokona analizy *ex officio* wyłącznie opcji a.ii.

507. Zgodnie z wstępnym raportem okresowym, ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym przewiduje nadawanie programów informacyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych w zakresie wypełniania misji publicznej. Programy te, nadawane przez regionalne stacje radiowe i lokalne ośrodki Telewizji Polskiej S.A., muszą być w pełni poświęcone kwestiom związanym z mniejszościami narodowymi, a ich zespół redakcyjny musi składać się z przedstawicieli danej mniejszości.

508. Nie istnieje publiczna stacja radiowa, który nadawałby głównie lub wyłącznie w języku ukraińskim, co przewiduje postanowienie a.ii. Jednakże w języku ukraińskim nadawanych jest kilka regionalnych programów radiowych. „Ukraińska Dumka” (trzy razy w tygodniu, 15-30 minut), „Skrynia” (141 godzin, w każdy czwartek, 40-55 minut), „Wiadomości dla Ukraińców” (od poniedziałku do czwartku, 30 minut), „Z Karpaccich” (w pierwszą i trzecią niedzielę miesiąca wieczorem) oraz „Na wschód od zachodu”.

509. Nie istnieje publiczny kanał telewizyjny, który nadawałby głównie lub wyłącznie w języku ukraińskim, co jest wymagane postanowieniem a.ii. Zamiast tego, Telewizja Polska nadaje regionalny program „Przegląd Ukraiński” (cztery razy w miesiącu, w niedzielne poranki). Dodatkowo, Telewizja Polska INFO nadaje program „Telenowyny” przez dwanaście minut miesięcznie. W trakcie wizytacji na miejscu, przedstawiciele użytkowników języka ukraińskiego wskazali na problemy związane z ciągłością nadawania programów, a także na zmiany przedziału czasowego przydzielonego na nadawanie tych programów.

510. Polska zobowiązała się, że zachęci do utworzenia lub ułatwi utworzenie co najmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego nadających w językach regionalnych lub mniejszościowych. Wdrożenie niniejszego przedsięwzięcia wymaga podjęcia pozytywnego działania (w tym, w razie potrzeby, finansowania) ze strony władz, celem zachęcenia i/lub ułatwienia stworzenia co najmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego. Jednakże, Komitet Ekspertów zauważa, że istniejąca oferta programów nadawanych w języku ukraińskim jest niewystarczająca do spełnienia wymogów przedsięwzięcia i nie odpowiada rzeczywistej sytuacji języka ukraińskiego. Komitet Ekspertów podkreśla ogromną rolę mediów elektronicznych, zwłaszcza telewizji, w propagowaniu języków regionalnych i mniejszościowych w nowoczesnych społeczeństwach i w budowaniu społecznego prestiżu tych języków.⁸⁶

511. W świetle zobowiązania, którego stroną jest Polska, Komitet Ekspertów uznaje, że zobowiązanie to nie zostało spełnione.

Komitet Ekspertów zachęca władze polskie do zachęcania do utworzenia i ułatwienia utworzenia co najmniej jednej publicznej stacji radiowej i jednego publicznego kanału telewizyjnego, nadawanych w języku ukraińskim, którego zasięg obejmuje terytoria, na których mówi się w języku ukraińskim.

b ...

ii że zachęcą do regularnego nadawania lub ułatwią regularne nadawanie programów radiowych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

512. Zgodnie z ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym, władze publiczne mogą przydzielić subwencje ukierunkowane na wspieranie tworzenia programów radiowych przez mniejszości. Jednakże, nie istnieją żadne prywatne stacje radiowe nadające w języku ukraińskim.

513. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca polskie władze do zachęcania do regularnego nadawania lub ułatwienia regularnego nadawania prywatnych programów radiowych w języku ukraińskim.

c ...

ii że zachęcą do regularnego nadawania lub ułatwią regularne nadawanie programów telewizyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

514. Nie istnieją żadne prywatne stacje telewizyjne nadające w języku ukraińskim.

515. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca polskie władze do zachęcania do regularnego nadawania oraz ułatwiania regularnego nadawania prywatnych programów telewizyjnych w języku ukraińskim.

d że zachęcą do produkcji i dystrybucji utworów dźwiękowych i audiowizualnych w językach regionalnych lub mniejszościowych lub ułatwią taką produkcję i dystrybucję

516. Według wstępnego raportu okresowego, pomoc państwa (subwencje ukierunkowane lub dotacje dla określonych użytkowników) w zakresie dzieł audio jest możliwa na podstawie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym. Jednakże brak jest przesłanek

⁸⁶ Patrz Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Wielkiej Brytanii, ECRML (2004) 1, ustęp 263; Drugi Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Republiki Słowacji, ECRML (2009) 6, ustęp 504; Drugi Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Szwajcarii, ECRML (2004) 6, ustęp 118

wskazujących na to, że polskie władze zachęcają i/lub ułatwiają produkcję i dystrybucję dzieł audio i audiowizualnych w języku ukraińskim.

517. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca polskie władze do zachęcania/ułatwiania produkcji i dystrybucji dzieł audio i audiowizualnych w języku ukraińskim.

e i że zachęcą do utworzenia lub ułatwią utworzenie lub utrzymanie co najmniej jednej gazety w językach regionalnych lub mniejszościowych

518. Zgodnie ze wstępnym raportem okresowym, władze polskie wspierają finansowo tygodnik „Nasze Słowo”, który w całości drukowany jest w języku ukraińskim.

519. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za spełnione.

f ...

ii że zastosują istniejące środki pomocy finansowej także w odniesieniu do produkcji audiowizualnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

520. Zgodnie z dostępnymi informacjami, polskie władze nie stosują istniejących środków pomocy finansowej także w odniesieniu do produkcji audiowizualnych w języku ukraińskim.

521. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca polskie władze do stosowania istniejących środków pomocy finansowej także w odniesieniu do produkcji audiowizualnych w języku ukraińskim.

g że będą wspierały szkolenie dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

522. Z informacji zawartych we wstępnym raporcie okresowym nie wynika jasno, że władze polskie wspierają szkolenie dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

523. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca polskie władze do wspierania szkolenia dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językiem ukraińskim.

Ustęp 2

Strony zobowiązują się, że zagwarantują wolność bezpośredniego odbioru transmisji radiowych i telewizyjnych z państw sąsiednich w języku stosowanym w formie identycznej lub podobnej do języka regionalnego lub mniejszościowego i nie będą sprzeciwiały się retransmisjom audycji radiowych i telewizyjnych w takim języku z państw sąsiednich. Ponadto Strony zobowiązują się, że zapewnią, by nie nakładano żadnych ograniczeń na swobodę wypowiedzi i swobodny przepływ informacji w mediach drukowanych w języku stosowanym w formie identycznej lub podobnej do języka regionalnego lub mniejszościowego. Ponieważ korzystanie z wyżej wymienionych wolności pociąga za sobą obowiązki, może podlegać ono takim wymaganiom formalnym, warunkom, ograniczeniom lub karom, które przewiduje prawo i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym, leżą w interesie bezpieczeństwa narodowego, integralności terytorialnej bądź bezpieczeństwa publicznego, ze względu na konieczność zapobieżenia niepokojom lub przestępczości, ochronie zdrowia i moralności, ochronie reputacji i praw innych osób, zapobieganiu ujawniania informacji otrzymanych jako poufne, lub utrzymaniu autorytetu i bezstronności sądownictwa.

524. Według wstępnego raportu okresowego, wolność bezpośredniego odbioru transmisji z państw sąsiednich w języku regionalnym lub mniejszościowym jest zagwarantowana ustawą o radiofonii i telewizji. Co więcej, prawo do rozpowszechniania i wymiany informacji w języku ukraińskim zostało zagwarantowane Traktatem o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy, podpisanym przez Polskę i Ukrainę.

525. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za spełnione.

Ustęp 3

Strony zobowiązują się do zapewnienia, by interesy użytkowników języków regionalnych lub mniejszościowych były reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów.

526. Ze wstępnego raportu okresowego wynika, że zgodnie z ustawą o radiofonii i telewizji, publiczne ośrodki radia i telewizji nadające programy w językach regionalnych lub mniejszościowych biorą pod uwagę kandydatury proponowane przez organizacje mniejszościowe przy desygnowaniu członków rad programowych. Dwóch przedstawicieli mniejszości ukraińskiej jest członkami rad programowych.

527. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za spełnione.

Artykuł 12 – Działania kulturalne i obiekty kultury

Ustęp 1

W odniesieniu do działań i obiektów kulturalnych – a w szczególności bibliotek, bibliotek wideo, ośrodków kulturalnych, muzeów, archiwów, stowarzyszeń, teatrów i kin, jak również dzieł literackich i filmowych, powszechnych form ekspresji kulturalnej, festiwali i organizacji kulturalnych, włączając między innymi zastosowanie nowych technologii – Strony zobowiązują się, na terytoriach, na których takie języki są używane, i w stopniu, w jakim władze publiczne są kompetentne, posiadają prawo lub odgrywają rolę w tej dziedzinie:

a popierać formy wyrazu i inicjatywy właściwe językom regionalnym lub mniejszościowym i promować różne formy dostępu do dzieł tworzonych w tych językach;

528. Wstępny raport okresowy mówi, że zgodnie z ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym (art. 18 i 20) organy władzy publicznej są obowiązane podejmować odpowiednie środki w celu wspierania działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości.

529. Aby stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione, Komitet Ekspertów potrzebuje większej ilości informacji na temat tego, w jaki sposób polskie władze zachęcają do ochrony, zachowania i rozwoju typowo ukraińskich form ekspresji i inicjatyw związanych z tym językiem oraz wspierają różne środki dostępu do dzieł tworzonych w języku ukraińskim. Komitet Ekspertów zwraca się z prośbą do władz polskich, o udostępnienie powyżej wspomnianych informacji w następnym raporcie okresowym.

b wspierać różne formy dostępu w innych językach do dzieł tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych poprzez wspomaganie i rozwijanie działań w zakresie przekładu, dubbingu, postsynchronizacji i napisów dialogowych;

530. Ze względu na brak szczegółowych informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Zwraca się więc z prośbą do władz polskich, o udostępnienie powyżej wspomnianych informacji w następnym raporcie okresowym.

c wspierać dostęp w językach regionalnych lub mniejszościowych do dzieł tworzonych w innych językach poprzez wspomaganie i rozwijanie działań w zakresie przekładu, dubbingu, postsynchronizacji i napisów dialogowych;

531. Ze względu na brak szczegółowych informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Zwraca się więc z prośbą do władz polskich, o udostępnienie powyżej wspomnianych informacji w następnym raporcie okresowym.

d zapewniać, by organy odpowiedzialne za organizację i popieranie różnych rodzajów działań kulturalnych uwzględniały w odpowiednim wymiarze wykorzystanie znajomości i użytkownika regionalnych lub mniejszościowych języków i kultur w przedsięwzięciach, które są przez nie inicjowane lub którym udzielają one wsparcia;

532. Ze względu na brak szczegółowych informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Zwraca się więc z prośbą do władz polskich, o udostępnienie powyżej wspomnianych informacji w następnym raporcie okresowym.

e promować rozwiązania zapewniające, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość odpowiedniego języka regionalnego lub mniejszościowego, jak również języka (języków) pozostałej części ludności;

533. Ze względu na brak szczegółowych informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Zwraca się więc z prośbą do władz polskich, o udostępnienie powyżej wspomnianych informacji w następnym raporcie okresowym.

f zachęcać do bezpośredniego udziału przedstawicieli użytkowników danego języka regionalnego lub mniejszościowego podczas tworzenia obiektów i planowania działań kulturalnych;

534. Ze względu na brak szczegółowych informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Zwraca się więc z prośbą do władz polskich, o udostępnienie powyżej wspomnianych informacji w następnym raporcie okresowym.

g popierać lub ułatwiać tworzenie instytucji odpowiedzialnych za gromadzenie, przechowywanie kopii i prezentację lub publikację dzieł powstałych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

535. Obecny system dotacji nie gwarantuje długotrwałego funkcjonowania podmiotów odpowiedzialnych za promocję kultury ukraińskiej. W trakcie wizyty na miejscu, przedstawiciele Komitetu Ekspertów zostali poinformowani o planach utworzenia instytucji odpowiedzialnych za promocję kultury każdej mniejszości (Instytuty Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz Języka Regionalnego). Komitet Ekspertów oczekuje bardziej szczegółowych informacji na temat rozwoju działalności tych organów w następnym raporcie okresowym i zachęca polskie władze do wspierania rozwoju tych instytucji w ścisłej współpracy z użytkownikami języków regionalnych lub mniejszościowych.

Ustęp 2

W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba użytkowników języka regionalnego lub mniejszościowego to uzasadnia, zezwalać, popierać lub zapewniać odpowiednie działania i ośrodki kulturalne, zgodnie z ustępem poprzedzającym.

536. W trakcie wizyty na miejscu, Komitet Ekspertów został poinformowany o projekcie „Kultura+”, którego zadaniem jest promocja polskiego dziedzictwa. Komitet Ekspertów postrzega ten projekt jako możliwość promocji dziedzictwa odpowiadającego danym językom regionalnym lub mniejszościowym i skierowania go do szerszej publiczności także na terytoriach, na których nie jest on tradycyjnie używany. Jednakże w odniesieniu do okresu objętego raportem, Komitet Ekspertów nie otrzymał żadnych informacji dotyczących wdrażania tego przedsięwzięcia i tym samym nie jest w stanie ocenić stopnia spełnienia zobowiązania. Komitet Ekspertów zwraca się z prośbą do władz polskich, o udostępnienie powyżej wspomnianych informacji w następnym raporcie okresowym.

Ustęp 3

Strony zobowiązują się do odpowiedniego uwzględnienia, w ramach polityki kulturalnej prowadzonej za granicą, języków regionalnych lub mniejszościowych i kultur, którym one odpowiadają.

537. Wstępny raport okresowy odnosi się głównie do traktatów dwustronnych zawartych przez Polskę. Brak jednak wskazań, że podjęto jakiegokolwiek kroki w celu spełnienia tego zobowiązania. Komitet Ekspertów podkreśla, że postanowienie to nie tylko odnosi się do polityki dotyczącej kultur zagranicznych mających status mniejszości, lecz, w bardziej ogólnym ujęciu, zobowiązuje władze polskie do wprowadzenia odpowiednich przepisów dotyczących prezentacji języka ukraińskiego i kultury, której on odpowiada, w krajach, w których Polska prezentuje własną kulturę i dziedzictwo.⁸⁷

538. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca polskie władze do wprowadzenia odpowiedniego przepisu dotyczącego promocji polskiej kultury na zewnątrz, który odnosił się będzie do języka ukraińskiego i kultury, której on odpowiada.

---

⁸⁷ Dla przykładu, patrz Trzeci Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Węgier, ECRML 2007 (5), ustęp 202

Artykuł 13 – Życie gospodarcze i społeczne

Ustęp 1

W odniesieniu do działań gospodarczych i społecznych Strony zobowiązują się w całym kraju:

...

- b zabronić umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języków regionalnych lub mniejszościowych, przynajmniej pomiędzy użytkownikami tego samego języka;**

539. Polskie prawo nie zawiera takiego zakazu, który jest wymagany na mocy niniejszego zobowiązania.⁸⁸

540. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca polskie władze do wprowadzenia przepisu zabraniającego umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języków regionalnych lub mniejszościowych, przynajmniej pomiędzy użytkownikami tego samego języka.

- c sprzeciwić się praktykom, których celem jest zniechęcanie do stosowania języków regionalnych lub mniejszościowych w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi;**

541. Artykuł 32.2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, że „nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny”. Jednakże brak jest informacji dotyczących tego, w jaki sposób i za pomocą jakich środków⁸⁹ władze polskie sprzeciwiają się zniechęcaniu do stosowania języków regionalnych lub mniejszościowych w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi;

542. Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Dlatego też Komitet zwraca się do polskich władz o poinformowanie w następnym raporcie okresowym o sposobach i konkretnych środkach sprzeciwiania się zniechęcaniu do stosowania języka ukraińskiego w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi.

- d ułatwiać lub popierać stosowanie języków regionalnych lub mniejszościowych innymi metodami niż te, które zostały wymienione w powyższych punktach.**

543. Zgodnie z informacjami zawartymi we wstępnym raporcie okresowym, polskie władze aktywnie nie ułatwiają i nie zachęcają do stosowania języków regionalnych lub mniejszościowych w życiu gospodarczym i społecznym. Komitet Ekspertów podkreśla, że postanowienie to przewiduje stosowanie pozytywnych działań, które mogą obejmować, przykładowo, ułatwianie i zachęcanie do stosowania języków regionalnych lub mniejszościowych poprzez stosowanie znaków umieszczonych na budynkach, na stacjach kolejowych lub lotniskach, wydawanie dwujęzycznych broszur turystycznych, w muzeach, przyznając nagrody firmom skutecznie używającym języki regionalne lub mniejszościowe, zorganizowanie kampanii na rzecz dwujęzyczności, itp.⁹⁰

544. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca polskie władze do zachęcania i ułatwiania stosowania języka ukraińskiego w życiu gospodarczym i społecznym na terenie całego kraju.

Ustęp 2

W odniesieniu do działań gospodarczych i społecznych Strony zobowiązują się w stopniu, w jakim władze publiczne posiadają kompetencje, na terytorium, na którym są używane języki regionalne lub mniejszościowe, i w takiej mierze, w jakiej jest to racjonalnie możliwe:

...

⁸⁸ Dla przykładu, patrz Drugi Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Hiszpanii, ECRML (2008) 5, ustęp 521; Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Chorwacji, ECRML (2001) 2, ustęp 105

⁸⁹ Dla przykładu, patrz Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Chorwacji, ECRML (2007) 2, ustęp 106

⁹⁰ Dla przykładu, patrz Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Austrii, ECRML (2005) 1, ustęp 195; Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Armenii, ECRML (2006) 2, ustęp 150

- b w sektorach gospodarczych i społecznych, pozostających bezpośrednio pod ich kontrolą (sektor publiczny), zorganizować działania promujące używanie języków regionalnych lub mniejszościowych;**

545. Informacje zawarte we wstępnym raporcie okresowym dotyczą głównie personelu władz lokalnych. Zobowiązanie to dotyczy natomiast przedsiębiorstw publicznych, takich jak kolej, komunikacja miejska, infrastruktura energetyczna, wodna i gazowa, służby czyszczące i sanitarne, usługi telefoniczne, odbiór i utylizacja odpadów, obiekty sportowe i rozrywkowe. Z dostępnych informacji wynika, że nie podjęto żadnych czynności mających na celu promocję stosowania języków regionalnych i mniejszościowych w tym zakresie.

546. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za niespełnione.

Artykuł 14 – Wymiana transgraniczna

Strony zobowiązują się:

- a do zastosowania istniejących umów dwustronnych lub wielostronnych, które wiążą je z państwami, w których ten sam język jest używany w identycznej lub podobnej formie, lub, o ile będzie to konieczne, do podjęcia starań o zawarcie takich umów, w taki sposób, aby sprzyjać kontaktom pomiędzy użytkownikami tego samego języka w zainteresowanych państwach na polu kultury, edukacji, informacji, szkolnictwa zawodowego i kształcenia ustawicznego;**

547. Polska i Ukraina podpisały Traktat o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy (1992 r.) oraz Traktat o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty (1997 r.). Traktaty te odnoszą się, między innymi, do propagowania kontaktów pomiędzy użytkownikami języka ukraińskiego w obu krajach w dziedzinie kultury, oświaty, mediów i szkoleń.

548. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za spełnione.

- b dla korzyści języków regionalnych lub mniejszościowych, do ułatwiania lub popierania współpracy transgranicznej, w szczególności pomiędzy władzami regionalnymi lub lokalnymi, na których terytorium ten sam język jest używany w formie identycznej lub podobnej.**

549. Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznych stosunkach zawarty pomiędzy Polską i Ukrainą zawiera postanowienia dotyczące współpracy pomiędzy gminami i innymi jednostkami administracyjnymi i terytorialnymi. Jednakże, nie jest jasne w jakim stopniu współpraca taka przynosi korzyści dla języka ukraińskiego. Komitet Ekspertów zwraca się z prośbą do władz polskich, o podanie przykładów na wdrożenie postanowień Traktatu w praktyce w następnym raporcie okresowym.

2.2.7 Języki ormiański, czeski, karaimski, romski, rosyjski, słowacki, tatarski i jidysz

550. Komitet Ekspertów stwierdził (patrz 1.4.1), że decyzja Polski o zastosowaniu Części III do języków ormiańskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz była, biorąc pod uwagę niewielką liczbę ludności posługującej się tymi językami, bardzo ambitnym krokiem i poważnym zobowiązaniem.

W świetle podobnej sytuacji tych języków, Komitet Ekspertów zajmie się nimi łącznie w niniejszym rozdziale. W odniesieniu do każdego z tych języków, charakter i zakres środków, które należy podjąć, celem wprowadzenia w życie postanowień Karty, musi charakteryzować się elastycznością, koncentrując się, w miarę możliwości, na gminach, w których dany język jest ugruntowany historycznie.

551. Język rosyjski jest tradycyjnie używany w gminie Augustów (wsie Bór i Gabowe Grądy) oraz w gminie Suwałki (Wodziłki) w Województwie Podlaskim, a także w gminie Pisz (Wojnowo) w Województwie Warmińsko-Mazurskim. Język rosyjski jest również używany poza tymi ośrodkami przez grupy, które osiedliły się w Polsce w ostatnich latach, jednakże w tym przypadku użycie tego języka nie jest ugruntowane historycznie, co jest konieczne do wdrożenia większości zobowiązań Części III. Komitet Ekspertów zdecydował o rozważeniu kwestii związanych z językiem rosyjskim w powiązaniu z terytorium, na którym jest tradycyjnie używany i w miarę możliwości będzie brał pod uwagę całą grupę językową. Sytuacja języka rosyjskiego na terytorium, na którym jest tradycyjnie używany jest porównywalna z innymi językami, o których mowa poniżej, dlatego też kwestia ta jest zawarta w tej części raportu.

Artykuł 8 – Oświata

Ustęp 1

W zakresie szkolnictwa Strony zobowiązują się na terytorium, na którym takie języki są używane, zgodnie z sytuacją każdego z tych języków i bez uszczerbku dla nauczania oficjalnego języka (języków) państwa:

- a i udostępnić nauczanie przedszkolne w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub*

552. Zgodnie ze wstępnym raportem okresowym, ustawa o systemie oświaty z 1991 r. oraz rozporządzenie wykonawcze z 2007 r. stanowią podstawę prawną dla nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych, w tym w przedszkolach. Edukacja przedszkolna w zakresie języka regionalnego lub mniejszościowego może być zorganizowana przez dyrektora przedszkola na życzenie rodziców. Stosuje się minimalny próg w liczbie siedmiorga dzieci.

553. Wedle wstępnego raportu okresowego, edukacja przedszkolna w zakresie języka ormiańskiego, czeskiego, karaimskiego, rosyjskiego, romskiego, słowackiego, tatarskiego lub jidysz, będących językiem wykładowym, nie jest prowadzona. Jednakże na poziomie przedszkolnym odbywa się nauczanie języka słowackiego. W odniesieniu do języka romskiego, władze polskie wyznaczyły grupę ekspertów pracującą nad kodyfikacją języka romskiego w Polsce na podstawie dialektu polskiego i karpackiego. Komitet Ekspertów przyjmuje te plany z zadowoleniem i zachęca polskie władze do ich kontynuacji.

554. Komitet Ekspertów podkreśla, że obecne zobowiązania wymagają umożliwienia nauczania przedszkolnego w językach regionalnych lub mniejszościowych. Niesie to zasadnicze konsekwencje w postaci konieczności zapewnienia nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych, będących językami wykładowymi. Komitet Ekspertów podkreśla także, że nauczanie przedszkolne w językach regionalnych lub mniejszościowych musi zostać umożliwione niezależnie od uprzednich wniosków rodziców, gdyż taki warunek wstępny jest przewidziany jedynie przez postanowienie art. 8.1.a.iii, który nie ma zastosowania do Polski.

555. W świetle zobowiązania, którego stroną jest Polska, Komitet Ekspertów uznaje, że zobowiązanie to nie zostało spełnione w odniesieniu do języka ormiańskiego, czeskiego,

karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz. Komitet zachęca polskie władze do umożliwienia prowadzenia edukacji przedszkolnej w tych językach.

b i udostępnić szkolnictwo podstawowe w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

556. Według wstępnego raportu okresowego, obecne ramy prawne zawierają podstawę prawną dla udostępnienia szkolnictwa podstawowego w językach regionalnych lub mniejszościowych. Stosuje się minimalny próg w liczbie siedmiorga dzieci.

557. Wedle wstępnego raportu okresowego, szkolnictwo podstawowe w zakresie języka ormiańskiego, czeskiego, karaimskiego, rosyjskiego, romskiego, słowackiego, tatarskiego lub jidysz, będących językiem wykładowym, nie jest prowadzone. Jednakże na poziomie podstawowym odbywa się nauczanie języka ormiańskiego i słowackiego. W odniesieniu do języka romskiego, wprowadzenie nauczania tego języka w szkołach państwowych jest w fazie przygotowania, we współpracy z użytkownikami tego języka. Dodatkowo, przygotowywana jest publikacja elementarza dla dzieci romskich i dodatkowych narzędzi pedagogicznych.

558. Komitet Ekspertów podkreśla, że obecne zobowiązania wymagają nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych na poziomie szkolnictwa podstawowego. Niesie to zasadnicze konsekwencje w postaci konieczności zapewnienia nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych, będących językami wykładowymi. Komitet Ekspertów podkreśla także, że nauczanie w językach regionalnych lub mniejszościowych na poziomie szkolnictwa podstawowego musi zostać umożliwione niezależnie od uprzednich wniosków rodziców, gdyż taki warunek wstępny jest przewidziany jedynie przez postanowienie art. 8.1.a.iii, który nie ma zastosowania do Polski.

559. W świetle zobowiązania, którego stroną jest Polska, Komitet Ekspertów uznaje, że zobowiązanie to nie zostało spełnione w odniesieniu do języka ormiańskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz. Komitet zachęca polskie władze do umożliwienia prowadzenia nauczania w tych językach na poziomie szkolnictwa podstawowego.

c i udostępnić szkolnictwo średnie w odpowiednich językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

560. Według wstępnego raportu okresowego, obecne ramy prawne zawierają podstawę prawną dla udostępnienia szkolnictwa średniego w językach regionalnych lub mniejszościowych. Utworzenie klasy, w której język regionalny lub mniejszościowy jest językiem wykładowym jest możliwe, gdy zbierze się minimum czternastu uczniów.

561. Wedle wstępnego raportu okresowego, szkolnictwo średnie w zakresie języka ormiańskiego, czeskiego, karaimskiego, rosyjskiego, romskiego, słowackiego, tatarskiego lub jidysz, będących językiem wykładowym, nie jest prowadzone. Jednakże na poziomie szkolnictwa gimnazjalnego odbywa się nauczanie języka słowackiego.

562. Komitet Ekspertów podkreśla, że obecne zobowiązania wymagają umożliwienia nauczania językach regionalnych lub mniejszościowych na poziomie szkolnictwa średniego. Niesie to zasadnicze konsekwencje w postaci konieczności zapewnienia nauczania w językach regionalnych lub mniejszościowych, będących językami wykładowymi. Komitet Ekspertów podkreśla także, że nauczanie w językach regionalnych lub mniejszościowych na poziomie szkolnictwa średniego musi zostać umożliwione niezależnie od uprzednich wniosków rodziców, gdyż taki warunek wstępny jest przewidziany jedynie przez postanowienie art. 8.1.a.iii, który nie ma zastosowania do Polski. W tym kontekście, Komitet Ekspertów zauważa, że znacznie mniejsza liczba uczniów w klasach z językiem regionalnym lub mniejszościowym jako językiem wykładowym na poziomie szkolnictwa średniego, w porównaniu ze szkolnictwem podstawowym (patrz s. 42 raportu okresowego) wynika także z faktu ustanowienia minimalnego progu, wynoszącego 14 uczniów, co jest liczbą dwukrotnie większą niż na poziomie szkolnictwa podstawowego lub nauczania przedszkolnego.

563. W świetle zobowiązania, którego stroną jest Polska, Komitet Ekspertów uznaje, że zobowiązanie to nie zostało spełnione w odniesieniu do języka ormiańskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz. Komitet zachęca polskie władze do umożliwienia prowadzenia nauczania w tych językach na poziomie szkolnictwa średniego.

d ...

iii uwzględnić w ramach szkolnictwa technicznego i zawodowego nauczanie odpowiednich języków regionalnych lub mniejszościowych jako integralną część programu nauczania; lub

564. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez polskie władze, nie prowadzi się nauczania języka ormiańskiego, czeskiego, karańskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz w ramach szkolnictwa technicznego i zawodowego.

565. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca władze polskie do zapewnienia nauczania języków ormiańskiego, czeskiego, karańskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz w ramach nauczania technicznego i zawodowego, jako integralnej części programu nauczania.

e ...

ii zapewnienia możliwości studiowania tych języków jako przedmiotów uniwersyteckich lub innych na poziomie wyższym; lub

566. Wedle wstępnego raportu okresowego, istnieje możliwość studiowania następujących języków jako przedmiotów uniwersyteckich lub innych na poziomie wyższym: Czeski (92 studentów w 2010 r.), rosyjski (7.391 studentów) i słowacki (sześciu studentów). Co więcej, Komitet Ekspertów został poinformowany, że możliwe jest studiowanie klasycznego ormiańskiego na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie i Uniwersytecie im. Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie. Nauka współczesnego ormiańskiego jest możliwa na Uniwersytecie Warszawskim. Jednakże na poziomie polskiego szkolnictwa wyższego nie oferuje się nauczania języka karańskiego, romskiego, tatarskiego i jidysz.

567. W świetle zobowiązania, którego stroną jest Polska, Komitet Ekspertów uznaje, że zobowiązanie to zostało spełnione w odniesieniu do języka ormiańskiego, czeskiego, rosyjskiego i słowackiego, zaś niespełnione w odniesieniu do języka karańskiego, romskiego, tatarskiego i jidysz.

g podjęcia działań w celu zapewnienia nauczania historii i kultury, która ma swoje odzwierciedlenie w językach regionalnych lub mniejszościowych;

568. Komitet Ekspertów podkreśla, że obecne zobowiązanie dotyczy nauczania w języku regionalnym lub mniejszościowym, a także nauczania osób niebędących użytkownikami tego języka w zakresie historii i tradycji związanej z językami regionalnymi lub mniejszościowymi używanymi na danym terytorium. Nauczanie takie obejmuje elementy historii i kultury, która ma swoje odzwierciedlenie w językach regionalnych lub mniejszościowych w narodowym programie nauczania lub przynajmniej w programie nauczania obowiązującym dla danych terytoriów.⁹¹

569. Podstawa kształcenia ogólnego (Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji z dnia 23 grudnia 2008 r.) przewiduje kształcenie w zakresie wiedzy o mniejszościach zamieszkujących Polskę (w tym ich kulturze, historii i tradycjach) dla wszystkich uczniów, kładąc nacisk na tę kwestię w odniesieniu do szkolnictwa średniego (gimnazja i szkoły średnie). Jednakże, jako że podstawa kształcenia ogólnego weszła w życie w 2008 r., za wcześnie jest, aby dokonywać oceny jej skuteczności.

570. Komitet Ekspertów nie jest w stanie stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione. Komitet zwraca się więc do polskich władz o udzielenie konkretnych informacji w następnym raporcie okresowym na temat sposobu, w jaki nowe podstawy kształcenia ogólnego zapewniają kształcenie w zakresie historii i kultury, która jest odzwierciedleniem języka ormiańskiego, czeskiego, karańskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz.

h zapewnienia podstawowych i dalszych szkoleń nauczycieli, niezbędnych dla wdrożenia punktów z ustępów a) do g), które zostały przyjęte przez Stronę;

571. Wstępny raport okresowy mówi, że na podstawie postanowień rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, istnieje

⁹¹ Dla przykładu, patrz Drugi Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Chorwacji, ECRML (2005) 3, ustęp 100; Drugi Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Republiki Słowacji, ECRML (2009) 6 ustęp 322

możliwość wyznaczenia doradców w zakresie metodologii nauczania języka w odniesieniu do nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych. Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, województwo, na terenie którego znajdują się placówki doskonalenia nauczycieli, jest zobowiązane do organizacji i przeprowadzenia konsultacji metodologicznych, w razie zaistnienia takiej potrzeby. W 2009 r. opiekę metodologiczną nad wszystkimi szkołami dla mniejszości sprawowało pięciu konsultantów i dwunastu doradców metodologicznych. Jednakże, Komitet Ekspertów zauważa, że taka forma doradztwa metodologicznego nie zapewnia podstawowego i dalszego szkolenia nauczycieli uczących w językach regionalnych lub mniejszościowych na różnych poziomach kształcenia.

572. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca władze polskie do zapewnienia podstawowego i dalszego kształcenia nauczycieli kształcących w zakresie języka ormiańskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz na poziomie przedszkolnym, szkolnictwa podstawowego i średniego, a także nauczania tych języków w ramach kształcenia technicznego i zawodowego.

i powołania rady lub rad nadzorczych odpowiedzialnych za kontrolę podjętych działań i osiągniętego postępu we wprowadzaniu i rozwijaniu nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych oraz za przygotowanie okresowych raportów o dokonanych ustaleniach, które będą podawane do wiadomości publicznej.

573. Z raportu okresowego wynika, że wojewódzcy inspektorzy oświaty sprawują nadzór nad nauczaniem języków regionalnych lub mniejszościowych. Jednakże brak jest informacji wskazujących na to, że inspektorzy monitorują działanie podjętych środków i postępów we wprowadzaniu i rozwoju nauczania języka ormiańskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz oraz sporządzanie raportów okresowych, które zostaną podane do wiadomości publicznej. W trakcie wizyty na miejscu, władze polskie stwierdziły, że co dwa lata sporządzany jest raport z wdrażania ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym przez Ministra odpowiedzialnego za wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne. Jednakże raport ten zajmuje się ogólnymi kwestiami ochrony mniejszości i nie jest poświęcony nauczaniu w językach regionalnych lub mniejszościowych.

574. W świetle powyższego, Komitet Ekspertów podkreśla⁹², że niniejsze zobowiązanie wymaga ustanowienia niezależnego organu nadzorującego nauczanie języków regionalnych lub mniejszościowych. Organ ten może być wyłoniony w ramach istniejącego organu monitorującego stan realizacji środków i postępów w zakresie nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych i sporządzającego i publikującego raporty okresowe.

575. Komitet Ekspertów uznaje zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca polskie władze do ustanowienia organu doradczego, którego zadaniem będzie monitorowanie stanu realizacji podjętych środków i postępów w zakresie nauczania w języku ormiańskim, czeskim, karaimskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim i jidysz, oraz sporządzanie i publikacja raportów okresowych.

Ustęp 2

W sferze oświaty na terytoriach innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są tradycyjnie używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi to uzasadnia, do zezwalania, zachęcania lub zapewnienia nauczania w języku regionalnym lub mniejszościowym lub też nauczania o tym języku, odpowiednio na wszystkich poziomach.

576. Według wstępnego raportu okresowego, podstawy prawne regulujące kwestie nauczania języków regionalnych lub mniejszościowych (patrz art. 8.1.a.i – d.iii) mają zastosowanie do obszarów poza terytoriami, na których języki regionalne lub mniejszościowe tradycyjnie występują.

577. Komitet Ekspertów uznaje, że oferta nauczania języka rosyjskiego jest odpowiednia do potrzeb obecnego zobowiązania. W odniesieniu do nauczania języka czeskiego i słowackiego poza tradycyjnymi osiedlami, Komitet Ekspertów nie posiada wystarczających informacji, aby stwierdzić, czy zobowiązanie to zostało spełnione.

---

⁹² Dla przykładu, patrz Pierwszy Raport Komitetu Ekspertów w odniesieniu do Wielkiej Brytanii, ECRML (2004) 1, ustęp 131

578. Jeśli chodzi o język tatarski, nie ma informacji wskazujących na jakiegokolwiek ośrodki nauczania tego języka w Polsce. Jako że język ormiański, karaimski, romski i jidysz nie są językami terytorialnymi, postanowienie to nie ma zastosowania w przypadku tych języków.

579. Komitet Ekspertów uznaje, że zobowiązanie to zostało spełnione w odniesieniu do języka rosyjskiego, niespełnione w odniesieniu do języka tatarskiego oraz zwraca się o dodatkowe informacje dotyczące języka czeskiego i słowackiego.

Artykuł 9 – Władze sądowe

Ustęp 2

Strony zobowiązują się do:

- a nie odmawiania uznania, w stosunkach między stronami, ważności dokumentów prawnych sporządzonych w danym kraju, wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub mniejszościowym; lub*

580. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, ustawa o języku polskim (art. 2, ust. 2) nie narusza praw osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, w tym ważności dokumentów prawnych sporządzonych w tych językach.

581. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za wykonane w odniesieniu do języka armeńskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz.

Artykuł 10 – Władze administracyjne i służby polityczne

Ustęp 2

W stosunku do władz regionalnych lub lokalnych, na których terytorium liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi uzasadnia niżej wymienione działania, Strony zobowiązują się zezwolić lub zachęcać do:

...

- b Umożliwienia składania przez osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi wniosków ustnych lub pisemnych w tych językach;*

582. Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym dopuszcza posługiwanie się językiem regionalnym lub mniejszościowym w kontaktach z organami gminy, jeżeli liczba osób należących do danej mniejszości jest według danych statystycznych nie mniejsza niż 20% ogólnej liczby mieszkańców gminy. Osoby posługujące się językami regionalnymi i mniejszościowymi mogą zwracać się w tych językach do organów gminy w formie ustnej lub pisemnej oraz, na wyraźny wniosek, uzyskać odpowiedź w tych językach w formie ustnej lub pisemnej, z zastrzeżeniem procedury odwoławczej, która odbywa się w języku polskim. Warunkiem podstawowym umożliwienia posługiwania się językiem regionalnym lub mniejszościowym w kontaktach z organami gminy jest wcześniejsze zgłoszenie tego języka jako „języka pomocniczego” w danym organie władzy, zgodnie z wymogami rady gminy. Niemniej jednak osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi nie mogą składać wniosków ustnych lub pisemnych w swoich językach, również w organach powiatowych i wojewódzkich, mimo iż jest to wymagane art. 10 ust. 2, który dotyczy „władz lokalnych i regionalnych”.

583. Komitet Ekspertów zwraca uwagę, iż ograniczanie możliwości składania przez osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi wniosków ustnych lub pisemnych w tych językach w organach gminy, w przypadku gdy liczba osób należących do danej mniejszości stanowi nie mniej niż 20% ogólnej liczby mieszkańców gminy stanowi ograniczenie terytorialne naruszające postanowienia Karty. Co więcej dwudziestoprocentowy próg wydaje się być zbyt wysoki, gdyż

mniejszości posługujące się językiem armeńskim, czeskim, karaïmskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim lub jidysz, które nie spełniają powyższego kryterium w danej gminie pozbawione są ochrony gwarantowanej art. 10 ust. 2 pkt b. Ponadto wyżej wymienione języki nie mogą być stosowane w kontaktach z władzami na poziomie powiatu lub województwa.

584. Uwzględniając problemy natury formalnej i praktycznej wynikające z ustanowienia takiego progu, Komitet Ekspertów uznaje, że art. 10 ust. 2 pkt b ma zastosowanie również do władz lokalnych lub regionalnych w obszarach, w których osoby posługujące się językiem regionalnym lub mniejszościowym nie stanowią 20% ogólnej populacji, ale mimo to stanowią znaczącą grupę osób uzasadniającą wymienione działanie. Wdrożenie tego postanowienia nieodwołalnie wymaga od władz Polski umożliwienia osobom posługującym się językami regionalnymi lub mniejszościowymi składania wniosków ustnych i pisemnym w ich własnych językach, również w organach powiatów i województw, oraz zrewidowania dwudziestoprocentowego progu kwalifikowalności⁹³. W przypadku gdy progi oparte o liczby względne (odsetek) nie dają się łatwo zastosować, należy zastosować środki elastyczne „w zależności od sytuacji każdego języka” (zgodnie z wymogami Karty, m.in. art. 10). Władze Polski powinny zatem określić również liczbę bezwzględną „mieszkańców posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi”, która ich zdaniem uzasadnia działania wyszczególnione w art. 10 ust. 2 pkt b w odniesieniu do języka armeńskiego, czeskiego, karaïmskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz w przynajmniej jednej gminie. Dla przykładu, Komitet Ekspertów zwraca uwagę, iż najwyższy udział Słowaków w populacji gminy znaleźć można w gminach Łapsze Niżne, Nowy Targ i Bukowina Tatrzańska (ok. 3% w każdej) w województwie małopolskim, natomiast Czesi największy udział mają w gminie Żelów (województwo łódzkie), a Rosjanie w województwie podlaskim.

585. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione w odniesieniu do języka armeńskiego, czeskiego, karaïmskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz. Komitet zachęca władze Polski do określenia, wspólnie z osobami posługującymi się tymi językami, obszarów, w których dane języki używane są od dawna przez liczbę osób uzasadniającą działanie, do którego władze Polski się zobowiązały zgodnie z art. 10 ust. 2 pkt b we wszystkich tych przypadkach, które nie spełniają wymogu osiągnięcia progu 20%, oraz do stosowania art. 10 ust. 2 lit. b w odniesieniu do właściwych władz lokalnych lub regionalnych. Ponadto Komitet Ekspertów zachęca władze Polski do stworzenia podstawy prawnej uprawniającej osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi do składania wniosków ustnych lub pisemnych we własnych językach również w organach powiatowych i wojewódzkich, jeżeli liczba mieszkańców poszczególnych obszarów administracyjnych uzasadnia takie działanie. Zgodnie z wcześniejszymi uwagami komitetu ekspertów, zapewnienie funkcjonalności postanowień Karty w odniesieniu do wszystkich tych języków wymaga wprowadzenia elastycznych działań dostosowanych do poszczególnych przypadków.

g *posługiwania się lub przyjęcia, w razie konieczności w połączeniu z nazwą istniejącą w języku lub językach oficjalnych, tradycyjnych i poprawnych form dla nazw miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych.*

586. Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym dopuszcza posługiwanie się i przyjęcie, w połączeniu z nazwą w języku polskim, tradycyjnych i poprawnych nazw miejscowości, nazw obiektów fizjograficznych i ulic w językach regionalnych lub mniejszościowych w gminach, jeżeli liczba osób należących do danej mniejszości jest według danych statystycznych nie mniejsza niż 20% ogólnej liczby mieszkańców gminy. Warunkiem podstawowym przyjęcia nazw topograficznych w językach regionalnych i mniejszościowych jest wniosek rady gminy. Takie wnioski podlegają ocenie właściwego wojewody i Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych. W gminach, w których liczba mieszkańców należących do mniejszości jest mniejsza niż 20% ogólnej liczby mieszkańców, rada może przeprowadzić konsultacje dotyczące przyjęcia dodatkowej nazwy w języku regionalnym lub mniejszościowym. W takim przypadku użycie dodatkowych nazw miejscowości może być ograniczone do poszczególnych części gminy (wsi), w których większość osób opowiedziała

⁹³ Zob. dla przykładu 1. Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Republiki Słowackiej, ECRML (2007), art. 1 ust. 15, 592-593 (m.in. odnośnie do polskiego języka mniejszościowego na Słowacji).

się za wprowadzeniem dodatkowej nazwy. Zgodnie z prawodawstwem polskim posługiwanie się lub przyjęcie nazw miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych przez organy na poziomie powiatu lub województwa jest niedozwolone, co jest niezgodne z art. 10 ust. 2 dotyczącym „władz lokalnych i regionalnych”.

587. Komitet Ekspertów zwraca uwagę, iż ograniczanie możliwości przyjęcia nazw miejscowości w językach regionalnych lub mniejszościowych w gminach, w których liczba mieszkańców należących do danej mniejszości stanowi nie mniej niż 20% ogólnej liczby mieszkańców gminy, stanowi ograniczenie terytorialne naruszające postanowienia Karty. Co więcej dwudziestoprocentowy próg wydaje się być zbyt wysoki, gdyż mniejszości posługujące się językiem armeńskim, czeskim, karaimskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim lub jidysz, które nie spełniają powyższego kryterium w danej gminie pozbawione są ochrony gwarantowanej art. 10 ust. 2 pkt g. Uwzględniając problemy natury formalnej i praktycznej wynikające z ustanowienia takiego progu, Komitet Ekspertów uznaje, że art. 10 ust. 2 pkt g ma zastosowanie również do władz lokalnych lub regionalnych w obszarach, w których osoby posługujące się językiem regionalnym lub mniejszościowym nie stanowią 20 % ogólnej populacji, ale mimo to stanowią znaczącą grupę osób uzasadniającą wymienione działania.

588. Wdrożenie tego postanowienia nieodwołalnie wymaga od władz Polski zrewidowania dwudziestoprocentowego progu kwalifikowalności⁹⁴. Przyjęcie dodatkowych nazw miejscowości jest stosunkowo prostym działaniem promocyjnym, którego wyniki są jednak bardzo pozytywne w zwiększaniu prestiżu danego języka regionalnego lub mniejszościowego oraz świadomości społeczeństwa w tym zakresie. Zapis ten wprowadza podział między formalnym „przyjęciem” nazwy miejscowości, które niesie za sobą oficjalne zastosowanie tej nazwy, oraz po prostu „posługiwaniem się” daną nazwą. Co za tym idzie władze mogą również rozważyć promocję nazw miejscowości w językach regionalnych i mniejszościowych przez posługiwanie się nimi w odpowiedni sposób, inny niż tylko użycie ich na znakach z nazwą miejscowości, pod warunkiem, że język jest mało popularny co uzasadnia takie „półoficjalne” jego zastosowanie. Na przykład nazwy miejscowości w językach regionalnych i mniejszościowych mogłyby być stosowane na oznaczeniach o przeznaczeniu turystycznym (np. znaki powitalne i pożegnalne na drogach wjazdowych i wyjazdowych z gminy) lub na innych rodzajach oznaczeń. Dlatego też Komitet Ekspertów zachęca władze Polski do bardziej elastycznego podejścia w odniesieniu do nazw miejscowości w poszczególnych językach regionalnych i mniejszościowych, szczególnie tych o ograniczonym zasięgu terytorialnym (czeski, rosyjski, słowacki i tatarski)⁹⁵.

589. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione w odniesieniu do języka armeńskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz. Komitet zachęca władze Polski do zezwolenia lub zachęcania do posługiwania się i przyjęcia tradycyjnych i poprawnych nazw miejscowości w tych językach, również w odniesieniu do tych władz lokalnych i regionalnych, na terytoriach których osoby posługujące się językiem armeńskim, czeskim, karaimskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim i jidysz nie stanowią 20% ogólnej populacji, mimo iż ich liczba uzasadnia podjęcie tego działania.

Ustęp 5

Strony zobowiązują się zezwolić, na podstawie wniosku osób zainteresowanych, na posługiwanie się lub przyjęcie nazwisk w ich brzmieniu w języku regionalnym lub mniejszościowym.

590. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi mają możliwość zmiany imienia lub nazwiska na takie, które jest zgodne z zasadami pisowni lub wymowy właściwego języka, zgodnie z ustawą o zmianie imion i nazwisk oraz ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Zmiany mogą zostać wprowadzone do aktu urodzenia, aktu ślubu, aktu zgonu oraz dokumentów tożsamości. Imiona i nazwiska osób, które posługują się alfabetem innym niż alfabet łaciński podlegają transliteracji. Sposób transliteracji, m.in. z języka armeńskiego, czeskiego, rosyjskiego i jidysz, określony jest w rozporządzeniu.

⁹⁴ Zob. dla przykładu 1. Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Republiki Słowackiej, ECRML (2007), art. 1 ust.. 592-593 (m.in. odnośnie do polskiego języka mniejszościowego na Słowacji).

⁹⁵ Zob. dla przykładu 2. Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Chorwacji, ECRML (2005), art. 3, ust.. 152.

591. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym w 2009 r. jedna osoba zmieniła swoje imię i nazwisko na armeńskie, dwie osoby na romskie i dwie osoby na rosyjskie. W okresie sprawozdawczym nie zarejestrowano zmian na nazwiska w języku czeskim, karaimskim, słowackim, tatarskim lub jidysz.

592. Komitet Ekspertów uznaje zatem to działanie za spełnione w odniesieniu do języka armeńskiego, romskiego i rosyjskiego oraz formalnie spełnione w odniesieniu do języka czeskiego, karaimskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz.

Artykuł 11 – Media

Ustęp 1

Strony zobowiązują się na rzecz osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, w stosunku do terytoriów, na których językami tymi się mówi, w zależności od sytuacji każdego z tych języków i w takim zakresie, w jakim władze publiczne są bezpośrednio lub pośrednio właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania innej roli w tej sferze oraz, z zastrzeżeniem poszanowania zasady niezależności i autonomii mediów, do:

a w zakresie, w jakim radio i telewizja spełniają misję służby publicznej:

...

ii zachęcenia lub ułatwienia utworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

iii wydania odpowiednich przepisów zobowiązujących stacje nadawcze do oferowania programów w językach regionalnych lub mniejszościowych;

593. Podpunkty a.ii i a.iii stanowią dwa alternatywne rozwiązania. Jako że w Polsce zdecydowano się na opcję a.ii, opcja a.iii jest zbędna. Jednak w świetle sytuacji języka armeńskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz, Komitet Ekspertów rozważy również opcję a.iii.

594. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym przewiduje, iż nadawanie programów informacyjnych w językach regionalnych i mniejszościowych stanowi element misji służby publicznej. Programy te, które są nadawane przez regionalne stacje radiowe oraz lokalne oddziały Telewizji Polskiej S.A., muszą być w pełni poświęcone kwestiom dotyczącym mniejszości narodowych oraz przygotowane przez przedstawicieli właściwych mniejszości.

595. Nie istnieją publiczne stacje radiowe ani kanały telewizyjne nadające głównie lub wyłącznie w języku armeńskim, czeskim, karaimskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim lub jidysz, co jest niezgodnie z działaniem a.ii.

596. W odniesieniu do języka romskiego, nadawany jest program „Magazyn romski”, który zajmuje dziesięć minut czasu antenowego Radia Koszalin w czwartki i niedziele. Niejasne jest jednak, czy program ten nadawany jest w języku romskim. Ponadto Telewizja Polska nadaje program w języku romskim z Krakowa („Informator Romski” – raz w miesiącu, rano, przez prawie trzy godziny). Jeśli chodzi o język rosyjski, w 2009 r. Telewizja Polska nadała 15 edycji siedmiominutowego programu pod nazwą „Rosyjski Głos”.

597. W odniesieniu do języka romskiego i rosyjskiego Komitet Ekspertów uznaje to działanie za częściowo wykonane w telewizji i niewykonane w radiu. W odniesieniu do języka armeńskiego, czeskiego, karaimskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Komitet Ekspertów zachęca władze Polski do podjęcia elastycznych działań celem wprowadzenia do oferty nadawców programów w tych językach.

b ...

ii zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów radiowych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

598. Zgodnie z ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym organy władzy publicznej mogą zapewnić dotacje celowe lub podmiotowe na wspieranie programów telewizyjnych i audycji radiowych realizowanych przez mniejszości. Jednak nie istnieją audycje radiowe prowadzone w języku armeńskim, czeskim, karaïmskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim lub jidysz.

599. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Komitet proponuje władzom Polski podjęcie działań w celu zachęcenia lub ułatwienia regularnego nadawania audycji radiowych w języku armeńskim, czeskim, karaïmskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim lub jidysz.

c ...

ii zachęcania lub ułatwienia regularnego nadawania programów telewizyjnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

600. Nie istnieją programy telewizyjne prowadzone w języku armeńskim, czeskim, karaïmskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim lub jidysz.

601. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Komitet proponuje władzom Polski podjęcie działań w celu zachęcenia lub ułatwienia regularnego nadawania programów telewizyjnych w języku armeńskim, czeskim, karaïmskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim lub jidysz.

d zachęcania lub ułatwienia produkcji i dystrybucji materiałów audiowizualnych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

602. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, wsparcie państwowe (dotacje celowe i podmiotowe) na produkcję materiałów audio jest zgodne z ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Jednak nic nie wskazuje na to, że władze Polski zachęcają lub ułatwiają produkcję i dystrybucję materiałów audiowizualnych w języku armeńskim, czeskim, karaïmskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim lub jidysz.

603. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione w odniesieniu do języka armeńskiego, czeskiego, karaïmskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz. Komitet proponuje, by władze Polski podjęły działania w celu zachęcenia lub ułatwienia produkcji i dystrybucji materiałów audiowizualnych w tych językach.

e i zachęcenia lub ułatwienia utworzenia i utrzymania przynajmniej jednej gazety w językach regionalnych lub mniejszościowych; lub

604. Komitet Ekspertów zwraca uwagę na fakt, iż „gazeta”, w rozumieniu zgodnym z założeniami tego działania, powinna być wydawana przynajmniej raz na tydzień⁹⁶. Nie istnieją publikacje w języku armeńskim, czeskim, karaïmskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim lub jidysz, które byłyby zgodne z tym wymogiem. Jako że władze Polski wspierają inne publikacje w tych językach, komitet ma do przedstawienia następującą ocenę:

605. W odniesieniu do języka czeskiego, zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, władze Polski zapewniają wsparcie finansowe dla rocznika religijnego wydawanego w języku czeskim. Jednak Komitet Ekspertów zwraca uwagę na fakt, iż rocznik ten nie może być uznany za „gazetę” ani pod względem częstotliwości publikacji (raz w roku), ani pod względem zawartości.

606. W odniesieniu do języka romskiego, zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, władze Polski zapewniają wsparcie finansowe m.in. miesięcznikowi „Dialog – Pheniben” (który w 10% pisany jest w języku romskim), oraz „Rrom po Drom” (5% w języku romskim).

607. W odniesieniu do języka słowackiego, zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, władze Polski zapewniają wsparcie finansowe miesięcznikowi „Život” pisanemu w języku słowackim.

⁹⁶ Zob. dla przykładu 1. Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Serbii, ECRML (2009)2, ust. 267; 2. Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Republiki Słowackiej, ECRML (2009)8, ust. 654.

608. W odniesieniu do języka jidysz, zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, władze Polski zapewniają wsparcie finansowe dwutygodnikowi „Dos Jidische Wort – Słowo Żydowskie” (które w 30% pisane jest w języku jidysz).

609. Komitet docenia wsparcie zapewnione przez władze Polski dla publikacji w wyżej wymienionych językach, jednak w świetle zobowiązań podjętych przez Polskę działanie w odniesieniu do języka armeńskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz uznaje się za niewykonane. Komitet zachęca władze Polski do podjęcia elastycznych działań mających na celu zachęcenie lub ułatwienie tworzenia i utrzymania przynajmniej jednej gazety wydawanej w każdym z tych języków przynajmniej raz w tygodniu.

f ...

ii wykorzystywania istniejących środków pomocy finansowej również do produkcji audiowizualnej w językach regionalnych lub mniejszościowych;

610. W oparciu o dostępne informacje, władze Polski nie wykorzystują istniejących środków pomocy finansowej również do produkcji audiowizualnej w języku armeńskim, czeskim, karaimskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim i jidysz.

611. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione w odniesieniu do tych języków. Komitet sugeruje, by władze Polski zaczęły wykorzystywać istniejące środki pomocy finansowej również do produkcji audiowizualnej w języku armeńskim, czeskim, karaimskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim i jidysz.

g pomocy w szkoleniu dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

612. Bazując na informacjach zawartych w pierwszym sprawozdaniu okresowym, nie jest jasne w jaki sposób władze Polski wspierają szkolenie dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

613. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca władze Polski by podjęły działania mające na celu udzielenie pomocy w szkoleniu dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językiem armeńskim, czeskim, karaimskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim i jidysz.

Ustęp 2

Strony zobowiązują się zagwarantować swobodny bezpośredni odbiór programów radia i telewizji, nadawanych z sąsiednich krajów w języku używanym w identycznej lub podobnej formie do języka regionalnego lub mniejszościowego i nie sprzeciwiać się retransmisji programów radia i telewizji z sąsiednich krajów w tym języku. Ponadto zobowiązują się one do zapewnienia, iż nie zostaną wprowadzone ograniczenia swobody wypowiedzi i swobodnego przepływu informacji w prasie wydawanej w języku używanym w formie identycznej lub podobnej do języka regionalnego lub mniejszościowego. Korzystanie z tych swobód, ze względu na to, że wiąże się z obowiązkami i odpowiedzialnością, może być poddane takim wymogom prawnym, uwarunkowaniom, ograniczeniom lub karom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego, w interesie zapobiegania przestępstwom lub naruszeniom porządku publicznego, ochrony zdrowia lub moralności, ochrony dobrego imienia lub praw innych osób, zapobieżenia ujawnieniu informacji poufnych lub dla zagwarantowania powagi i bezstronności władzy sądowej.

614. Zgodnie z pierwszym sprawozdaniem okresowym, swoboda odbioru programów z sąsiednich krajów w językach regionalnych lub mniejszościowych jest zagwarantowana przez ustawę o radiofonii i telewizji.

615. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za wykonane.

Ustęp 3

Strony zobowiązują się zapewnić, aby interesy osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi były reprezentowane lub brane pod uwagę w organach, które mogą być utworzone zgodnie z prawem i odpowiedzialne za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów.

616. Z informacji zawartych w pierwszym sprawozdaniu okresowym wynika, że zgodnie z ustawą o radiofonii i telewizji oddziały radia i telewizji publicznej, które nadają programy w językach regionalnych lub mniejszościowych, podczas powoływania rady programowej biorą pod uwagę kandydatów zaproponowanych przez organizacje mniejszościowe. Niemniej jednak w żadnej radzie programowej nie zasiadają osoby posługujące się językiem armeńskim, czeskim, karaimskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim lub jidysz.

617. Jako że sprawozdanie państwowe nie zawiera informacji na temat uwzględniania interesów osób posługujących się tymi językami w jakikolwiek inny sposób, Komitet Ekspertów nie jest w stanie zdecydować o wykonaniu tego działania. Komitet prosi władze Polski o wyjaśnienie w kolejnym sprawozdaniu okresowym, czy interesy osób posługujących się językiem armeńskim, czeskim, karaimskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim i jidysz są reprezentowane lub brane pod uwagę podczas rad programowych.

Artykuł 12 – Działalność kulturalna i jej baza materialna

Ustęp 1

W odniesieniu do działalności kulturalnej i jej bazy materialnej – w szczególności do bibliotek, wideotek, ośrodków kultury, muzeów, archiwów, uczelni, teatrów, kin, jak również twórczości literackiej i produkcji filmowej, ludowych form twórczości kulturalnej, festiwali i przemysłu produkującego na rzecz kultury, włączając w to m.in. stosowanie nowych technologii – Strony zobowiązują się, na terytorium, na którym takie języki są używane i w zakresie, w jakim władze publiczne są właściwe do podejmowania decyzji lub odgrywania roli w tej dziedzinie, do:

- a popierania form wypowiedzi i innych inicjatyw charakterystycznych dla języków regionalnych lub mniejszościowych oraz roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w tych językach;*

618. W oparciu o informacje zawarte w pierwszym sprawozdaniu okresowym, zgodnie z ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (art. 18 i art. 20 ust. 2) organy władzy publicznej są obowiązane podejmować odpowiednie środki w celu ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości narodowych.

619. W odniesieniu do języka tatarskiego, Komitet Ekspertów został poinformowany przez przedstawicieli mniejszości tatarskiej podczas wizyty na miejscu o chęci promocji pieśni i muzyki tatarskiej w edukacji młodzieży. Przedstawiciele potwierdzili, iż przygotowane zostały odpowiednie śpiewniki. Jednak ze względu na brak nauczycieli tego typu promocja kultury tatarskiej do tej pory nie była możliwa. Przedstawiciele mniejszości tatarskiej zwrócili również uwagę komitetu ekspertów na lokalny zespół pieśni i tańca „Buńczuk” (wykonujący tatarskie tańce oraz śpiewający w języku tatarskim i polskim), który bardzo potrzebuje wsparcia finansowego.

620. Komitet Ekspertów został również poinformowany o inicjatywie polegającej na zorganizowaniu teatryku dziecięcego i warsztatów sztuki, których celem jest zaznajomienie ludzi z językiem jidysz i kulturą żydowską poprzez przedstawienia, pieśni i taniec. Projekt jest wspierany finansowo przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

621. Komitet Ekspertów nie otrzymał szczegółowych informacji na temat realizacji tego działania w odniesieniu do języka armeńskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego i słowackiego.

622. Komitet Ekspertów uznaje to działanie za wykonane w odniesieniu do języka jidysz, ale niewykonane w odniesieniu do języka tatarskiego. W odniesieniu do języka armeńskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego i słowackiego komitet nie jest w stanie zdecydować o wykonaniu tego działania i w związku z tym prosi władze Polski o przedstawienie dalszych informacji w tym zakresie w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

- b roztaczania opieki nad różnymi formami dostępu do prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;*

623. Ze względu na brak informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie zdecydować o wykonaniu tego działania. Komitet zwraca się do władz Polski z prośbą o przedstawienie dalszych informacji w tym zakresie w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

c troski o dostęp w językach regionalnych lub mniejszościowych do prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych przez pomoc i rozwijanie tłumaczeń, dubbingu, postsynchronizacji oraz sporządzanie napisów filmowych;

624. Ze względu na brak informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie zdecydować o wykonaniu tego działania. Komitet zwraca się do władz Polski z prośbą o przedstawienie dalszych informacji w tym zakresie w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

d zapewnienia, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie różnego rodzaju działalności kulturalnej właściwie uwzględniały znajomość i umiejętność posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi oraz znajomość związanej z nimi kultury w inicjatywach, które podejmują lub które wspomagają;

625. Ze względu na brak informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie zdecydować o wykonaniu tego działania. Komitet zwraca się do władz Polski z prośbą o przedstawienie dalszych informacji w tym zakresie w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

e popierania działań mających na celu zapewnienie, aby organy odpowiedzialne za organizowanie i wspieranie działalności kulturalnej miały do swojej dyspozycji pracowników z płynną znajomością odpowiedniego języka regionalnego lub mniejszościowego, jak również języka (języków) reszty ludności;

626. Ze względu na brak informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie zdecydować o wykonaniu tego działania. Komitet zwraca się do władz Polski z prośbą o przedstawienie dalszych informacji w tym zakresie w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

f zachęcania do bezpośredniego uczestnictwa reprezentantów osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w tworzeniu podstaw materialnych i planowaniu działalności kulturalnej;

627. Ze względu na brak informacji, Komitet Ekspertów nie jest w stanie zdecydować o wykonaniu tego działania. Komitet zwraca się do władz Polski z prośbą o przedstawienie dalszych informacji w tym zakresie w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

g zachęcania lub ułatwiania tworzenia organu lub organów odpowiedzialnych za gromadzenie, przechowywanie i wystawianie lub publikowanie prac tworzonych w językach regionalnych lub mniejszościowych;

628. Podczas kontroli na miejscu Komitet Ekspertów został poinformowany o planach stworzenia instytucji odpowiedzialnych za promocję kultury każdej z mniejszości (Instytutów Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz Języka Regionalnego). Komitet Ekspertów chciałby otrzymać bardziej szczegółowe informacje w kolejnym sprawozdaniu okresowym na temat rozwoju procesu tworzenia tych organów, i zachęca władze Polski do takiej organizacji funkcjonowania tych instytucji, aby działały one w bliskiej współpracy z osobami posługującymi się językami regionalnymi lub mniejszościowymi.

Ustęp 2

W odniesieniu do terytoriów innych niż te, na których języki regionalne lub mniejszościowe są zwyczajowo używane, Strony zobowiązują się, jeśli liczba osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym to usprawiedliwia, do udzielania zezwoleń, popierania lub zapewnienia odpowiedniej działalności kulturalnej i odpowiednich warunków do jej prowadzenia, zgodnie z treścią ustępu poprzedniego.

629. Podczas wizyty na miejscu Komitet Ekspertów został poinformowany o projekcie „Kultura+”, którego celem jest promocja dziedzictwa polskiego. Komitet Ekspertów postrzega ten projekt jako szansę na promocję dziedzictwa będącego odbiciem języków regionalnych i mniejszościowych oraz zapewnienia dostępu do tego projektu szerszej publiczności, również na terytoriach, na których dane języki nie są zwyczajowo używane. W odniesieniu do okresu sprawozdawczego Komitet Ekspertów nie otrzymał żadnych informacji na temat realizacji tego działania i nie jest w stanie stwierdzić jego wykonania. Komitet Ekspertów zwraca się do władz Polski z prośbą o przedstawienie właściwych informacji w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

Ustęp 3

Przy realizacji polityki kulturalnej za granicą Strony zobowiązują się podejmować odpowiednie działania na rzecz języków regionalnych lub mniejszościowych i kultur, których są one odbiciem.

630. Pierwsze sprawozdanie okresowe zawiera ogólne odniesienie do porozumień bilateralnych zawartych przez Polskę. Nie zawiera ono jednak informacji o tym, by podjęte zostały jakiegokolwiek kroki w celu realizacji tego działania. Komitet Ekspertów zwraca uwagę, iż postanowienie to odnosi się nie tylko do polityki kulturalnej za granicą w odniesieniu do kraju pochodzenia mniejszości, ale również zobowiązuje władze Polski do właściwej promocji języka armeńskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz oraz kultur, których są one odbiciem, w krajach, w których Polska prezentuje własną kulturę i dziedzictwo⁹⁷.

631. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione w odniesieniu do języka armeńskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz. Komitet zachęca władze Polski do podjęcia odpowiednich kroków podczas realizacji swojej polityki kulturalnej za granicą w celu uwzględnienia w niej tych języków i kultur, których są one odbiciem.

Artykuł 13 – Życie ekonomiczne i społeczne

Ustęp 1

W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, na całym swoim terytorium, do:

...

b zakazania umieszczania w regulacjach wewnętrznych przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wyłączających lub ograniczających posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, przynajmniej między osobami używającymi tego samego języka;

632. Zakaz wymagany tym działaniem nie jest uwzględniony w polskim prawodawstwie⁹⁸.

633. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione. Komitet zachęca władze Polski do zakazania umieszczania w regulaminach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wyłączających lub ograniczających posługiwanie się językiem armeńskim, czeskim, karaimskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim i jidysz.

c przeciwstawiania się praktykom mającym na celu zniechęcenie do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną;

634. Zgodnie z art. 32 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej „nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny”. Jednak nie ma informacji na temat konkretnych działań⁹⁹ podejmowanych przez władze Polski w celu przeciwstawiania się praktykom mającym na celu zniechęcenie do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną.

635. Komitet Ekspertów nie jest w stanie zdecydować o wykonaniu tego działania. Komitet zwraca się do władz Polski z prośbą o przedstawienie w kolejnym sprawozdaniu okresowym informacji na temat konkretnych działań podejmowanych w celu przeciwstawiania się praktykom mającym na celu zniechęcenie do posługiwania się językiem armeńskim, czeskim, karaimskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim i jidysz w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną.

d ułatwiania lub zachęcania do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną;

636. Zgodnie z informacjami zawartymi w pierwszym sprawozdaniu okresowym władze Polski nie ułatwiają ani nie zachęcają w sposób aktywny do posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi w związku z działalnością ekonomiczną lub społeczną. Komitet Ekspertów zwraca

⁹⁷ Zob. dla przykładu 3. Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Węgier, ECRML (2007), art. 5, ust. 202

⁹⁸ Zob. dla przykładu 2. Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Hiszpanii, ECRML (2008) art. 5, ust. 521; 1. Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Chorwacji, ECRML (2001) art. 2, ust. 105.

⁹⁹ Zob. dla przykładu 1. Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Chorwacji, ECRML (2001) art. 2, ust. 106.

uwagę, iż to działanie przewiduje pozytywne środki i może uwzględniać na przykład ułatwienie lub zachęcanie do wykonywania oznaczeń lub napisów na budynkach w językach regionalnych i mniejszościowych, stosowania dwujęzycznych broszur dla turystów i w muzeach, nagradzanie przedsiębiorstw skutecznie posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, inicjowanie kampanii na rzecz dwujęzyczności itd.¹⁰⁰.

637. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione w odniesieniu do języka armeńskiego, czeskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz. Komitet zachęca władze Polski do ułatwienia lub zachęcenia do posługiwania się tymi językami w życiu ekonomicznym i społecznym.

Ustęp 2

W odniesieniu do działalności ekonomicznej i społecznej Strony zobowiązują się, w zakresie, w którym władze publiczne są właściwe, na terytorium na którym języki regionalne lub mniejszościowe są używane, i w możliwie największym stopniu, w uzasadnionych granicach, do:

...

- b w sektorach ekonomicznym i społecznym, pozostających pod ich bezpośrednią kontrolą (sektor publiczny), organizowania działalności popierającej posługiwanie się językami regionalnymi lub mniejszościowymi;*

638. Informacje zawarte w pierwszym sprawozdaniu okresowym dotyczą głównie pracowników organów władzy publicznej. Działanie to jednak dotyczy przedsiębiorstw publicznych działających w takich sektorach jak kolej, transport miejski, energetyka, wodociągi, gazownictwo, oczyszczanie i działania sanitarne, telekomunikacja, zbiórka i wywóz odpadów, obiekty rekreacyjne i rozrywkowe. W oparciu o dostępne informacje wydaje się, iż nie podjęto żadnych działań w celu promocji posługiwania się językami regionalnymi i mniejszościowymi w tym zakresie.

639. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione.

Artykuł 14 – Wymiana graniczna

Strony zobowiązują się do:

- a stosowania istniejących umów dwustronnych i wielostronnych, które je wiążą z państwami, w których ten sam język jest używany w identycznej lub podobnej formie, lub, jeśli jest to konieczne, dążenia do zawarcia takich umów tak, aby ułatwić kontakty między osobami posługującymi się tym samym językiem w państwach, o które tu chodzi, w sferze kultury, oświaty, informacji, szkolenia zawodowego i edukacji ciągłej;*

640. Komitet Ekspertów nie otrzymał żadnych istotnych informacji dotyczących stosowania istniejących umów dwustronnych i wielostronnych (lub prób zawarcia takich umów) w sposób, który promowałby kontakt pomiędzy osobami posługującymi się językiem armeńskim, czeskim, karaimskim, romskim, rosyjskim, słowackim, tatarskim i jidysz.

641. W odniesieniu do języka czeskiego Polska i Czechy zawarły Traktat o współpracy na polu kultury, edukacji, nauki i technologii (2003) oraz Traktat o wzajemnym uznawaniu okresów studiów oraz równoważności dokumentów o wykształceniu i nadaniu stopni i tytułów uzyskanych w Rzeczypospolitej Polskiej i Republice Czeskiej (2006). Ponadto Układ **między Rzeczpospolitą Polską a Czeską i Słowacką Republiką** Federacyjną o dobrym sąsiedztwie, solidarności i przyjacielskiej współpracy (1991) również ma zastosowanie w tym działaniu. Wszystkie porozumienia dotyczą, między innymi, promocji kontaktów pomiędzy osobami posługującymi się językiem czeskim w obu krajach na polu kultury, edukacji, mediów, szkolenia i edukacji.

642. W odniesieniu do języka rosyjskiego, Polska i Federacja Rosyjska podpisały Traktat o przyjaznej i dobrosąsiedzkiej współpracy (1992), Traktat o współpracy na polu kultury, nauki i edukacji (1993) oraz Traktat o współpracy na polu edukacji (2005). Te porozumienia dotyczą, między innymi,

¹⁰⁰ Zob. dla przykładu 1. Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Austrii, ECRML (2005) art. 1, ust. 195; 1. Sprawozdanie Komitetu Ekspertów dotyczące Armenii, ECRML (2006) art. 2, ust. 150.

promocji kontaktów między osobami posługującymi się językiem rosyjskim w obu krajach na polu kultury, edukacji, mediów, szkolenia i edukacji.

643. W odniesieniu do języka słowackiego Polska i Republika Słowacka zawarły Traktat o współpracy na polu kultury, edukacji, nauki i technologii (2000) oraz Traktat o wzajemnym uznawaniu okresów studiów oraz równoważności dokumentów o wykształceniu i nadaniu stopni i tytułów uzyskanych w Rzeczypospolitej Polskiej i Republice Słowackiej (2005). Ponadto Układ między Rzeczpospolitą Polską a Czeską i Słowacką Republiką Federacyjną o dobrym sąsiedztwie, solidarności i przyjacielskiej współpracy (1991) również ma zastosowanie w tym działaniu. Wszystkie porozumienia dotyczą, między innymi, promocji kontaktów pomiędzy osobami posługującymi się językiem słowackim w obu krajach na polu kultury, edukacji, mediów, szkolenia i edukacji.

644. Jednak podczas wizyty na miejscu, przedstawiciele mniejszości słowackiej skarżyli się na brak współpracy między Polską a Słowacją na polu edukacji (np. brak współpracy w zakresie szkolenia nauczycieli, brak uznania przez władze Słowacji skanowanych pieczęci i podpisów na polskich certyfikatach, brak możliwości rekrutacji na uczelnie wyższe na Słowacji po skończeniu szkoły średniej w Polsce).

645. Komitet Ekspertów uznaje to działanie za wykonane w odniesieniu do języka czeskiego, rosyjskiego i słowackiego oraz zwraca się z prośbą o przedstawienie dalszych informacji dotyczących języka armeńskiego, karaimskiego, romskiego, tatarskiego i jidysz. Komitet zachęca władze Polski do stosowania tego postanowienia w odniesieniu do języka armeńskiego, karaimskiego, romskiego, tatarskiego i jidysz. Ponadto komitet zwraca się do władz Polski z prośbą o komentarz w kolejnym sprawozdaniu okresowym w kwestii problemów we współpracy z władzami Słowacji na polu edukacji.

b ułatwiania, na korzyść języków regionalnych lub mniejszościowych, lub wspierania współpracy przez granice, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi tam, gdzie te języki są używane w identycznej lub podobnej formie.

646. Komitet Ekspertów nie otrzymał żadnych istotnych informacji dotyczących współpracy przez granice, w szczególności między władzami regionalnymi lub lokalnymi, na korzyść języka armeńskiego, karaimskiego, romskiego, tatarskiego i jidysz.

647. W odniesieniu do języka czeskiego, Układ między Rzeczpospolitą Polską a Czeską i Słowacką Republiką Federacyjną o dobrym sąsiedztwie, solidarności i przyjacielskiej współpracy zawiera postanowienia dotyczące współpracy pomiędzy gminami innymi jednostkami administracyjnymi i terytorialnymi. Jednak niejasne jest w jakim stopniu ta współpraca prowadzona jest na korzyść języka czeskiego. Komitet Ekspertów zwraca się do władz Polski z prośbą o przedstawienie praktycznych przykładów takiej współpracy z Republiką Czeską w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

648. W odniesieniu do języka rosyjskiego, Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o przyjaznej i dobrosąsiedzkiej współpracy zawiera postanowienia dotyczące współpracy pomiędzy gminami innymi jednostkami administracyjnymi i terytorialnymi. Jednak niejasne jest, w jakim stopniu ta współpraca prowadzona jest na korzyść języka rosyjskiego.

649. W odniesieniu do języka słowackiego, Układ między Rzeczpospolitą Polską a Czeską i Słowacką Republiką Federacyjną o dobrym sąsiedztwie, solidarności i przyjacielskiej współpracy zawiera postanowienia dotyczące współpracy pomiędzy gminami innymi jednostkami administracyjnymi i terytorialnymi. Jednak niejasne jest, w jakim stopniu ta współpraca prowadzona jest na korzyść języka słowackiego. Komitet Ekspertów zwraca się do władz Polski z prośbą o przedstawienie praktycznych przykładów takiej współpracy w kolejnym sprawozdaniu okresowym.

650. Komitet Ekspertów uznaje to zobowiązanie za niespełnione w odniesieniu do języka armeńskiego, karaimskiego, romskiego, tatarskiego i jidysz. Komitet zachęca władze Polski do stosowania tego postanowienia w odniesieniu do tych języków. Ponadto komitet zwraca się do władz Polski z prośbą o wyjaśnienie praktycznego zastosowania tego postanowienia w odniesieniu do języka czeskiego, rosyjskiego i słowackiego.

Rozdział 3   Wnioski Komitetu Ekspertów w początkowym cyklu monitorowania

A.   Polska podpisała Europejską kartę języków regionalnych lub mniejszościowych dnia 12 maja 2003 r. Dokument ratyfikacyjny został złożony w Radzie Europy 12 lutego 2009 r., a karta weszła w Polsce w życie 1 czerwca 2009 r. Ratyfikacja karty przez władze polskie była świadectwem woli Polski, aby zachować jej wszystkie języki regionalne lub mniejszościowe, które uważa za równowartościowe. Jest to korzystna zmiana ogólnego podejścia władz Polski do języków regionalnych lub mniejszościowych. Ratyfikacja nastąpiła po przyjęciu ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Komitet Ekspertów pochwała utworzenie przez polskie władze Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, która pełni funkcję platformy wymiany między mniejszościami, a także organu doradczego władz. Komitet Ekspertów pragnie poza tym wyrazić swoją wdzięczność dla polskich władz za czynną i owocną współpracę, jakiej doświadczył podczas monitorowania. Współpraca z władzami oraz stowarzyszeniami mniejszości narodowych podczas wizyt na miejscu była wzorcowa.

B.   W dokumencie ratyfikacyjnym Polska wybrała te same zobowiązania dla wszystkich uznanych języków regionalnych lub mniejszościowych, wynikające z części III Karty. Jednakże sytuacja języków uwzględnionych w karcie znacznie się różni, co powoduje szereg problemów w związku z dokumentem ratyfikacyjnym. Niektórymi językami posługuje się duża liczba ludzi zgromadzonych w określonych obszarach geograficznych, na których osoby władające tymi językami stanowią znaczącą część lub większość społeczności lokalnej (**białoruski, niemiecki i litewski**). Nawet w przypadku tych języków Polska musi podjąć znaczne wysiłki, aby wypełnić ambitne zobowiązania, których się podjęła. W odniesieniu do języka **kaszubskiego, łemkowskiego i ukraińskiego** istnieje jeszcze potencjał w zakresie realizacji ambitnych zobowiązań, na które zdecydowała się Polska, w perspektywie średnioterminowej. Jest jednakże spora luka między poziomem zobowiązań wynikających z karty a aktualnym poziomem ochrony tych języków.

C.   Z drugiej strony Komitet Ekspertów uznaje, że decyzja o zastosowaniu części III w odniesieniu do języka **ormiańskiego, czeskiego, hebrajskiego, karaimskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz**, podjęta przez Polskę była, w świetle ich sytuacji, bardzo ambitnym krokiem i znaczącym zobowiązaniem. Obowiązki prawne nałożone przez Polskę przez Kartę, muszą być spełnione w praktyce, z uwzględnieniem sytuacji każdego języka. W odniesieniu do wymienionych powyżej języków należy podjąć odrębne, elastyczne działania, aby postanowienia Karty były wykonalne. Władze polskie powinny rozpocząć dialog z przedstawicielami osób posługujących się każdym z tych języków w celu sporządzenia średniookresowej strategii wdrożenia Karty.

D.   Polityka w sprawie języków regionalnych lub mniejszościowych oparta jest na spisie ludności z 2002 r., który nie we wszystkich przypadkach precyzyjnie odzwierciedla liczbę osób posługujących się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, również z powodu nieprawidłowości i zastosowanej metodologii. Informacje o liczbie osób posługujących się językiem karaimskim także są sprzeczne, ponieważ spis ludności z 2002 r. nie wykazał ani jednej osoby w Polsce mówiącej w języku karaimskim, w przeciwieństwie do szacunków mniejszości karaimskiej.

E.   Wizyta na miejscu pokazała, że polskie władze poświęcają dużo uwagi ochronie języków regionalnych lub mniejszościowych pod kątem działań antydyskryminacyjnych. Karta nakłada jednak na państwa-strony obowiązki prawne w zakresie realizacji czynnych, pozytywnych działań promujących języki regionalne lub mniejszościowe. Mimo że za wypełnienie na szczeblu międzynarodowym obowiązków nałożonych na Polskę w ramach Karty odpowiadają władze centralne, to odpowiedzialność za wdrożenie szeregu postanowień Karty, zgodnie z ustawodawstwem krajowym, spoczywa głównie na władzach lokalnych i regionalnych i zależy od ich świadomości, woli politycznej oraz zasobów politycznych i finansowych. Aby zagwarantować zgodność działań Polski ze zobowiązaniami wynikającymi z Karty, konieczna jest aktywniejsza postawa władz centralnych. Promocji skutecznego wdrażania w Polsce postanowień Karty służyłoby zwłaszcza przyjęcie kompleksowej strategii dotyczącej języków i odpowiednich działań w dziedzinach takich jak edukacja, administracja i media. Pewne próby stworzenia takiej strategii poczynione zostały na polu oświaty.

F. Zostało jeszcze jednak dużo do zrobienia jeśli chodzi o podnoszenie świadomości na temat języków regionalnych i mniejszościowych. Polskie władze powinny poszerzyć wiedzę ogółu społeczeństwa w ramach edukacji powszechnej, w szczególności z wykorzystaniem programów nauczania, materiałów szkoleniowych, a także zachęcać media do takich samych działań. Władze polskie powinny ponadto publicznie potępić wrogie działania skierowane przeciwko posługiwaniu się językami regionalnymi lub mniejszościowymi, na przykład akty wandalizmu wobec dwujęzycznych znaków z nazwami miejsc w języku **niemieckim** i **łemkowskim**. Również w mediach pojawiały się postawy świadczące o negatywnym podejściu do mniejszości i publicznego posługiwania się językami mniejszościowymi. Konieczne są dalsze wysiłki polskich władz w celu przyjęcia czynnej postawy sprzeciwu wobec wyrazów nietolerancji oraz wysiłki na rzecz podniesienia świadomości ogółu polskiego społeczeństwa na temat języków regionalnych lub mniejszościowych jako świadectwa bogactwa kulturowego Polski. Wprowadzenie nowej podstawy programowej stwarza potencjał w zakresie podnoszenia wiedzy społeczeństwa na temat mniejszości w Polsce i ich dziedzictwa kulturowego, jeżeli zostanie ona właściwie wdrożona.

G. Wielu rodziców ma poczucie, że nauczanie w językach regionalnych lub mniejszościowych byłoby obciążające dla ich dzieci i szkodliwe dla ich perspektyw edukacyjnych. Komitet Ekspertów uznaje, że istnieje potrzeba działań uświadamiających na temat zalet nauczania języka regionalnego lub mniejszościowego i korzyści wynikających z wielojęzyczności. Polska powinna czynnie promować nauczanie języków regionalnych lub mniejszościowych wśród rodziców i uczniów.

H. W dziedzinie oświaty Polska wybrała najwyższe z możliwych zobowiązań, zgodnie z którymi edukacja prawie w całości w języku regionalnym lub mniejszościowym jako języku nauczania musi być dostępna na poziomie przedszkola, szkoły podstawowej i średniej. Nauczanie takie funkcjonuje jednak tylko w przypadku języka **litewskiego**. Pewna część programu nauczania realizowana jest po **ukraińsku**. W przypadku innych języków oświata w językach regionalnych lub mniejszościowych nie istnieje. Pomimo dużej liczby osób posługujących się **białoruskim**, **niemieckim** i **kaszubskim**, języki te nauczane są jako odrębne przedmioty (trzy godziny lekcyjne tygodniowo). Co więcej, wymóg zgodnie z którym określona liczba rodzin musi co roku odnawiać wnioski, powoduje brak stabilności jeśli chodzi o ciągłość edukacji w języku regionalnym lub mniejszościowym. Brakuje też podręczników dostosowanych do nowej podstawy programowej wprowadzonej w 2009 r.

I. Z wyjątkiem języka **litewskiego**, nie ma podstawowych jak i doskonalących szkoleń dla nauczycieli umożliwiających im nauczanie przedmiotów w językach regionalnych lub mniejszościowych. Brak nauczycieli wpływa zwłaszcza na sytuację języków: **białoruskiego**, **niemieckiego**, **kaszubskiego**, **łemkowskiego** i **ukraińskiego**, których użytkownicy są w wystarczającym stopniu skupieni pod względem terytorialnym, aby oświata w tych językach była uzasadniona.

J. W odniesieniu do władz administracyjnych, polskie ustawodawstwo ogranicza możliwość posługiwania się językiem regionalnym lub mniejszościowym w kontaktach z władzami lokalnymi oraz obowiązkowe przyjęcie nazw miejscowości w tych językach do gmin, w których mieszkańcy należący do mniejszości stanowią co najmniej 20% społeczności. Jednakże 20-procentowy próg pozbawia języki regionalne lub mniejszościowe ochrony na wielu obszarach geograficznych, gdzie posługujące się nimi osoby są tradycyjnie obecne i gdzie stanowią liczbę znaczącą według kryteriów Karty. Praktyka ta prowadzi do powstania ograniczeń terytorialnych, które są niezgodne z Kartą. Dlatego też Komitet Ekspertów uznaje, że zobowiązania wynikające z art. 10 odnoszą się również do tych władz lokalnych i regionalnych, na których obszarze osoby posługujące się językiem regionalnym lub mniejszościowym nie sięgają progu 20%, ale niemniej jednak stanowią liczbę wystarczającą dla realizacji podjętych zobowiązań. Co więcej, osoby posługujące się językami regionalnymi lub mniejszościowymi nie mają obecnie możliwości złożenia ustnych ani pisemnych wniosków w swoich językach w powiatach (władze lokalne) ani w województwach (władze regionalne), czego wymaga art. 10 ust. 2.

K. W dziedzinie mediów publicznych Polska zobowiązała się do zachęcania i/lub ułatwienia tworzenia przynajmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub mniejszościowych. Nie istnieje jednak żadna stacja radiowa ani kanał telewizyjny w języku regionalnym ani mniejszościowym. Nawet w językach, których sytuacja jest korzystna, t.j. **białoruski**, **niemiecki**, **kaszubski**, **łemkowski**, **litewski** i **ukraiński**, emitowane są jedynie *programy* radiowe i telewizyjne. Prywatne programy radiowe nadawane są tylko w języku **białoruskim**, **niemieckim** i

kaszubskim, natomiast prywatne programy telewizyjne nadawane są jedynie po **kaszubsku**. Gazety wydawane są jedynie po **białorusku, niemiecku i ukraińsku**.

L. W dziedzinie działalności kulturalnej i jej bazy materialnej Komitet Ekspertów nie miał możliwości przedstawić konkluzji dotyczących większości zobowiązań wybranych przez Polskę, ponieważ sprawozdanie okresowe nie zawierało szczegółowych informacji na temat bieżących inicjatyw kulturalnych wspieranych w odniesieniu do każdego z języków. Istniejący system dotacji nie zapewnia ponadto ciągłości funkcjonowania instytucji kulturalnych.

M. W odniesieniu do życia ekonomicznego i społecznego polskie ustawodawstwo nie zabrania jeszcze wyłączenia ani ograniczenia posługiwania się językami regionalnymi lub mniejszościowymi. Jeśli chodzi o inne zobowiązania wybrane z artykułu 13, Komitet Ekspertów nie znalazł w sprawozdaniu okresowym dowodów ich wdrożenia w praktyce.

N. W zakresie wymiany granicznej władze polskie zawarły kompleksowe umowy z Białorusią, Czechami, Niemcami, Litwą, Federacją Rosyjską, Słowacją i Ukrainą. Nie wydaje się jednak aby w ramach współpracy transgranicznej Polska promowała język armeński, karaimski, kaszubski, romski, tatarski i jidysz.

Rząd polski został poproszony o zgłoszenie uwag do niniejszego raportu zgodnie z artykułem 16.3 Karty. Zostały one umieszczone w Załączniku II.

Na podstawie niniejszego raportu i zawartych w nim wniosków, Komitet Ekspertów przedłożył Komitetowi Ministrów swoje propozycje zaleceń dla Polski. Jednocześnie podkreślono potrzebę, aby władze polskie wzięły pod uwagę zarówno zalecenia ogólne jak i bardziej szczegółowe obserwacje zawarte w tekście głównym raportu.

Na swoim 1129 posiedzeniu, 7 grudnia 2011, Komitet Ministrów zatwierdził zalecenia dla Polski, które zawarte są w części B niniejszego dokumentu.

Załącznik I: Dokument ratyfikacyjny

Polska:

Oświadczenie zawarte w dokumencie ratyfikacyjnym złożonym 12 lutego 2009 r. – oryg. w j. ang.

Rzeczpospolita Polska oświadcza, że zamierza stosować Kartę zgodnie z postanowieniami ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym.
Okres: 1/6/2009 -

Powyższe oświadczenie dotyczy artykułu (artykułów): 1

Oświadczenie zawarte w dokumencie ratyfikacyjnym złożonym 12 lutego 2009 r. – oryg. w j. ang.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych Rzeczpospolita Polska oświadcza, że za języki mniejszościowe, w znaczeniu karty, uznaje następujące języki: białoruski, czeski, hebrajski, jidysz, karański, kaszubski, litewski, łemkowski, niemiecki, ormiański, romski, rosyjski, słowacki, tatarski, ukraiński.

Za język regionalny uważa język kaszubski; za języki mniejszości narodowych - języki: białoruski, czeski, hebrajski, jidysz, litewski, niemiecki, ormiański, rosyjski, słowacki i ukraiński; za języki mniejszości etnicznych - języki: karański, łemkowski, romski i tatarski; a za języki nieterytoriałne - języki: hebrajski, jidysz, karański, ormiański i romski.

Okres: 1/6/2009 -

Powyższe oświadczenie dotyczy artykułu (artykułów): 3

Oświadczenie zawarte w dokumencie ratyfikacyjnym złożonym 12 lutego 2009 r. – oryg. w j. ang.

Na podstawie art. 2 ust. 2 karty Rzeczpospolita Polska zobowiązuje się stosować, wobec wyżej wymienionych języków regionalnych lub mniejszościowych, następujące postanowienia Części III karty:

w art. 8
ust. 1 pkt a (i), b (i), c (i), d (iii), e (ii), g, h, i,
ust. 2;

w art. 9
ust. 2 pkt a;

w art. 10
ust. 2 pkt b, g,
ust. 5;

w art. 11
ust. 1 pkt a (ii), (iii), b (ii), c (ii), d, e (i), f (ii), g,
ust. 2,
ust. 3;

w art. 12

ust. 1 pkt a, b, c, d, e, f, g,
ust. 2,
ust. 3;

w art. 13
ust. 1 pkt b, c, d,
ust. 2 pkt b;

w art. 14
pkt a, b;
Okres: 1/6/2009 -

Powyzsze oswiadczenie dotyczy artykulu (artykulow): 2

Uwagi do Raportu Komitetu Ekspertów do spraw Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych z dnia 5 maja 2011 r.

W związku z przygotowaniem przez Komitet Ekspertów ds. Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych Raportu dla Komitetu Ministrów Rady Europy na temat realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Karty, zgodnie z art. 16 ust. 3 Karty, rząd polski przedstawia następujące informacje.

Rozdział 1 Informacje ogólne

Ad 6 i 22

Dialekt śląski języka polskiego nie spełnia warunków określonych w przepisach Karty. Nieuprawnione jest więc określanie go mianem „języka”. Rząd polski proponuje więc zastąpienie terminu „język śląski” terminem „dialekt śląski” lub terminem „etnolekt śląski”.

Ad 7

Podczas przeprowadzonego w 2002 r. narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań 262 osoby zadeklarowały przynależność do mniejszości ormiańskiej.

Ad 8

Podczas przeprowadzonego w 2002 r. narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań używanie w kontaktach domowych języka białoruskiego zadeklarowało 40 226 obywateli polskich.

Ad 9

Podczas przeprowadzonego w 2002 r. narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań używanie w kontaktach domowych języka czeskiego zadeklarowało 1 226 obywateli polskich.

Ad 10

Podczas przeprowadzonego w 2002 r. narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań używanie w kontaktach domowych języka niemieckiego zadeklarowało 196 841 obywateli polskich, zaś 147 094 osób zadeklarowało przynależność do mniejszości niemieckiej.

Nieprawdziwe jest zdanie, że: „Po 1945 r. 8,5 mln Niemców zostało zmuszonych do opuszczania tych obszarów”. W rzeczywistości bowiem osoby te w większości opuściły obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1944-1945. Decyzja o wysiedleniach powojennych zapadła zaś na konferencji w Poczdamie. Proponuje się więc rezygnację z tego zdania lub zastąpienie go zdaniem: „ Pod koniec II wojny światowej i bezpośrednio po jej zakończeniu uciekając przed działaniami wojennymi oraz na mocy decyzji wielkich mocarstw (Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Związku Radzieckiego) 8,5 mln Niemców opuściło te obszary”.

Ad 15

Podczas przeprowadzonego w 2002 r. narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań używanie w domu języka łemkowskiego zadeklarowało 5 605 obywateli polskich.

Ad 15 i 21

Zwrot: „pierwotnie zamieszkiwali przesiedleni stamtąd Niemcy” nie jest prawdziwy. Jeszcze bowiem w wiekach średnich tereny te zamieszkane były przez ludność pruską. Zwrot ten należałoby zastąpić zwrotem „wcześniej zamieszkiwali przesiedleni stamtąd Niemcy”.

Ad 16

Używanie w kontaktach domowych języka litewskiego podczas przeprowadzonego w 2002 r. narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań zadeklarowało 5 696 obywateli polskich.

Ad 17

Podczas przeprowadzonego w 2002 r. narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań używanie w kontaktach domowych języka romskiego zadeklarowało 15 657 obywateli polskich.

Uszczegółowienie „w szczególności na obszarze województwa małopolskiego” nie jest prawdziwe. W związku z tym należy z niego zrezygnować.

Ad 18

Podczas przeprowadzonego w 2002 r. narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań używanie w kontaktach domowych języka rosyjskiego zadeklarowało 12 125 obywateli polskich. Ponadto, jedną z miejscowości zamieszkiwanych przez osoby używające w kontaktach domowych języka rosyjskiego są Gabowe Grądy.

Ad 20

Podczas przeprowadzonego w 2002 r. narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań przynależność do mniejszości tatarskiej zadeklarowało 477 osób.

Ad 21

Podczas przeprowadzonego w 2002 r. narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań używanie w kontaktach domowych języka ukraińskiego zadeklarowało 21 055 obywateli polskich.

Ad 21

W ostatnim zdaniu zwrot „(województwo małopolskie i podkarpackie)” należy zastąpić zwrotem: „(województwa małopolskie, lubelskie i podlaskie)”.

Ad 22

Stanowisko Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji potwierdziła w opinii z dnia 20 maja 2011 r. Rada Języka Polskiego przy Polskiej Akademii Nauk, będąca zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz. U. Nr 90, poz. 999, z późn. zm.) instytucją opiniodawczo-doradczą w sprawach używania języka polskiego. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji wystąpił do Rady Języka Polskiego z prośbą o wyjaśnienie czy język używany tradycyjnie przez mieszkańców Górnego Śląska powinien być traktowany jako dialekt śląski języka polskiego, czy też jako odrębny „język śląski”. W przekazanym stanowisku Rada jednogłośnie stwierdziła, iż *na pytanie czy język używany przez mieszkańców Górnego Śląska jest dialektem śląskim języka polskiego, będącego zgodnie z art. 27 Konstytucji RP językiem urzędowym w Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli nie wszyscy, to niemal wszyscy polscy językoznawcy odpowiedzą twierdząco. A dialektolodzy dodadzą, że „język używany tradycyjnie przez mieszkańców Górnego Śląska” jest częścią śląskiego dialektu języka polskiego. Tym samym nie spełnia formalnych warunków ani art. 19 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, ani art. 1 Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych (stanowisko Rady w załączeniu).*

Ad 24 i 3.1 C

Wymogi konstytucyjne uniemożliwiają różnicowanie praw obywateli Rzeczypospolitej Polskiej należących do mniejszości w zależności od tego jakimi językami się posługują. Jakkolwiek więc Rząd Rzeczypospolitej Polskiej rozumie odmienne podejście do tej kwestii prezentowane w oparciu o przepisy Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych, nie jest możliwa zmiana dotychczasowego stanowiska z uwagi na uwarunkowanie konstytucyjne.

Ad 25

Jakkolwiek Rząd Rzeczypospolitej Polskiej rozumie podejście prezentowane w oparciu o przepisy Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych, w oparciu o przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej nie widzi możliwości różnicowania praw mniejszości, w zależności od tego jaki obszar Rzeczypospolitej Polskiej zamieszkują.

Ad 26 i 27

Według Głównego Urzędu Statystycznego wyniki narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań 2011 r. w odniesieniu do języków mniejszościowych oraz języka regionalnego powinny być opublikowane na początku 2012 r. Należy zwrócić uwagę, że podstawą prawną przygotowania i realizacji spisu w 2011 r. są krajowe i międzynarodowe regulacje prawne. Polska jako członek Unii Europejskiej zobowiązana jest do realizacji postanowień wynikających z Rozporządzenia (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 763/2008 z dnia 9 lipca 2008 r. w sprawie spisów powszechnych ludności i mieszkań. Zakres, formę i tryb przeprowadzenia NSP 2011 określa ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań (Dz. U. Nr 47, poz. 277). Ponadto, w opinii Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, z uwagi na stabilną sytuację języków mniejszościowych oraz języka regionalnego w Polsce, dziesięcioletni okres pomiędzy datami przeprowadzania spisów nie będzie mieć znaczącego wpływu na podejmowane przez rząd polski działania na rzecz zachowania i ochrony wspomnianych języków.

Ad 27 i 3.1 D

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej nie może się zgodzić ze stwierdzeniami, że:

1) spis powszechny z 2002 r. nie dał wiarygodnych danych dotyczących struktury narodowościowej i językowej ludności Rzeczypospolitej Polskiej;

2) „dostępne dane są niedokładne, a sytuacja ulega szybkim zmianom”.

Niejasne jest też zalecenie, w którym „komitet wzywa władze polskie do uzupełnienia wyników spisu powszechnego z 2011 r. poprzez zgromadzenie danych dotyczących liczby osób posługujących się językiem regionalnym lub mniejszościowym oraz ich geograficznego rozmieszczenia. Powyższe powinno mieć miejsce we współpracy z osobami posługującymi się tymi językami”. Komitet nie wyjaśnia na jakiej podstawie kwestionuje wyniki badania, których jeszcze nie zna. Nie podaje też jaka jest przyczyna poddania w wątpliwość danych zgromadzonych w oparciu o naukowe metody badawcze. Nie podaje też jakimi narzędziami badawczymi dysponują osoby posługujące się językami, których nie mają badacze przeprowadzający spis i jaka jest podstawa, na której dane podawane przez te osoby miałyby być bardziej wiarygodne od danych zgromadzonych przez badaczy Głównego Urzędu Statystycznego.

Nieprawdziwe jest także stwierdzenie: „wyniki spisu powszechnego stanowią podstawę do przydziału środków finansowych, czasu antenowego”. Wyniki spisu nie mają wpływu ani na podział środków finansowych przeznaczonych na dotacje dla mniejszości ani przydział czasu antenowego. Zdanie to należy wykreślić.

Ad 28

Analogiczna uwaga dotyczy pkt 28. Bez udzielenia satysfakcjonującej odpowiedzi na powyższe pytania nie jest możliwe spełnienie oczekiwań Komitetu.

Rozdział 2 Ocena Komitetu Ekspertów w odniesieniu do części II i części III Karty

Uwaga ogólna

W Raporcie powtarzane jest stwierdzenie (w punktach: 50, 53, 136, 139, 219, 220, 222, 225, 305, 308, 385, 388, 471, 474, 477, 554 558, 562), że zgodnie ze zobowiązaniem władz polskich oświata w języku regionalnym lub mniejszościowym na poziomie wychowania przedszkolnego i nauczania szkolnego na wszystkich poziomach edukacyjnych musi być zapewniona niezależnie od wniosków rodziców.

Przepisy prawa polskiego zapewniają możliwość organizowania zajęć przedszkolnych w języku mniejszości lub regionalnym oraz prowadzenia nauczania szkolnego w tych językach, pojawia się jednak pytanie o możliwości istnienia takich szkół w przypadku braku zainteresowania ofertą edukacyjną ze strony użytkowników języków mniejszościowych i języka regionalnego. Rząd polski może jedynie stwarzać możliwości i zachęcać do ich wykorzystania. Nie dysponuje jednak i nie może dysponować instrumentami, które nakazywałyby korzystanie z tych możliwości. Warto podkreślić, że znane są przypadki powoływania szkół lub klas z nauczaniem w języku mniejszości, które musiały być

zlikwidowane z powodu braku naboru (np. klasy z językiem niemieckim w jednej ze szkół licealnych w Opolu). Przepisy polskiego prawa, zapewniając rodzicom możliwość podtrzymywania tożsamości językowej i kulturowej ich dzieci, oferują im wybór jednej z trzech możliwości: nauczanie w języku mniejszości lub regionalnym, nauczanie w dwóch równoważnych językach oraz nauczanie języka w formie przedmiotu. Zapewnienie oświaty w języku mniejszości lub regionalnym jest zatem spełnione przez polskie władze na poziomie stanowiącego prawa i to stało się podstawą do wyboru opcji określonych przepisami *Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych*.

Decyzja rodziców w sprawie wyboru modelu edukacji dziecka jest decyzją suwerenną, a w kwestiach dotyczących wyboru sposobu podtrzymywania ich tożsamości językowej i kulturowej (co łączy się z wyborem modelu nauczania języka) wszelkie ingerencje ze strony władz są ustawowo niedopuszczalne.

W opinii rządu polskiego, brak przedszkoli lub szkół z nauką niektórych języków mniejszości oraz języka regionalnego, spowodowany brakiem chętnych do podjęcia nauki języka w takiej formie, nie może stanowić podstawy do zarzutu, że władze polskie nie wywiązują się z przyjętych zobowiązań realizacji zapisów *Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych*. Upoważnia to jedynie do stwierdzenia, że nie ma takich szkół, mimo prawnej możliwości ich utworzenia.

Ad 37

W dniu 28 czerwca 2011 r. została przyjęta *Strategia rozwoju oświaty mniejszości ukraińskiej w Polsce*. Po opracowanej w 2001 r. *Strategii rozwoju oświaty mniejszości litewskiej w Polsce* oraz przyjętej w 2006 r. *Strategii rozwoju oświaty mniejszości niemieckiej w Polsce – Strategia rozwoju oświaty mniejszości ukraińskiej w Polsce* – jest trzecim dokumentem w pakiecie opracowań, podejmujących specyficzne problemy oświaty dla poszczególnych mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce (wszystkie trzy dokumenty powstawały we współpracy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Edukacji Narodowej i organizacji mniejszości narodowych). Celem *Strategii rozwoju oświaty mniejszości ukraińskiej w Polsce* było dokonanie analizy sytuacji oświaty mniejszości ukraińskiej w Polsce oraz wypracowanie rozwiązań umożliwiających właściwą realizację działań służących podtrzymaniu poczucia tożsamości narodowej uczniów należących do mniejszości ukraińskiej oraz zachowaniu języka ukraińskiego. Dokument ten odzwierciedla specyfikę oświaty organizowanej dla mniejszości ukraińskiej w Polsce, problemów, z jakimi zmagają się ona w wyniku zmian demograficznych, społecznych i strukturalnych. Prezentuje również działania w takich dziedzinach jak: baza dydaktyczna, przygotowanie kadry nauczycielskiej, pomoc metodyczna, od których w znacznej mierze zależy utrzymywanie wysokiej jakości kształcenia.

Zapisy *Strategii rozwoju oświaty mniejszości ukraińskiej w Polsce* będą regularnie monitorowane i w tym celu, co najmniej raz do roku odbędzie się spotkanie, w którym uczestniczyć będą przedstawiciele wszystkich podmiotów zaangażowanych w jego tworzenie. Ustalenia z tych spotkań zapisane będą w formie protokołu, na podstawie, którego będzie można odnieść się do ewentualnych zmian w samych działaniach. Przedmiotowy protokół zawierać będzie szczegółowe zobowiązania instytucji i osób zaangażowanych w realizację *Strategii* oraz propozycje działań i terminy ich realizacji.

Ad 44

Należy zauważyć, że władze polskie stanowczo reagują na każdy przypadek wandalizmu, o którym zostaną powiadomione. Komitet nie pytał o to władz polskich, uniemożliwił więc im odniesienie się do konkretnych przypadków takich zdarzeń.

Ponadto należy podkreślić, że rząd polski podejmuje działania mające na celu promowanie używania dodatkowych tradycyjnych nazw miejscowości w językach mniejszościowych oraz w języku regionalnym. Przykładem takich działań było, m.in. ogłoszenie w 2008 r. otwartego konkursu ofert na realizację zadania pn. „Zadanie służące promowaniu używania przed organami gminy języka mniejszości lub języka regionalnego jako języka pomocniczego oraz używaniu dodatkowych tradycyjnych nazw miejscowości i obiektów fizjograficznych w języku mniejszości lub w języku regionalnym”.

Ad 48

Zdanie „Ponadto fakt, iż wysokość subwencji jest na nowo obliczana każdego roku wiąże się z ryzykiem zaprzestania realizacji oświaty w języku regionalnym lub mniejszościowym” jest nieprawdziwe. Instrument jakim jest subwencja wymaga corocznego wyliczania, nie oznacza to jednak, że istnieje jakiegokolwiek zagrożenie, że nie zostanie on zastosowany. W obecnie obowiązujących realiach ustrojowych nie jest to możliwe. Należy zwrócić uwagę, że zachodzi zjawisko odwrotne. Wysokość subwencji opartej na nauce języków mniejszościowych i języka regionalnego corocznie systematycznie wzrasta w bardzo szybkim tempie. Nie ma w związku z tym żadnego zagrożenia dla ciągłości funkcjonowania oświaty w językach mniejszościowych i w języku regionalnym.

Ponadto, organy prowadzące szkoły są ustawowo zobowiązane zapewnić nauczanie języków mniejszości z dochodów jednostki samorządu terytorialnego, w których część oświatowa subwencji ogólnej jest tylko jednym ze składników. Z istoty subwencji ogólnej wynika, że organ stanowiący jednostkę samorządu terytorialnego ma prawo decydować o jej przeznaczeniu.

Ad 51, 52, 54, 56 i 57

Odnosząc się do stwierdzenia, że władze polskie nie zrealizowały zobowiązania zapewnienia edukacji przedszkolnej, podstawowej i średniej w języku białoruskim i wezwania do udostępnienia oświaty w tym języku, należy zauważyć, że przepisy oświatowe zapewniają taką możliwość w ramach oferty edukacyjnej, natomiast brak przedszkola oraz szkół prowadzących edukację w języku białoruskim wynika z braku zapotrzebowania na taką formę nauczania w środowisku osób posługujących się językiem białoruskim.

Należy zwrócić uwagę, że wykorzystanie wspomnianych możliwości zależy wyłącznie od woli rodziców i samych uczniów. W związku z powyższym Rząd Polski proponuje, aby Komitet uznał, że zobowiązania zostały częściowo spełnione.

Ad 59

W szkołach zawodowych, w których nauczany jest język białoruski, przedmiot ten stanowi integralną część programu nauczania szkolnego, zgodnie z przepisami *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17).

Ad 66

Odnosząc się do stwierdzenia, że powołanie konsultantów i doradców metodycznych nie spełnia wymogu szkoleń dla nauczycieli niezbędnych do nauczania w języku mniejszości należy zauważyć, że szkolenia są przedmiotem odrębnych działań podejmowanych przez placówki doskonalenia zawodowego nauczycieli działających we współpracy z kuratorium oświaty. Oferty szkoleń organizowanych w wyniku tych działań dla nauczycieli języka białoruskiego są uzupełnianie szkoleniami organizowanymi na mocy porozumień dwustronnych pomiędzy Podlaskim Kuratorem Oświaty i władzami oświatowymi Okręgu Grodzieńskiego w Republice Białoruś, w placówkach podnoszenia kwalifikacji działających na terenie Białorusi.

Ad 70, 154, 240, 324, 407, 491 i 575

Rząd polski ponownie zwraca uwagę, że przygotowywane są dwuletnie raporty, które obejmują między innymi kwestie wymienione w ust. 1 lit. i. Raporty podawane są do publicznej wiadomości. Rząd polski sugeruje więc uznanie, że zobowiązanie to zostało częściowo spełnione.

Ad 75

Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.) przewiduje możliwość używania przed organami gmin, obok języka urzędowego, języków mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego jako języków pomocniczych. Zgodnie z art. 9 cytowanej wyżej ustawy język pomocniczy może być używany w gminach, w których liczba mieszkańców gminy należących do mniejszości lub posługujących się językiem regionalnym, jest nie mniejsza niż 20% ogólnej liczby mieszkańców gminy, zaś sama gmina została wpisana do Urzędowego Rejestru Gmin, w których używany jest język

pomocniczy. Przez liczbę tę należy rozumieć liczbę ustaloną jako wynik ostatniego spisu powszechnego, a nie spisu powszechnego 2002 r.

Ad 76, 160, 163, 246, 330, 413 i 496

Nie można zgodzić się z poglądem, że ograniczenie możliwości składania podań w językach mniejszościowych lub w języku regionalnym do gminy w których osoby posługujące się tymi językami stanowią nie mniej niż 20%, stanowi zastrzeżenie o charakterze terytorialnym. Teoretycznie mogłoby bowiem być tak, że we wszystkich gminach w Polsce próg ten zostałby przekroczony i wówczas możliwość, o której mowa powinna być dostępna na terytorium, na którym liczba mieszkańców będących użytkownikami języków regionalnych lub mniejszościowych jest taka, że uzasadnia środki wymienione powyżej (art. 10, ust. 2 Karty) uwaga Komitetu jest całkowicie niezrozumiała i wydaje się być niezgodna z przepisami Karty. Ponadto Komitet nie przedstawia przekonujących argumentów, że próg 20% jest zbyt wysoki.

Ad 79, 250, 333, 416 i 499

Rząd polski nie może zgodzić się z wnioskami zawartymi w tym punkcie. Komitet wyraźnie stwierdza, że władze polskie stworzyły możliwości, o których mowa w art. 10 ust. 2, choć w ocenie Komitetu uczyniły to w niewystarczającym zakresie. Wyciągnięte wnioski i podsumowania są więc nieadekwatne do opisu sytuacji. Należy także zauważyć, że wprowadzenie możliwości, o której mowa w art. 10 ust. 2 stanowiło przełom w polskim prawodawstwie, na co zwracali także uwagę użytkownicy języków mniejszościowych i języka regionalnego. W związku z powyższym rząd polski wzywa Komitet do rozważenia wprowadzenia formuły, że zobowiązanie to zostało częściowo spełnione.

Ad 81, 165, 252, 418 i 501

Nie można zgodzić się z poglądem, że możliwość wprowadzania dodatkowych nazw miejscowości w językach mniejszościowych oraz w języku regionalnym w gminach, w których osoby posługujące się tymi językami stanowią nie mniej niż 20%, stanowi zastrzeżenie o charakterze terytorialnym. Teoretycznie mogłoby bowiem być tak, że we wszystkich gminach w Polsce próg ten zostałby przekroczony i wówczas możliwość, o której mowa powinna być dostępna na terytorium, na którym liczba mieszkańców będących użytkownikami języków regionalnych lub mniejszościowych jest taka, że uzasadnia środki wymienione w art. 10 ust. 2 Karty, w związku z powyższym, uwaga Komitetu jest całkowicie niezrozumiała i wydaje się być niezgodna z przepisami Karty. Ponadto Komitet nie przedstawia przekonujących argumentów, że próg 20% jest zbyt wysoki.

Nie jest też prawdą, że dodatkowe nazwy miejscowości w języku regionalnym lub językach mniejszościowych mogą być przyjęte w gminach, w których osoby należące do mniejszości stanowią nie mniej niż 20% ogółu mieszkańców. Możliwość taka istnieje także w miejscowościach, znajdujących się w gminach, które warunkiem tego nie spełniają. Zgodnie z art. 12 ust. 7 pkt 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, dodatkowe nazwy miejscowości w językach mniejszości lub w języku regionalnym można wprowadzić także wówczas, gdy za ustaleniem dodatkowej nazwy miejscowości we wspomnianych językach opowiedziała się w konsultacjach ponad połowa biorących w nich udział mieszkańców tej miejscowości.

Ad 89

W Polsce istnieje publiczna stacja telewizyjna pod nazwą TV Biełsat, która od 10 grudnia 2007 r. rozpowszechnia program drogą satelitarną. Program jest adresowany nie tylko do Białorusinów na Białorusi, ale również do mniejszości białoruskiej w Polsce. Program jest tworzony w języku białoruskim przez publiczną stację telewizyjną Telewizja Polska S.A. i finansowany głównie z dotacji z budżetu państwa polskiego za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Wieloletnie porozumienie dotyczące wspierania i finansowania Biełsatu podpisały w 2007 roku Telewizja Polska S.A. i Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

Ad 88 i 90

Nie jest prawdą, że „nie istnieje obecnie żadna stacja radiowa, która nadawałaby programy wyłącznie w języku białoruskim”. Wprawdzie nie istnieje taka stacja publiczna, ale władze publiczne w Polsce realizują swoje zobowiązania w zakresie publicznego dostępu do radia i telewizji nie tylko poprzez umożliwienie odbioru języków mniejszościowych i języka regionalnego w publicznym radiu i telewizji, ale także poprzez przekazywanie publicznych pieniędzy na rzecz nadania takich audycji. W tym kontekście należy zauważyć, że radio „Racja”, które nadaje audycje wyłącznie w języku

białoruskim, jest utrzymywane niemal wyłącznie dzięki dotacjom pochodzącym ze środków publicznych.

Mając powyższe na uwadze, rząd polski proponuje uznać, że zobowiązanie zostało częściowo spełnione. W tym kontekście, zalecenie aby władze polskie zachęciły lub ułatwiły utworzenie przynajmniej jednej stacji radiowej w języku białoruskim jest nieaktualne – stacja taka bowiem istnieje.

Ad 96

Należy stwierdzić, że w ocenie rządu polskiego, brak jest konsekwencji pomiędzy obydwooma zdaniem tego punktu. Umożliwienie uzyskania wsparcia ze strony państwa, w ocenie rządu polskiego, spełnia bowiem wymóg zachęcania i ułatwiania tworzenia materiałów audiowizualnych. Przykładem wspomnianego wsparcia było m.in. przekazanie dotacji z budżetu państwa na realizację wymienionych poniżej zadań:

- Realizacja filmu „Akcja Wisła”;
- Produkcja filmu krótkometrażowego o mniejszości niemieckiej na Warmii i Mazurach;
- Wydanie CD Męskiego Chóru Żurawli;
- Wydanie płyty z nagraniami litewskiego chóru kościelnego w Sejnach;
- Wydanie płyty grup artystycznych działających przy „Domu Litewskim”.

Ad 97

Uwzględniając komentarz do pkt 96 rząd polski proponuje uznać, że zobowiązanie zostało spełnione.

Ad 119, 120, 205, 206, 290, 291, 372, 373, 456, 457, 537, 538, 632, 633 i 3.1. M

Zgodnie z obowiązującymi w Polsce zasadami to co nie jest prawnie zakazane jest dozwolone. Jednocześnie wszelkie ograniczenia wolności, w szczególności ograniczenia związane z prawami człowieka mogą być wprowadzane jedynie na podstawie ustawy. Tym samym w regulacjach wewnętrznych przedsiębiorstw i dokumentacjach prywatnych nie ma możliwości umieszczania jakichkolwiek klauzul wyłączających lub ograniczających posługiwanie się językami mniejszościowymi lub językiem regionalnym.

Symptomatyczne w tym zakresie jest uzasadnienie do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 września 2005 r. (K 38/04), w którym Trybunał stwierdził między innymi, że: „Jedną z podstawowych reguł prawa powszechnego, mających zastosowanie w obrocie prywatnym, jest zasada, że oświadczenie woli może być złożone w każdy sposób wyrażający dostatecznie jasno wolę wywołania skutku prawnego. Podstawowa zaś dyrektywa wykładni umów nakazuje uwzględnianie w pierwszej kolejności znaczenia i sensu postanowień umownych, jakie miały zamiar im nadać strony umowy. Z tego punktu widzenia nie może być wątpliwości, że język komunikacji między stronami szeroko rozumianego obrotu prywatnego może być w zasadzie dowolny - może to być więc określony język obcy, dialekt czy nawet specyficzny żargon, zwyczajowo przyjęty w stosunkach miejscowych, o ile tylko język ten umożliwił osiągnięcie konsensu co do wszystkich istotnych postanowień umowy, od których zależy jej skuteczne zawarcie. Reguły te mają zasadnicze znaczenie dla realizacji zasady autonomii w stosunkach prywatnych i w żaden sposób nie ograniczają wymagań związanych ze stosowaniem języka urzędowego w postępowaniu przed organami władzy publicznej”.

Podkreślić należy również fakt, że zgodnie z art. 8 pkt 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, osoby należące do mniejszości mają prawo do rozpowszechniania i wymiany informacji w ich języku.

W związku z powyższym rząd polski sugeruje, aby Komitet uznał, że zobowiązanie to zostało spełnione.

Ad 123 i 124

Rząd polski podejmuje działania mające na celu zachęcanie i ułatwianie posługiwanie się językiem białoruskim w życiu ekonomicznym i społecznym. Przykładem takich działań było, m.in. ogłoszenie w 2008 r. otwartego konkursu ofert na realizację zadania pn. „Zadanie służące promowaniu używania przed organami gminy języka mniejszości lub języka regionalnego jako języka pomocniczego oraz używaniu dodatkowych tradycyjnych nazw miejscowości i obiektów

fizjograficznych w języku mniejszości lub w języku regionalnym". Tym samym rząd polski proponuje, aby Komitet uznał, że zobowiązanie to zostało częściowo spełnione.

Ad 125, 126, 211, 212, 296, 297, 378, 379, 462, 463, 545, 546, 638 i 639

Komitet przyznaje, że w pierwszym sprawozdaniu okresowym przedstawiono informacje odnoszące się do „pracowników zatrudnionych w urzędach władz lokalnych”. Jednocześnie jednak stwierdza, że „żadne działania” nie zostały podjęte. Wobec konstatacji, że w ocenie rządu polskiego występuje pewna niekonsekwencja, proponuje się zastąpienie zwrotu „żadne” słowem „wystarczające” oraz stwierdzenie w konkluzji, że zobowiązanie zostało spełnione częściowo.

Ad 131

Uwaga dotycząca naliczania subwencji została zawarta w pkt 48.

Ad 143

W szkołach zawodowych, w których nauczany jest język niemiecki jako język mniejszości narodowej, przedmiot ten stanowi integralną część programu nauczania szkolnego, zgodnie z przepisami *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17).

Ad 149

Odnosząc się do stwierdzenia, że powołanie konsultantów i doradców metodycznych w zakresie języka niemieckiego nie spełnia wymogu szkoleń dla nauczycieli niezbędnych do nauczania w języku mniejszości niemieckiej, należy podkreślić, że szkolenia są przedmiotem odrębnych działań podejmowanych przez placówki doskonalenia zawodowego nauczycieli działających we współpracy z Kuratorium Oświaty w Opolu. Wsparciem dla nauczycieli języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej jest m.in. realizowany od 1991 r. przez Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Opolu „Program Niwki”, obejmujący różnorodne formy doskonalenia zawodowego. W ramach programu organizowane są seminaria i warsztaty służące doskonaleniu metodyki i dydaktyki nauczania, a także seminaria dotyczące stosunków polsko-niemieckich.

Ad 150

Zdanie „Studia w Nysie są jednak płatne” jest nieprawdziwe. Dzięki dotacji rządu polskiego studia te są bezpłatne.

Ad 151

W pkt 151 Komitet uznaje zobowiązanie za niespełnione, mimo że w punktach wcześniejszych informuje o działaniach podjętych przez rząd polski. Biorąc pod uwagę, że może to zostać uznane za pewną niekonsekwencję, proponuje się uznanie, że zobowiązanie zostało spełnione częściowo.

Ad 169

W związku z sygnalizowanym przez przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych problemem niedostatecznej wiedzy pracowników Urzędów Stanu Cywilnego na temat prawa osób należących do mniejszości narodowych do używania oraz pisowni imion i nazwisk zgodnie z zasadami pisowni języka mniejszości, w szczególności do rejestracji w aktach stanu cywilnego i dokumentach tożsamości, w grudniu 2009 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji wystąpiło do wszystkich Wojewodów z prośbą o przypomnienie Urzędom Stanu Cywilnego o przysługującym osobom deklarującym przynależność do mniejszości prawie. Z przekazanych do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji informacji wynika, że Wojewodowie wystosowali do organów gmin na terenie wszystkich województw pisma przypominające o wymienionym powyżej prawie. Ponadto, kwestia pisowni imion i nazwisk osób należących do mniejszości będzie przedmiotem szkolenia dla kierowników Urzędów Stanu Cywilnego, a także zostanie poddana szczegółowej kontroli we wspomnianych urzędach.

Ad 173 i 174

Do chwili obecnej żadna ze spółek radiofonii lub telewizji publicznej nie występowała do KRRiT z wnioskiem o przyznanie nowej częstotliwości na naziemne rozpowszechnianie programu radiowego lub telewizyjnego w języku niemieckim ani z wnioskiem o udzielenie koncesji na satelitarne rozpowszechnianie takiego programu.

Ad 217

Uwaga dotycząca naliczania subwencji została zawarta w pkt 48.

Ad 249

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji nie jest organem właściwym do wydawania certyfikatów potwierdzających znajomość języków mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego. Wspomniane kwestie reguluje natomiast rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 czerwca 2005 r. w sprawie dyplomów, zaświadczeń lub certyfikatów potwierdzających znajomość języka pomocniczego (Dz. U. Nr 119, poz. 1013).

Ad 260, 261, 263 i 266

Nie jest prawdą, że nie istnieje obecnie żadna stacja radiowa, ani telewizyjna, która nadawałaby programy wyłącznie w języku kaszubskim. Wprawdzie nie istnieją takie stacje publiczne, ale władze w Polsce realizują swoje zobowiązania w zakresie publicznego dostępu do radia i telewizji nie tylko poprzez umożliwienie odbioru języków mniejszościowych i języka regionalnego w publicznym radiu i telewizji, ale także poprzez przekazywanie publicznych pieniędzy na rzecz nadawania takich audycji. W tym kontekście należy zauważyć, że działalność Radia „Kaszëbë” jest wspierana ze środków Rządu Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto, należy wskazać, że w 2011 r. z budżetu państwa zostały przekazane środki finansowe w wysokości 83.000,00 zł na realizację zadania pn. „Podtrzymywanie i rozwijanie znajomości języka kaszubskiego poprzez produkcję i emisję programów telewizyjnych o charakterze edukacyjnym, informacyjnym i rozrywkowym”. Stowarzyszenie Ziemia Pucka, ubiegając się o dotację, podkreśliło, że wsparcie wymienionego powyżej zadania będzie przez nie traktowane jako realizacja przez rząd polski art. 11 ust. 1 lit. a) pkt ii Karty.

Mając powyższe na uwadze, rząd polski proponuje uznać, że zobowiązanie zostało częściowo spełnione.

Ad 269, 270, 350, 436, 604 i 609

Komitet nie wyjaśnia czemu gazeta powinna ukazywać się przynajmniej raz w tygodniu. Władze polskie zachęcają i ułatwiają utworzenie i utrzymanie tygodnika w języku kaszubskim, nie mogą jednak tego nakazywać. Tym samym należy uznać, że zobowiązanie to zostało spełnione przynajmniej częściowo.

Ad 295

Władze polskie podejmują działania mające na celu zachęcanie i ułatwianie posługiwanie się językiem kaszubskim w życiu ekonomicznym i społecznym. Przykład takich działań stanowi m.in. umieszczanie tablic z nazwami w języku kaszubskim na budynkach użyteczności publicznej, np. urzędach gmin, tablic powitalnych w języku kaszubskim przy ulicach wjazdowych do miejscowości wraz z flagą kaszubską.

Tym samym rząd polski proponuje, aby Komitet uznał, że zobowiązanie to zostało częściowo spełnione.

Ad 301

Uwaga dotycząca naliczania subwencji została zawarta w pkt 48.

Ad 311

W szkołach zawodowych, w których nauczany jest język łemkowski jako język mniejszości etnicznej, przedmiot ten stanowi integralną część programu nauczania szkolnego, zgodnie z przepisami *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17).

Ad 343

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji przeznaczył dotację w wysokości 100.000,00 zł na realizację w 2011 r. zadania pn. *Łemkowskie radio internetowe Stowarzyszenia RUSKA BURSA*.

Ad 359

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji co roku wspiera finansowo organizację Łemkowskiej Watry w Zdyni, Michałowie oraz Ługach.

Ad 366

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji co roku wspiera finansowo instytucje zajmujące się gromadzeniem, przechowywaniem oraz prezentacją dzieł powstałych w językach mniejszościowych, w tym: Pracownię Badań Łemkoznauczyczych przy Łemkowskim Zespole Pieśni i Tańca Kyczera, Bibliotekę, archiwum łemkowskie oraz Izbę Pamięci Iwana Rusenki w Gorlicach, a także Bibliotekę i archiwum przy Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zydranowej.

Ad 383.

Uwaga dotycząca naliczania subwencji została zawarta w pkt 48.

Ad 395

W szkołach zawodowych, w których nauczany jest język litewski, przedmiot ten stanowi integralną część programu nauczania szkolnego, zgodnie z przepisami *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17).

Ad 425, 426

Do chwili obecnej żadna ze spółek radiofonii lub telewizji publicznej nie występowała do Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z wnioskiem o przyznanie nowej częstotliwości na naziemne rozpowszechnianie programu radiowego lub telewizyjnego w języku litewskim ani z wnioskiem o udzielenie koncesji na satelitarne rozpowszechnianie takiego programu.

Ad 445

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji co roku wspiera finansowo organizację dziecięcego konkursu piosenki, natomiast w 2011 r. po raz pierwszy Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji przekazał dotację na działalność grupy artystycznej w Domu Litewskim w Sejnach. W latach ubiegłych przedstawiciele mniejszości litewskiej nie występowali z wnioskiem o udzielenie wspomnianej dotacji.

Ad 469

Uwaga dotycząca naliczania subwencji została zawarta w pkt. 48.

Ad 479

W szkołach zawodowych, w których nauczany jest język ukraiński, przedmiot ten stanowi integralną część programu nauczania szkolnego, zgodnie z przepisami *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17).

Ad 508 i 509

Do chwili obecnej żadna ze spółek radiofonii lub telewizji publicznej nie występowała do KRRiT z wnioskiem o przyznanie nowej częstotliwości na naziemne rozpowszechnianie programu radiowego lub telewizyjnego w języku ukraińskim ani z wnioskiem o udzielenie koncesji na satelitarne rozpowszechnianie takiego programu.

Ad 595 i 596

Do chwili obecnej żadna ze spółek radiofonii lub telewizji publicznej nie występowała do Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z wnioskiem o przyznanie nowej częstotliwości na naziemne rozpowszechnianie programu radiowego lub telewizyjnego w językach wymienionych w pkt 595 Raportu ani z wnioskiem o udzielenie koncesji na satelitarne rozpowszechnianie takiego programu.

Ponadto, w Radiu Opole nadawana jest dla mniejszości romskiej nowa, cykliczna, cotygodniowa audycja *Romano Drom*. Tworzona jest w języku romskim i polskim. Oddział terenowy w

Białymstoku rozpowszechnia raz w miesiącu audycję – *My Romowie* – redagowaną w języku polskim i romskim.

Ad 94, 179, 343, 345, 429, 431, 512, 514, 598 i 600

Do chwili obecnej użytkownicy języków mniejszościowych wymienionych we wspomnianych punktach nie występowali do Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z wnioskiem o udzielenie koncesji na rozpowszechnianie programu telewizyjnego lub radiowego. Wyjątek stanowi Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim, które w 1993 r. złożyło wniosek o udzielenie koncesji na rozpowszechnianie programu radiowego w języku niemieckim. Z uwagi na braki formalne wniosek nie mógł być rozpatrywany.

Należy zauważyć, że społeczności posługujące się językami mniejszościowymi lub językiem regionalnym mogą rozpowszechniać programy telewizyjne oraz radiowe w systemach teleinformatycznych, gdyż rozpowszechnianie programów tą drogą nie wymaga koncesji. Ponadto mniejszości mogą uzyskać koncesję na rozpowszechnianie satelitarne i w sieciach kablowych, gdyż nie ma żadnych ograniczeń technicznych w ich przyznawaniu.

Rząd polski stwarza możliwości prawne oraz finansowe tworzenia stacji radiowych i kanałów telewizyjnych rozpowszechniających programy w językach mniejszości oraz w języku regionalnym, jednakże wykorzystanie wspomnianych możliwości uzależnione jest także od zaangażowania użytkowników omawianych języków.

Rozdział 3 Ustalenia i propozycje zaleceń

Ad K

Nie można zgodzić się, że „Nie istnieje żadna stacja radiowa ani kanał telewizyjny w języku regionalnym lub mniejszościowym”. Rząd polski wybrał formę wspierania stacji radiowych i telewizyjnych polegającej na przekazywaniu publicznych pieniędzy na tworzone specjalne w tym celu rozgłośnie nadające w językach mniejszościowych oraz w języku regionalnym.

Nie można też zgodzić się, że gazety wydawane są jedynie po białorusku, niemiecku i ukraińsku. Wydawane są one bowiem we wszystkich językach, których ochronę zadeklarował rząd polski, z wyjątkiem karaimskiego i tatarskiego, bowiem takiej woli nie wyrazili użytkownicy tych języków. Władze polskie stworzyły warunki, aby gazety ukazywały się w takich językach i w takiej częstotliwości jakiej życzą sobie ich użytkownicy.

B. Zalecenia Komitetu Ministrów w sprawie realizacji postanowień Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych przez Polskę

Zalecenie RecChL(2011)4

Komitetu Ministrów

W sprawie realizacji postanowień Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych przez Polskę

(Przyjęte przez Komitet Ministrów 7 grudnia 2011 na 1129 posiedzeniu)

Komitet Ministrów

zgodnie z art. 15 Europejskiej karty języków regionalnych lub mniejszościowych; uwzględniając dokument ratyfikacyjny złożony przez Polskę 12 lutego 2009 r.;

biorąc pod uwagę ocenę przeprowadzoną przez Komitet Ekspertów w odniesieniu do Karty, dotyczącą zastosowania Karty przez Polskę;

pamiętając o tym, że ocena oparta jest na informacjach przedstawionych przez Polskę we wstępnym sprawozdaniu okresowym, informacjach dodatkowych przedstawionych przez władze polskie, informacjach przedstawionych przez organy i stowarzyszenia utworzone zgodnie z prawem w Polsce oraz informacjach uzyskanych przez Komitet Ekspertów w trakcie jego wizyty na miejscu.

biorąc pod uwagę uwagi władz polskich dotyczące treści sprawozdania komitetu ekspertów;

zaleca, aby polskie władze przyjęły wszystkie obserwacje i zalecenia komitetu ekspertów oraz nadały znaczenie priorytetowe następującym działaniom:

1. promowaniu świadomości i tolerancji w polskim społeczeństwie wobec języków regionalnych lub mniejszościowych oraz reprezentowanych przez nie kultur;
2. udostępnieniu oświaty w języku białoruskim, niemieckim, kaszubskim, łemkowskim i ukraińskim jako językach nauczania na poziomie przedszkola, szkoły podstawowej i średniej;
3. dostarczaniu aktualnych podręczników dla potrzeb nauczania w języku regionalnym lub mniejszościowym zgodnie z nową podstawą programową oraz organizowaniu szkoleń w zakresie podstawowym i rozszerzonym dla wystarczającej liczby nauczycieli, którzy mogą uczyć przedmiotów w języku białoruskim, niemieckim, kaszubskim, łemkowskim i ukraińskim;
4. podjęciu działań na rzecz poprawy oferty programów nadawanych we wszystkich językach regionalnych i mniejszościowych;
5. ponownemu rozważeniu stosowania 20-procentowego progu dotyczącego zobowiązania określonego w art. 10 i stworzeniu prawnej możliwości składania wniosków ustnych lub pisemnych w językach regionalnych lub mniejszościowych również w powiatach i województwach;
6. utworzeniu, w ścisłej współpracy z osobami posługującymi się danym językiem, spójnej polityki i podjęcie elastycznych działań ułatwiających zastosowanie Karty w odniesieniu do języka ormiańskiego, czeskiego, karaimeńskiego, romskiego, rosyjskiego, słowackiego, tatarskiego i jidysz.